

અચળગચ્છાધિપતિ શ્રી હરિનિધાનસૂરિ
સંપ્રદીત

શ્રીરત્નસત્રયપ્રકરણં.

અનેક ત્રયો તથા ત્ર-શોભાથી ઉદ્દગિત
ગાથાઓનો સંગ્રહ
ભાષાત્ તથા વિશેષાર્થયુક્ત.

તૈયાગ કરનાર
શાસ્ત્રી જીઠાલાલ હરિભાઈ તથા
આવકે કુવચ્છ આણુદણ
ભાવનગર.

જ્ઞાતી પ્રમિદ કરનાર,
શ્રી રૂચી દગા ઓગનાળ જૈન
મહાજન. હુબલી તરફથી ભેર.
પ્રમગક-રોક ચતુર્ભુજ તેજપાળ-હુબલી.

શ્રી મ ન ૪૫૫

વિક્રમ સ ૧૯૮૫

પ્રસ્તાવના.

આ ચતુર્ગતિરૂપ મમાગ્મા પર્યટન કરતા જોયોને મહા વિશ્રાંતિનું સ્થાન મુજિરૂપી પાચમી ગતિ જ કહેલી છે. તે ગતિને પામેલા જોયો અનત કાળ સુધી એકાત અનત મુખમા (આનંદમા) મગ્ન રહે છે. ત્યાંથી અનતકાળે પા. તેમને ફરીને સસારમા આનવાનું હોતું નથી. આવી પચમગતિ મેળવનાનો મુખ્ય ઉપાય જ્ઞાન, દર્શન અને ચાગ્નિ જ છે. આ ત્રણ અમાધાન્યુ રત્નો ઉપાર્જન કરવાના અનેક ઉપાયો તીર્થકુ ગણધર્મદિક મહાત્માઓએ બતાવેલા છે. તેમા મુખ્યત્વે કૃત્રીને દ્રવ્યાનુયોગ, ગણિતાનુયોગ, ચન્દ્રકન્થાનુયોગ અને ચન્તિતાનુયોગ આ ચાર અનુયોગ બહોળા નિમ્તાનમા તે તે ગામ્ત્રોને વિષે મુપ્રસિદ્ધ છે. વળી તે તે ગામ્ત્રો એટલા બધા મોટા પ્રમાણમા છે કે તેમને પૂર્વાચાર્યોએ અતિ સંક્ષિપ્ત કૃત્યા છતા તેમના માત્ર નિયયોને યાદ કરતા જ આરુઢ્ય સમાપ્તિને પામે. તેટલા તે મુવિમ્તૃત છતા પન્મેષપકાડી મહાત્માઓ અધુનાતન અકપાયુષી મનુષ્યોને મોટે તેમજ પૂજા અતિ મુક્ષિપ્ત સાગ્ર દાદીને ભવ્ય જોયોનો ઉપકાર કરવા ચૂક્યા નથી આના મુદ્ધિજ્ઞાનના નિયયો આના મામાન્કિ પ્રવૃત્તિમય કાળમા ઘા. જોયોના ઉપમાન્ક થાય તે નિર્નિવાદ છે નૈન ગાસનમા આવા અનેક મથો દોવાનો મ ભવ છે. તેમાંનો આ એક મથ ઉપનમ્ય થતા તેને પ્રકાશિત કરનામા આવ્યો છે

સમુદ્રમા અમગ્ય નતો અનેક પ્રકાન્ના દોષ છે, તે સર્વે તેના યોગ્ય માલકો અને પાનને આશ્રીને ઉપયોગી છે તથા પોત

પોતાના ઉપયોગને અવસરે તે અમૂલ્ય ગણાય છે. જેમકે સોયના ઉપયોગ કાળે સોય જ અમૂલ્ય છે અને અન્ય શસ્ત્રના ઉપયોગ કાળે અન્ય શસ્ત્ર જ અમૂલ્ય છે. આ જ રીતે જિનાગમરૂપી સમુદ્રમાં અસંખ્ય સૂક્તરૂપી (ઉપદેશરૂપી) રત્નો છે. તે સર્વે ગ્રાહકો અને પાત્રને આશ્રી ઉપયોગી અને અમૂલ્ય છે. તેની સંખ્યા ગણતરીના અવિષય છે, છતાં વાનકીની જેમ કેટલાંક સૂક્તરત્નો આગમસાગરમાંથી શ્રીમાન્ પરમોપકારી હર્ષ (નિધાન) સૂરિએ ઉદ્ધરીને તેના આ ગ્રંથમાં સંચય કર્યો છે. તેથી તેનું નામ કર્તાએ જ “રત્નસંચય” રાખ્યું છે.

આ ગ્રંથમાં સંપાદકે ઉપર્યુક્ત ચારે અનુયોગના ઓછાવત્તા વિષયો તરતમતાએ લેખા કરેલા છે અને તે સર્વે આધુનિક ધર્મજિજ્ઞાસુઓને મારે, ધર્મોપદેશકોને મારે અને ધર્મસ્થિતિઓને મારે અતિ ઉપયોગી છે. એમ આ ગ્રંથ અથવા તેના વિષયોની અનુક્રમણિકા વાંચવાથી સ્પષ્ટ સમજી શકાય તેમ છે.

ગ્રંથસંપાદક સૂરિમહારાજના જન્માદિક, જન્મભૂમ્યાદિક, સંસારસ્થિતિ અને અનગારત્વ સ્થિતિ વિગેરે કાંઈ પણ હકીકત ઉપલબ્ધ થઈ નથી. તેમ જ તેમણે બીજા કોઈ ગ્રંથો ઉદ્ધર્યા કે રચ્યાનું કાંઈ જણાયું નથી. માત્ર—“ગુજરાતમાં આવેલા લોલપાટક નામના નગરમાં અંચળગચ્છના નાયક ગણિશ્રી ગુણનિધાનસૂરિના ઉપદેશથી હર્ષના સમૂહવાળા હર્ષસૂરિ નામના શિષ્યે શ્રુતસાગરમાંથી ઉદ્ધરીને આ રત્નસંચય ગ્રંથ રચ્યો છે. તે દુષ્પસહસૂરિ મહારાજ સુધી જય પામો. ” આવા અર્થવાળી અંતિમ બે ગાથાઓ કર્તાએ લખેલી છે, તેટલુંજ તેમનું ચરિત્ર જાણવામાં છે. ઉપરાંત સંબોધસત્તરીની ટીકા, ઉપદેશ પ્રાસાદ અને દેવચંદ્રશ્કૃત પ્રશ્નોત્તર વિગેરે ગ્રંથોમાં આ રત્નસંચય ગ્રંથની સાક્ષી આપેલી જોવામાં આવે છે. આ પ્રમાણે નગરના નામ ઉપરથી, સંક્ષિપ્ત પ્રશસ્તિ ઉપરથી અને સાક્ષીના ગ્રંથો ઉપરથી આ ગ્રંથની વધારે પ્રાચીનતા જણાય છે.

આ ગ્રંથમાં કર્તાએ કોઈપણ અનુક્રમથી વિષયો લીધા હોય તેમ કહી શકાતું નથી. કોઈપણ વિષય પરિપૂર્ણ કહી શકાતો નથી.

જેન શાસ્ત્રોમા એટલા બધા સુપિસ્તૃત વિષયો પ્રસિદ્ધ છે તેથી માત્ર જે જે કાળે જે જે વિષયની ગાથાઓ જાણનામા આવી તે તે કાળે તે તે ગાથાનો મગ્ગ કડી અમુક અનુક્રમ ગોઠવ્યો હોય અને તેમા પણ અનુપયોગપણે અમુક ફેરફાર રહી ગયો હોય તેને પાઠો યથાયોગ્ય સ્થાને ગોઠવનાનો મમય કે નિયમ ન જોવા હોય એમ પણ કનથિત ધારી શકાય છે. જેમકે-અગિયું તના પ્રભાવનો વિષય ૧૧ મા થી ૨૩ મા વિષયોની અદ્ય નાખના યોગ હતો તેને બદલે ૪૫ મા વિષય રાખ્યો છે તે અસ્થાને કહી શકાય. એના અનેક સ્થળો જોનામા આવનાથી એમ ધારી શકાય છે કે કર્તાએ તેવી અનુક્રમની અધિક્ષાને મુખ્ય ગણી નથી, માત્ર વિષયોના ઉપયોગીપણાને જ મુખ્ય સ્થાન આપ્યું છે અને તે જ યોગ્ય માની શકાય છે.

આ અથમા કર્તાએ પાંચ પ્રાકૃત ગાથાઓ લિખ લિખ યથોમાવી ઉદ્ધરી છે અને છેલ્લી બે ગાથા પ્રગમ્નિત તર્જકે પાતાની કહેલી છે, તથા ૫૪૧ મી ગાથા ખાસ જરૂરીયાત હોનાવી હયાવતી રખને કર્મઅથમાથી લખને નાખી છે. તેવી કુલ ૫૫૦ ગાથાઓ આ અથમા થઈ છે. તેમા પ્રગમ્નિતના વિષય સહિત ગણતા કુલ ૩૩૦ વિષયો આવ્યા છે. તે માર્ગ વિષયો ધર્મભિલાષીઓને અત્યંત દિવ્ય છે. આ સર્વ ગાથાઓ કયા કયા અથોમાથી ઉદ્ધરી છે? તે બાબત કર્તાએ કાર્ગ પણ જણાવ્યું નથી અમને હયાવતી વખત તે જણાવનાની જરૂર લાગી હતી પરંતુ તેમ્લો પ્રયાગ બની ગયો નથી, કેમકે અનેક અથોના વાચક અને તીવ્ર ઉપયોગનાળા મુનિ મહાનજ જ તેવો પ્રયાગ કરી ગઈ તેમ છે.

આ અથ અતિ ઉપયોગી હોનાથી તેને હયાવનાના મૂળ પ્રેમક શ્રી હુબની ધાનનાદ જ્ઞાના નિરામી ' મોહ ચતુર્ભુજનાર્જ તેજપાળ ' જે. તેમની પ્રજ્ઞાથી જ આ અથ હપાવ્યો છે આ અથની લખેલી પ્રતોમા મૂળ જાણ અને તેનાપર જૂની રૂઢિ પ્રમાણે મોહ પૂરેલો હતો તેની રબ પ્રતો મળી ગઈ હતી તે વડે ઘણી અનુદ્ધ હતી તો પણ કોઈ કોઈ દેકાણે પ્રત્ય ન જ નગીર

કામ લાગી હતી. આ ગ્રંથનું ગુજરાતી ભાષાંતર “ શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભાના શાસ્ત્રી જેઠાલાલ હરિભાઈ ” પાસે કરાવ્યું છે. તેમાં શબ્દાર્થ અને તે ઉપર અમુક અમુક ઠેકાણે વિશેષાર્થ લખતાં તેમણે પોતાનો જૈનશાસ્ત્રનો અનુભવ પણ બતાવી આપ્યો છે. ત્યારપછી મેં પોતે વાંચી જઈ તેમાં મારાથી બની શક્યો તેટલો સુધારો વધારો કર્યો છે. તે ઉપરાંત આ ગ્રંથની તૈયાર થયેલી પ્રેસકાપી હુબલી મોકલતાં શેઠ ચતુર્ભુજભાઈના ધર્મમિત્ર “ ગાંગુભાઈ રવળ ” કે જેઓ જૈનશાસ્ત્રના સારા અનુભવી છે તેમણે પણ ‘ લક્ષપૂર્વક વાંચીને કેટલીક સૂચનાઓ કરી હતી તે ઉપર ઘટતું ધ્યાન આપવામાં આવ્યું છે.

મળેલી ત્રણે પ્રતો પ્રાયઃ અશુદ્ધ હતી, તેમાં બનતા પ્રયાસે શુદ્ધિ કરી છે, છતાં કેઈ ઠેકાણે અશુદ્ધિ રહી ગઈ હોય તો તે વિદ્વાનોએ શુદ્ધ કરી અમોને જણાવવા કૃપા કરવી.

આ ગ્રંથ રચાયોનો સંવત મળી શક્યો નથી, તો પણ મળેલી પ્રતમાંથી એક પ્રતના અંતમાં આ પ્રમાણે લખ્યું છે:—

इति श्री रत्नसंचयग्रन्थ सूत्रट्वार्थतो संपूर्णेति
भद्रं. संवत १८३३ वर्षे शाके १६९८ प्रवर्तमाने—
धर्त्यादि. श्री ७ प्रतमां—

इति श्री रत्नसंचयग्रन्थ सिधान्तसारोद्धारे ट्वा-
सूत्र संपूर्ण ॥ श्री सूर्यपुरे संवत १८०६ वर्षे कार्तिकमासे—

ધર્ત્યાદિ. ત્રીજી પ્રતમાં સંવત લખ્યો નથી. આ પ્રમાણે પ્રત લખ્યાનો સંવત જોવામાં આવ્યો છે. તેથી ત્યારે અગાઉ આ ગ્રંથ તૈયાર કરવામાં આવ્યાનું સમજી શકાય છે.

આ ગ્રંથમાં આવેલા કુલ ૩૩૬ વિષયોની અનુક્રમણિકા આપેલી છે. ઉપરાંત કેઈ કેઈ ખાસ વિષયો ઉપર વિસ્તરાર્થ અને કથા વિગેરે લખવામાં આવ્યા છે. તેવા ૨૯ વિષયો છે તે પણ

અનુક્રમણિકાની પાછળ ખતાવેલ છે. સિનાય ૨૮૦ થી ૨૮૮ મુધીની ૯ ગાથાઓ વિધિપદ્ધતિની માન્યતાની છે, તથા તે સિવાય બીજે કેટલેક સ્થળે કાંઈક વિચારબેદ જણાયો છે તેને ઠેકાણે અર્થ લખતા તે તે બાબત મૂળ અથવા સૂચનામાં આવેલ છે, છતાં અનુક્રમણિકા તથા નિસ્તૃત વિષયોના નોંધને અતે 'વિચારણીય સ્થળો' એવું મથાળું બાધી તેની નીચે તે તે વિષયો ખતાવેલા પણ છે તેથી તે બાબત અહીં લખવાની આવશ્યકતા નથી, ઈચ્છકો તે તે સ્થળો વાંચી જશે અને તેનાપર જણવા જેવી હકિકત અમને લખશે, તો તેમનો ઉપકાર માનનાપૂર્વક તેમની સૂચનાપર ધ્યાન આપનામાં આવશે.

આ અથ છપાવવામાં જેમણે આર્થિક સહાય આપી છે તેમના નામો ટાઈટલ ઉપર જ આપનામાં આવ્યા છે આ અથના પ્રુફ વાચતા કાંઈ પણ દૃષ્ટિદોષાંકિતે કાળે ભૂલો રહી ગઈ હોય તે વાચકવર્ગ મુદ્રાગીને વાચશે એવી આશા છે.

અણચિત્તવ્યો લાભ—આ અથની શુદ્ધિ માટે વધારે પ્રતો મેળવનાનો પ્રયાસ કરતા એક પ્રત રત્નસમ્યયની ધારીને જ શ્રી હુબલીના શુદ્ધિ મોકલી હતી, પરંતુ તે પ્રત વાચતા તો રત્નસમ્યયની જાણમાં જ તૈયાર કરેલ રત્નસમુચ્ચય નામનો તે અથ નીકળ્યો. તે અથની ગાથાઓ પણ આ અથની જેટલી પદ્ધતિ છે તેમાં ભુદા ભુદા ૩૦૧ વિષયો સમાવેલા છે. વધારે તપાસ કરવા માટે તેની અનુક્રમણિકા કરી આ અથની અનુક્રમણિકા માથે મેળવી જોતા ૧૧૫ વિષયો આમાં આવેલા છે તે જ તેમાં પણ છે, અને ગાથાઓ પણ પ્રાયે તે જ છે. બાકીના વિષયો ભુદા જ છે. આ રત્નસમુચ્ચય અથ પણ આ રત્નસમ્યય અથની જેવો જ ઉપયોગી થાય તેનો હોનાથી છપાવવા લાયક છે. ઉદાર શુદ્ધિવાળું તે તન્ન ધ્યાન જેવનામાં આવે છે.

સ ૧૯૮૫
આપના શુદ્ધિ ૧૪

}

શા. કુવરજી આણુ દજી.
શ્રી જૈન ઈર્મ પ્રસારક સંસ્થાના પ્રમુખ.
ભાવનગર.

ખાસ સૂચના.

જૈન ધર્મની તમામ પ્રકારની છપાયેલી બુકો અથવા
પ્રતો-સૂત્રો કે ગ્રંથો જે જોઈએ તે નીચેના શિરનામેથી
મંગાવશો. પ્રાચે ત્યાં આખા હિંદુસ્થાનમાં
છપાયેલ તમામ પુસ્તકો વેચવા માટે
:: રાખવામાં આવે છે. ::

શ્રી જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા.
ભાવનગર.

શ્રી રત્નસંચય ગ્રંથની વિષયાનુક્રમણિકા.

નંબર.	વિષય.	ગાથાનો અંક.
૧	મગજ ને અભિધેય.	૧
૨	નમસ્કાર મંત્રનું મહાત્મ્ય.	૨ થી ૧૦
૩	શત્રુજય તીર્થના મુખ્ય ૨૧ નામો.	૧૧-૧૩
૪	તિર્થગુણુભક્ત દેવોને રહેવાના સ્થાન વિશેરે.	૧૪-૧૫
૫	ઉત્તમૈકિય ગરીરનું ઉત્કૃષ્ટ માન તથા સ્થિતિ.	૧૬-૧૭
૬	દેવોના ભોજ્ય પદાર્થો ગેના હોય છે ?	૧૮
૭	એક મંત્રનું પ્રમાણ.	૧૯-૨૦
૮	એક ઈંદ્રને આખા ભવમા થતી ઈંદ્રાણીઓની સંખ્યા.	૨૧-૨૨
૯	સુગોપા ઘરાનું પ્રમાણ.	૨૩
૧૦	સંક્રાંતિને આશ્રીને દિવસની વૃદ્ધિનું પ્રમાણ.	૨૪
૧૧	શ્રી મહાવીર સ્વામી તથા પદ્મનાભ સ્વામીનું અંતર.	૨૫
૧૨	આનંતી ચોવીશીમા થનારા તીર્થંકરોના જીવોના નામ	૨૬-૨૭
૧૩	વર્તમાન ચોવીશીના તીર્થંકરે, ચક્રવર્તી, વામુદેવ, તીર્થંકરના શરીરનું માન, આયુનું માન-આ પાત્ર વસ્તુસૂચક બત્રીશ કોઠાવાળો યત્ર કરનારી રીત અને યત્ર.	૨૮-૩૬
૧૪	વર્તમાન ૨૪ તીર્થંકરના પિતાઓની ગતિ.	૩૭
૧૫	મર્વ તીર્થંકરોના સમનસંજ્ઞાનું પ્રમાણ.	૩૮
૧૬	સમનસંજ્ઞામા બાર પર્વદાઓની સ્થિતિ.	૩૯
૧૭	ચોવીશ તીર્થંકરોના કુલ સાધુ સાધ્વીઓની સંખ્યા.	૪૦-૪૧
૧૮	તીર્થંકરોના ભગની સંખ્યા. (સમક્રિતની પ્રાપ્તિ પછીની)	૪૨

નંબર.	વિષય.	ગાથાનો અંક.
૧૯	તેમિનાથ ને રાજિમતીના નવ ભવના નામો.	૪૩-૪૪
૨૦	ચોવીશે તીર્થકરોના નિર્વાણના સ્થાન. ...	૪૫-૪૬
૨૧	મહાવીર સ્વામીએ નંદનમુનિના ભવમાં કરેલા માસક્ષપણની સંખ્યા. ...	૪૭
૨૨	મહાવીર સ્વામીએ ગર્ભમાં કરેલો અભિગ્રહ.	૪૮
૨૩	મહાવીર સ્વામીએ મરિચીના ભવમાં કરેલો કુળમદ. ...	૪૯
૨૪	ભરતચક્રીને થયેલ વિચાર. ...	૫૦
૨૫	ચોવીશે પ્રભુના કેવળજ્ઞાનના સ્થાનો. ...	૫૧
૨૬	બાર ચક્રવર્તીના નામો. ...	૫૨-૫૩
૨૭	નવ વાસુદેવના નામો. ...	૫૪
૨૮	નવ બળદેવના નામો. ...	૫૫
૨૯	નવ પ્રતિવાસુદેવના નામો. ...	૫૬
૩૦	બાર ચક્રવર્તીની ગતિ. ...	૫૭
૩૧	વાસુદેવ ને બળદેવની ગતિ. ...	૫૮
૩૨	ચક્રવર્તી ને વાસુદેવની ઉત્પત્તિનો ક્રમ. ...	૫૯
૩૩	ત્રેશઃ શલાકા પુરૂષોના જીવ, કાયા, પિતા અને માતાની સંખ્યા અને ગતિ. ...	૬૦-૬૧
૩૪	ચક્રીના ચૌદ રત્નોને ઉપજવાના સ્થાન વિગેરે.	૬૨-૬૪
૩૫	ચક્રવર્તીના નવ નિધાન. ...	૬૫
૩૬	સ્ત્રીજાતિને શું શું સ્થિતિ પ્રાપ્ત ન થાય ?	૬૬
૩૭	અભવીને શું શું પ્રાપ્ત ન થાય ?	૬૭
૩૮	શ્રાવકને વસવા લાયક સ્થાન. ...	૬૮
૩૯	શ્રાવકના એકવીશ ગુણ. ...	૬૯-૭૧
૪૦	શુદ્ધસ્થના ૮૯ ઉત્તર ગુણ. ...	૭૨
૪૧	શિષ્યની યોગ્યતા અયોગ્યતા આશ્રી દૃષ્ટાંતો. (સવિસ્તર) ૭૩	
૪૨	સમકિતના ૬૭ બોલ. (વિસ્તારાર્થ યુક્ત) ...	૭૪-૭૫
૪૩	કુશીળવાનની આચરણ. ...	૭૬
૪૪	શીળવંતોને તજવાના દોષ. ...	૭૭

નંબર.	વિષય.	ગાથાનો અંક.
૪૫	અરિહત પરમાત્માનો પ્રભાવ.	૭૮
૪૬	ધર્મજિનના ભૂષણ.	૭૯
૪૭	પાપમા આરાને અતે રહેવાનો સઘ વિગેરે.	૮૦
૪૮	દુઃખસભસુરિનું જ્ઞાન તથા ગતિ વિગેરે.	૮૧-૮૨
૪૯	પાપમા આરાના અતનો બાન.	૮૩
૫૦	પાપમા આરામા જિનધર્મની સ્થિતિનું કાળમાન.	૮૪
૫૧	જિનધર્મનું મહાત્મ્ય.	૮૫
૫૨	જાતિભવ્ય છોડે સબ ધી વિચાર.	૮૬
૫૩	જિનધર્મ પ્રાપ્તિની દુર્લભતા.	૮૭-૮૮
૫૪	ક્ષમાની પ્રાધાન્યતા.	૮૯
૫૫	ધન વિગેરેની પ્રાપ્તિના મૂળ કારણો.	૯૦
૫૬	ધર્મથી સર્વ વસ્તુની પ્રાપ્તિ વિગેરે.	૯૧-૯૨
૫૭	પ્રવૃત્તિ કરનાના દશ શુભ સ્થાન.	૧૦૦
૫૮	અપૂર્વ વશીકરણ.	૧૦૧
૫૯	ચારે ગતિના ધ્યાનરૂપ કારણ.	૧૦૨
૬૦	વિષયનો વિદ્યાસ ન કરના વિષે.	૧૦૩
૬૧	શરીરના રૂપની તરતમતા.	૧૦૪
૬૨	મોક્ષયોગ્ય દશ માર્ગણા.	૧૦૫
૬૩	સામાન્ય ઉપદેશ.	૧૦૬
૬૪	બ્રહ્મચર્યની શ્રેષ્ઠતા.	૧૦૭
૬૫	સાધુલિંગ છતા અનધ એના પાપ.	૧૦૮
૬૬	સામાન્ય ઉપદેશ.	૧૦૯
૬૭	ચરણસિત્તરી.	૧૧૦
૬૮	કરણસિત્તરી.	૧૧૧
૬૯	દગવિવ યતિ ધર્મ.	૧૧૨
૭૦	ચાર પ્રકારની પિંડાદિ વિશુદ્ધિ.	૧૧૩
૭૧	ત્રણ પ્રકારે ગુપ્તિ ને ચાર પ્રકારે અભિમહં.	૧૧૪
૭૨	મુનિ કેના હોય ?	૧૧૫
૭૩	આઠે કર્મના બંધની જઘન્ય રિગતિ.	૧૧૬

નંબર.	વિષય.	ગાથાનો અંક.
૭૪	આઠે કર્મની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ. ...	૧૧૭
૭૫	તેર કાઠીયાના નામ. ...	૧૧૮
૭૬	મનુષ્યભવની દુર્લભતાના દશ દૃષ્ટાંતો. (વર્ણન સાથે.) ...	૧૧૯
૭૭	ધર્મની પૂર્ણ સામગ્રીનો સંભવ મનુષ્ય- ગતિમાંજ છે. ...	૧૨૦
૭૮	મનુષ્યભવની ઉત્તમતા. ...	૧૨૧
૭૯	મનુષ્યભવની દુર્લભતા. ...	૧૨૨
૮૦	મનુષ્ય ક્ષેત્રમાં ઉત્કૃષ્ટ ગર્ભજ મનુષ્યની સંખ્યા. ...	૧૨૩-૧૨૬
૮૧	મનુષ્યને ઉપદેશ. ...	૧૨૭
૮૨	એકેન્દ્રિય જીવોને થતી પીડાનું દૃષ્ટાંત. ...	૧૨૮
૮૩	છકાય જીવોનો સંયોગ. ...	૧૨૯
૮૪	જયણાની પ્રાધાન્યતા. ...	૧૩૦
૮૫	અહિંસાની પ્રાધાન્યતા. ...	૧૩૧
૮૬	દાનબુદ્ધિએ પણ હિંસા કરીને દ્રવ્ય મેળવવાની જરૂર નથી. ...	૧૩૨
૮૭	પાંચે સ્થાવર જીવોનું પ્રમાણ. ...	૧૩૩-૧૩૬
૮૮*	અણુગણ પાણી પીવાથી થતી અનંતકાયની હિંસા. ...	૧૩૭
૮૯	મનુષ્યના દેહમાં જીવોત્પત્તિ. (એકેન્દ્રિયથી પંચેન્દ્રિય સુધીના.) ...	૧૩૮-૧૪૧
૯૦	વનસ્પતિ જીવોના ભેદ ...	૧૪૨
૯૧	એકેન્દ્રિયથી પંચેન્દ્રિય સુધીના જીવોના નિવાસ સ્થાન. ...	૧૪૩-૧૪૫
૯૨	નિગોદના જીવોનું અનંતાનંતપણું. ...	૧૪૬
૯૩	નિગોદના જીવોને દુઃખ. ...	૧૪૭
૯૪	નિગોદ વિગેરેની સૂક્ષ્મતાનું વર્ણન. ...	૧૪૮-૧૫૦
૯૫	આ જીવ સર્વ સ્થાને ઉપજેલો ને મરણ પામેલો છે. ...	૧૫૧

નંબર.	વિષય.	ગાથાનો અંક.
૯૬	એક મુદ્દત્ (બે ઘડી) માં નિગોદના છોડે કેટલા ભવ કરે ?	૧૫૨
૯૭	પાચે પ્રકારના સમકિતની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ.	૧૫૩
૯૮	નરકમાં થતી દશ પ્રકારની વેદના.	૧૫૪
૯૯	રત્નપ્રભા પૃથ્વીનું સ્થાન.	૧૫૫
૧૦૦	ભનનપતિ ને નારકીનું વાસસ્થાન.	૧૫૬
૧૦૧	૫૬૨ પ્રકારના પરમાધામીના નામ.	૧૫૭-૧૫૮
૧૦૨	દશ પ્રકારનું સત્ય.	૧૫૯
૧૦૩	અસત્ય બોલનાના દશ કારણો.	૧૬૦
૧૦૪	ઉત્સુનરૂપ અસત્ય બોલવાનું કૃળ.	૧૬૧
૧૦૫	સત્યનું મહાત્મ્ય.	૧૬૨
૧૦૬	ગીતાર્થ કેવું વચન ન બોલે ?	૧૬૩
૧૦૭	દાન સંબધી નિચાર.	૧૬૪
૧૦૮	સજ્જનોએ કેવું બોલવું ?	૧૬૫-૧૬૬
૧૦૯	રોષ વખતે કાર્ય ન કરવું.	૧૬૭
૧૧૦	ઋષભદેવના છોડે કરેલી પ્રથમ ભનમા સમકિતની પ્રાપ્તિ.	૧૬૮
૧૧૧	સમકિત દૃષ્ટિના લિંગ (ચિન્હ.)	૧૬૯
૧૧૨	સમકિત દૃષ્ટિને મિથ્યાદૃષ્ટિની વહેચણી- ચાર ચાર પ્રકાર (અષ્ટભગીનાનિરજ સાથે)	૧૭૦-૧૭૧
૧૧૩	મિથ્યાતનનું મહા આકુ કૃળ.	૧૭૨-૧૭૩
૧૧૪	મુપાત્રદાનાદિનું કૃળ.	૧૭૪-૧૭૬
૧૧૫	દાનના ભેદ અને તેનું કૃળ.	૧૭૭
૧૧૬	મનના વ્યાપારની મુખ્યતા.	૧૭૮
૧૧૭	મહાવીર પ્રભુના મુખ્ય દશ આવકોના નામ.	૧૭૯-૧૮૦
૧૧૮	આનદાદિ દશ આવકોના નિવાસ સ્થાન.	૧૮૧-૧૮૨
૧૧૯	દશે આવકોની સ્ત્રીઓના નામ.	૧૮૩
૧૨૦	આનદાદિક આવકોને થયેલા ઉપસર્ગો વિગેરે. (ઉપસર્ગના વર્ણન સાથે)	૧૮૪

નંબર.	વિષય.	ગાથાનો અંક.
૧૨૧	આનંદાદિક આવકોના ગોકુળની સંખ્યા. ...	૧૮૫
૧૨૨	આનંદાદિક આવકોના ધનની સંખ્યા. ...	૧૮૬
૧૨૩	આનંદાદિક આવકે સાતમા વ્રતમાં કરેલ નિયમો. ૧૮૭-૧૮૮	
૧૨૪	આનંદ અને મહાશતકને થયેલ અવધિ- જ્ઞાનનું પ્રમાણ. ...	૧૮૯
૧૨૫	આવકની અગ્યાર પ્રતિમા. (વિવરણ સાથે) ...	૧૯૦
૧૨૬	આનંદાદિક આવકોનું પ્રતિમાવહન ને પરલોકગમન. ૧૯૧	
૧૨૭	આનંદાદિક આવકો કયા કયા વિમાનમાં ઉપજ્યા છે? ...	૧૯૨
૧૨૮-૧૩૦	સામાયિકમાં વર્જવાના ૩૨ દોષ. (મન, વચન, કાયાના) ...	૧૯૩-૧૯૮
૧૩૧	આઠ પહોરના પૌષ્ઠનું ફળ (દેવાગુરુપ) ...	૧૯૯
૧૩૨	બે ઘડીના સામાયિકનું ફળ " ...	૨૦૦
૧૩૩	સામાયિકનું મહાત્મ્ય. ...	૨૦૧-૨૦૨
૧૩૪-૧૩૬	અરિહંત, અર્હંત, અરૂહંત શબ્દના અર્થ. ૨૦૩-૨૦૫	
૧૩૭	અઠાર દોષ રહિત અરિહંતને નમસ્કાર. (દોષના નામ સાથે.) ...	૨૦૬-૨૦૭
૧૩૮	અરિહંતના આઠ પ્રાતિહાર્ય. ...	૨૦૮
૧૩૯	દેવપરની શ્રદ્ધાની શ્રેષ્ઠતા. ...	૨૦૯
૧૪૦	જિનેશ્વરની આજ્ઞાના પાલન અપાલનનું ફળ. ૨૧૦-૧૩	
૧૪૧	સંઘનું લક્ષણ. ...	૨૧૪
૧૪૨	ધરિયાવહીના મિથ્યાદુષ્ટોની સંખ્યા. ...	૨૧૫-૧૮
૧૪૩	કાયાત્સર્ગના ૧૮ દોષ. ...	૨૧૯-૨૦
૧૪૪	ગુરુવંદનમાં લાગતા ૩૨ દોષ. ...	૨૨૧-૨૫
૧૪૫	વાંદણના ૨૫ આવશ્યક ...	૨૨૬
૧૪૬	ગુરુવંદનમાં ગુરુએ કહેવાના છ વચનો. ...	૨૨૭
૧૪૭	ગુરુની તેત્રીશ આશાતના. ...	૨૨૮-૩૦
૧૪૮	ગુરુવંદનનું ફળ. ...	૨૩૧-૩૨
૧૪૯	પ્રત્યાખ્યાનના આગારો. ...	૨૩૩-૩૬

નંબર.	વિષય.	ગાથાનો અંક.
૧૫૦	આવકની સનાવસો દયા.	૨૩૭
૧૫૧	આવકનું સનાવસો સત્ય.	૨૩૮
૧૫૨	આવકને સનાવસો અદત્તત્યાગ.	૨૩૯
૧૫૩	આવકને સવાવસો બ્રહ્મવ્રત.	૨૪૦
૧૫૪	આવકને સનાવસો પરિબ્રહ્મ પ્રમાણુ	૨૪૧
૧૫૫	ઘરઘેરાસરમા ન બેસાડના યોગ્ય પ્રતિમા.	૨૪૨
૧૫૬	પાંચ પ્રકારના ચૈત્ય અને તેનાં લક્ષણ.	૨૪૩-૪૫
૧૫૭	જિનેશ્વરના ચાર નિદેશ.	૨૪૬
૧૫૮	જિનચૈત્યમા તજનાની દશ મોટી આશાતના.	૨૪૭
૧૫૯-૬૦	સ પ્રતિ રાજ્યે કરાવેલ જિનચૈત્યો ને જિનપ્રતિમાની સખ્યા.	૨૪૮-૪૯
૧૬૧	ઋગ્વેદાશ્રી લવણને સચિત્ત થનાનો કાળ	૨૫૦
૧૬૨	સચિત્ત ત્યાગીને અપતા કૃણો.	૨૫૧
૧૬૩	કકાલુવિગય (મીકાલ) વિગેરેનો કાળ.	૨૫૨-૫૪
૧૬૪	નિદાન ને દહીમા છોડોત્પત્તિ વિષે.	૨૫૫
૧૬૫	ગાળ્યા વિનાની છાગ બાબત	૨૫૬
૧૬૬	અચિત્ત જળ વિચાર.	૨૫૭-૫૮
૧૬૭	એકવીગ પ્રકારનું અચિત્ત (પ્રાસુક) જળ.	૨૫૯-૬૦
૧૬૮	ઉકાળેલા પાણીનો કાળ (અન્ય કથિત)	૨૬૧
૧૬૯	વમર ચાળેલા લોહને અચિત્ત થનાનો કાળ.	૨૬૨-૬૩
૧૭૦	ઔષધ વિગેરેને અચિત્ત થવાના કારણ.	૨૬૪-૬૫
૧૭૧	ગૌતમ તથા મુદ્ધર્મા સ્વામીનો નિર્નાણુ સમય.	૨૬૬
૧૭૨	જબૂરનામીનો નિર્નાણુ સમય અને દશ વસ્તુનો નિરહ	૨૬૭-૬૮
૧૭૩	બીજી વસ્તુઓના વિચ્છેદનો સમય	૨૬૯-૭૧
૧૭૪	ચાર કાળિકાચાર્યનો સમય વિગેરે.	૨૭૨-૭૬
૧૭૫	આગમોને પુસ્તકારૂઢ કર્યાનો સમય.	૨૭૭
૧૭૬	દ્વિગબરોની ઉત્પત્તિનો સમય.	૨૭૮
૧૭૭	બીજીવાર આગમોનું પુસ્તકારૂઢપણ.	૨૭૯

નંબર.	વિષય.	ગાથાનો અંક.
૧૭૯	પાખી ચૌમાસીના ફેરફારનો સમય. ...	૨૮૦
૧૭૯	આવક માટે મુખવસિકા ને ચરવળાની સ્થાપના. ...	૨૮૧-૮૨
૧૮૦	અષ્ટમી તથા પાક્ષિક તિથિનો નિર્ણય. ...	૨૮૩-૮૮
૧૮૧	સાઠપૌરસી વિગેરેનું કાળ માન. ...	૨૮૯-૯૦
૧૮૨	પુરિમદ્ધનું પ્રમાણ. ...	૨૯૧-૯૨
૧૮૩	રાત્રીના કાળનું જ્ઞાન. ...	૨૯૩
૧૮૪	પૌરિસીનું પ્રમાણ. ...	૨૯૪-૯૫
૧૮૫	પડિલેહુણનો કાળ. ...	૨૯૬
૧૮૬	ક્ષયતિથિનો સંભવ. ...	૨૯૭
૧૮૭	સ્ત્રીને ગર્ભ ધારણ કરવાનો કાળ. ...	૨૯૮
૧૮૮	સ્ત્રી ને પુરૂષના કામવિકારની હદ. ...	૨૯૯
૧૮૯	ગર્ભાવાસનું દુઃખ. ...	૩૦૦
૧૯૦	પ્રસવ વખતે થતું દુઃખ. ...	૩૦૧
૧૯૧	કોણિક ને ચેડરાજના યુદ્ધમાં હુણાયેલા મનુષ્યોની સંખ્યા તથા ગતિ. ...	૩૦૨-૩
૧૯૨	ચૌદ પૂર્વના નામ. ...	૩૦૪-૫
૧૯૩	સિદ્ધાંતના એક પદમાં શ્લોકની સંખ્યા. ...	૩૦૬
૧૯૪	મોક્ષ ગમનનો સરલ માર્ગ. ...	૩૦૭
૧૯૫	ગાથા (આર્યા) છંદનું લક્ષણ. ...	૩૦૮-૯
૧૯૬	ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૩૬ અધ્યયનોના નામ. ...	૩૧૦-૧૪
૧૯૭	જ્ઞાનની વૃદ્ધિ કરનારા નક્ષત્રો. ...	૩૧૫
૧૯૮	પીસ્તાળીશ આગમની કુલ ગાથા સંખ્યા. ...	૩૧૬
૧૯૯	જ્ઞાનાભ્યાસમાં અપ્રમાદીપણાની જરૂર. ...	૩૧૭
૨૦૦	નકારરૂપે ઉપદેશ. ...	૩૧૮-૧૯
૨૦૧	દુર્જય એવા ચાર વાનાં. ...	૩૨૦
૨૦૨	પાંચ સમિત્તિનું પાલન. ...	૩૨૧
૨૦૩	નકારમાં ઉપદેશ. ...	૩૨૨
૨૦૪	પાંચ કારણોવડે જ કાર્ય બને એ માન્યતા સમકિતીની હોય. ...	૩૨૩

નંબર.	વિષય.	ગાથાનો અંક.
૨૦૫	પાંચ ઈંદ્રિયોની અનર્થતા.	૩૨૪
૨૦૬	પાંચ પ્રમાદની અનર્થતા.	૩૨૫
૨૦૭	ધર્માદિક નહીં માનનારને કર્મના યોગ્ય શિક્ષા.	૩૨૬
૨૦૮	ભાવના સાત સ્થાન	૩૨૭
૨૦૯	સાધુની સાત મહત્ત્વી.	૩૨૮
૨૧૦	આઠ અભવ્યના નામ.	૩૨૯
૨૧૧	અષ્ટ મગળના નામ	૩૩૦
૨૧૨	આવકનું કર્તવ્ય.	૩૩૧
૨૧૩	આવકના દ્રવ્યનો સંકુપયોગ.	૩૩૨
૨૧૪	દશ પ્રકારના પુણ્યક્ષેત્રના નામ.	૩૩૩
૨૧૫	વર્જ્યા યોગ્ય નન નિયાહા.	૩૩૪
૨૧૬	દશ પ્રકારના કટપટ્ટ.	૩૩૫
૨૧૭	અરિહુતાદિક દશની વૈયાવચ્ચ	૩૩૬
૨૧૮	બ્રહ્મચર્યની નવ વાઠ.	૩૩૭
૨૧૯	ચોથા વ્રતના ભગતુ પ્રાયશ્ચિત્ત.	૩૩૮
૨૨૦	મુનિરાજની બાર પ્રતિમા.	૩૩૯
૨૨૧	બાર પ્રકારનો તપ.	૩૪૦-૪૧
૨૨૨	બાર ભાવનાઓ	૩૪૨-૪૩
૨૨૩	તેર પ્રકારની અશુભ ક્રિયા.	૩૪૪
૨૨૪	ત્રિપયાધ સ્ત્રીઓની દુષ્ટતાનું પરિણામ.	૩૪૫
૨૨૫	પરદેશી રાજાએ કેશી ગણધરને કરેલા ૧૦ પ્રશ્નો અને કેશી ગણધરે આપેલા ઉત્તરો. (વિસ્તૃત સમજૂતિ સાથે)	૩૪૬-૪૭
૨૨૬	સાધુને ચાતુર્માસ રહેવા યોગ્ય ક્ષેત્રના ૧૩ ગુણ.	૩૪૮
૨૨૭	ચૌદ પ્રકારની અવ્યતર ગ્રંથી (પરિમહ).	૩૪૯
૨૨૮	નન પ્રકારનો બાહ્ય પરિમહ.	૩૫૦
૨૨૯	સિદ્ધના ૩૧ ગુણ.	૩૫૧
૨૩૦	સિદ્ધના ૫૬૨ ભેદ. ---	૩૫૨-૫૬
૨૩૧	પંચ પરમેષ્ઠિના ગુણોની સંખ્યા.	૩૫૭

નંબર.	વિષય.	ગાથાનો અંક.
૨૩૨	દીક્ષાને અયોગ્ય પુરૂષાદિકના પ્રકારની સંખ્યા.	૩૫૮-૬૦
૨૩૩	દશ ને સોળ સંજ્ઞા. (સર્વ જીવને હોય તે)	૩૬૧-૬૨
૨૩૪	વનસ્પતિકાયમાં જણાતી દશે સંજ્ઞા. ...	૩૬૩-૬૬
૨૩૫	સત્તર પ્રકારે અસંયમ. ...	૩૬૯-૬૮
૨૩૬	સત્તર પ્રકારે સંયમ. ...	૩૬૯
૨૩૭	અઠાર ભાવરાશી. ...	૩૭૦
૨૩૮	તીર્થંકર નામકર્મ બાંધવાના ૨૦ સ્થાનો. ...	૩૭૧-૭૩
૨૩૯	કયા તીર્થંકરના જીવે કેટલા સ્થાનો આરાધ્યા હતા ? ...	૩૭૪
૨૪૦	વીશ પ્રકારનો અવિનય. ...	૩૭૫-૭૬
૨૪૧	ચૌવીશ દંડક. ...	૩૭૮
૨૪૨	મુહુર્ત ને શરીરની પરિલેહણના ૫૦ બોલ.	૩૭૯-૮૦
૨૪૩	જિનકલ્પી મુનિની ૧૨ પ્રકારની ઉપધિ. ...	૩૮૧-૮૨
૨૪૪	પાંચમા આરાના મનુષ્યાદિતું ઉદ્વેષ આયુષ્ય.	૩૮૩-૮૪
૨૪૫	મનુષ્યાદિતું જઘન્ય આયુષ્ય. ...	૩૮૫
૨૪૬	અઠાવીશ લબ્ધિઓના નામ. (વિસ્તાર સાથે)	૩૮૬-૩૮૯
૨૪૭	અરિહંતના સમયમાં શું શું વિશેષ હોય ?	૩૯૦
૨૪૮	ચૌદ ગુણસ્થાનના નામ. ...	૩૯૧
૨૪૯	એકેન્દ્રિયમાં ગયા પછી દેવોને થતું દુઃખ. ...	૩૯૨
૨૫૦	વનસ્પતિતું અચિત્તપણું કયારે થાય છે ? ...	૩૯૩
૨૫૧	પાંચ પ્રકારના ચારિત્રના નામ. ...	૩૯૪-૯૫
૨૫૨	નપુંસક સંબંધી અર્થવિનાની ગાથા. ...	૩૯૬
૨૫૩	નપુંસકના લક્ષણ. ...	૩૯૭
૨૫૪	ગળીવાળા વસ્ત્રના સંગથી થતી જીવોત્પત્તિ.	૩૯૮-૪૦૦
૨૫૫	અભવ્યને ન પ્રાપ્ત થાય તેવા સ્થાનો. ...	૪૦૧
૨૫૬	સાત કુલકરના નામ. ...	૪૦૨
૨૫૭	સાત કુલકરની પત્નીઓના નામ. ...	૪૦૩
૨૫૮	દ્વિદળતું લક્ષણ. ...	૪૦૪
૨૫૯	મહાવિદેહ ક્ષેત્રના સાધુઓના આહારતું માન.	૪૦૫

નંબર.	વિષય.	ગાથાનો અંક.
૨૬૦	મહાવિદેહ દેવના સાધુઓના મુખતું તથા પાત્રતું પ્રમાણ.	૪૦૬
૨૬૧	મહાવિદેહ દેવના સાધુઓની મુખવસિકાનું પ્રમાણ. ..	૪૦૭
૨૬૨	સ મહી રાખેલા ધાન્યની યોનિનો કાળ.	૪૦૮-૪૧૬
૨૬૩	સાધીના ગપ ઉપકરણો. (વિસ્તાર સાથે)	૪૧૭-૧૮
૨૬૪	તિર્યચ ને મનુષ્યની સ્ત્રીના ગર્ભની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ.	૪૧૯
૨૬૫	દાન દેનાના દશ પ્રકાર (કારણ)	૪૨૦
૨૬૬	ઉચ્ચાર વિશેષે પરચવાની ભૂમિ.	૪૨૧-૨૨
૨૬૭	તુલ્ય પચ્ચક.	૪૨૩
૨૬૮	ચર્મ પચ્ચક.	૪૨૪
૨૬૯	સાધુના ૨૭ ગુણો.	૪૨૫-૨૬
૨૭૦	અષ્ટાંગ નિમિત્તાદિ ૨૯ પ્રકારનું પાપમુત.	૪૨૭-૨૮
૨૭૧	આ અવસર્પિણીમા થયેલા દશ અચ્છેરા.	૪૨૯-૩૦
૨૭૨	સમુદ્ધિમ મનુષ્યની ઉત્પત્તિના ૧૪ સ્થાનો.	૪૩૩-૩૪
૨૭૩	પદ્મ યોગના નામ.	૪૩૫
૨૭૪	બાગ ઉપયોગ.	૪૩૬
૨૭૫	બાવીશ અભક્ષ્ય.	૪૩૭-૩૮
૨૭૬	બત્રીશ અનતકાય.	૪૩૯-૪૩
૨૭૭	અનતકાય ને પ્રત્યેક વનસ્પતિનું લક્ષણ.	૪૪૪-૪૬
૨૭૮	રાત્રિભોજનના દોષ.	૪૪૭-૫૪
૨૭૯	પાચ પ્રકારના શરીર.	૪૫૫-૫૭
૨૮૦	દાનધર્મની પ્રશાસા	૪૫૮-૬૦
૨૮૧	જીવ અને કર્મનું લુપ્ત બળવાનપણ.	૪૬૧
૨૮૨	ગુપાત્રદાનનું મહાત્મ્ય.	૪૬૨,
૨૮૩	ગુપાત્રને અયોગ્ય દાન આપવાનું માર્ગ દેશ.	૪૬૩,
૨૮૪	ધર્મના અર્થનિ તેના દાનાન્ની અલ્પતા.	૪૬૪
૨૮૫	દાનધર્મ ગિવાય અન્ય મોક્ષ નથી	૪૫૫-૬૬
૨૮૬	દાનને દોષ શાસાવે છે ?	૪૬૬

નંબર.	વિષય.	ગાથાનો અંક.
૨૮૭	સજ્જનનો સ્વભાવ. ...	૪૬૮
૨૮૮	સજ્જનની સમૃદ્ધિ સર્વને સામાન્ય હોય. ...	૪૬૯
૨૮૯	સર્વોત્કૃષ્ટ સાર વસ્તુઓ. ...	૪૭૦-૪૭૧
૨૯૦	કેનો જન્મ નિષ્ફળ છે ? ...	૪૭૨
૨૯૧	ઉત્તમ મનુષ્ય કેવા હોય ? ...	૪૭૩
૨૯૨	આદરવા યોગ્ય ને ત્યાગવા યોગ્ય પાંચ પ્રકારની ૭-૭ વસ્તુઓ. ...	૪૭૪-૪૭૬
૨૯૩	શ્રાવકના મુખ્ય સાત ગુણ. ...	૪૮૦
૨૯૪	નવ ઐવેયકના નામ. ...	૪૮૧
૨૯૫	પાંચ સુમેરૂના નામ. ...	૪૮૨
૨૯૬	એક રાજલોકનું પ્રમાણ. ...	૪૮૩-૪૮૪
૨૯૭	ચોવીશે તીર્થંકરોના સમવસરણમાં રહેલા અશોકવૃક્ષનું પ્રમાણ. ...	૪૮૫
૨૯૮	પાંચ પ્રકારનું મિથ્યાત્વ. (વિવરણ સાથે)	૪૮૬
૨૯૯	પાંચ પ્રકારનું સમ્યક્ત્વ (વિવરણ સાથે)	૪૮૭
૩૦૦	ક્ષમાશ્રમણ નામની સાર્થકતા ને નિરર્થકતા.	૪૮૮
૩૦૧	મૃત્યુનો નિઝહ કેઈથી થતો નથી.	૪૮૯
૩૦૨	એકત્વ ભાવના. ...	૪૯૦
૩૦૩	જૈનધર્મની ઉત્તમતા....	૪૯૧
૩૦૪	આ સંસારમાં દુર્લભ પદાર્થો. ...	૪૯૨
૩૦૫	સર્વ જીવોનો સામાન્ય સ્વભાવ....	૪૯૩
૩૦૬	હિંસાનો પ્રતિકાર-તેનું નિવારણ મુશ્કેલ છે.	૪૯૪
૩૦૭	જીવજંતુનું મહાત્મ્ય....	૪૯૫
૩૦૮	જીવનું સામાન્ય લક્ષણ. ...	૪૯૬
૩૦૯	પૃથ્વીકાય જીવોના શરીરની સૂક્ષ્મતા. ...	૪૯૭
૩૧૦	બીજા એકેન્દ્રિય જીવોના શરીરની સૂક્ષ્મતા....	૪૯૮
૩૧૧	નિગોદના જીવોનું સ્વરૂપ....	૪૯૯
૩૧૨	સમકિતનું મહાત્મ્ય-સમકિતીની ગતિ વિગેરે.	૫૦૦-૫૦૩
૩૧૩	મિથ્યાત્વી અને નિહુવોનું સ્વરૂપ....	૫૦૪

નંબર.	વિષય.	ગાથાનો અંક.
૩૧૪	પાત્ર પ્રકારના દાનનું સ્વરૂપ.	૫૦૫-૯
૩૧૫	ઉપનાસને બદલે કરી શકાતા બીજા પચ્ચખાણો.	૫૧૦-૧૧
૩૧૬	અર્થીસહિત (ગઠમી)ના પચ્ચખાણનું ફળ.	૫૧૨
૩૧૭	શત્રુ જય તીર્થના સ્મરણપૂર્વક તે તીર્થ કરાતા તપનું ફળ.	૫૧૩-૧૪
૩૧૮	તપથી ખપતા કર્મોનું પ્રમાણ.	૫૧૫
૩૧૯	સાધુને કટપનીય જળ.	૫૧૬
૩૨૦	શ્રી સીમધર સ્વામીના જન્માદિકનો કાળ ને જન્મ સ્થાન.	૫૧૭-૧૮
૩૨૧	સાડીખાર કરોડ સુવર્ણના તોલનું પ્રમાણ.	૫૧૯
૩૨૨	સાધુને લેવાના આહારમા ટાળવાના ૪૭ દોષ.	૫૨૦-૨૫
૩૨૩	કોવ-માન-માયા-લોભપિડના ઉદાહરણો.	૫૨૬
૩૨૪	સાત સમુદ્ધાતના નામ.	૫૨૭
૩૨૫	પાપની આલોચના.	૫૨૮
૩૨૬	અઢાર પાપસ્થાનના નામ.	૫૨૯-૩૧
૩૨૭	ઉત્કૃષ્ટ ને જઘન્ય કાળે થતા તીર્થ કરોની સખ્યા તથા જન્મસખ્યા.	૫૩૨
૩૨૮	વીશ વિહરમાન જિતના લગ્ન.	૫૩૩-૩૪
૩૨૯	અભવ્ય જીવને અપ્રાપ્ત સ્થાનો.	૫૩૫
૩૩૦	નન્કાદિ ચારે ગતિમાં જનાર જીવોના લક્ષણ.	૫૩૬-૪૧
૩૩૧	છ લેશ્યાવાળા જીવોના બંને પ્રકારના દૃષ્ટાંત.	૫૪૨
૩૩૨	મોક્ષનો માર્ગ	૫૪૩
૩૩૩	શ્રાવકનું કર્તવ્ય.	૫૪૪
૩૩૪	પ્રચાર કરના ચોગ્ય પાત્ર પ્રકાર.	૫૪૫
૩૩૫	ખાર ચક્રર્તીના શરીરનું માન	૫૪૬-૪૮
૩૩૬	કર્તાનું નામ-સ્થાન-ગુણનું નામ વિગેરે.	૫૪૯-૫૦

મહાપ્રભાવિક ઉપસર્ગદ્વય સ્તોત્ર. પૃષ્ઠ. ૨૨૩-૨૪

જે જે વિષયમાં વધારે વિસ્તાર કરેલ છે તેની વિગત.

નંબર.	વિષય.
૧૩	વર્તમાન ચોવીશીના તીર્થંકરો, ચક્રવર્તી, વાસુદેવ, તીર્થંકરના શરીરનું માન ને આયુષ્યનું પ્રમાણ-યંત્ર સાથે આપ્યું છે.
૨૧	મહાવીરસ્વામીએ નંદન ઋષિના લવમાં કરેલ એક લાખ વર્ષ પર્યંત માસખમણનો મેળ મેળવેલો છે.
૪૧	શિષ્યને જ્ઞાન આપવા મારેની યોગ્યતા અયોગ્યતાને આશ્રીને ૧૪ દૃષ્ટાંતો શ્રીનંદીસૂત્રની ટીકામાંથી લઇને ૧૨ પૃષ્ઠમાં વિસ્તાર સાથે આપેલા છે.
૪૨	સમકિતના ૬૭ બોલ, વિસ્તારથી આપ્યા છે.
૫૬	ધર્મથી સર્વ વસ્તુની પ્રાપ્તિ થાય છે. ઈત્યાદિ હકીકત-વાળી નવ ગાથાઓ ખાસ ધ્યાન આપવા લાયક છે.
૭૬	મનુષ્યજન્મની દુર્લભતા સૂચવનારા ૧૦ દૃષ્ટાંતો વિસ્તાર સાથે આપેલા છે. તેમાં ૪ પૃષ્ઠ રોક્યા છે.
૮૦	અઢીદ્વીપ પ્રમાણ મનુષ્યક્ષેત્રમાં ગર્ભજ મનુષ્યની ઉત્કૃષ્ટ સંખ્યા કેટલી હોય છે, તેની ૪ ગાથા અર્થ સાથે બતાવેલ છે.
૮૯	મનુષ્યના શરીરમાં એકેન્દ્રિયથી પંચેન્દ્રિય સુધી સર્વ જીવોની ઉત્પત્તિ બતાવી છે. તેમાં કેટલીક વાત સંદિગ્ધ છે.
૧૧૨	સમકિતદૃષ્ટિ ને મિથ્યાદૃષ્ટિની વહેંચણુ-તેના આઠ પ્રકાર-સારી સમજણ સાથે બતાવેલા છે.
૧૨૦	આનંદાદિ દશે આવકોને થયેલા ઉપસર્ગો વિગેરેની હકીકત સારી રીતે આપવામાં આવેલ છે.
૧૨૫	આવકની (૧૧) પ્રતિમાનું વર્ણન સારી રીતે આપેલું છે.
૧૩૧-૩૨	એક સામાયિક ને એક પૌષ્ઠનું દેવગતિનું આયુષ્ય બાંધવારૂપ જે ફળ કહ્યું છે, તે યુક્તિપૂર્વક ઘટાવીને મેળવી આપેલ છે.

નંબર.

વિષય.

- ૧૪૨ ઇર્ષાવહીના મિથ્યાતુષ્ટતની મજ્જા (પદ્મ) જીવભેદાથી માડીને છ સાક્ષી મુઘીના ગુણાકાંઠથી મેળવી આપેલ છે.
- ૧૫૧-૫૪ શ્રાવકના પાંચે અયુગ્મત મુનિરાજના પાંચ મહાગ્રંથ સાથે સંગ્રાહી મુનિના વીશ વસા ઠગવીને શ્રાવકના સવા વસા પ્રમાણે ઘટાવેલા છે. આ ઘટના ખાસ લક્ષ આપના યોગ્ય છે.
- ૨૨૫ પરદેશી રાજાએ કેશી ગણધરને કરેલા દશ પ્રશ્નો અને તેના કેશી ગણધરે આપેલા ઉત્તરો બહુ સારી રીતે સમજી શકાય તેમ શ્રીરાયપમેણીની ટીકામાંથી લઈને આપેલા છે.
- ૨૪૬ અઠ્ઠાવીશ લખિંધઓના નામો આપી તે સારી રીતે નિમ્તાન્થી સમજાવેલ છે.
- ૨૬૨ સમ્રાટી રાખેલા ધાન્યની ચોનિનો કાળ ઓછાનતો સમ્રમાણ બતાવ્યો છે. તેની નવ ગાથાઓ છે.
- ૨૬૩ સાધવીજીના રૂપ ઉપકરણો વિસ્તારથી સમજાવ્યા છે.
- ૨૬૮ પાંચ પ્રકારના સમકિત સારી રીતે સમજાવેલ છે.
- ૨૬૯ પાંચ પ્રકારના મિથ્યાત્વ સારી રીતે સમજાવેલ છે.
- ૩૧૪ પાંચ પ્રકારના દાન જુદી જુદી પાંચ ગાથાથી બતાવ્યા છે.
- ૩૨૨ સાધુને લેનાના આહાર સબંધી ૪૭ દોષ બહુ વિસ્તારથી આપેલા છે. તેમાં પાંચ પાના રોક્યા છે.
- ૩૨૩ ક્રોધ, માન, માયા ને લોભપિંડ ઉપર ચારે ઉદાહરણો આપ્યા છે, તે ખાસ વાચવા લાયક છે.
- ૩૨૭ ઉત્કૃષ્ટ કાળે ને જઘન્યકાળે વિચરતા તીર્થ કરોની સંખ્યા અને તે કાળે થતા તીર્થ કરોના જન્મની સંખ્યા સારી રીતે બતાવનામાં આવેલ છે.
- ૩૩૦ નરકાદિ ચારે ગતિમાં જનારા મનુષ્યોના લક્ષણ સારી રીતે બતાવ્યા છે, તે વાંચીને ધ્યાનમાં રાખના લાયક છે.
- ૩૩૧ છ લેશ્યાનાના જીવોની ઓળખાણ કરાવનાર જબૂ-વૃક્ષના કળ ખાનારનું ને છુટના આનનાર ચોરોનું દ્રશ્ય સારી રીતે આપનામાં આવેલ છે.

- વિષય ૭ માં ને ૧૯૬ માં રાજલોકનું પ્રમાણ કહેલ છે તે.
 વિ. ૧૫ માં ચોવીશે પ્રભુના સમવસરણનું પ્રમાણ કહેલ છે તે.
 વિ. ૫૦ માં પાંચમા આરામાં ધર્મનું કાળમાન કહ્યું છે તે.
 વિ. ૮૯ માં મનુષ્ય શરીરમાં એકેન્દ્રિયથી પંચેન્દ્રિય સુધીના
 જીવોની ઉત્પત્તિ કહી છે તે.
 વિ. ૧૦૦ માં ભુવનપતિ ને નારકીનું વાસસ્થાન કહેલ છે તે.
 વિ. ૧૭૮-૭૯-૮૦ ની ગાથાઓ ૯ વિધિપક્ષ ગચ્છની
 માન્યતાની છે તે.
 વિ. ૨૧૦ માં આઠ અલંબ્યો પ્રસિદ્ધિમાં આવેલ કહ્યા છે તે.
 વિ. ૨૧૪ માં પુણ્યક્ષેત્ર દશ પ્રકારના કહ્યા છે તે.
 વિ. ૨૫૨ માં નપુંસક સંબંધી ગાથાનો અર્થ ખેડો નથી તે.
 વિ. ૨૭૨ માં સંભૂર્ષિમ મનુષ્યની ઉત્પત્તિના સ્થાનો
 કહ્યા છે તે.
 વિ. ૨૭૮ માં રાત્રિભોજનનો અપાર દોષ કહેલ છે તે.

વાહિજલજલણતઠ્ઠર, - હરિકરિસંગામવિસહરમયાડ ।
નાસતિ ત્ત્વજ્ઞેણં, જિણનવકારપ્પભાવેણ ॥ ૬ ॥

જિતેશ્વરના નવકારમંત્રના પ્રભાવને વ્યાધિ જેવા અગ્નિ
જ્વાળા, મિદા, હાથી સત્રામ અને મર્ષ એ વિવિધી દ્રવ્યના થતા
ભયો તત્કાળ નાશ પામે ૩. ૬

। જિણસાત્તણસ્સ સારો, ચઠ્ઠસપુલ્લાણ જો સમુદ્ધારો ।
જ્ઞસ્સ મણે નવકારો, સસારો તસ્સ કિ કુણ્ઠ ॥ ૭ ॥

જિતગામના માનભૂત અને ચૌદપૂર્વમાથી ઉદ્ધરેલા નવકાર
મંત્ર જેના દ્વારા થતા હોય, તે પુણ્યને સમાન નુકરી શકે ?
તારી પદ્મ દુષ્કારથી શંકે નહીં (નવકાર ગણ નમસ્કારનો
અપભ્રંશ મંત્રજનો.) ૭

एसो मंगलानिलओ, भयविलओ संयलसंघसुहजणओ ।
नवकार परममंतो, चित्तिअमित्त सुह देई ॥ ८ ॥

આ એટલે નવકાર મંત્ર મનજીવુ ન્યાન છે ભયનો નાશ
કરનાર છે મહાન મધને સુખ દ્રવ્ય કરનાર છે અને મન હચ્છિત
સુખને આપનાર ૮

अप्पुल्लवो कप्पतरु, चिंतामणिकामकुभकामगवी ।
जो आयई ॥ १ ॥ १सुह विउल ॥ ९ ॥

। અહિં એટલે કામઘટ
ધ્યાન કરે છે તે

મનાં પાપ દૂર થાય છે, એક પદ-શબ્દ ગુણવાથી પચાસ સાગરોપમનાં પાપ નાશ પામે છે, અને સમગ્ર-આખા મંત્ર ગુણવાથી પાંચસો સાગરોપમનું પાપ નષ્ટ થાય છે, અર્થાત્ એટલા સાગરોપમ મુદ્ધી નરકતીર્થ આદિ ગતિમાં પાપ ભોગવતાં જોડલાં પાપ નષ્ટ થાય તેટલા એક અક્ષર વિગેરેથી ક્ષય પામે છે. ૨-

જો ગુણં લક્ષ્મમેગં, પૂણં વિહીષ જિણનમુક્કારં ।

તિથ્યરનામગોઅં, સો પાવં સાસયં ઠાણં ॥ ૩ ॥

અર્થ-જે પ્રાણી આ જિનેશ્વરનાં (પંચપરમેષ્ઠિનાં) નવકાર મંત્રને એક લાખવાર ગણે-એ મંત્રનો લક્ષ જાપ કરે, તથા વિધિથી તેની પૂજા કરે, તે પ્રાણી તીર્થકર નામગોત્રકર્મ ઉપાર્જન કરી પ્રાંતે શાશ્વત સ્થાન (મોક્ષ) ને પામે છે. આ તેનું ઉત્કૃષ્ટ ફળ છે. ૩

અદ્વેવ ચ અદ્વ સયા, અદ્વ સહસ્સં ચ અદ્વ કોડીઓ ।

જો ગુણં નમુક્કારં, સો તદ્વ્યભવે લહં મુક્ત્વં ॥ ૪ ॥

અર્થ-જે મનુષ્ય આઠ કરોડ આઠ લાખ આઠસો ને આઠવાર આ નવકાર મંત્રને ગણે (જાપ કરે તે) ત્રીજે ભવે મોક્ષને પામે છે. (ઉપરની ગાથા સાથે આ ગાથાનો વિરોધ નથી. કારણકે તેમાં જુદી-રીતે ફળ બતાવ્યું છે. આમાં જુદી રીતે બતાવ્યું છે.) ૪

જં છમ્માસિય-વરિસિય, -તવેણ વિવેણ જિજ્ઞાણ પાવં ।

નવકાર અણાણુપુઠ્ઠી, ગુણણેણ તહ ચ્વણદ્ધેણ ॥ ૫ ॥

અર્થ-જો માસના અને બાર માસના ત્રીસ તપવડે જે પાપ ક્ષીણ થાય છે, તે પાપ આ નવકારમંત્રને અનાનુપૂર્વીએ ગુણવાથી અર્ધ ક્ષણવડે ક્ષીણ થાય છે. (અનાનુપૂર્વી છાપેલી તેમજ કપડા પર લખેલી હોય છે તે ગણવામાં ચિત્તની એકાગ્રતા થાય છે તેથી તેનું ફળ વિશેષ થાય છે.) ૫

વાહિજલજલણતક્કર, — હરિકરિસંગામવિસહરમયાઈ ।
નાસતિ તત્સ્વણેણં, જિણનવકારપ્પભાવેણ ॥ ૬ ॥

જિનેશ્વરના નનકાનમતના પ્રભાવને વ્યાધિ જેવા અગ્નિ
ચોગ, બિંદુ, હાથી, મનામ અને અર્ધ એ વિગેરેથી ઉત્પન્ન થતા
ભયો તત્કાળ નાશ પામે છે .

। જિણતાસણસ્સ સારો, ચડહસપુલ્લાણ જો સમુદ્ધારો ।
જસ્સ મણે , નવકારો, સસારો તસ્સ કિ કુણઈ ॥ ૭ ॥

જિનશાસ્ત્રના માન્યતા અને ચૌદપૂર્વમાથી ઉદ્ભવેલા નનકાર
મત જેના દુષ્ટતા નહોતી હોય, તે પુરૂષને સનાનુ કરી શકે ?
હાં પણ દુષ્ટ આપી શકે નહીં. (નનકાન ગણ નમસ્કારનો
અપભ્રંશ મનજો.) ૭

एसो मगलनिलओ, भयविलओ संयलसंघसुहजणओ ।
नवकार परममतो, चित्तिअमित्त सुह देई ॥ ८ ॥

આ શ્રેષ્ઠ નનકાન મત મગળાનુ ધ્યાન છે, ભયનો નાશ
કરનાર છે સકળ મધને મુખ ઉત્પન્ન કરનાર છે અને મન ઈચ્છિત
મુખને આપનાર છે. ૮

अप्पुद्वो कप्पतरू, चिंतामणिकामकुभकामगवी ।

जो ज्ञायई संयलकालं, सो पावड सिवसुह विउल ॥ ९ ॥

આ નનકાનમત અપૂર્વ રૂપરત્ન, ચિંતામણિ અને કામઘટ
અને કામવેનુ તુલ્ય છે તેનું જે પ્રાણી સદાકાળ ધ્યાન કરે છે તે
વિપુલ એક મોક્ષમુખ પામે છે. ૯

पचनमुक्कारमत, अते सुच्चति वसणपत्ताण ।

सो जड न जाइ मुक्खं, अवस्स वेमाणिओ होइ ॥ १० ॥

સ્મૃતસમયે (આમુખ્યને છેડે) વ્યસન (કબ્જ) ને પામેલો જે કોઈ પણ પ્રાણી આ પંચ નવકારમંત્રને બોલી ન શકે પણ માત્ર સાંભળે તો પણ તે પ્રાણી બે કદાચ મોક્ષ ન પામે તો પણ વૈભવિક દેવ તો અવશ્ય થાય છે. આમાં ભાવની વિશુદ્ધિની-તત્ત્વમયતાની વિશેષતા સમજવી. ૧૦

૩ શત્રુંજય તીર્થનાં મુખ્ય ૨૧ નામો.

વિમલગિરિ મુક્તિનિલઔ, સત્તુંજો સિદ્ધિચિત્ત પુંડરીઓ ।

હરિસિદ્ધાસિહરો સિદ્ધિ-પવ્વઓ સિદ્ધરાઓ અ ॥૧૧॥

વાહુવલી મરુદેવો, ભગીરહો તહ સહસ્તસંજુતો ।

કૂડસયઅદુત્તર, નગાહિરાઓ સહસ્તકમલો ॥૧૨॥

ઢિંકો કોઢિનિવાસો, લોહિચ્ચ તાલઙ્ગઓ કયંવો ચ ।

સુરતરમુણિકયનામો, સો વિમલગિરી જયડ તિત્થં ॥૧૩॥

વિમળગિરિ ૧, મુક્તિનિલય ૨, શત્રુંજય ૩, સિદ્ધિસ્થ ૪, પુંડરીકગિરિ ૫. *હરિસિદ્ધશિખર ૬-૭, સિદ્ધિપર્વત [સિદ્ધાચળ] ૮, સિદ્ધરાજ ૯. બાહુબલી ૧૦, મરુદેવ ૧૧, ભગીરથ ૧૨ તથા સહસ્તસંયુક્ત, ૧૩. અદોત્તર શતકૃત ૧૪, નગાધિરાજ ૧૫, સહસ્તકમળ ૧૬, ઢીંક [ઢંક] ૧૭, કોઢિનિવાસ ૧૮, લોહિત્ય ૧૯, તાલધ્વજ ૨૦ અને કદંબ ૨૧ આ સર્વ શત્રુંજય પૂર્વતનાં નામો દેવ, મનુષ્ય અને મુનિઓએ કરેલાં છે, [પાડેલાં છે] તે વિમલગિરિ તીર્થ જયવંત વર્તો ૧૧-૧૨-૧૩x

* આમાં બે નામનો સમાવેશ જણાય છે. -૧ એકસો આઠ શિખરવાળો. x બીજો બતાવેલા ૨૧ નામોમાં ઉચ્ચતગિરિ (રેવતગિરિ), પુષ્પરાશિ, મહાપળ અને દૃશકિત નામ છે તે આમાં નથી અને હરિસિદ્ધશિખર સહસ્ત સંયુક્ત તે નગાધિરાજ તેમાં નથી

૧૪ તિર્યગ્જાતૃભક્ત દેવોને રહેવાના સ્થાનો વિગેરે
કંચનાગિરિપવ્વણસુ, ચિત્તવિચિત્તે અ જમગસેલેસુ ।
અહિં ઠાળેહિ, વસંતિ તિરિજમગા દેવા ॥ ૧૪ ॥

કચનાગિરિ પર્વત, ચિત્ર ત્રિચિત્ર પર્વત અને જમક મમક
નામના પર્વત-એ સર્વ સ્થાનોને વિષે તિર્યગ્જાતૃભક્ત દેવો નમે છે
(કચનાગિરિ દેવકુડ ઉત્તન્કુડમા મો મો હોય છે. અટીદ્વીપમા મળીને
૧૦૦૦ છે. ચિત્ર ત્રિચિત્ર ને જમક મમક અટીદ્વીપમા મળીને ૨૦ છે.
તદુપરાત ૧૭૦ દીર્ઘ વૈતાલ્ય ઉપન પલ તેમની બે બે શ્રેણી છે.) ૧૪

તે દેવોના અવધિજ્ઞાનનો વિષય.

પુવ્વભવા સો પિચ્છઈ, એક દો તિન્નિ જાવ નવ ચ ભવા ।
ઉવરિં તસ્સ અવસ્સ ડ, સુહભાવો જાડસરણસ્સ ॥ ૧૫ ॥

(અવધિજ્ઞાન અટપ હોનાવી) પોતાના પૂર્વભવો એક, બે,
ત્રણ થાનાત નવ ભવો જુએ છે (ભેદ શકે છે) તે ઉપનાત બે વધારે
જુએ તો જાતિસ્મરણનો શુભભાવ મમજવો (શ્રી આચારાગ
સૂત્રના પહેલા શ્રુતસ્ક વના પહેલા અધ્યયનના પહેલા ઉદ્દેશમા
' જાતિસ્મરણી સંન્યાતા ભવ દેવે ' એમ કહ્યું છે.) ૧૫

૫ ઉત્તરવંકિય શરીરનું ઉત્કૃષ્ટ માન તથા સ્થિતિ.

દેવ નર અહિં અલક્ષ્મ, તિરિયાણ નવ ચ જોયણસયાઈ ।

દુગુણ તુ નારયાણ, મળિઅ વેઝવિવસરીર ॥ ૧૬ ॥

દેવ અને મનુષ્યનું ઉત્કૃષ્ટ વૈકિય શરીર લાખ યોજનથી
અધિક હોય છે. (તેઓ ઉત્કૃષ્ટ એટલું શરીર પ્રિદુર્લા શકે છે.)
તિર્યચોનું ઉત્કૃષ્ટ વૈકિય શરીર નવમો યોજનનું હોય છે અને
નાન્ડીઓનું ઉત્કૃષ્ટ વૈકિય શરીર પોતપોતાના સ્વાભાવિક શરીરથી

બમણું કહેલું છે. એટલે કે સાતમી નારડીના જીવોનું સ્વાભાવિક શરીર પાંચસો ધનુષ્યનું છે તેથી બમણું એટલે હજાર ધનુષ્યનું ઉત્તરવૈકિય શરીર તેઓ વિકૃત્તી શકે છે. ૧૬

ઉત્તરવૈકિયની સ્થિતિ.

અંતમુદ્ગતં નિરણસુ, હંતિ ચત્તારિ તિરિયમણુણસુ ।
દેવેસુ અધ્ધમાસો, ઉક્કોસ વિડવ્વણાકાલો ॥ ૧૭ ॥

ઉત્તરવૈકિય શરીરનો ઉલ્કૃષ્ટ કાળ નારડીઆને અંતર્મુદ્ગતનો છે, તિર્યચ અને મનુષ્યને ચાર મુહુર્તનો છે અને દેવોને અર્ધમાસ-પંદર દિવસનો છે. એટલે કે તેઓએ વિકૃત્તેલું શરીર એટલા કાળ સુધી રહી શકે છે. ૧૭

૬ દેવોના ભોગ્ય પદાર્થો શેનાં હોય છે ? તે કહે છે :—
વણનીરવિમાણાં, વત્થામરણાં જાણ સવ્વાણં ।
પુઢવીમયાણં સવ્વે, દેવાણં હંતિ ઉવભોગો ॥ ૧૮ ॥

વન (પુષ્પાદિક વનસ્પતિ) ને જળ (વાપી વિગેરેનું પાણી); તદુપરાંત વિમાન, વસ્ત્ર, અને આભરણ એ સર્વ પદાર્થોની જાતિ કે જે સર્વ દેવોને ઉપભોગમાં આવે છે તે સર્વ પદાર્થો પૃથ્વીમય (પૃથ્વીકાયના) હોય છે. (કલ્પવૃક્ષાદિ વનસ્પતિકાય હોય છે ને વાપિકામાં જળ અપકાય હોય છે એમ સમજવું.) ૧૮

૭ એક રાજનુક્રમમાણુ—

મિલ્હણ સુહમાણ કોઈ, સુરો અ ગોલો અ અયમઓ હિટ્ઠો ।
મારસહસ્સમયંસો, હમ્માસે છહિં દિણેહિં પિ ॥ ૧૯ ॥
છ પહેરે છ ઘડીયા, જાવક્કમણ જણ વિ એવણ્યા ।
રજ્જૂ તત્થ પમાણો, દીવસમુદ્દા હવણ ણ્યા ॥ ૨૦ ॥

મુધર્મા દેનલોકથી કેઈ દેન હજીન લાગતા વજનવાળો લોહમય ગાળો હોઈ-નીચે પૃથ્વી તન્દ પડતો મૃકે તે ગાળાને જ્યાંમુધી પહોંચતા ૭ માસ, ૭ દિવસ, ૭ પહોં અને ૭ ઘડી-આડો વખત વ્યતીત થાય તેરહુ પ્રમાણ એક ગજનુ છે. (આ ઉંચુ નીચુ ગજનુ પ્રમાણ કહ્યું છે.) તિગજનુ ઘડીએ તો એક ગજમા સ્વયં ભૂ-ગ્ગમલ સમુદ્ર મુધી જે અસખ્યાતા દ્વીપમસુદ્રો છે તે મર્મ ભાગીને એક ગજ થાય છે. ૧૬-૨૦

૮ એક ઇંદની આખી ૭ દગીમા થતી ઇંદ્રાણીઓની સખ્યા.

દુ (વીસ) કોડાકોડી, પંચાસી કોડિલક્ષ્મ ઇગસયરી ।

કોડિસહસ્તા ચડ કોડી, સયાણિ અડવીસ કોડીઓ ॥ ૨૧ ॥

સત્તાવન્ન લક્ષ્મા, ચડદસ સહસ્તા દુસય પચાસી ।

હા સંગ્રા દેવીઓ, હવંતિ હદસ્સ જન્મમિ ॥ ૨૨ ॥

જે [આવીશ] કોડાકોડી પચાગી લાખ કોડી, એકાદેન હજીન કોડિ, ચાર મો કોડિ, અઠાવીશ કોડિ સત્તાન લાખ, ચોર હજીન બે મો અને પચાશી-આરલી દેવીઓની [ઇંદ્રાણીઓની] મખ્યા એક ઇંદના એક જન્મને વિષે હોય છે. (એક ઇંદનુ આયુષ્ય બે માગરોપમનુ હોય છે, અને ઇંદ્રાણીઓનુ આયુષ્ય માત્ર પંચોપમનુ હોય છે. આ પ્રમાણે બન્નેના આયુષ્યમા મોટો તફાવત છે તેથી ઇંદના એક જ ભવમા આરલી સખ્યાવાળી ઇંદ્રાણીઓ થાય છે. ઇંદનુ આયુષ્ય બે માગરોપમનુ તેના પંચોપમ ૨૦ કોડાકોડી ઇંદ્રાણીનુ આયુષ્ય ૭ પંચોપમનુ તેથી તેને સાતે ભાગના અને એક માથે ૮ ઇંદ્રાણીઓ હોય તેથી આઠે ગુણના એટલે ઉપર લખ્યા પ્રમાણે એક ભવમા ઇંદ્રાણીઓ થાય છે. ગાથામા દો ગણ છે તે દ્વારેન લેઈએ કારણ કે ઉપર પ્રમાણે ગણતા [૨૨] આવે છે.) ૨૧-૨૨

૯ સુધોષા ઘંટાનું પ્રમાણ.

વારસ જોયણ પિહુલા, સુધોસઘંટા ય અદ્ધ ઉચ્ચત્તં ।

ચત્તારિં લાલાઓ, દેવા સયપંચ વાયંતિ ॥ ૨૩ ॥

સુધોષા નામની ઘંટા બાર યોજન પહોળી છે, તેથી અર્ધ-પ્રમાણ એટલે છ યોજન ઊંચી છે અને તેની લાલા [લોલક] ચાર યોજનપ્રમાણ લાંબી છે. તે ઘંટાને એકીસાથે પાંચસો જવતાઓ વગાડે છે. ૨૩

૧૦ સંક્રાંતિને આશ્રી દિવસની વૃદ્ધિનું પ્રમાણ.

इकं पलंमि वड्डइ, कमेण दिवसो दु तिन्नि मयराइ ।

बारस वावन्नहिया, वत्तीसा अक्खरा चैव ॥ २४ ॥

મકરસંક્રાંતિ સંક્રાંતિમાં દિવસ અનુક્રમે એક, બે અને ત્રણ પળ તથા તે ઉપરાંત બાર, બાવન અને બત્રીશ અક્ષર^૧ વૃદ્ધિ પામે છે. એટલે કે મકરસંક્રાંતિ બેસે ત્યારે એક પળ અને બાર અક્ષર જેટલો દિવસ હમેશાં વધે છે, કુંભ સંક્રાંતિમાં હમેશાં બે પળ અને બાવન અક્ષર જેટલો વધે છે, અને મીન સંક્રાંતિમાં હમેશાં ત્રણ પળ અને બત્રીશ અક્ષર જેટલો વધે છે, મેષ સંક્રાંતિમાં હમેશાં ત્રણ પળ અને બત્રીશ અક્ષર વધે છે, વૃષ સંક્રાંતિમાં હમેશાં બે પળ અને બાવન અક્ષર વધે છે, તથા મિથુન સંક્રાંતિમાં હમેશાં એક પળ અને બાર અક્ષર દિવસ વધે છે. [ત્યારપછીની છ સંક્રાંતિમાં એ જ અનુક્રમે દિનમાન થયે છે. એક અહોરાત્રિની ૬૦ ઘડીમાં જેટલું દિનમાન હોય તેટલું બાદ કરતાં બાકીનું રાત્રિ-માન સમજવું.] ૨૪

મકર સંક્રાંતિમાં પહેલે દિવસે દિનમાન ૨૬ ઘડી ને ૧૨ પળ, કુંભમાં ૨૬ ઘડી ૪૮ પળ, મીનમાં ૨૮ ઘડી ૧૪ પળ, મેષમાં ૩૦,

૧ અક્ષર એટલે વિપળ—એક પળની ૬૦ વિપળ.

ધડી, વૃષમાં ૩૧ ઘડી ૪૬ પગ, મિથુન ચક્રાતિમા ૩૩ ઘડી ૧૨ પગ, કર્કમાં પહેલે દિવસે ૩૩ ઘડી ૪૮ પગ હોય છે, ત્યાંપડી ઘટુ જવાથી મિથુમા ૩૩ ઘડી ૧૦ પગ, કન્યામા ૩૧ ઘડી ૪૬ પગ, મુલામાં ૩૦ ઘડી, વૃશ્ચિકમાં ૨૮ ઘડી ૧૪ પગ ને ધન ચક્રાતિમા પહેલે દિવસે ૨૬ ઘડી ૪૮ પગ ને છેલ્લે દિવસે ૨૬ ઘડી ૧૨ પગ હોય છે. તેમજ મકરને પહેલે દિવસે સમજવું.

૧૧ શ્રી મહાવીરસ્વામી તથા પદ્મનાભસ્વામીનું અંતર.

સહસ્રા વાસ ચુલસી, વાસા સત્તેવ પંચ માસા ય ।

વીરં તદ્ પડમાણં, અતરમેય વિયાણાહિ ॥ ૨૫ ॥

શ્યામશી હજાર ને સાત વર્ષ તથા પાંચ માસ એમજુ મહાવીર-
સ્વામીના નિર્વાણ અંતે પદ્મનાભસ્વામીના ગર્ભાવતન્નજાતુ અતર
માત્રુ. (એથા આગના ૩ વર્ષ ૮૧ માસ, અવસર્પિણીના પાંચમા
ને છઠ્ઠા આગના ને ઉત્તર્પિણીના પહેલા ને ત્રીજા આરાનાનકુલ ૪
આરાના ૮૪૦૦૦ વર્ષ અંતે ઉત્તર્પિણીના ત્રીજા આગના ૩ વર્ષ ૮૧
માસ મળીને એમજુ મનજુ) ન્ધ

૧૨ આવતી ચોવીશીમા થનાર તીર્થ દુગ્ધના શુભના નામ.

સેણિય મુપાસ ઉદર્ટ, પુટિલ દઢાઓ સચ્ચકિત્તી ય ।

સંશ્વો આનદ મુનંદો, સયગો સચ્ચડ વસુદેવો ॥ ૨૬ ॥

દેવકી વલદેવો, મુલસા ગેહિણી રેવડ સયાલી ય ।

દીવાયણ કલ્પ નારય, અવટ અમર મયવુદે ॥ ૨૭ ॥

એષ્ટિક ગાન ૧ મુપાર્થ ૨ દશમીગાન ૩ પાદ્મિય ૪ નામ
૫, સન્યસીર્ણિ (કાર્તિકેશ્વરીજા) ૬ મોખ ૭ આનદ ૮ મુનદ
૯, મન ૧૦ મન્યકિ ૧૧ વસુદેવ (કૃષ્ણસુદેવ) ૧૨ દેવકી
૧૩, બંધેવ (બજાજ) ૧૪, મુપસા ૧૫, ગેહિણી ૧૬, દેવતી

૧૭, શતાળીશ્રાવક ૧૮, (કૃષ્ણ) દ્વીપાયન ૧૯, કર્ણ ૨૦, (કૃષ્ણના વખતના) નારદ ૨૧, અંબડ ૨૨, અમર ૨૩, અને સ્વાતિબુધ ૨૪. (અન્યત્ર ૧૧ માં દેવકી ને ૧૩ માં સત્યકી કહ્યા છે.) આ છવો આવતી ચોવીશીમાં તીર્થંકરો થશે. (સમવાયાંગ વિગેરેમાં નામમાં કેટલોક તફાવત છે, આ સંબંધમાં જુદા જુદા વિકલ્પ ઘણા છે, તેમાં સત્ય શું છે? તે બહુશ્રુત જાણે.) ૨૬-૨૭

૧૩ વર્તમાન ચોવીશીમાંના તીર્થંકરાદિકનો બત્રીશ કોડાવાળો યંત્ર કરવાની રીત.

વત્તીસ ઘરયાઈ, કાડં ઉઢાડ્યાહિં રેહાહિં ।
તિરિયા ય કાડં પુણ, પંચ ઘરયાઈ તો પઢમે ॥૨૮॥
પન્નરસ જિણ નિરંતર, સુન્નદુગં તિજિણ સુન્નતિયગં ચ ।
દોજિણ સુન્ન જિણંદો, સુન્ન જિણો સુન્ન દુન્નિજિણો ॥૨૯॥

પ્રથમ ઉભી બત્રીશ રેખા કરી બત્રીશ સ્થાન કરવાં અને આડી પાંચ રેખા કરી પાંચ ઘર કરવાં. પછી પહેલા ખાનામાં નિરંતર પંદર ઘરમુઘી જિનેંદ્રનાં નામ માંડવાં, પછી બે સ્થાનમાં શૂન્ય મૂકવી, પછી ત્રણ જિનેંદ્રનાં નામ લખવાં, પછી ત્રણ શૂન્ય મૂકવી, પછી બે જિનેંદ્ર, પછી એક શૂન્ય, પછી એક જિનેંદ્ર, પછી એક શૂન્ય ને એક જિનેંદ્ર, પછી એક શૂન્ય અને પછી બે જિનેંદ્રનાં નામ લખવાં. ૨૮-૨૯

ચક્રવર્તી.

દો ચાક્રી સુન્ન તેરસ, પણ ચાક્રી સુન્ન ચાક્રી દો સુન્ના ।
ચાક્રી સુન્નં દુચાક્રી, સુન્નં ચાક્રી દુસુન્નં ચ ॥ ૩૦ ॥

બીજા ચક્રવર્તીના ખાનામાં પ્રથમ બે ચક્રી, પછી તેર શૂન્ય, પછી પાંચ ચક્રી, પછી એક શૂન્ય, પછી એક ચક્રી, પછી બે શૂન્ય, પછી એક ચક્રી, પછી એક શૂન્ય, પછી બે ચક્રી, પછી એક શૂન્ય,

પછી એક ચક્રી અને પછી બે શૂન્ય, એ પ્રમાણે ચક્રવર્તીઓના
ધર પૂના. ૩૦

વાસુદેવ-અણદેવ-પ્રતિવાસુદેવ.

દસ સુત્ર પચ કેસવ, પળ સુત્રા કેસી સુત્ર કેસી ચ ।
દો સુત્ર કેસવો ત્રિય, સુત્રદુગ કેસવ તિસુત્ર ॥ ૩૧ ॥

ત્રીજા કોણમાં પ્રથમ દશ શૂન્ય મૂકવી પછી પાંચ વાસુદેવના
નામ લખના, પછી પાંચ શૂન્ય, પછી એક કેશવ, પછી એક શૂન્ય,
પછી એક કેશવ, પછી બે શૂન્ય, પછી એક કેશવ પછી બે શૂન્ય,
પછી એક કેશવ, અને પછી ત્રણ શૂન્ય મૂકવી. એ ગીતે વાસુદેવના
ધર પૂના. ૩૧

જિનેશ્વરના શરીરનું પ્રમાણ.

પચ ધણુસય પઢમો, કમેણ પચાસ હીણ જા સુર્વહી ।
દસ હીણ જા અનતા, પચૂણા નેમિજિણ જાત્ર ॥ ૩૨ ॥
નવહત્થપમાણ પાસો, સામીઓ સત્ત હત્થ જિણવીરો ।
ઉચ્છેહઅગુલેણ, સરીરમાણ જિણદાણ ॥ ૩૩ ॥

પહેલા નવહત્થનની કાયા પાંચસો 'વનુશ્વરી', પછી અનુક્રમે
મુનિધિરનામી મુધી પચાસ પચાસ ધનુષ્ય ઓછા કરના. પછી અનત-
નાથ મુધી ૨૧ દશ ધનુષ્ય ઓછા કરવા પછી નેમિનાથ ભગવાન
મુધી પાંચ પાંચ ઓછા કરના. પાર્શ્વનાથનામીની કાયાનું પ્રમાણ
નવ હાથ છે અને મહાવીરનામીની કાયાનું પ્રમાણ સાત હાથ
છે. આ પ્રમાણે ઉત્તેજ્યગુપ્ત ૩ જિનેશ્વરના શરીરનું માન-પ્રમાણ
જાણુ. (અહીં શ્રી મહાવીરનામીના ૨૬૫ માન ઉત્તેજ્યાગુલે
માત્ર હાથનું કણુ છે, આત્માગુલે તો તેઓ ૧૨૦ અગુણ હાથ છે
ઉત્તેજ્યાગુલે ૧૬૮ અગુણ છે, એટલે ૧૬ અવના ૧ આવે ગાત્રમા
ઉત્તેજ્યાગુપ્તની વીં-પ્રભુનું આત્માગુપ્ત બમણું કણુ છે તે ક્ષેત્ર-
ગુણિતને આશ્રીને સમજાવું ક્ષેત્રગુણિત કરતા ૬૫ થાય) ૩૨-૩૩

જિનેશ્વરના આયુતું પ્રમાણ.

ઘડરાસી વિસત્તરી ય, સઢી પન્નાસમેવ લક્ષ્ઘાઈં ।

ચત્તા તીસા વીસા, દસ દો. ઇગં ચ પુઠ્ઠાણં ॥ ૩૪ ॥

ઘડરાસી વાવત્તરીયં સઢી ય હોઈ વાસાણં ।

તીસા ય દસ ય ઇગં ચ, ઇવમેણ સયસહસ્તા ॥ ૩૫ ॥

પંચાણુઈં સહસ્તા, ઘડરાસી ય પંચવન્ના ય ।

તીસા ય દસ ય ઇગં, સયં ચ વાવત્તરી ચેવ ॥ ૩૬ ॥

પહેલા શ્રી ઋષભદેવતું આયુષ્ય ચોરાશી લાખપૂર્વતું ૧, અજિતનાથતું બહોંતેર લાખપૂર્વતું ૨, સંભવનાથતું સાઠ લાખ-
પૂર્વતું ૩, અભિનંદનસ્વામીતું પચાસ લાખપૂર્વતું ૪, સુમતિનાથતું
ચાલીશ લાખપૂર્વતું ૫, પદ્મપ્રભતું ત્રીશ લાખપૂર્વતું ૬, સુપાર્થ-
નાથતું વીશ લાખપૂર્વતું ૭, ચંદ્રપ્રભતું દશ લાખપૂર્વતું ૮, સુવિધિ-
નાથતું બે લાખપૂર્વતું ૯, શીતળનાથતું એક લાખપૂર્વતું ૧૦,
ત્રેયાંસનાથતું ચોરાશી લાખ વર્ષતું ૧૧, વાસુપૂજ્યસ્વામીતું બહોં-
તેર લાખ વર્ષતું ૧૨, વિમલનાથતું સાઠ લાખ વર્ષતું ૧૩, અનંત-
નાથતું ત્રીશ લાખ વર્ષતું ૧૪, ધર્મનાથતું દશ લાખ વર્ષતું ૧૫,
શાંતિનાથતું એક લાખ વર્ષતું ૧૬, કુંથુનાથતું પંચાણું હજાર વર્ષતું
૧૭, અરનાથતું ચોરાશી હજાર વર્ષતું ૧૮, મહિલનાથતું પંચાવન
હજાર વર્ષતું ૧૯, સુનિસુમતતું ત્રીશહજાર વર્ષતું ૨૦, નમિનાથતું
દશહજાર વર્ષતું ૨૧, નેમિનાથતું એકહજાર વર્ષતું ૨૨, પાર્થનાથતું
એકસો વર્ષતું ૨૩ અને શ્રી મહાવીરસ્વામીતું આયુષ્ય બહોંતેર
વર્ષતું કહેલું છે. ૩૪-૩૫-૩૬

તીર્થંકર, ચક્રવર્તી, વાસુદેવ, તીર્થંકરેતું દહમાન અને તીર્થ-
ંકરેના આયુષ્યતું માનવ્યા પાંચ બાબતનો યંત્ર બત્રીશ રેખા ઉભી
અને પાંચ રેખા આડી કરીને બતાવવામાં આવેલ છે. તે આ પ્રમાણે:-

	તીર્થકર	ચક્રવર્તી	વાસુદેવ	તીર્થકર- દેહમાન	તીર્થકર- આપુષ્યમાન
૧	સપ્તભૂવ	૧ ભરત	૦	૫૦ મનુષ્ય	૮૪ જાપ્ત પૂર્વ
૨	અગ્નિનાથ	૨ મગર	૦	૬૫૦ "	૭૨ "
૩	સભવનાથ	૦	૦	૪૦૦ "	૬૦ "
૪	અભિનવન	૦	૦	૩૫૦ "	૫૦ "
૫	સુમતિનાથ	૦	૦	૩૦૦ "	૪૦ "
૬	રમ્યપ્રભ	૦	૦	૨૫૦ "	૩૦ "
૭	સુપાર્શ્વનાથ	૦	૦	૨૦૦ "	૨૦ "
૮	ચક્રપ્રભ	૦	૦	૧૫૦ "	૧૦ "
૯	સુનિધિનાથ	૦	૦	૧૦૦ "	૦ "
૧૦	લીનનાથ	૦	૦	૬૦ "	૧ "
૧૧	ત્રિયામનાથ	૦	૧ ત્રિપુર	૮૦ "	૮૪ જાપ્ત પૂર્વ
૧૨	વાસુપ્રભ	૦	૨ દ્વિપુર	૭૦ "	૭૨ "
૧૩	વિમનાથ	૦	૩ રમ્યપ્રભ	૬૦ "	૬૦ "
૧૪	જાનતનાથ	૦	૪ પુગોત્તમ	૫૦ "	૩૦ "
૧૫	રમનાથ	૦	૫ પુરુષનિહ	૪૫ "	૧૦ "
૧૬	૦	૬ મધરા	૦	૦	૦
૧૭	૦	૭ સેનાકુમાર	૦	૦	૦
૧૮	૧૬ શાંતિનાથ	૫ શાંતિનાથ	૦	૪૦ "	૧
૧૯	૧૭ કુશુનાથ	૬ કુશુનાથ	૦	૩૫ "	૬૫ હનગર વર્ષ
૨૦	૧૮ અગ્નાથ	૭ અગ્નાથ	૦	૩૦ "	૮૪ હનગર વર્ષ
૨૧	૦	૦	૧૫ વપુઝી	૦	૦
૨૨	૦	૮ સુભ્રમ	૦	૦	૦
૨૩	૦	૦	૭ વા	૦	૦
૨૪	૧૯ મરિનાથ	૦	૦	૨૫ "	૫૫ હનગર વર્ષ
૨૫	૨૦ મુનિમુન્નત	૬ મદાપ મ	૦	૨૦ "	૩૦ હનગર વર્ષ
૨૬	૦	૦	૮ નાગવલ (૧૬મણ)	૦	૦
૨૭	૨૧ નમિનાથ	૧૦ રરિશુ	૦	૧૫ "	૧૦ હનગર વર્ષ
૨૮	૦	૧૧ જા	૦	૦	૦
૨૯	૨૨ નેમિનાથ	૦	૧૨ કૃષ્ણ	૧૦ "	૧ હનગર વર્ષ
૩૦	૦	૧૩ અજગર	૦	૦	૦
૩૧	૨૩ પાર્શ્વનાથ	૦	૦	૬ દાય	૧૦૦ વર્ષ
૩૨	૨૪ મદારીરસ્વામી	૦	૦	૭ દાય	૭૨ વર્ષ

૧૪ તીર્થ'કરોના પિતાઓની ગતિ.

નાગેસુ ઉસમપિયા, સેસાણં સત્ત હુંતિ ર્ઈસાણે ।

અદ્દુ ય સણંકુમારે, માહિંદે અદ્દુ વોધવ્વા ॥ ૩૭ ॥

ઋષભદેવના પિતા નાગકુમારમાં ગયા, બીજા સાત અજિત-
નાથથી ચંદ્રપ્રભ મુધીના તીર્થ'કરોના પિતા ઈશાન દેવલોકમાં
ગયા, ત્યારપછી નવમા મુવિધિનાથથી સાગમા શાંતિનાથ મુધીના
આઠ તીર્થ'કરોના પિતા ત્રીજા સનકુમાર દેવલોકમાં ગયા અને
ત્યારપછી સત્તરમા કુંધુનાથથી ચોવીશમા મહાવીરસ્વામી મુધીના
આઠ તીર્થ'કરોના પિતા ચોથા માહેન્દ્ર દેવલોકને વિષે ગયા છે.
(મહાવીરસ્વામીના પિતા બારમા દેવલોકમાં ગયા છે, એમ શ્રી
આચારંગસૂત્ર અને પ્રવચનસારોદ્ધારમાં કહ્યું છે.) ૩૭

૧૫ સર્વ તીર્થ'કરોના સમવસરણુનું પ્રમાણ.

ઉસહે જોઅણ વારસ, ઓસરણં આસી નેમિ જિણ જાવ ।

દો દો ગાઉ ઝુણં, પાસ પળ કોસ ચડ વીરે ॥ ૩૮ ॥

ઋષભદેવ સ્વામીનું સમવસરણુ બાર યોજન [અડતાળીશ
ગાઉ] પ્રમાણ હતું, ત્યારપછી બીજા તીર્થ'કરથી અગ્રે ગાઉનું
પ્રમાણ ઓછું કરતાં યાવત નેમિનાથનું સમવસરણુ દોઢ યોજન
[છ ગાઉ] નું હતું. ત્રેવીશમા પાર્શ્વનાથનું પાંચ ગાઉ પ્રમાણ
અને છેલ્લા મહાવીર સ્વામીનું ચાર કોશ [એક યોજન] પ્રમાણ
સમવસરણુ જાણવું.^૧ ૩૮

૧૬ સમવસરણુમાં બાર પર્ષદાની સ્થિતિ.

મુળી વેમાણણિ સમણી, ભવણ વણ જોડ્હસ દેવદેવીતિગં ।

કપ્પસુરનરિત્થિતિયં, ચિટ્ઠ્ઠિ ઇયાઈં વિદિસાસુ ॥ ૩૯ ॥

^૧ સમવસરણુ પ્રકરણાદિમાં તે દરેક પ્રભુનું સમવસરણુ તેમના આત્માશુદ્ધે
એક યોજનનું હોય એમ કહેલું છે.

સમનસરણના અગ્નિખૂણામા પ્રથમ માધુઓ, તેમની પાછળ
 વૈમાનિક દેવીઓ અને તેમની પાછળ માંવીઓ રહે, નૈર્ઋત્ય
 ખૂણામા ભનનપતિ, વ્યત અને જ્યોતિષ એ ત્રણ નિકાયના દેવો
 રહે, વાયવ્ય ખૂણામા એ જ ત્રણ નિકાયની દેવીઓ રહે તથા ઈશાન
 ખૂણામા પ્રથમ વૈમાનિક દેવો, તેમની પાછળ મનુષ્યો અને તેમની
 પાછળ નારીઓ રહે. આ રીતે આખા પર્યદાઓ વિદિશામા રહે. ૩૬
 ૧૭ ચોવીશ તીર્થકરોના કુલ સાધુ તથા સાંવીની સખ્યા
 અઢાવીસ લક્ષા અઢચાલીસ તહ સહસ્તાઈ ।

સર્વેસિ પિ જિણાણં, જર્ડણ માણ વિનિદ્ધિદ્ધ ॥ ૪૦ ॥

સર્વે [ચોવીશ] જિનેંદ્રોના હસ્તદીક્ષિત સાધુઓની કુલ સખ્યા
 અઢાવીશ લાખ અને અડતાલીશ હજારની કહેલી છે. ૮૦

ચોઆલીસ લક્ષા, છાયાલા સહસ્ત ચડસય સમગ્ગા ।
 છચ્ચેવ અજિઆણ, સર્વેસિ સગહો एसो ॥ ૪૧ ॥

અર્થે [ચોવીશ] જિનેંદ્રોની હસ્તદીક્ષિત કુલ માંવીઓની
 સખ્યા ચુમાળીશ લાખ, છેતાળીશ હજાર ચાર એ અને ૭ કહી
 છે. એ સર્વ માંવીઓની સખ્યાનો સમુદય છે. ૮૧.

૧૮ તીર્થકરોના ભવની સખ્યા (મમકિતની પ્રાપ્તિ પછીની)

વીરસ્સ સત્તાવીસા, વારસ સતી ચ તેર ઉસમસ્સ ।

નવ ચ ભવા નેમિજિણે, ટસ પાસે તિન્નિ સેસાણં ॥ ૪૨ ॥

મહાવીર આમીના સત્તાવીશ ભવ^૧, શાતિનાદના આર ભવ,
 ઋપભદ્રના તે ભવ, નેમિનાથના નવ ભવ, અને બાદીના ઓગ-
 ણીશ તીર્થ કરોના ત્રણ ત્રણ ભવ મમકિત પામ્યા ત્યા ધી આર
 ભીને કહેલા છે ૪૨.

૧ આ મોટા ભવ કહેવ છે જાણી તો તેમને નમગ્નિ પામ્યા પછી
 અસખ્ય કાળ ગયેલ હોનાથી અસખ્ય ભવ ચરેના છે

૧૯ શ્રી નેમિનાથને રાજિમતીના નવે ભવનાં નામો.
 ધણ-ધણવડે સોહમ્મે, ચિત્તગર્હે સ્વયરો રચણમર્દે ।
 માહિંદે અપરાજિય, પીઠમર્દે આરણે દેવા ॥ ૪૩ ॥
 સંસ્થો જસોમર્દે મજ્જા, તત્તો અપરાજિઅવિમાણમ્મિ ।
 નેમી રાઠમર્દે તહ, નવમે ભવે ગયા સિદ્ધિ ॥ ૪૪ ॥

ધન અને ધનવતીના પાંડુલો ભવ ૧. ત્યાંથી બીજો ભવ સૌધર્મ
 દેવલોકમાં બંનેદેવ ૨, ત્રીજો ભવ ચિત્રગતિ વિદ્યાધર અને રત્નવતી ૩.
 ચોથો ભવે માહિંદ નામના ચોથા દેવલોકમાં બંનેદેવ ૪. પાંચમે ભવે
 અપરાજિત ને પ્રીતિમતી ૫. છઠ્ઠે ભવે આરણ નામના ૬૨ મા દેવ-
 લોકમાં બંનેદેવ ૬. સાતમે ભવે શંખ અને યશોમતી ભાર્યા ૭, આઠમે
 ભવે અપરાજિત નામના ચોથા, અનુત્તર વિમાનમાં બંનેદેવ ૮, અને
 નવમે ભવે નેમિનાથ અને રાજિમતી થઈ સિદ્ધિપદને પામ્યા. ૪૩-૪૪.

૨૦ ચોવીશે તીર્થંકરના નિર્વાણનું સ્થાન.

અદ્વાવયમ્મિ ઉસમો, સિદ્ધિગઓ વાસુપુજ્જ ચંપાણ ।
 પાવાણ વહ્નમાણો, અરિઠ્ઠનેમી અ ઉજ્જિંતે ॥ ૪૫ ॥
 અવસેસા તિથયરા, જાઠ્ઠજરામરણવંધણવિમુક્કા ।
 સંમેઅસેલસિહરે, વીસં પરિતિવ્વુહં વંદે ॥ ૪૬ ॥

શ્રી ઋષભદેવ સ્વામી અષ્ટાપદ પર્વતપર સિદ્ધિ પામ્યા.
 વાસુપૂજ્ય સ્વામી ચંપા નગરીમાં [બહારના ઉદ્યાનમાં] સિદ્ધિ
 પામ્યા, વર્ધમાન સ્વામી અપાપા નગરીમાં [તેના ઉદ્યાનમાં]
 સિદ્ધિ પામ્યા, અરિઠ્ઠનેમિ ઉજ્જિંત ગિરિ [ગિરનાર] ઉપર આસ
 પામ્યા, બાકીના વીસ તીર્થંકરો જન્મ, જરા, મરણ અને કર્મ-
 બંધથી મુક્ત થઈ સંમેતગિરિના શિખરપર નિર્વાણ પામ્યા. તે
 સર્વેને હું વાંદું છું. ૪૫-૪૬.

૨૧ મહાવીર સ્વામીએ નદન મુનિના ભવમા
કરેલા મામજપણની સખ્યા.

इकार सयसहस्ता, असीड सहस्ता छसय पणयाला ।
मासखमणकसखा, नंदणभवम्मि वीरस्स ॥ ४७ ॥

નદન મુનિના ભવમા (૨૫ મા ભવમા-એક લાખ ૫૫૦ પ્રમાણુ દીક્ષા પર્યાયમા) શ્રી મહાવીર સ્વામીના છત્રે અગ્યાર લાખ, એશી હજાર, છત્રો અને પીસ્તાળીશ મામજપણ કર્યા હતા. ૪૭. એક વર્ષના ૩૬૬ દિનમાં ગણી ૩૬૬૦૦૦૦ દિનમેને માસખમણના ૩૦ ને પાંચાનો એક દિનસ મળી ૩૧ ૫૩ લાગતા ૧૧૮૦૬૪૫ મામજપણ આવે છે ને પાંચ દિનસ ૫૬ છે.

૨૨ મહાવીર સ્વામીએ ગર્ભમાં કરેલો અભિગ્રહ.

अह सत्तमम्मि मासे, गच्चमत्थो चेव अभिग्गह कुण्डं ।
नाह समणो होह, अम्मापिअरो अ जीवते ॥ ४८ ॥

મહાવીર સ્વામી ગર્ભમાં હતા ત્યારે માતાને દુખ ન થતા દેના માટે નિશ્ચય રદ્યા હતા તે વખતે માતાને ઉપદુષ્ટ થયું હતું તે વખતે માતાએ માએ પ્રભુએ અભિગ્રહ કર્યો હતો કે- ' માતા પિતા જનતા હશે ત્યાં મુઘી હું અમણ નહીં થાઉં-દીક્ષા મહાપુ નહીં કરું. ' /૮

૨૩ મહાવીર સ્વામીએ મગીચિના ભવમા કરેલો કુળમદ
जड वासुदेव पढमो, पिआ मे चक्खद्विवसस्स ।
अज्जो तित्थयराण, अहो कुल उत्तम सज्ज ॥ ४९ ॥

હું પ્રથમ વાસુદેવ થનાનો છું માન પિતા (ભરત) ચક્રવર્તી ઓમા પ્રથમ છે, અને મારા પિતામહ (નકપભદ્ર) તીર્થ કંઠેમા પ્રથમ છે, તો આહો ' માડ કેવું ઉત્તમ કુળ છે ? ' (આ પ્રમાણે મગીચિના ભવમા કુળ મદ કરનાથી નીચ ગણત્ર આવ્યું હતું.) ૪૯.

૨૪ ભરતચક્રીને આયુધશાળામાં ચક્ર ઉત્પન્ન થયાના
તથા ઋષભદેવ સ્વામીને દેવગજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયાના
ખબર એક સાથે મળ્યા. તે વખતનો ચક્રીનો વિચાર.

તાતમ્મિ પૂઙ્ગ ચક્રં, પૂઙ્ગયં પૂયનારિહો તાઓ ।

ઇહલોયમ્મિ ચક્રં, પરલોય(લોય વિ)સુહાવહો તાઓ ॥૫૦॥

પિતાની પૂજા કરવાથી ચક્ર પણ પૂજેલું જ થશે, કેમકે પિતા
જ પૂજનને યોગ્ય છે. વળી ચક્ર તો આ ભવમાં જ સુખકારક છે
અને પિતા તો પરલોકમાં પણ (આ ભવ તથા પરભવમાં પણ)
સુખકારક છે. ૫૦

૨૫ ચોવીશે તીર્થંકરોના દેવગજ્ઞાનનાં સ્થાનો.

ઉસમસ્સ પુરિમતાલ, વીરસ્સ રજ્જુવાલુયાનઈતીરે ।

સેસાણં કેવલં નાણં, જેસુ દ્વાણેસુ પવ્વહ્યા ॥૫૧॥

શ્રી ઋષભદેવ સ્વામીને પુરિમતાલ નગરીને વિષે (ખહારના
ઉદ્યાનમાં) દેવગજ્ઞાન થયું હતું, મહાવીર સ્વામીને ઋજુવાલુકા
નદીને કાંઠે દેવગજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું હતું. અને બાકીના બાવીશ
તીર્થંકરોને જે જે સ્થાને પ્રવ્રજ્યા લીધી હતી તે તે સ્થાને
દેવગજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું હતું. ૫૧

૨૬ બાર ચક્રવર્તીઓનાં નામ.

મરહો ૧ સગરો ૨ મઘવં ૩, સણંકુમારો ૪ રાયસદ્દૂલો

સંતી ૫ કુંથૂ ૬ અરઓ ૭, હવહ સુમૂમો ૮ કોરવો ૯ ॥૫૨॥

નવમો ૧૦ મહાપડમો ૧૧, હરિસેણો ૧૨ ચેવ રાયસદ્દૂલો ।

જીયનામા ૧૩ નરવહ ૧૪, વારસમો વંમદત્તો ૧૫ અ ॥૫૩॥

લગ્ન ૧, સગર ૨, મધના ૩ સનહુમાર, ૪ રાજઓના
મધ્યમા સિહ સમાન શાંતિનાથ ૫, કુશુનાથ ૬, અરનાથ ૭, કોન
વશનો મુખમ ૮, નનમો મહાપદ્મ ૯, હનિયો ૧૦, ગજઓના
મયમા સિહ સમાન જય નામનો નમ્પતિ ૧૧, તથા બાન્મો
અક્ષત ૧૨-આ નામના બાન્ ચક્રનાર્તીઓ થયા છે ૫૨-૫૩

૨૭ નવ વાન્મુદેવના નામ

તિવટ્ટુ ય ૧ દિવટ્ટુ ય ૨, સયંમુ ૩ પુરિસુત્તમે ૪ પુરિસસીહે ૫।
તહ પુરિસપુંડરી ૬, દત્તે ૭ નારાયણે ૮ કળ્હે ૯ ॥ ૫૪ ॥

ત્રિપૃષ્ઠ ૧, દ્વિપૃષ્ઠ ૨, અન્યભ ૩ પુરિયોત્તમ ૪, પુરિપમિહ
૫, તથા પુરિપપુડીક ૬, દત્ત ૭ નાગાયલ (લક્ષ્મણ) ૮, અને
કૃષ્ણ ૯. આ નામના નવ વાન્મુદેવ થયા છે ૫૪

૨૮ નવ બલદેવનાં નામ.

અયલે ૧ વિજળ ૨ મહે ૩, સુપ્પમે ૪ ચ સુદંસણે ૫।
આળદે ૬ નદળે ૭ પડમે ૮, રામે ૯ આવી અપચ્છિમે ॥ ૫૫ ॥

અયળ ૧, વિજળ ૨ ભડ ૩ મુપ્રભ ૪ મુદર્શન ૫,
આનદ ૬, નદન ૭, પદ્મ (રામચંદ્ર) ૮ અને છેક્ષા નમ
(બળભદ્ર) ૯. આ નામના નવ બલદેવ થયા છે. ૫૫.

૨૯ નવ પ્રતિવાન્મુદેવના નામ.

અસ્સગીવે ૧ તારણ ૨ મેરણ ૩ મધુકીટમે ૪ નિસુમે ચ ૫।
વલિદ પલ્હાદ ૭ રાવળે ૮ ચ નવમે ચ જરાસિધૂ ૯ ॥ ૫૬ ॥

અથગ્રીન ૧, તારક ૨, મેન્ક ૩, મધુકૈટલ ૪, નિશુલ ૫,
બલિ ૬, પ્રલ્હાદ ૭, રાવણ ૮ અને નનમો જગમન ૯ આ
નામના નવ પ્રતિવાન્મુદેવ થયા છે. ૫૬

૩૦ આર ચક્રવર્તીની ગતિ—

અદ્વેવ ગયા મુક્ત્યં, સુભૂમ વંમો ય સત્તમિં પુઠવિં ।
મવવં સળંકુમારો, સળંકુમારે ગયા કપ્પે ॥ ૫૭ ॥

આઠ ચક્રવર્તી મોક્ષે ગયા છે, સુભૂમ અને બ્રહ્મદત્ત એ બે ચક્રી સાતમી નરક પૃથ્વીએ ગયા છે તથા મધવા અને સનતકુમાર એ બે ચક્રવર્તી સનતકુમાર નામના ત્રીજા સ્વર્ગમાં (દેવલોકમાં) ગયા છે. ૫૬.

૩૧ વાસુદેવ અને બળદેવની ગતિ—

અનિયાણકડા રામા, સવ્વે વિ ય કેસવા નિઆણકડા ।
ઉઠું ગામિ અ રામા, કેસવ સવ્વે અહોગામી ॥ ૫૮ ॥

સર્વે બળદેવો નિયાણા^૧ રહિત હોય છે, અને સર્વે વાસુદેવો પૂર્વે નિયાણું કરેલા જ હોય છે. તેથી સર્વે બળદેવો હિર્વગામી (સ્વર્ગ કે મોક્ષગામી) હોય છે, અને સર્વે વાસુદેવો અધોગામી (નરકગામી) જ હોય છે. ૫૮ [પ્રતિવાસુદેવો પણ નરકગામી હોય છે.]

૩૨ ચક્રવર્તી અને વાસુદેવની ઉત્પત્તિનો અનુક્રમ.

ચક્કિદુગં હરિપણગં, પણગં ચક્કી ય કેસવો ચક્કી ।
કેસવ ચક્કી કેસવ, દુચક્કી કેસવો ચક્કી ॥ ૫૯ ॥

પ્રથમ બે ચક્રવર્તી, પછી પાંચ વાસુદેવ, પછી પાંચ ચક્રવર્તી. પછી એક વાસુદેવ, પછી એક ચક્રી, પછી એક વાસુદેવ, પછી એક ચક્રી, પછી એક વાસુદેવ, પછી બે ચક્રી, પછી એક વાસુદેવ, પછી એક ચક્રવર્તી—આ અનુક્રમે આ ભરતક્ષેત્રમાં ૧૨ ચક્રવર્તી અને ૯ વાસુદેવો થયા છે. ૫૯.

(ઉપગ્ની ગાથા યાકિનીમહત્તરા સાધ્વી પાસેથી સાલળીને હરિભદ્ર નામના વિષ્ર તેનો અર્થ ન મમજનાથી સાધ્વીજીએ તેનો અર્થ કહેતા પ્રતિજ્ઞા પ્રમાણે જૈન ધર્મ અગીકાન્ કર્યો હતો.)

૩૩ ત્રેસઠ શલાકાપુરૂપના મળીને કુલ જીવ, કાયા
પિતા અને માતાની સખ્યા અને ગતિ.

તેસઠિસિલાકાળ, પદવી તિસઠી આગમે મળિયા ।

પુણસઠી જીવા, સઠી પુણ હુંતિ કાયાઓ ॥ ૬૦ ॥

ત્રેસઠ શલાકા (ઉત્તમ) પુરૂષોની ત્રેસઠ પદવીઓ આગમમા વહી છે, તે સર્વના મળીને જીવો ઓગણસાઠ છે, અને કાયાઓ મર્ત મળીને સાઠ થાય છે. કેમકે શાંતિનાથ, કૃષ્ણનાથ અને અન્નાથ એ ત્રણ જીવો તીર્થંકર પદવી અને ચક્રવર્તી પદવી એ બે એક ગરીએ ભોગવનાથી ગરી ૬૦ તથા મહાવીર આમીના જીવો ત્રિપૃષ્ઠ વામુદેવની પદવી જૂદા ગરીએ ભોગવેલી હોવાથી જીવ ઓગણસાઠ થાય છે. ૬૦

તેસિ વાવન્ન પિયા, તસ્સ ણ હુતિ ડગસઠિ જળણીઓ ।

વીસ તુ નિરયગડઓ, અવસેસાળ ચ સુગડગર્હ ॥૬૧॥

તે ત્રેસઠ ઉત્તમ પુરૂષોના કુલ પિતા બાપન થાય છે (કેમકે નન વામુદેવ અને નન બળદેવના પિતા એક એકજ હોવાથી તથા શાંતિનાથ, કૃષ્ણનાથ અને અન્નાથ એ બધે પદવીનાથના પણ એક એકજ પિતા હોવાથી બાપ ઓછા થતા એકાનન થયા, અને મહાવીરના પિતા બે (ઋષભદત્ત ને સિદ્ધાર્થ) હોવાથી એક વધારતા બાપન થાય છે.) તે ત્રેસઠની માતાઓ એકમઠ થાય છે (કેમકે શાંતિ, કૃષ્ણ અને અન્નાથની તીર્થંકર ને ચક્રવર્તીની એકજ માતા હોવાથી ત્રણ ઓછી ક્રન્તા અને મહાવીરની માતા બે (દેવાનદા ને ત્રિશલા) હોવાથી એક વધારતા એકસઠ થાય છે.)

તે ત્રેસઠમાંથી વીશ પુરૂષો નરક ગતિમાં ગયા છે (નવ વાસુદેવ, નવ પ્રતિવાસુદેવ અને બે ચક્રી કુલ ૨૦) અને બાકીના તેંતાલીશ-માંથી ત્રણ તીર્થંકર ને ચક્રી એકજ હોવાથી ત્રણ બાદ જતાં ૪૦ સુગતિમાં ગયા છે એમલે સ્વર્ગ કે મોક્ષે ગયા છે. ૬૧.

૩૪ ચક્રીના ચૌદ રત્નોને ઉપજવાનાં સ્થાન વિગેરે.

ચરો આઝહગેહે, મંડારે તિન્નિ દુન્નિ વેયડ્ડે ।

इकं रायगिहस्मि य, नियनयरे चैव चत्तारि ॥ ६२ ॥

ચાર રત્નો આયુધશાળામાં ઉત્પન્ન થાય છે, ત્રણ રત્ન ભાંડા-ગારમાં ઉપજે છે, બે રત્ન વૈતાલ્યમાં ઉપજે છે, એક રત્ન રાજમ-હોલમાં ઉત્પન્ન થાય છે અને ચાર રત્નો પોતાના નગરમાં (રાજ-ધાનીમાં) ઉત્પન્ન થાય છે. ૬૨. તે આ પ્રમાણે—

चक्रअसिच्छत्तदंडा, आउहसालाइ हुंति चत्तारि ।

चम्ममणिकागणिनिही, सिरिगेहे चक्किणो हुंति ॥ ६३ ॥

सेणावई गाहावई, पुरोहिय वड्डइ य नियनयरे ।

थौरयणं रायकुले, वेयडूतटे करी तुरया ॥ ६४ ॥

ચક્ર, ખડ્ગ, છત્ર અને દંડ એ ચાર રત્નો આયુધશાળામાં ઉત્પન્ન થાય છે; ચર્મ, મણિ અને કાકણી એ ત્રણ રત્નો ચક્રીના શ્રીગૃહમાં-ભાંડાગારમાં ઉત્પન્ન થાય છે;^૧ સેનાપતિ, ગાથાપતિ, પુરો-હિત અને વર્ધકી એ ચાર રત્નો પોતાના નગરમાં (રાજધાનીમાં) ઉત્પન્ન થાય છે, સ્ત્રીરત્ન રાજકુળમાં ઉત્પન્ન થાય છે, તથા હસ્તી-રત્ન અને અર્ધરત્ન વૈતાલ્ય પર્વતના તરને વિષે-સમીપે ઉત્પન્ન થાય છે. ૬૩-૬૪

^૧ આ સાત રત્ન એકેન્દ્રિય છે, બાકીના સાત પંચેન્દ્રિય છે. તે દરેક હજાર હજાર દેવ અધિષ્ઠિત હોય છે.

૩૫ ચક્રવર્તીના નવ નિધાન.

નેસપ્પે^૧ પંડુયણ^૨, પિંગલે^૩ સવ્વરચણ^૪ મહાપડમે^૫ ।
કાલે^૬ ય મહાકાલે^૭, માણવગનિહી^૮ મહાસંખે^૯ ॥ ૬૫ ॥

નેસર્પ^૧ ૧, પાડક^૨, પિંગલ^૩, સર્વજ્ઞ^૪, મહાપદ્મ^૫,
કાલ^૬, મહાકાલ^૭, માણવક નામનો નિધિ^૮ અને મહાશય^૯ ૯
એ નવ નિધાન ચક્રવર્તીને હોય છે ૬૫

૩૬ શ્રીજાતિને શુ શુ સ્થિતિ પ્રાપ્ત ન થાય ?

અરિહંત-ચક્રિ-કેસવ-વલ-સંભિન્ને ય ચારણે પુઠ્ઠા ।
ગણહર પુલાગ આહારગ, ન હુ ભવઢ ણસ મહિલાણં ॥ ૬૬ ॥

અરિહંત, ચક્રવર્તી, વામુદેવ, બળદેવ, સભિન્નશ્રોતયજ્ઞિ^૧
ચાન્દલજ્ઞિ^૨, ચૌદ પૂર્વ, ગાપુત્ર પુલાકલજ્ઞિ^૩ અને આહારક
શરીર-આ ૧૭૧ પંચી શ્રી જાતિને પ્રાપ્ત થાય નહીં. (મહાવીરનાથ
તીર્થકેવલ થયા તે અચ્છેડ જાણવું.) ૬૬

૩૭ અભવીને શુ શુ પ્રાપ્ત ન થાય ?

ઉત્તમ નર પચુત્તર, તાયત્તીસા ય પુઠ્ઠધર ડદા ।
જિણદાણ ટિક્કલ સાસણ-દેવી જક્કલા ય નોઽભવ્વા ॥ ૬૭ ॥

ઉત્તમ નર (ગણાકા પુત્રપ), પાંચ અનુત્તર વિમાન ત્રાયગ્નિશ
દેવ, પૂર્વ નપ્પલ, ઈદ, જિનેયનુ દાન (વર્ષાદાન), જિનેયનુ
દાણે દીક્ષા, ગામનવી અને ગામનયમ આ નર અથાન અભવી
પ્રાપ્તે નાહી. ૬૭

૩૮ શ્રાવકને વસવા લાયક સ્થાન.

જતથ પુરે જિણભવણં, સમયવિઠ સાહુસાવગા જતથ ।

તતથ સયા વસિયવ્વં, પડરજલહંધણં જતથ ॥ ૬૮ ॥

જે પુરમાં જિનેશ્વરનું ચૈત્ય હોય, જ્યાં સિદ્ધાંતને જાણનાર સાધુ તથા શ્રાવકો હોય. તથા જ્યાં ઘણું જળ અને બાજનાણુ મળતું હોય ત્યાં શ્રાવકે સદા નિવાસ કરવો ચોચ્ય છે. ૬૮

૩૯ શ્રાવકના એકવીશ ગુણ.

ધમ્મરયણસ્સ જુગ્ગો, અવસુદ્ધોઃ રૂવવંર પગહસોમોઃ ।

લોગપ્પિઓઃ અકૂરોઃ, મીરુદ્ધ અસઢોઽ સુદક્ષિન્નૂઽ ૬૯ ॥

લજ્જાલુઓઃ દયાલૂઃ, મજ્ઝત્થો સોમદિટ્ઠીઃ ઘુણરાગીઃ ૭૦ ॥

સક્કહઃ સુપક્કવજુત્તોઃ, સુદીહદંસીઃ વિસેસન્નૂઃ ૭૧ ॥

વુઢ્ઢાણુગોઃ વિણીઓઃ, કયન્નુઓઃ પરજણસ્સ

હિતકારી ૨૦ ।

તહ ચેવ લહ્હલક્કસોરઃ, ઇગવીસગુણો હવહ્ સહ્ઢો ॥ ૭૧ ॥

આવા એકવીશ ગુણવાળો શ્રાવક ધર્મરૂપી રત્નને લાયક છે.—અશુદ્ધ એટલે કોઈના દ્રોહ વિગેરે ન કરે, તુચ્છમનવાળો ન હોય તે ૧, સારા રૂપવાળો ૨, સ્વભાવે કરીને શાંત ૩, લોકને પ્રિય ૪, કંટા રહિત ૫, પાપથી ભીરૂ-ખીનારો ૬, અશહ-શહતા રહિત ૭, અત્યંત દાક્ષિણ્યતાવાળો ૮, લજ્જાળુ ૯, દયાળુ ૧૦, મધ્યસ્થ સતો સૌમ્ય દૃષ્ટિવાળો ૧૧, ગુણનો રાગી ૧૨, સારી વાર્તાનો જ કરનાર ૧૩, સારા પક્ષ (પરિવાર) વાળો ૧૪, સુદીર્ઘદર્શી-લાંબી દૃષ્ટિએ વિચાર કરનાર ૧૫, વિશેષ જાણનાર ૧૬, પુદ્ગળોને અનુસરનાર

૧૭, પ્રિયનાથો ૧૮, કૃતજ્ઞ-કૃષ્ણ ઉપકાન્ને જાણનાર ૧૯, અન્ય જનોનું હિતકર્તા (પગેપકારી) ૨૦, તથા લાજ-લક્ષ્ય-કોઈપણ હકીકતના લક્ષ્યને-ગૃહસ્થને સમજી જનાર ૨૧-આ એકવીજ ગુણ આવકમા હોય છે. ૬૬-૭૦-૭૧

૪૦ ગૃહસ્થના નેવ્યાશી ઉત્તર ગુણ

પચ્ચક્ષાણાભિગ્ગહ, સિવ્વિત્ત્વ ત્વ પડિમ ભાવણા સીલા ।

૧૦ ૪ ૪ ૧૨ ૧૧ ૧૨ ૧૮

ધમ્મા પૂઆચિતા, ગિહિ ઉત્તરગુણા ડગુણનવ્વં ॥ ૭૨ ॥

૧૦ ૮

દશપ્રકારના પચ્ચક્ષાણુ કરનાર ૧૦, ચાન્નપ્રજા ના અભિગ્રહ કરનાર ૪, આગ્રિદ્વાગ્રજને વાજવાજ આચરનાર ૮, ૭૨થી અવયવ-તર મળી ૧૦ પ્રકારનો તથા કરનાર ૧૦ આવકની ૧૧ પડિમા ચહેનાર ૧૧, બાર લાનના લાનના ૧૨ ૧૮ ભેદે ગીયજ પાળનાર ૧૮, ૧૧ પ્રકારના યતિરર્થનો સ્થિતિ ૧૦, અને આઠ પ્રકારની ત્રિપૂજા સમઘી ચિતા કરનાર અર્થાત્ પૂજા કરનાર ૮-એ રીતે ૮૬ ગૃહસ્થના ઉત્તરગુણ ચહેલા છે ૭૨.

૪૧ શિષ્યની જ્ઞાન આપવા માટે યોગ્યતા અયોગ્યતાને

આશ્રી ૧૪ દષ્ટાતના નામ.

(શ્રી નદીમૂલ ગાથા ૪૪)

સેલઘણ કુડગ ચાલણી-પરિપૂણગ હસ મહિસ મેસે ચ ।

મસગ જલ્લગ વિરાલી, જાહગ ગો મેરી આર્મીરી ॥ ૭૩ ॥

૧ એલઘન પાપાણ (મગનેળીયા પાવન), ૨ કુડગ (ઘણ) ૩ ચાલણી, ૪ પરિપૂણગ (ધી જગનાની ન છી) ૫ હસ - મહિષ (પાટા) ૬ મેર (બકરો) ૭ મગક (મગજ) ૮ જલૈઃ (જળો), ૯ બિરાલી, ૧૦ જાહક નામનું પક્ષી ૧૧ ગો (ગાય), ૧૨ ભેરી

(શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવને દેવતાએ આપેલી બેરી) અને ૧૪ આભીરી (ભરવાડની સ્ત્રી) આ ચૌદ દૃષ્ટાંતો છે. ૭૩. શ્રી નંદીસૂત્રમાં મુદ્-ગશૈલના પ્રતિપક્ષીપણે કૃષ્ણભૂમિનું ને ચાલણીના પ્રતિપક્ષીપણે, તાપસના પાત્રનું દૃષ્ટાંત આપી સંખ્યા ૧૬ ની કરી છે, તે દૃષ્ટાંતો નંદીસૂત્રની ટીકામાંથી આ નીચે આપવામાં આવ્યા છે.

સેલ ઘન- શૈલ એટલે પર્વત અર્થાત મગની જેવડો પથ્થરનો કંકડો અને ઘન એટલે મેઘ આ બેનું દૃષ્ટાંત આ પ્રમાણે છે:—

કોઈ ગાયના પગલા જેવડા મોટા અરણ્યમાં મગના દાણા જેવડા મુદ્ગશૈલ નામનો પથ્થરનો કંકડો હતો, અને બીજા બાજુ જંબૂદ્વીપ જેવડો પુષ્કરાવર્ત નામનો મહામેઘ હતો. તેમાં નારદ જેવા કોઈ કલહપ્રિય મનુષ્યે પ્રથમ મુદ્ગશૈલની પાસે જઈને તેને કહ્યું કે—“ હે મુદ્ગશૈલ ! એક વખત મહાપુરૂષોની સભામાં મેં કહ્યું કે—મુદ્ગશૈલ કદાપિ પાણીથી ભેદાય જ નહીં. આ પ્રમાણે કહી તારા ગુણની મેં પ્રશંસા કરી, તે વખતે પુષ્કરાવર્ત મેઘ તારું નામ પણ સહન કરી શક્યો નહીં. તેથી તે બોલ્યો કે—બોઝી પ્રશંસા કરવાથી સંયુ. મારી ધારાથી મોટા કુળપર્વતો પણ ભેદાઈ જાય તો તે બિચારા મુદ્ગશૈલની કંઈ ગણના ? આ પ્રમાણે તેણે તારી નિંદા કરી. ” તે સાંભળી મુદ્ગશૈલ અહંકારથી બોલ્યો કે—“ હે નારદજી ! ઘણું બોલવાથી શું ફળ ? તે દુષ્ટ મેઘ સાત રાતદિવસ મુશલધારાએ વરસે તોપણ એક તલના ફેતરાનો હજારમો અંશ પણ મારો ભેદાય તો હું મારું મુદ્ગશૈલ એવું નામ જ ધારણ ન કરું—બદલી નાંખું. ” તે સાંભળી તે પુરૂષે પુષ્કરાવર્ત મેઘની પાસે જઈ મુદ્ગશૈલે કહેલાં વચન અતિશયોક્તિ સહિત તેની પાસે કહ્યા. તે સાંભળી કોઈ પામેલા તે મેઘે સાત રાત્રિદિવસ મુશળધારા વૃષ્ટિ કરી. પછી વિચાર કર્યો કે—“ તે બિચારો મુદ્ગશૈલ વહેલો જ સમૂળ હણાઈ ગયો હશે. ” એમ ધારી તેણે વૃષ્ટિ બંધ કરી. ત્યારપછી અનુક્રમે પૃથ્વીપરથી સર્વ જળ દૂર થયું ત્યારે જોયું તો તે મુદ્ગશૈલ પ્રથમ જે ધૂળથી મલિન દેખાતો હતો તે ઉલટો અત્યંત ચકચકિત દેખાવા લાગ્યો. અને તેણે હસીને નારદને તથા પુષ્કરાવર્તને કહ્યું કે—

“અહો ! આવો, આવો. તમારૂં સ્વાગત છે ! અહો અમને ધન્ય છે કે આજ તમારૂં અકસ્માત દર્શન થયું.” એના તેના હાસીના વચન સાંભળી પુષ્કળનર્ત શન્માર્ધન ચાલ્યો ગયો.

આ દૃષ્ટાંતનો ઉપનય એ છે જે-મુદ્ગશૈલની જેવો કોઈ જડ-બુદ્ધિનાળો ગિય્ય હોય તેને તેના આચાર્યે મોટા પ્રયત્નથી ભણાવ્યા છતાં એક અક્ષર પણ આનંદ્યો નહીં, ત્યારે આચાર્યે તેને અયોગ્ય ગણી તેની ઉપેક્ષા કરી. ત્યારપછી કોઈ યુવાન વયનાળા ગર્વિષ્ઠ અને નના આચાર્ય એમ કહેના લાગ્યા કે—“ ગિય્યને ન આનંદ તેમા આચાર્યનો જ દાપ છે. ગમે તેમો જડ ગિય્ય હોય તોપણ સારા આચાર્ય તેને પડિત કરી શકે છે.” ઇત્યાદિક અભિમાનના વચન બોલી પ્રતિજ્ઞા કરી તે અયોગ્ય ગિય્યને ભણાવના લાગ્યા. પરંતુ તેના હૃદયમા એક ગજ્જનો અર્થ પણ પરિણમ્યો નહીં. એટલે થાકીને તે નના આચાર્ય ભ્રષ્ટપ્રતિજ્ઞાનાળા થનાથી લજ્જિત થઈને ચાલ્યા ગયા. તાત્પર્ય એ છે કે—આવા અયોગ્ય શિષ્યને માત્ર શીખવવાથી તેને ઉલટો અનર્થ પ્રાપ્ત થાય છે અને બીજા અનેક પ્રાણીઓને પણ તે અનર્થકાન્ક થાય છે. ૧.

૨ હવે કૃષ્ણભૂમિ જેના યોગ્ય ગિય્યને માત્ર ભણાવવું. કેમકે કૃષ્ણભૂમિમા પડેલી જળવૃષ્ટિ જમીનમા સમાઈ જાય છે અને વાવેલું બીજ ઘણા બીજોને ઉત્પન્ન કરે છે. તેમ યોગ્ય શિષ્યને આપેલું માત્ર સ્વપરનો નિકાસ કરી અત્યંત શુભપણે પરિણમે છે. તેથી તેના કૃષ્ણભૂમિ સમાન શિષ્યોને યોગ્ય જાણના.

૩ કુટ-ધડા તે બે પ્રકારના હોય છે. નવા અને જૂના. નવા એટલે તત્કાળ નોભાડામાથી કાઢેલા. જૂના ઘડા બે પ્રકારના હોય છે—ભાનિત અને અભાનિત. ભાનિત માં બે પ્રકારના હોય છે—કપૂર નિગેરે પ્રશસ્ત દ્રવ્યથી ભાનિત કરેલા તે પ્રશસ્ત દ્રવ્યભાનિત, તથા લગભગ નિગેરે અપ્રશસ્ત દ્રવ્યથી ભાનિત કરેલા તે અપ્રશસ્ત દ્રવ્યભાનિત કહેનાય છે. તેમા જે પ્રશસ્ત દ્રવ્યભાનિત છે તે પણ બે પ્રકારના છે. વામ્ય એટલે વમન ઠરાવવા લાયક અર્થાત્ જેનો લેપ જતો રહે તેવા તથા બીજા

અવામ્ય એટલે જેનો લેપ કદાપિ કોઈપણ રીતે કાઢી શકાય નહીં તેવા. હવે અભાવિત એટલે કોઈ પણ દ્રવ્યથી જે વાસિત કરેલા ન હોય તે. આ ઘડાની જેમ શિષ્યોના પણ પ્રથમ બે પ્રકાર છે. નવા અને જૂના. તેમાં જે બાધ્યાવસ્થાવાળા હોવાથી અજ્ઞાની હોય અને તેને પ્રતિબોધ કરવાનો આરંભ કર્યો હોય ત્યારે તે નવા કહેવાય છે. તથા જૂના બે પ્રકારના છે. ભાવિત અને અભાવિત. તેમાં અભાવિત એટલે જે પ્રાણી કોઈપણ ધર્મથી વાસિત થયેલ ન હોય તે. ભાવિતના બે પ્રકાર છે—એક તો મિથ્યા-દર્શનીએ કે પાસત્યાદિકે વાસિત કરેલા હોય તે, અને બીજા સંવિગ્ન સાધુએ વાસિત કરેલા હોય તે. મિથ્યાત્વી કે પાસત્યાદિકે વાસિત કરેલા પણ બે પ્રકારના હોય છે—વાચ્ય અને અવાચ્ય. સંવિગ્ન સાધુએ વાસિત કરેલા પણ બે પ્રકારના હોય છે. વાચ્ય અને અવાચ્ય. આ સર્વ પ્રકારોમાં જે નવા હોય, જે જૂના છતાં અભાવિત હોય, જે મિથ્યાત્વી કે પાસત્યાદિકે ભાવિત કર્યા છતાં પણ વાચ્ય હોય, તથા જે સંવિગ્ન સાધુએ વાસિત કરેલા અવાચ્ય હોય તે સર્વ યોગ્ય છે અને બાકીના સર્વ પ્રકારો અયોગ્ય છે.

અથવા કુટ્ટક્રાંત આ રીતે જાણવું—આહીં કુટ્ટ-ઘડા ચાર પ્રકારના જાણવા—છિદ્રકુટ્ટ (જેને તળીયે છિદ્ર હોય તે) ૧, ખંડ કુટ્ટ (જેનો એક બાજુનો ખંડ-ઠીબ હોય નહીં તે) ૨, કંઠહીન કુટ્ટ (જેને કાંઠો ન હોય તે) ૩, તથા સંપૂર્ણ કુટ્ટ (જે પરિપૂર્ણ અવયવવાળો હોય તે) ૪. આ પ્રમાણે શિષ્યો પણ ચાર પ્રકારના જાણવા, તેમાં જે શિષ્ય વ્યાખ્યાનની મંડલીમાં બેઠો હોય ત્યારે આચાર્યની કહેલી સર્વ વ્યાખ્યા સમજે, પણ ભણી રહ્યા પછી મંડલીમાંથી ઉઠીને જાય કે તરત પૂર્વાપરના સંબંધની શક્તિ રહિત હોવાથી સર્વ ભૂલી જાય તે છિદ્રકુટ્ટ સમાન જાણવો. કેમકે છિદ્રકુટ્ટમાં પણ પાણી ભર્યું હોય તો તે જ્યાંસુધી તેજ ઠંડાણે રહ્યો હોય ત્યાંસુધી છિદ્ર પૃથ્વી સાથે દબાયેલ હોવાથી તેમાં પાણી ભર્યું રહે છે, પણ તેને ઉપાડી લઈએ તો નીચેના છિદ્રમાંથી અત્યુક્તે સર્વ જળ નીકળી ખાલી થઈ જાય છે. ૧. બીજા જે શિષ્ય વ્યાખ્યાનની મંડલીમાં બેઠો હોય ત્યારે પણ અર્થભાગ,

ત્રિભાગ કે ચતુર્થભાગે કરીને રહિત એવા મૂત્રાર્થને સમજે અને ઉઠ્યા પછી પણ તેણુ જ યાદ ગણે તેને ખડકુટ જેવો શિષ્ય જાણવો. ૨. ત્રીજો જે કાંકિ હીન સૂત્રાર્થને સમજે અને પછી પણ તેણુ જ યાદ ગણે તે કંઠહીન કુટ જેવો જાણવો. ૩ તથા ચોથો જે પરિપૂર્ણ સમગ્ર મૂત્રાર્થને સમજે અને તેણુ જ યાદ ગણે તે મપૂર્ણ કુટ સમાન જાણવો. ૪. અહીં છિદ્રકુટની જેવો શિષ્ય એકાંતે અથો ય છે ખાકીના ત્રણ થો ય છે. પરંતુ ઉત્તરેશ્વર એક છે.

૪-૫ ચાણણી-લોટ ચાળનાની ચાણણીમા નાખેલુ જળ જેમ તટાળ નીચળી જાય છે, તેમ જેને મૂત્રાર્થ ભણાવવા માડ્યો, ને તરત જ ભૂલી જાય તે ચાણણી સમાન એકાંત અથોન્ય શિષ્ય જાણવો. ૪. ચાણણીવી પ્રતિપક્ષભૂત વશદળથી બનાવેલુ તાપસતુ ભાજન (કમડળ) હોય છે, કે જેમાથી એક બિંદુ માત્ર જળ પણ અનતુ નથી. તેના સમાન જે શિષ્ય હોય તેને થોન્ય જાણવો. ૫.

૬ પરિપૂર્ણક-એલે ધી દુન વિગેરે ગળવાની ગળણી લીરીઆ ધી ગળે છે જેમ આ પરિપૂર્ણક વ્યસને પોતામા નારણુ કરી ગળે છે અને ધીનો ત્યાગ કરે છે, તેમ જે શિષ્ય વ્યાખ્યાન વિગેરેમા જે અવણુ થાય તેમાથી દોષને તહુપુ કરે અને ગુણનો ત્યાગ કરે, તે પરિપૂર્ણક જેવો શિષ્ય એકાંતે અથોન્ય જાણવો.

૭ હંસ-જેમ હંસ જળમિશ્રિત દૂધમાથી દૂધ પીએ છે અને જળ ગ્રહણુ કરતો નથી, તેમ જે શિષ્ય દોષનો ત્યાગ કરી ગુણને જ ગ્રહણુ કરે છે, તેનો હંસજેવો શિષ્ય એકાંત થોન્ય જાણવો. (અહીં કોળે નકા થાય કે-જિનેશ્વરના વચનમા દોષનો જ અસભન છે તો દોષતુ ગ્રહણુ ગી રીતે થાય ? ઉત્તર-ખરી વાત છે. જિનેશ્વરના વચનમા દોષ છે જ નહીં. પરંતુ વ્યાખ્યા કરનાર ગુરુ જ્યોતે ઉપયોગ વિના પ્રમાદથી બોલે ત્યારે તેમા દોષનો સભન છે, અથવા ભાજનાર શિષ્ય કુપાત્ર હોય તો ગુણવાળા વચનને ચાપુ દોષકેષે પોતાના આત્મામા પરિણમાને છે. આના કારણથીજ દોષનો સભન કહેલો છે.)

૮ મહિષ- પાડા જેમ સરોવરમાં પાણી પીવા જાય ત્યારે તે પાણીમાં પ્રવેશ કરી વારંવાર મસ્તક અને શીંગડાવડે તથા ચાલવાવડે પાણીને ડાળી નાંખે છે, તેથી પોતે પણ પાણી પી શકતો નથી અને બીજા પ્રાણીઓને પણ પીવા લાયક જળ રહેવા દેતો નથી. તેમ જે શિષ્ય વ્યાખ્યાનમાં ખરાબર સમજ્યા વિના જ કુતર્ક અને વિકૃતાદિકવડે વ્યાખ્યાનને ડાળી નાંખે છે કે જેથી પોતાને તથા પરને વ્યાખ્યાન સાંભળવામાં અને સમજવામાં વિઘાત થાય છે, તે મહિષ સમાન શિષ્યને એકાંતે અયોગ્ય જાણવો.

૯ મેષ- જેમ ઘેટા શરીરને નિશ્ચળ રાખી નાના ખાડામાં રહેલા થોડા જળને પણ ડાળ્યા વિના તે પાણી પીએ છે, તેમ જે શિષ્ય વિનયપૂર્વક આચાર્યના ચિત્તને પ્રસન્ન રાખીને તેમની પાસેથી એક શબ્દ માત્ર (અલ્પ) જ પૂછીને અહુણુ કરી લે છે, તેવા મેષ સમાન શિષ્યને યોગ્ય જાણવો.

૧૦ મસક- જે શિષ્ય પવન ભરેલી મસકની જેમ ગુરના જાતિ વિગેરેના દાષોને પ્રગટ કરી ગુરના મનમાં વ્યથા ઉત્પન્ન કરે છે તેને સર્વથા અયોગ્ય શિષ્ય જાણવો.

૧૧ જલૌકા- જળો જેમ શરીરને દુભવ્યા વિના ખરાબ રૂઢિરને ખેંચી લે છે, તેમ જે શિષ્ય ગુરને દુભવ્યા વિના તેની પાસેથી શ્રુતજ્ઞાનને અહુણુ કરી લે છે, તે જલૌકા સમાન યોગ્ય જાણવો.

૧૨ ખિલાડી- જેમ ખિલાડી દુષ્ટ સ્વભાવને લીધે પાત્રમાં રહેલા દૂધને ભૂમિપર ઢાળી નાંખીને પછી પીએ છે (ચાટે છે) તેમ જે શિષ્ય વિનયાદિક કરવાના ગુણવાળો નહીં હોવાથી પોતે સાક્ષાત્ ગુર પાસે જઈને શ્રુતની વ્યાખ્યા સાંભળે નહીં. પરંતુ વ્યાખ્યા સાંભળીને ઉભા થયેલા કેટલાક સાધુઓ વિગેરેને પૂછી પૂછીને કંઈક જાણે તેને ખિલાડી સમાન અયોગ્ય જાણવો.

૧૩ જાહક- જેમ જાહક પક્ષી પાત્રમાં રહેલુ થોડુ થોડુ દૂધ પીને પછી તેના પડખાને ચાટે છે તેમ જે શિષ્ય ગુરુપામેથી બહુલ કહેલા (ભણેલા) સૂત્રાર્થને અત્યંત પરિચિત (૬૬) કરી પત્રી બીજી આગળ ભણે છે, તે જાહક સમાન શિષ્ય થો ય જાણવો.

૧૪ ગો- ગાયનુ દૃષ્ટાંત આ પ્રમાણે-કોઈ કુટુંબિકે કોઈ વેદ ભણેલા ઉત્તમ આજ્ઞાશીને ગાયતુ દાન આપ્યું. તેમણે વાળ પ્રમાણે એક એક દિવસ પોતાને ઘેર ગાય રાખી દોહવાનો ઠગન કર્યો. પત્રી પહેલે દિનસે જેણે ગાય રાખી, તેણે વિચાર કર્યો કે- આ ગાયને હું કાપિણ ખાવા પીવાતુ આપીશ, તેના લાભ તો મને મળવાનો નથી, કેમકે કાસે બીજાને ત્યાં જશે, તેથી મારે શામાટે કાપિણ ખાના આપવું જોઈએ ? ” એમ વિચારીને તેણે તે ગાયને કાપિણ ખાવા આપ્યું નહીં, અને દોહનાયુ તેણે દૂધ દોહી લીધું. એજ પ્રમાણે બીજા ત્રણ બ્રાહ્મણોએ પણ તેજોજ વિચાર કરી ગાયને કાપિણ ખાના પીના આપ્યું નહીં. તેથી કેટલેક દિનમે તે ગાય ખાધા પીધા વિના મરણ પામી. તેથી લોકમા તેમની ઘણી નિંદા થઈ અને ત્યાંપછી કોઈએ તેમને ગાયતુ દાન આપ્યું નહીં. તેજ પ્રમાણે જે શિષ્ય એવો વિચાર કરે કે- “ ગાય સંતુષ્ટ આચાર્ય કેવળ અમને જ ભણાવે છે એમ નથી, પ્રાતીચ્છિક માધુઓને પણ ભણાવે છે, તેથી તેઓજ ગુરુના વિનય પૈયાન્ય વિગેરે કહે, અમારે શામાટે કાંઈ કરવું જોઈએ ? ” હવે પ્રાતીચ્છિક માધુઓ પા આર્યો વિચાર કરે કે- “ આ ગુરુના વિનયાર્થિક તેમના નિષ્ઠાજ કહે, અમે તો થોડા દિવસ જ રહેવાના છીએ તેથી અમે શામાટે ડરીએ ? ” આ પ્રમાણે વિચાર કરી કાપિણ શિષ્યે આચાર્યના વિનયાર્થિક ન કરનાથી આચાર્ય સીદાના લા પા, તેથી લોકમા તે શિષ્યોની નિંદા થઈ. તેમજ તેના અપિનીત શિષ્યોને બીજા ગચ્છાદિકમા પણ મૂત્રાર્થનો અભ્યાસ કર્યા થયો તેથી આના શિષ્યોને અયોન્ય જાણના.

૧ ભણના માત્ર બીજા સમુદાયના સાધુએ આવીને રક્ષા હોય તે

આ ગાયનું દૃષ્ટાંત બીજી રીતે આ પ્રમાણે જાણવું. દોઢઝે ચાર આઠણેને એક ગાય દાન તરિકે આપી. તેમણે પણ પૂર્વની જેમ વારા પ્રમાણે એક-એક દિવસ રાખવાનો હસવ કર્યો. પછી પહેલા આઠણે વિચાર કર્યો કે—“જે હું આ ગાયને ખાવા પીવા નહીં આપું અને બીજા પણ મારી જેવો વિચાર કરી નહીં આપે તો આ ગાય મરણ પામશે, તેથી લોકોમાં અમારી નિંદા થશે અને ફરી અમને કાંઈ જોદાન આપશે નહીં. અને જે આને હું ખાવા પીવાનું આપીશ તો તેથી પુત્ર થયેલી ગાયને બીજા આઠણે પણ જે દાહન કરશે તેનો પણ મને મોટો લાભ છે અને હું પણ ફરી ફરી વારા પ્રમાણે આને દાહ શકીશ.” એમ વિચારી તેણે ખાવા પીવાનું આપ્યું. તે જ પ્રમાણે બીજા ત્રણ આઠણેએ પણ તેવો જ વિચાર કરીને આપ્યું. તેથી તેઓએ ચિરકાળ ગાયનું દાહન કર્યું, લોકમાં તેમની પ્રશંસા થઈ અને બીજા બીજા દાન પણ લોક થકી તેઓ પામ્યા. એ જ પ્રમાણે જે શિષ્યો એવો વિચાર કરે કે—“જે અમે આચાર્યનો વિન્યાદિક નહીં ફરીએ તો આચાર્ય સીદાશે, લોકમાં અમારી નિંદા થશે અને બીજા ગરુડમાં પણ અમને કોઈ લાભાવશે નહીં. વળી આ ગુરુએ અમને દીક્ષાદિક આપ્યાં છે તેથી તે અમારા મોટા ઉપકારી છે, મોટે અવશ્ય તેનો વિન્યાદિક અમારે કરવો જોઈએ, વળી અમારા કરેલા વિન્યાદિકથી પ્રાતીચ્છિક સાધુઓને પણ લાભવાનો લાભ થશે, તે પણ અમને જ લાભ છે.” ઇત્યાદિક વિચારીને ગુરુની વૈયાવચ્ચ કરે. હવે પ્રાતીચ્છિક સાધુઓ પણ એવો વિચાર કરે કે—“પ્રત્યુપકારની આશા વિના જ આ આચાર્ય અમને લાભાવવાનો મહા ઉપકાર કરે છે, આનો બદલો અમે શી રીતે વાળી શકીએ, તો પણ જે કાંઈક વિન્યાદિક થાય તે અમે ફરીએ.” એમ વિચારીને તેઓ પણ ગુરુનો વિન્યાદિક કરવા લાગ્યા. તેથી લોકોમાં તેમની પ્રશંસા થઈ અને પોતાને સૂત્રાર્થનો લાભ ચિરકાળ સુધી થયો. આવા શિષ્યોને ચોગ્ય જાણવા.

૧૫ ભેરી- દ્વારકા નગરીમાં શ્રીકૃષ્ણ વાસુદેવ રાંજ્ય કરતા હતા, તે દાષવાળી વસ્તુમાંથી પણ ગુણને જ અહણ કરતા હતા, તથા નીચ ચુદ્ધવડે કદાપિ ચુદ્ધ કરતા નહોતા,

એકદા સૌનર્મ ધ્રુવે તેના આ બે ગુણોની પ્રશંસા કરી. તે સાલળી કોઈ દેવ તેની પરીક્ષા કરના માટે આવ્યા. તેણે એક અત્યંત કોણેલા, દુર્ગંધી મુખ ઉઘાડીને મુતેલા અને મવાની તૈયારીનાળા કુતરાનુ રૂપ નિકુર્મી એક ખાડામાં મૂક્યું. તે વખતે તે માર્ગે કૃષ્ણ વામુદેવ સૈન્ય મહિત ઉન્નયત પરંતપ પનારેલા શ્રી નેમિનાથને વાદવા નીકળ્યા. આગળ ચાલનારા સૈન્યના મનુષ્યો તે કુતરાની દુર્ગંધને લીધે વસ્ત્રવડે નાસિડાને ઢાકી દૂર ચાલના લાખ્યા. કૃષ્ણે તેનું કાણુ પૂછ્યું ત્યારે ગેલંએ તેને કહ્યું કે- ' હે દેવ ! આગળ અત્યંત દુર્ગંધનાળો મૃતપ્રાય કુતરો પડેલો છે. તેની દુર્ગંધ સહન ન થનાથી મર્મ લોકો વસ્ત્રવડે નામિકાને ઢાકીને દૂર દૂર ચાલે છે. ' તે સાલળી ત્રાગ પાંચા નિનાજ દૃષ્ટે પોતાનો હસ્તી તે તરફ જ ચલાવ્યો. તેની પામે જઈ કૃષ્ણે તે કુતરાની પ્રશંસા કરી કે- " અહો ! શ્યામ ગરીબનાળા આ કુતરાના મુખમાં રહેલા શ્વેત દાતની પક્ષિ જાણે કે મન્કત મિમિચ પાત્રને વિષે - રાખેલા મુન્તાકળની શ્રેણિ હોય તેવી ગાભે છે. " આવી તેની કહેલી પ્રશંસા સાલળી તે દેવ નિરમય પાંચો.

ત્યાંપછી કૃષ્ણ વામુદેવ શ્રી નેમિનાથને નાદી થે આવ્યા ત્યારે તે દેવ તેની અધિશાળામાંથી મર્મજનો દેખતા એક અધ્યતનનું હુણુ કરી ધીમે ધીમે ચાલ્યો, તેની પાછળ સૈન્ય તથા સર્વે કુમારો ગયા. તે મર્મેને તે દેવે લીલામાત્રથી જીતી લીધા, દેવે કૃષ્ણ વામુદેવ આવ્યા, તેણે તેને પૂછ્યું કે- ' તું ગામાટે માન અધ્યતનનું હુણુ કરે છે ? ' તેણે જવાબ આપ્યો કે- ' આને હું ન કરવાની માનમાં ગમ્મિ છે તેથી હું ન કરું છું. તમારામાં ને ગમ્મિ હોય તો મને યુદ્ધમાં જીતી આ અર્પે પ્રહાર કરો. ' તે સાલળી કૃષ્ણે કહ્યું- ' ત્યાં રુદ્રવડે હું તારી માથે યુદ્ધ કરું ? ' તેણે કહ્યું- ' પૂત (કૃપા)ના યુદ્ધવડે રુદ્ર કરો. ' તે સાલળી કૃષ્ણે બે હાથવડે દાન ઢાકી ખેચુત થઈ કહ્યું કે- ' ભલે તું અર્પેને લઈ જાવ પણ હું નીચયુદ્ધવડે રુદ્ર નહીં કરું. ' તે સાલળી પ્રનય થયેલા દેવ પ્રત્યક્ષ થઈ તેની પ્રશંસા કરી કહ્યું કે- ' તમારો ગુણની દ્રિ પ્રશંસા કરી, તેની પરીક્ષા કરના માટે આ સર્વ મેં કર્યું છે. ધ્રુવે તમારા

જેવા ગુણ કહ્યા તેવા જ તમે છો. ” ઈત્યાદિક કહી ફરીથી દેવે કહ્યું કે—“ હું વાસુદેવ ! દેવતું દર્શન નિષ્કળ ન હોય તેથી કાંઈપણ ઈષ્ટ વસ્તુ માગો. ” ત્યારે કૃષ્ણે કહ્યું કે—“ હાલ દ્વારકા નગરીમાં મારીના ઉપદ્રવ છે, તેને શાંત કરવાનો ઉપાય ખતાવો, કે જેથી ફરી આવો ઉપદ્રવ ન થાય. ” તે સાંભળી તે દેવે તેને ગાશીર્ષ-ચંદનની એક ભેરી આપી કહ્યું કે—“ છ છ માસે આ ભેરીને તમારી સભામાં વગાડવી, તેના શબ્દ ખાર ચોજન સુધી સંભળાશે. તે શબ્દને જે કોઈ સાંભળશે, તેના પૂર્વના વ્યાધિ નાશ પામશે અને નવા વ્યાધિ છ માસ સુધી થશે નહીં. ” આ પ્રમાણે કહી તે દેવ સ્વસ્થાને ગયો. પછી કૃષ્ણે તે ભેરી હુમેશાં ભેરી વગાડનાર એવકને આપી કહ્યું કે—“ છ છ માસે સભામાં આ ભેરી તારે વગાડવી અને એને સારી રીતે સાચવી રાખવી. ” પછી બીજે દિવસે સભામાં તે ભેરી વગાડી. તેના શબ્દથી આખી દ્વારકા નગરીના લોકોના વ્યાધિ નષ્ટ થઈ ગયા.

એકદા દૂર દેશનો રહીશ કોઈ મહારોગી ધનવાન પુરૂષ તે ભેરીના શબ્દ સાંભળવા માટે દ્વારકા નગરીમાં આવ્યો. પરંતુ તે ભેરી વગાડવાનો દિવસ વ્યતીત થયો હતો. તે જાણી તે ધનિકે વિચાર કર્યો કે—“ હવે મારું શું થશે ? હવે તો છ માસે ફરીથી ભેરી વાગશે, ત્યાંસુધીમાં તો મારો વ્યાધિ વૃદ્ધિ પામીને મારા જીવિતનો અંત લાવશે. તેથી હવે મારે શું કરવું ? ” આ પ્રમાણે ચિંતા કરતાં તેને વિચાર સૂઝ્યો કે—“ જો તે ભેરીના શબ્દ સાંભળવાથી જ રોગ નષ્ટ થાય છે, તો તેનો એક કકડો ઘસીને પીવાથી અત્યંત નાશ પામશે. તેથી તે ભેરી વગાડનારને પુષ્કળ દ્રવ્ય આપી તેની પાસેથી એક કકડો માગી લઉં. ” આ પ્રમાણે વિચારી તેણે ઘણું દ્રવ્ય આપી તેની પાસેથી ભેરીના એક કકડો લીધો અને તેનાવડે પોતાનો રોગ નષ્ટ કર્યો. ભેરી વગાડનારાએ તે કકડાને ખદલે બીજે કકડો સાંધી લીધો. આ પ્રમાણે ધનના લોભથી તે ભેરી વગાડનારાએ અન્ય અન્ય દેશાંતરોમાંથી આવેલા રોગી-જનો પાસેથી ઘણું ધન લઈ કકડા કકડા આપ્યાં અને તેને ખદલે બીજા કકડાઓ સાંધ્યા, તેથી તે ભેરી કંથા જેવી થઈ ગઈ અને તેનો પ્રભાવ પણ નષ્ટ થયો.

દ્વારિકા નગરીમાં પ્રથમની જેમ ફરીને રોગની ઉત્પત્તિ થઈ તે જાણી કૃષ્ણે પોતાની સલામાં તે ભેગી વગડાવી. પરંતુ તેના શબ્દ મલ્લાની આદર પણ પૂરે મલજાયા નહીં. ત્યાં કૃષ્ણે પોતે તે ભેગીને જોઈ તો દરિદ્ર માણસની કથા જેવી દીઠી. તેથી કૃષ્ણે તેના જાળવનારને કોપ કરી તેના વિનાશ કર્યો. પછી ફરીથી મનુષ્યોપજની અનુકૂળતાને લીધે કૃષ્ણે પૌષ્ઠગાળામાં જઈ અકુલ તપ કરી તે જ દેવને આગમ્યો. એણે તે દેવે પ્રત્યક્ષ થઈ આગવનાનું પ્રયોજન પૂછ્યું. કૃષ્ણે મર્મ વૃત્તાત કહી બીજી ભેગી માગી. તે દેવે પણ આપી. તે ભેગી કૃષ્ણ નામુદેવે મારી રીતે પરીક્ષા કરી નિઃશય કરેલા બીજા આસ મેવકને જાળવવા આપી. તેણે તે ભેગી લોભાનિકને આધીન ન થનાથી અખંડ રાખી. તેથી સર્વ પ્રજા ચિન્કાજા મુખી થઈ ઈત્યાદિ.

આ દષ્ટાંતનો ઉપનય આ પ્રમાણે છે—ભેરીને ઠેકાણે જિન-પ્રત્યનના સૂનાર્થ જાણના. જેમ ભેરીનો ગળદ સાલજનાથી રોગનો નાશ થાય, તેમ મિદ્ધાતના ગળદ સાલજનાથી પ્રાણીઓના કર્મનો વિનાશ થાય છે. જે શિષ્ય મૂળ સૂત્ર તથા અર્થને વચ્ચે વચ્ચે બૂલી જઈ તે અધાને બીજા બીજા મૂત્ર અર્થને ભેરી કઈ કથા મમાન કહે છે, તે ભેગી વગડના પહેલા પુરૂષ જેવો જાણુવો આવો શિષ્ય એકાંતપણે અયોય છે અને જે શિષ્ય આચાર્ય (ગુરુએ) કહેલા મૂત્ર તથા અર્થને બળખન ચચાર્ય દ્વારા ગળે છે, તે પાછળના ભેગી જાળવના પુરૂષ જેવો જાણુવો. આવો શિષ્ય એકાંતપણે ચોખ્ય છે.

૧૬ આભીરી—કો, આભીરી પોતાની ભાર્યા સહિત ધી વેચના માટે ગાણમાં ધીના પાત્રો ભરી પાસેના નગરમાં ગયો ચોરામાં આવી વેપારીઓની ટુકાનોમાં ધીનું સાદું કરવા લાગ્યો. એક વેપારીની માથે ધીનું સાદું નહીં કર્યું, પછી તે આભીરી ગાણમાં નહીં ધીના માપનાણો નાનો ઘટો ભરી ભરીને નીચે ઉભી નહોતી આભીરીને આપના લાગ્યો અને તે આભીરી વેપારીને આપના લાગી. તેનામાં એક રખત દેના લેનામાં બરાખ ઉપયોગ નહીં રહેવાથી તે ધીના માપનો ઘટો

વચ્ચેજ પૃથ્વીપર પડીને ફુટી ગયા. તે વખતેકોઈ પામી આલીરે આલીરીને કહ્યું કે—“ હે પાપણી ! અન્ય અન્ય જીવાન માણસોની સામું તું જોયા કરે છે અને હું ધીના ઘડો આપું છું તે બરાબર લેવામાં ધ્યાન રાખતી નથી ? ” તે સાંભળી આલીરી પણ કોંઈથી બોલી કે—“ હે ગામડીયા ! ધીના ઘડાપર ધ્યાન રાખ્યા વિના તું રૂપાળી રૂપાળી શહેરની સ્ત્રીઓના મુખ સામું જુએ છે તેથી પાત્ર બરાબર આપતો નથી અને વળી ઉલ્ટો મને ઇપકો (ગાળો) આપે છે ? ” આ પ્રમાણે તે બંને પરસ્પર વધારે વધારે કઠોર વચન બોલવા લાગ્યા. અનુક્રમે તે બંનેનું કેશાકેશી યુદ્ધ થયું. તેમાં તે બંનેના આઘા પાછા પડતા પગના પ્રહારથી પ્રાચે ગાડામાંનું સર્વ ધી ઢાળાઈને પૃથ્વીપર પડ્યું. તે કેટલુંક પૃથ્વીમાં ચુસાઈ ગયું, કેટલુંક કુતરા ચાટી ગયા અને કાંઈક બાકી રહ્યું તે ચોર લોકો હરી ગયા. તેની સાથે આવેલા બીજા આલીરે પોતપોતાનું ધી અન્ય વેપારીને વેચાતું આપી તેના પૈસા વિગેરે લઈ પોતાના ગામમાં પાછા ગયા. ત્યારપછી સાંજનો વખત થવા આવ્યો ત્યારે તે બંને થાકીને યુદ્ધથી નિવૃત્ત થયા, અને રવરથપણાને પારખ્યા. પછી પ્રથમ જે કાંઈ ધી વેપારીને આપ્યું હતું (વેચાયું હતું), તેના પૈસા લઈ તે બંને પોતાના ગામ તરફ ગાડામાં બેસીને પાછા વળ્યા. માર્ગમાં જતાં જ સૂર્ય અસ્ત થયો, અંધારું ચોતરફ વ્યાપી ગયું. તેવામાં ચોરલોકોએ આવી તેમનું ધન, વસ્ત્ર અને ગાડાના બળદો પણ હરી લીધા. આ રીતે તેઓ અત્યંત દુઃખી થયા.

આ દૃષ્ટાંતનો ઉપનય આ પ્રમાણે કરવો—જે કોઈ શિષ્ય અન્યથા પ્રકારે પ્રરૂપણા કરે કે અભ્યાસ કરે તેને જ્યારે આચાર્ય મહારાજ કઠોર વાક્યવડે શિખામણ આપે ત્યારે તે શિષ્ય સામું બોલે કે— “ તમે જ મને પ્રથમ આવીરીતે શીખવ્યું હતું અને અત્યારે કેમ તે જોપવો છે ? ” આવાં વચન બોલનાર તે શિષ્ય કેવળ પોતાના આત્માને જ સંસારમાં નાંખે છે એટલુંજ નહીં, પરંતુ આચાર્યના કોંઈનો પણ પોતેજ કારણરૂપ થઈ આચાર્યને પણ સંસારમાં પાડે છે. કેમકે કુશિષ્યો સૌમ્ય ગુરૂને પણ કોંઈ બનાવવામાં કારણ થાય છે. એ વાત પ્રસિદ્ધ છે. તથા વળી ગુરૂ તો ગુણી જ હોય છે તેથી—

તેઓ જો દુષ્ટ શિષ્યને શિષ્યામણુ આપતાં દશાય કેાધ ન કરે, તોપણ તે શિષ્ય તો ભગવાનની આજ્ઞાનો લોપ કરનાથી અને ગુરૂની આશાતના કરનાથી અશુભ કર્મનું ઉપાર્જન કરી અનન્ય દીર્ઘ સસારી થાય છે. આગે શિષ્ય યુદ્ધિમાન હોય તોપણ તે શ્રુતબ્રાહ્મ થાય છે અને અન્ય જન્મમા પણ તેને શ્રુતજ્ઞાન પ્રાપ્ત થતું નથી. આવો શિષ્ય એકાતપણે અયોગ્ય છે.

આ દષ્ટાતનુ પ્રતિપક્ષ દષ્ટાત પણ એ જ પ્રમાણે જણાવું તેમા તત્કાલત-આ પ્રમાણે છે -જ્યાંએ તે આલીંગ કે આલીંગીના ઉપયોગને અભાવે ધીનો ઘડો પૃથ્વીપર પડીને ફટી ગયો, ત્યાંએ તે બંનેએ શીઘ્ર શીઘ્ર ઢાળાયેલુ ઘી એક નાના ઠીંબકામા લેનાય તેટલુ લગ લીધું, તેથી થોડું જ ઘી વિનાશ પામ્યું પછી આલીંગે પોતાના આત્માની જ નિદા કરી કે-“હે પ્રિયા ! મેં તને બરાબર ઉપયોગ પૂર્વક ધીનો ઘડો આપ્યો નહીં, તેવી તે પડી ગયો.” તે સાલળી આલીંગી પણ બોલી કે-“હે નાથ ! તમે તો બરાબર આપ્યો હતો, પણ મેં જ બરાબર ગ્રહણ ન કર્યો.” આ પ્રમાણે થનાથી તેમને કોપના આવેશથી વધેલા યદ્વતુ દુઃખ થયું નહીં, ધીની હાનિ પણ થઈ નહીં અને બીજા આલીંગીની સાથે વહેલા ઘેર જનાથી માર્ગમા લુટારાનું દુઃખ પણ થયું નહીં. તેથી તેઓ મુખી થયા. આ દષ્ટાત પ્રમાણે જ કોઈ આચાર્ય ઉપયોગને અભાવે કાંઈકે અથવા વ્યાખ્યાન વ્યુ હોય અને પછીવી શિષ્ય પણ તે જ પ્રમાણે તેનું ચિતનન કરતો હોય, તો તેને આચાર્ય આ પ્રમાણે કહે કે-“હે નમ ! તું આગે અર્થ ન કર, મેં તે નખતે ઉપયોગને અભાવે એ પ્રમાણે જલ્દી હશે, પણ હવે આવો અર્થ કર.” તે સાલળી શિષ્ય બોલે કે-“હે પૂજ્ય ! તું આપ અન્યથા પ્રરૂપણા કરો ખરા ?” મેં જ અરૂપ મતિને લીધે બરાબર અર્થ ધાર્યો નહીં હોય.” આગે શિષ્ય એકાતપણે યોગ્ય છે.

તિ શિષ્યની યોગ્યતા અયોગ્યતા ઉપજ્ઞા ચતુર્દશ

દષ્ટાતો સ પૂર્ણ.

૪૨ સમક્રિતના સડસઠ બોલ.

ચડે સદ્ગુણ તિલિંગ, દસ વિનય તિસુદ્ધિ પંચગયદોસં ।

અટ્ટ પ્પભાવણ મૂસણ, લક્ષણ પંચવિહ સંમત્તં ॥ ૭૪ ॥

છઠ્ઠિવિહ જયણાગારં, છઠ્ઠભાવણભાવિયં ચ છટ્ટાણં ।

ઇય સત્તસટ્ઠિ દેસણ-મેયવિસુદ્ધં ચ સંમત્તં ॥ ૭૫ ॥

અર્થ—ચાર સદ્ગુણા, ત્રણ લિંગ, દશનો વિનય, ત્રણ શુદ્ધિ, (રાખવા યોગ્ય) પાંચ દોષ. આઠ પ્રકારની પ્રભાવના, પાંચ ભૂપણ, સમક્રિતના પાંચ લક્ષણ (ચિન્હ). ૭ પ્રકારની જયણા (ચતના), ૭ આગાર, ૭ ભાવનાથી ભાવિત અને ૭ સ્થાન-આ પ્રમાણે દર્શનના સડસઠ ભેદવડે શુદ્ધ એવું સમક્રિત કહ્યું છે. ૭૪-૭૫.

વિસ્તરાર્થ—પરમાર્થ જાણવાનો અભ્યાસ કરવો ૧, પરમાર્થ જાણનારની સેવા કરવી ૨, નિન્હવાદિકનો પરિચય ન કરવો ૩, કુદર્શનીનો સંગ ન કરવો—આ ચાર સદ્ગુણા કહેવાય છે. સિદ્ધાંતનું શ્રવણ ૧, ધર્મને વિષે તીવ્ર રાગ ૨ અને દેવ ગુરૂની ભક્તિ (વૈયાવચ્ચ) ૩—આ ત્રણ લિંગ છે. અરિહંતની ભક્તિ ૧, સિદ્ધના ગુણોનું કીર્તન ૨, ચૈત્યની વૈયાવચ્ચ (સારસંભાળ) ૩, ધર્મ ઉપર રાગ ૪, શ્રુતની (જ્ઞાન ને જ્ઞાનીની) વૈયાવચ્ચ ૫, સંવેગી સાધુની સેવા ૬, આચાર્યની સેવા ૭, ઉપાધ્યાયની સેવા ૮, સર્વ સંઘની સેવા ૯ અને સમક્રિતવંતની સેવા ૧૦—આ દશનો વિનય કરવાનો હોવાથી તેના દશ ભેદ કહેવાય છે.

અરિહંત વિના બીજા દેવ અને જિનશાસન વિના બીજા શાસન મનથી ન માનવું ૧, જૈન ધર્મની દૃઢતા વચનદ્વારા બતાવવી ૨, અને કાયાથી ગમે તે કારણે પણ જિનેશ્વર વિના બીજા દેવને ન નમવું ૩—આ ત્રણ શુદ્ધિ છે. જિન ધર્મને વિષે શંકા કરે ૧, પરમતની વાંછા કરે ૨, ધર્મના ફળનો સંદેહ કરે ૩, પરમતની પ્રશંસા કરે ૪, તથા મિથ્યાત્વીનો પરિચય કરે ૫—એ પાંચ દૂષણો.

ત્યાગ કરવા લાયક છે. સર્વ બિદ્ધાતો જાણીને ગાસનને દીપારે ૧, ધર્મોપદેશ આપીને જિનશાસન દીપારે ૨, નાદ કરી જીત મેળવીને જિનશાસન દીપારે ૩, તપ કરીને જિનધર્મ દીપારે ૪, નિમિત્ત પ્રકાશી જિનધર્મ દીપારે ૫, વિદ્યામત્રાનિકેના ઉપયોગ કરી જિનશાસન દીપારે ૬, પાદલેપાદિ વિગ્રાનરે સિદ્ધપણ દેખાડી જિનધર્મ દીપારે ૭ અને અનેક પ્રકારના કાવ્યો કરી જિનધર્મ દીપારે ૮—એ આઠ પ્રભાવક કહ્યા છે. જિનશાસનની ક્રિયામા કુશળતા ધરાવવી ૧, જિનશાસનની (દનશુર વિગેરેની) ભક્તિ કરવી ૨, જિનશાસનની ઘણા લોકો અનુમોદના કરે તેવી પ્રભાવના કરવી ૩ જિનશાસનને વિષે મદ્દતા રાખવી ૪, અને તીર્થની મેના કરવી (તીર્થોત્તુ ગ્લાણ કરવું) ૫—આ પાંચ ભૂપણો છે. અપગંધી ઉપર પણ કોપ ન કરવો ૧, સાસારિક મુખને ન ઇચ્છતા માત્ર મોક્ષમુખની જ વાછા કરવી ૨, મ સાસરને કાગચૂડ મમાન માની તેમથી નીકળના ઇચ્છવું ૩, ડ્રવ્ય ને ભાવથી દુઃખીપર દયા રાખવી ૪, અને જિનધર્મને વિષે મંદેહુ ન કરવો (આગ્નિક ધત્તુ) ૫—એ પાંચ લક્ષણ છે અન્ય તીર્થિકના દેનને, શુરને અને તેણે ગ્રહણ કરેલ અરિહુતની પ્રતિમાને વદન કરવું નહી તેમ જ તેમને નમસ્કાર કરવો નહી ૧-૨ અથ તીર્થિક સાથે વગર બોલાવ્યે બોલવું નહી તેમજ વારના વાત કરવી નહી ૩-૪, અન્ય તીર્થિકને અત્રાનિક એકનાર આપવું નહી ૫ અને વાનવાન આપવું નહી ૬—આ ૯ જયપુર કહેલી છે,

રાજાની આજ્ઞા પ્રમાણે કરવું પરંતુ તે ગળ મળ્યે આગા ૧, ચોરાદિકના બળાતકારે કરવું પરંતુ તે બળાતકાર મળ્યે આગા ૨, સગા સબધી કે મમુનાયને અનુમતી વર્તવું પરંતુ તે ગળસબધી આગા ૩, પિતાદિકના કહેના પ્રમાણે કરવું પરંતુ તે શુર સબધી આગાર ૪, દેનના દબાણથી તેના કહેવા પ્રમાણે કરવું પરંતુ તે દેન મળ્યે આગા ૫, અને દુઃકાળાદિકને લીધે આજીવિકા પણ થતી ન હોય ત્યાં જે કરવું પરંતુ તે દુઃકાળ મળ્યે આગાર ૬—આ ૭ આગા છે. મમકિત ધર્મનું મૂળ છે ૧, ધર્મરૂપ નગરનું દ્વાર છે ૨, ધર્મરૂપ પ્રમાણનું પ્રતિષ્ઠાન છે ૩ મર્વ શુભનો આધાર

છે ૪, સર્વ ગુણોને જાળવવાના નિધાનરૂપ છે ૫, અને શ્રુતશીલાદિ ધર્મનું ભાજન છે ૬-આ છ ભાવના કહી છે. જીવાણવાદિક નવતત્ત્વ છે એમ માનવું અથવા જીવ છે એમ માનવું ૧, નવે તત્ત્વ અથવા જીવ સદા વિદ્યમાન છે એમ માનવું ૨, જીવ કર્મનો કર્તા છે અને કર્મનો ભોક્તા છે એમ માનવું ૩-૪, સંસારથી મુક્ત થવાય છે (મોક્ષ છે) ૫, અને જ્ઞાનક્રિયારૂપ મુક્તિનો ઉપાય છે ૬-એ પ્રમાણે માનવારૂપ છ સ્થાનક છે. આ કુલ મળીને સમકિતના સડસઠ ભેદ જાણવા. તેનો વિશેષ વિસ્તાર અન્ય ગ્રંથોથી જાણવો.

૪૩ કુશીલવાનની આચરણા.

અહલજ્ઞઈ અહવીહઈ, અહમૂમીપલોઅણં ચ અહમોણં ।
પુરિસસ્સ મહિલિયાણ, ન સુદ્ધસીલસ્સ ચરિયાઈ ॥૭૬॥

અત્યંત લજ્જા દેખાડવી, અત્યંત ભય દેખાડવો, પૃથ્વીપર બહુ નીચું જોવું અને અત્યંત મૌન રાખવું-એ શુદ્ધ શીલવાળા પુરૂષ કે સ્ત્રીના આચરણ ન હોય. અર્થાત્ આવા લક્ષણવાળા માયાવી ને કુશીલીયા હોય છે અને તેનાથી વિપરીત હોય તે શીલવંત કહેવાય છે. ૭૬

૪૪ શીલવંતે તજવાના દોષ.

વંકં ગમણં વંકં, પલોઅણં તહ ચ વંકમાલવણં ।
અહહાસ ઉબ્ભવેસો, પંચ વિ સીલસ્સ દોસાઈ ॥૭૭॥

વાંકું ચાલવું, વાંકું જોવું, વાંકું ખોલવું, ઘણું હસવું અને ઉદ્ભટ વેષ ધારણ કરવો, આ પાંચ શીલવંતે તજવા યોગ્ય દોષો છે. ૭૭

૪૫ અરિહંત પરમાત્માનો પ્રભાવ.

અરિહંતો અ સમત્થો, તારણ લોઆણ દિગ્ધસંસારે ।
મગ્ગણદેસણકુસલો, તરંતિ જે મગ્ગ લગ્ગંતિ ॥૭૮॥

અગ્નિદત ૨૫ આ દીર્ઘ સ સાન્મા ભ્રમા રૂપા લોક (હરો)
 ને તાન્મા અમર્ત્ય છે, પણ તે અગ્નિદત માર્ગ દેખાડનામા
 કુશળ છે તેથી જેઓ તેમના બતાવેલા માર્ગે લાગે છે-અનુભવે
 છે તેઓ મ માર્ગ તરી નય છે. ૭૮. આ જાવાનો એવો પણ અર્થ
 થાય છે કે-અગ્નિદત ૨૫ હરોને તાન્વાને મર્ત્ય છે. તેઓ મ માર્ગ
 કેમ તરી ગમય તેને મારે માર્ગ દેખાડનામા કુશળ છે. તે માર્ગે
 જે આવે છે તે મ માર્ગ તરે છે

૪૬ ધર્માર્જુનનાં ભૂષણ

મદ ગમન મંદં ચ, માસળ કોહલોહનિગ્ધહણં ।
 ઇંદિયદપ્પચ્છેઓ, ધર્માર્જુનમહણં ણ્ય ॥ ૭૯ ॥

મદમદ આવડુ, મદમદ બોલડુ, કોહ અને કોહ નિરોધેના
 નિમ્મદ્ધ હરો તથા ઇંદિયોના મર્ત્યો છે હરો (ઇંદિયોનુ દમન
 કરવું)-એ ધર્માર્જુનોના ભૂષણ છે. ૭૯

૪૭ પાંચમા આગને અ તે ગદેવાનો મ ૫ વિગેરે.
 દુપ્પસહો ફગ્ગુસિરી, નાહલસહો અ સચ્ચસિરિસહી ।
 તહ વિમલાહણાનિરો, સુમુહો અપચ્છિમ્મો મર્તી ॥ ૮૦ ॥

દુપ્રમભ નામના અગ્નિ રૂપુથી નામની મા'ની નાનિય
 નામનો આવડ, અન્યથી નામની આવડ તથા વિમલાહણ
 નામનો ગત અતે સુમુખ નામનો મરી-માર્યા જપ્ પાંચમા
 આગને હરે છે-ના થવાના છે ૮૦

૪૮ દુપ્રમભ અગ્નિ જ્ઞાન તથા ગતિ વિગેરે.
 દસનિઆલિયધારી, વીસનરિમાઝ હસ્યદુગંદહી ।
 છટ્સ તપો ય તહા, વારસનરિમેહિ સામન્ન ॥ ૮૧ ॥

દુપ્રસસમુગ્ધિ રંગરંગસિદ્ધિ શૂનના જાણના થયે, તેનુ વીગ

વર્ષાનું આયુષ્ય અને જે હાથનું શરીર હશે, ઉત્કૃષ્ટ છકુ તપ કરશે, તથા આર વર્ષાની વચે તે દીક્ષા ગ્રહણ કરશે. ૮૧.

અઠ્ઠમભત્તસ્સ અંતે, સુહમે સારણ વિમાણમ્મિ ।

દેવો તઓ અ ચવિંસં, દુપ્પસહો સિજ્જિહી ભરહે ॥૮૨॥

અંત સમયે તે અઠ્ઠમ તપ કરી સુધર્મા નામના પ્રથમ દેવ-લોકમાં સારદ નામના વિમાનમાં દેવ થશે. ત્યાંથી ચવી તે દુષ્પ્રસભસૂરિનો જીવ ભરતક્ષેત્રમાં ઉત્પન્ન થઈ ચારિત્ર પાળી સિદ્ધિ પદને પામશે. ૮૨.

૪૯ પાંચમા આરાના અંતના ભાવ.

સમત્તે જિણધમ્મે, મજ્જન્ને નાસઈ ય નિવધમ્મો ।

અગ્ગી વિ પાછિહમસ્સન્ને, દુસમાણ અંતદેસંમિ ॥૮૩॥

દુષ્પ્રમા નામના પાંચમા આરાને અંતે પહોલે પહોરે જિનધર્મ સમાપ્ત થશે, મધ્યાન્હે (ખીજા પહોરે) રાજધર્મ નાશ પામશે એટલે રાજા અને મંત્રી વીજળી પડવાથી મૃત્યુ પામશે, પાછલે (ત્રીજે) પહોરે અગ્નિ પણ નાશ પામશે. (દુષ્પ્રસભ આચાર્ય, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકા એ ચારે ઉપાશ્રયમાં એક સાથે મૃત્યુ પામશે.) ૮૩.

૫૦ પાંચમા આરામાં જિનધર્મની સ્થિતિનું કાળમાન.

વાસાણ વીસસહસ્સા, નવ સય છમ્માસ પંચદિણ પહરા ।

ઇક્કા ઘડિયા દો પલ, અક્કર અડયાલ જિણધમ્મો ॥૮૪॥

પાંચમા દુષ્પ્રમા આરાને વિષે વીસ હજાર ને નવસો વર્ષ, છ માસ, પાંચ દિવસ, એક પહોર, એક ઘડી, જે પણ અને અડતાળીશ અક્ષર (વિપળ) એટલો વખત જિનધર્મ રહેશે. ૮૪. (આ પ્રમાણેના કાળપ્રમાણનો હેતુ સમજાવતો નથી, કેમકે સામાન્ય

રીતે ૨૧૦૦૦ વર્ષ પર્યંત જૈનધર્મ રહેશે એમ દ્વૈનસમામમા પુણ્ય કહેલ છે.) આ ગાથા દીનાણી કંપની છે, એમ ૩૫૦ ગાથાનાં ગતનનમા ઉપાધ્યાયજી મહારાજ લાવ્યા છે. જુઓ તેની ઠાણ ૧૬ મી ગાથા ૧૭ મી.

૫૧ જિનધર્મનું માહાત્મ્ય.

જા દવ્વે હોઠ મડં, અહવા તરુણીસુ રુવવતીસુ ।

સા જહ જિણવરધમ્મે, કરયલમજ્ઞાટ્ટિયા સિદ્ધી ॥૮૫॥

દ્રવ્યનુ ઉપાર્જનાદિક કન્યામા જે બુદ્ધિ (પ્રયત્ન) હોય છે, અવના ૩૫નાણી સ્ત્રીઓને રિષે જે બુદ્ધિની તત્ત્વમયતા હોય છે, તેજ-નેની બુદ્ધિ જ જે જિનેદ્રના ધર્મને રિષે નખનામા આરે તો તેના કન્તવને રિષે જ મિદ્ધિ જુલેલી છે એમ મમજનુ. ૮૫

૫૨ જાતિભવ્ય છવો સખધી વિચાર.

સામગ્ગીઅભાવાઓ, વવહારરાસિઅપ્પવેસાઓ ।

ભવ્વા વિ તે અણતા, જે સિદ્ધિસુહં ન પાવતિ ॥ ૮૬ ॥

દેન, ગુરુ અને ધર્માદિકની મામત્રીને અભારે અર્થાત્ ન મળનાથી તથા વ્યવહાર નાગિમાજ નહી પ્રેરે કન્યાથી લવ્ય (જાતિ લવ્ય) છવો પાપ અનતા છે કે જેઓ મોક્ષનુપને પામનાનાજ નથી. ૮૬

૫૩ જિનધર્મ પ્રાપ્તિની દુર્લભતા.

સુલહા સુરલોયસિરી, ઇગચ્છત્તા ય મેહણી સુલહા ।

ઢક્કો નવરિ ન લઙ્ગમડં, જિણિદવરદેસિઓ ધમ્મો ॥૮૭॥

દેનજોડની લક્ષ્મી પામતી મુવલ છે, એકછત્રનાણી પૃથ્વી પામતી (ચક્રનર્તીપાલ પામતુ) મુવલ છે, પન્ન જિનેદ્રસાચિત એક ધર્મ પામતો તેજ અતિ દુર્લભ છે. ૮૭

લભંતિ વિડલા ભોગા, લભંતિ સુરસંપયા ।

લભંતિ પુત્તમિત્તાણિ, ઇગો ધમ્મો ન લભમ્હ ॥ ૮૮ ॥

વિપુલ (મોટા) કામભોગ પામી શકાય છે, દેવની સંપત્તિ પામી શકાય છે, પુત્ર મિત્ર વિગેરે પામી શકાય છે; માત્ર એક ધર્મ જ (જૈનધર્મ જ) પામી શકાતો નથી. (પામવો દુર્લભ છે.) ૮૮

૫૪ ક્ષમાની પ્રાધાન્યતા.

ચંતી સુહાણ મૂલં, મૂલં ધમ્મસ્સ ઉત્તમા ચંતી ।

હરહ મહાવિજ્ઞા ઇવ, ચંતી દુરિયાહં સવ્વાહં ॥ ૮૯ ॥

સર્વ સુખોતું મૂળ ક્ષમા છે, ધર્મતું મૂળ ઉત્તમ ક્ષમા છે, મહાવિદ્યાની જેમ ક્ષમા સર્વ દુરિતો (પાપ-કષ્ટ) ને હણે છે. ૮૯

૫૫ ધન વિગેરેની પ્રાપ્તિના મૂળ કારણો.

ધમ્મો ધણાણ મૂલં, સવ્વરસાણં ચ પાણિયં મૂલં ।

વિગઓ ગુણાણ મૂલં, દપ્પો મૂલં વિણાસસ્સ ॥ ૯૦ ॥

ધર્મ ધનતું મૂળ છે અર્થાત્ ધનની પ્રાપ્તિ કરાવનાર ધર્મ છે, સર્વ રસોતું મૂળ પાણી છે (પાણીથી જમીનમાં સર્વ રસો નીપજે છે), ગુણોતું મૂળ વિનય છે, (વિનયથી સર્વ ગુણોની પ્રાપ્તિ થાય છે) અને વિનાશતું મૂળ ગર્વ છે અર્થાત્ ગર્વવડે સર્વ પ્રકારનો વિનાશ પ્રાપ્ત થાય છે. ૯૦

૫૬ ધર્મથી સર્વ વસ્તુની પ્રાપ્તિ વિગેરે.

ધમ્મેણ કુલપ્પસૂદ્ધં, ધમ્મેણ દિવ્વરૂપસંપત્તી ।

ધમ્મેણ ધણસમિદ્ધી, ધમ્મેણ સુવિત્થહા કિત્તી ॥ ૯૧ ॥

ધર્મવડે ઉત્તમ કુળમાં જન્મ થાય છે, ધર્મવડે દિવ્ય રૂપની પ્રાપ્તિ થાય છે, ધર્મવડે ધનની સમૃદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે અને ધર્મ-

વડે કીર્તિ વિસ્તાર પામે છે. અર્થાત્ ધર્મવડેજ સર્વ વસ્તુ પ્રાપ્ત થાય છે ૯૨

ધમ્મો મંગલ મૂલ, ઓસહમૂલં ચ સઽવદુક્ષણં ।

ધમ્મો સુહાણ મૂલં, ધમ્મો તાણં ચ સરણં ચ ॥ ૧૨ ॥

ધર્મ મંગળમાનવ મૂળ છે-મર્મ પ્રકાશના મંગલિક ધર્મથી પ્રાપ્ત થાય છે. ધર્મ મર્મ ૮ ખોલુ મૂળ ઔપધ છે-વર્મરૂપ ઔપ વધી સર્વ દુખો નાશ પામે છે, વર્મ મર્મ મુખોલુ મૂળ છે-સર્વ પ્રકાશના મુખો ધર્મથી પ્રાપ્ત થાય છે અને 'ધર્મ પ્રાણીઓનું ત્રાણ (રક્ષણ કળના) તથા ગરજીભૂત છે. કેમકે ધર્મ જ દુર્ગતિમાં જતા રોકે છે-જના દેતો નથી. તેવી જ તે ધર્મ કહેવાય છે. ૯૨

ધણઓ ધણદિયાણ, કામદીણ ચ સઽવકામકરો ।

સગ્ગઅપવગ્ગસગમ-હેઝ જિણદેસિઓ ધમ્મો ॥ ૧૩ ॥

જિનભાષિત ધર્મ એ યનના અર્થીઓને ધન (કુખે) સરખો ધન આપના છે, કામના અર્થીઓને સર્વ પ્રકારના કામની પ્રાપ્તિ કરાવના છે, તથા અર્ગ અને મોક્ષનો મગમ કળાવનાના અર્થાત્ તેને પ્રાપ્ત કળાવનાના કારણ અથવા સાધનરૂપ જિન ભાષિત ધર્મ જ છે. ૯૩

ધમ્મેણ વિણા જહ્ ચિતિયાહ્, જીવા લબ્ભતિ સઽવસુક્ષાહ્ ।

તા તિહુઅણમ્મિ સયલે, કો વિ ન હુ દુક્ખિવઓ હુજા ॥ ૧૪ ॥

જો કદાચ ધર્મ વિના જ પ્રાણીઓ મર્મ વાચ્છિત મુખોને પામતા હોય તો આ મમત્ર ત્રણ ભુવનને નિચે કોર્પણ છન દુખી હોય જ નહીં, પણ તેમ નથી. ધર્મથી જ વાચ્છિત મુખ મળે છે, તેથી જ ધર્મહીન છો જગતમાં દુખ પામે છે ૯૪

વાવત્તરીકલાકુસલા, પહિયપુરિસા અપહિયા ચેવ ।

સઽવકલાણ વિ પવર, જે ધમ્મકલં ન યાણંતિ ॥ ૧૫ ॥

જેઓ સર્વ કળાઓમાં શ્રેષ્ઠ એવી ધર્મરૂપ કળાને જાણતા નથી તેઓ કદી પુરૂષની બહોંતેરે કળાઓમાં કુશળ અને પંડિત હોય તોપણ તેઓ અપંડિત જ છે. જ્યાંમુઘી ધર્મકળા જાણી નથી ત્યાંમુઘી તેમની જાણેલી બીજી સર્વ કળાઓ નિપુણ છે. ૯૫

થોવં થોવં ધમ્મં, કરેહ જહ્ તા વહું ન સકેહ ।

પિચ્છહ મહાનર્હો, વિંદૂહિં સમુદ્ભૂયાઓ ॥ ૯૬ ॥

હું પ્રાણી ! જે તું ઘણો ધર્મ કરી ન શકે તો થોડો થોડો પણ ધર્મ કર. જુઓ ! કે બિંદુબિંદુએ કરીને પણ મહાનદીઓ સમુદ્ર જેવડી થાય છે. તેથી તું પણ થોડો થોડો ધર્મ કરતાં પ્રાંતે વધારે ધર્મ કરનારો થઈ શકીશ એ નિઃસંદેહ છે. ૯૬

જં સક્કહ્ તં કીરહ્, જં ચ ન સક્કહ્ તસ્સ સદ્દહણા ।

સદ્દહમાણો જીવો, પાવહ્ અયરામરં ઠાણં ॥ ૯૭ ॥

જેટલી શક્તિ હોય તે પ્રમાણે ધર્મ કરવો (શક્તિને ગોપવધી નહીં) અને જે ધર્મ કરવાની શક્તિ ન હોય તેની માત્ર સદ્ગુણા પણ કરવી યોગ્ય છે; કેમકે સદ્ગુણા કરતો જીવ પણ પ્રાંતે ધર્મતું આરાધન કરીને અજરામર (મોક્ષ) સ્થાનને પામી શકે છે. જેઓ ધર્મની સદ્ગુણા જ કરતા નથી તેઓ આ સંસારમાં પરિભ્રમણ કરે છે. ૯૭

સંવ્વજગજીવહિયઓ, હેઝ સવ્વાણ ઋદ્ધિલક્ષીણં ।

ઉવસગ્ગવગ્ગહરણો, ગુણમણિરયણાયરો ધમ્મો ॥ ૯૮ ॥

ધર્મ સર્વ જગતના જીવોનો હિતકર છે, સર્વ પ્રકારની સમૃદ્ધિ અને લબ્ધિઓને પ્રાપ્ત કરવાનો હેતુ છે, ઉપસર્ગોના સમૂહનો નાશ કરનાર છે અને ગુણરૂપી મણિઓનો રતનાકર-સમુદ્ર છે. અર્થાત્ ધર્મરૂપી રતનાકરમાં (સમુદ્રમાં) ગુણરૂપી મણિઓ ભરેલા છે. ૯૮

જીવદયાઢ રમિજ્ઞ, ઇંદિયવગ્ગો દમ્મિજ્ઞ સયા વિ ।
સચ્ચ ચેવ વદિજ્ઞ, ધમ્મરહસ્સ મુણેયવ્વ ॥ ૯૯ ॥

સદા જીવદયામા રમણ કરતુ, મદા ઇંદિયોના મમૂહુતુ દમન
કરતુ, સદા મત્ય નયન બોલણુ-આ ધર્મતુ રહસ્ય-મર્મસ્વ ટે
એમ બોલણુ . ૯૯

૫૭ પ્રવૃત્તિ કરવાના દશ શુભ સ્થાન.

જિણપૂઆ મુણિસેવા, ઢાણે તવનિયમસીલસન્ભાવે ।
નાણે દંસણ ચરણે, જહઅવ્વ દસસુ ઠાણેસુ ॥ ૧૦૦ ॥

જિતેશ્વરી પૂજા, મુનિજનની મેવા, દાન, તપ, નિયમ, શીલ,
સદ્ભાન (માઠી ભાનના), જ્ઞાન દર્શન અને ચાગ્રિ-આ દશ
સ્થાનોને વિષે યત્ન કરવો. (આ દશે સ્થાનકો આનંદે યદાગકિત
દરગેજ આચરનાં છે) ૧૦૦

૫૮ અપૂર્વ વશીકરણ.

જપિજ્ઞ પિયવયણં, કિજ્ઞ વિણઓ અ દિજ્ઞ દાણ ।
પરગુણગહણ કિજ્ઞ, અમૂલમતં વસીકરણ ॥ ૧૦૧ ॥

મર્મ જીરોને પ્રિય લાગે એતુ નયન બોલણુ, મર્મના યથો-
ચિત વિનય કરવો, દીન હીન નિરોગેને દાન ફેરુ અને અન્યના
ગુણ મહાતુ કરના-આ મૂળ અને મત્ર વિનાતુ જ વશીકરણ છે.
આથી મર્મ જગત વશ થાય છે. ૧૦૧

૫૯ ચારે ગતિના ધ્યાનરૂપ કારણ.

અટ્ટેણ તિરિઅગર્હ, રુદ્ધજ્ઞાણેણ ગમ્મણ નરયં ।
ધમ્મેણ દેવલોણ, સિદ્ધિર્ગર્હ સુક્કજ્ઞાણેણ ॥ ૧૦૨ ॥

આર્તધ્યાનવડે મનુષ્ય તિર્થંચ ગતિને પામે છે, શૌરધ્યાનવડે નરકગતિને પામે છે, ધર્મધ્યાનવડે દેવગતિને પામે છે અને શુક્લ-ધ્યાનવડે સિદ્ધિગતિને પામે છે. ૧૦૨

૬૦ વિષયનો વિશ્વાસ ન કરવા વિષે.

સોઝળ ગઈ સુકુમાલિયાણ, તહ સસગમસગમયણીણ ।
તાવ ન વીસસિયઢવં, સેઅઢી ધમ્મિઓ જાવ ॥ ૧૦૩ ॥

સુકુમાલિકાની ગતિ સાંભળીને તથા સસક ભસકની બહેન સાધ્વીની ગતિ સાંભળીને જ્યાંસુધી ધર્મી જીવ ક્રેયનો અર્થી હોય ત્યાંસુધી તેણે ઇંદ્રિયોના વિષયોનો વિશ્વાસ કરવો નહીં. ૧૦૩

૬૧ શરીરના રૂપની તરતભતા.

ગણહર આહારગ અણુત્તરાઈ, જાવ વળ ચક્કી વાસુ બલા ।
મંડલિયા જા હીણા, છઢાળગયા ભવે સેસા ॥ ૧૦૪ ॥

રૂપમાં ગણધરથી આહારક શરીરવાળા અનંતગુણ હીન છે, તેનાથી અનુત્તરવાસી હીન છે, તેનાથી જૈવેયકવાસી, દેવલોકવાસી, ભુવનપતિ, જ્યોતિષી યાવત વ્યંતર અનંતઅનંતગુણ હીન છે, તેનાથી ચક્રવર્તી અનંતગુણ હીન છે. તેનાથી વાસુદેવ, તેનાથી બળદેવ અને તેનાથી મંડલિક રાજા રૂપમાં અનંતગુણ હીન છે. બાકીના સર્વ જીવો છ સ્થાન પતિત હોય છે. ૧૦૪. સંજ્યાતભાગ હીન, અસંજ્યાતભાગ હીન, અનંતભાગ હીન, સંજ્યાતગુણ હીન, અસંજ્યાતગુણ હીન, અનંતગુણ હીન-એ ષટ્સ્થાન સમજવાં. (ગણધર મહારાજા તીર્થંકરના રૂપથી અનંતગુણ હીન હોય છે.)

૬૨ મોક્ષ યોગ્ય ૧૦ માર્ગણા.

નરગઈ પળિંદી તસ ભવ, સન્નિ અહક્રવાય ખઈઅસમ્મત્તે ।
મુક્ર્વો અણાહાર કેવલ-દંસણનાળે ન સેસેસું ॥ ૧૦૫ ॥

મનુષ્ય ગતિ, પર્યેદિય જાતિ, ત્રસપણ, ભવ્યપણ, સત્તીપણ, યથાખ્યાત ચારિત્ર, ક્ષાયિક સમકિત, અનાહારીપણ, કેવળજ્ઞાન અને કેવળદર્શન-આસઠ માર્ગણા પેકી આ ૧૨ માર્ગજ્ઞાએ છત્ર મોક્ષ પામે છે, તે ગિનાયની માર્ગણાને વિષે મોક્ષ નથી. ૧૦૫

૬૩ સામાન્ય ઉપદેશ.

આરંભે નતિય દયા, મહિલાસંગેણ નાસણ વંશં ।

સંકાણ સમ્મત્તં, પવ્વજ્ઞા અત્યગહણેણ ॥ ૧૦૬ ॥

આ-લજા કાર્ય કરનામા દયા હોતી નથી (અહિ સહવ્રત પાળી શકાતું નથી), સ્ત્રીના સંગ કંવાથી બ્રહ્મચર્ય (ચતુર્થવ્રત) નાશ પામે છે, મર્મને વિષે મહા રાખનાવી સમકિતનો નાશ થાય છે, અને ધન ગ્રહણ કંવાથી મરવ્રત્યા (મુનિપણ) નાશ પામે છે. ૧૦૬

૬૪ બ્રહ્મચર્યની શ્રેષ્ઠતા.

જે વંશચેરમદ્દા, પાણ પાડતિ વમયારીણ ।

તે હુતિ દુટમુંટા, વોહી પુણ દુલ્લહા તેસિ ॥ ૧૦૭ ॥

જે બ્રહ્મચર્યથી ભ્રષ્ટ થયેલા મનુષ્યો-શ્રાવક કે માધુ જે બીજા બ્રહ્મચારીઓ (બ્રહ્મવ્રતનાઓ)ને પોતાના પગમા પાડે (પોતાને વદન કંને-પગે લગાડે) તો તે પન્થનમા દુટામુંટા (લુલા પાંગળા) થાય છે, અને તેમને બોધિ (મમકિત) દુર્વલ થાય છે. ૧૦૭

૬૫ સાંપ્રસિંગ છતાં અવધ એવા પાત્ર.

પાસત્થો ઓસન્નો, હોડ કુસીલો તહેવ સસત્તો ।

અહચ્છંદો ત્રિયણ્ણ, અવદણિજ્ઞા જિણમયમ્મિ ॥ ૧૦૮ ॥

પાર્થિવ્ય, અનસન્ન, કુશીલ, અગ્રજ અને યથાચ્છંદ-આચાર

૧ ૨ ૩ ૪ ૫

થાય મહાગ્નાસાધુઓ જિનશાસનને વિષે વાદવા ચો ય નથી. ૧૦૮

આ પાંચે પ્રકારના ઉત્તર ક્ષેદ તેમ જ તેની વિશેષ વ્યાખ્યા શુરવં-
દન લાખ્યની ટીકા વિગેરેથી જાણવી.

૬૬ (સામાન્ય ઉપદેશ.)

મિચ્છપ્પવાહે રત્તો, લોગો પરમત્થજાણઓ થોવો ।

ગુરુગારવેહિ રસિઆ, સુદ્ધં મગ્ગં ન વૂહંતિ ॥૧૦૯॥

ઘણા લોકો તો મિથ્યાત્વના પ્રવાહમાં જ રહ્યા (આસક્ત)
હોય છે, થોડા લોકો જ પરમાર્થને જાણનાર હોય છે અને સાતા
ગૌરવાદિકમાં અતિશય રસીયા (આસક્ત) હોય છે, તેઓ શુદ્ધ
માર્ગને જાણતા નથી. ૧૦૯

૬૭ ચરણ સીત્તરી.

વય ૫ સમણધમ્મ ૧૦ સંયમ ૧૭,

ત્રેયાવચ્ચં ૧૦ ચ વંમગુત્તીઓ ૯ ।

નાણાઙ્ગિતિગં ૩ તવ ૧૨ કોહ ૪-

નિગ્ગહો હોઈ ચરણમેયં ॥ ૧૧૦ ॥

પાંચ મહાવ્રત ૫, ક્ષાંત્યાદિ દશ પ્રકારનો ચતિધર્મ ૧૦,
સતર પ્રકારે સંયમ ૧૭, અરિહંતાદિ દશનો ત્રેયાવૃત્ત ૧૦, નવવિધ
બ્રહ્મગુપ્તિ (નવવાડ) ૯, જ્ઞાનાદિ ત્રિક (જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર)
૩, છ બ્રાહ્મીને છ આભ્યંતર મળી બાર પ્રકારનો તપ ૧૨, અને
કોંધાદિ ૪ કષાયનો નિગ્રહ-આ ચરણ સીત્તરી કહેવાય છે. ૧૧૦

૬૮ કરણ સીત્તરી.

પિંડવિસોહી ૪ સમિર્ઙ્ગ ૫,

માવણ ૧૨ પડિમાડ ૧૨ ઇંદિયનિરોહો ૫ ।

પડિલેહણ ૨૫ ગુત્તીઓ ૩,

અભિગ્ગહા ૪ ચેવ કરણં તુ ॥ ૧૧૧ ॥

અશનાદિ ચાર પ્રકારની પિંડવિશુદ્ધિ ૪, ઈર્થાસમિતિ આદિ પાંચ સમિતિ ૫, અનિત્યાદિ બાળ ભાવના ૧૨, સાધુની બાર પ્રતિમા ૧૨, પાંચ ઈંદ્રિયોનો નિરોધ ૫, પચવીશ પ્રકારની પ્રતિ લેખના ૨૫, મનગુપ્તિ વિગેરે ત્રણ ગુણિ ૩ અને દ્રવ્યાદિક ચાર પ્રકારનો અભિગ્રહ ૪-આ કુળ સીતરી કહેવાય છે. ૧૧૧.

૬૯ દશવિધ યતિધર્મ.

સ્વતી ૧ મદ્વ ૨ અજવ ૩,

મુક્તી ૪ તવ-૫ સજમે ૬-ચ-બોધવે ।

સચ્ચં ૭ સોઅ ૮ અકિચળ ૯

ચ વમ ૧૦ ચ જઙ્ઘસ્મો ॥ ૧૧૨ ॥

ક્ષાતિ-ક્ષમા (કોપનો અભાવ) ૧, માર્દવ-મૃદુતા (માનનો અભાવ) ૨, આર્જવ-સરલતા (માયાનો અભાવ) ૩, મુક્તિ-નિર્લોભતા (લોભનો અભાવ) ૪, તપ ૫, સયમ (ઈંદ્રિયોનો નિરોધ અથવા અહિંસા) ૬, મત્ય ૭ શૌચ (અચૈર્થ) ૮ અકિચળ-પણુ-પન્નિહનો અભાવ ૯ અને બ્રહ્મચર્ય ૧૦-એ દશ પ્રકારનો યતિધર્મ જાણવો. ૧૧૨.

૭૦ ચાર પ્રકારની પિંડાદિક વિશુદ્ધિ.

પિંડ ૧ સિજ્ઞ ૨ ચ વત્થ ૩ ચ, ચુત્થં પત્તમેવ ૪ ચ ।

અકપ્પિય ન ઇચ્છિજ્ઞા, પડિગાહિજ્ઞ કપ્પિય ॥ ૧૧૩ ॥

પિંડ-આહાર ૧, ગથા (નગતિ) ૨, નમ્ર ૩ અને ચોલુ પાન ૪-આ આહારાદિક અકલ્પ્યને ઈન્દ્રિય નહીં અને જે કલ્પ્ય હોય તે જ મહણ કરવું તે ચાર પ્રકારની વિશુદ્ધિ કહેવાય છે. ૧૧૩

૭૧ ત્રણ પ્રકારે ગુપ્તિ ને ચાર પ્રકારનો અભિગ્રહ.

મળવચનકાયણહિં, ગુપ્તો પાલિજ મિગ્ગહો ।

દ્વચ્ચઓ ચિત્તઓ ચેવ, કાલઓ માવઓ મુણી ॥ ૧૧૪ ॥

મન, વચન અને કાય એ ત્રણ ગુપ્તિવડે ગુપ્ત એવા મુનિએ દ્રવ્યથી, ક્ષેત્રથી, કાળથી અને ભાવથી એમ ચાર પ્રકારે અભિગ્રહ પાળવો જોઈએ. ૧૧૪.

૭૨ મુનિ કેવા હોય ?

एवं सामायारी-संजुत्ता चरणकरणमाउत्ता ।

ते हु खवंति कम्मं, अणेगभवसंचियमणंतं ॥ ૧૧૫ ॥

આ પ્રમાણે જે સાધુ સામાચારીવડે શુદ્ધ હોય અને ચરણ ક્રણમાં ઉપયોગવાળા (ઉપશુદ્ધ-સહિત) હોય તે અનેક ભવના ઉમાર્જન કરેલા અનંતા કર્મને અપાવે છે. ૧૧૫.

૭૩ આઠે કર્મની બંધની જઘન્ય સ્થિતિ.

वारस मुहुत्त जहण्णा, वेयणीए अट्ट नामगोयाणं ।

सेसाणंतमुहुत्तं, एसा बंधट्ठिई होई ॥ ૧૧૬ ॥

વેદનીય કર્મની જઘન્ય બંધસ્થિતિ બાર મુહૂર્તની છે, નામકર્મ અને ગોત્રકર્મની જઘન્ય બંધસ્થિતિ આઠ મુહૂર્તની છે, બાકીના ધ્યાન (જ્ઞાનાવરણીય, દર્શનાવરણીય, મોહનીય, આયુષ્ય સ્સતે અંતરાય) કર્મની જઘન્ય બંધસ્થિતિ અંતર્મુહૂર્તની હોય છે. ૧૧૬

૭૪ આઠે કર્મની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ.

मोहे सत्तरि कोडा-कोडी वीसं च नामगोयाणं ।

तीसयराण चउन्हं, तित्तीसयराइं आउस्स ॥ ૧૧૭ ॥

મોહનીય કર્મની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ સીતે કોણકોટી સાગરોપ-
મની છે, નામ અને ગોત્રકર્મની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ વીશ કોણકોટી
સાગરોપમની છે, જ્ઞાનાનુષ્ઠીય, દર્શનાનુષ્ઠીય, મેદનીય અને
અતરાય એ ચાર કર્મની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ ત્રીશ કોણકોટી સાગરો-
પમની છે તથા આયુષ્યકર્મની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ તેત્રીશ સાગરો-
પમની છે. ૧૧૭

૭૫ તે કાલીયાના નામ.

આલસ્ત ૧ મોહ ૨ વન્ના ૩,

થમા ૪ કોહા ૫ પસાય ૬ કિવિણતા ૭ ।

મય ૮ સોગા ૯ અન્નાણા ૧૦,

ચમ્સેવ ૧૧ કુતૂહલા ૧૨ રમણા ૧૩ ॥ ૧૧૮ ॥

આળસ ૧ મોહ ૨, અનર્જનાદ (અનર્જા) ૩, આશ્રમધુ
(માન) ૪, કોપ ૫, પ્રમાદ ૬ કૃપણતા ૭, ભય ૮, ચોક ૯,
અજ્ઞાન ૧૦, વ્યાકેષ-હામી ૧૧, કુતૂહલ-તાપક નિગે ૧૨ અને
૪માન-કામદીશ ૧૩-આ તે કાલીયા છે. ૧૧૮

૭૬ મનુષ્ય ભવની દુર્લભતા વિષે દશ દશાત.

ચુલ્લગ ૧ પાસગ ૨ ધન્ને ૩,

જૂણ ૪ રયણે ૫ ચ સુમિણ ૬ ત્રકે ૭ ચ ।

કુમ્મ ૮ જુમે ૯ પરમાણૂ ૧૦,

દસ દિટ્ઠંતા મણુઅલભે ॥ ૧૧૯ ॥

કોળા ૧, પાગલ ૨, માન્ય ૩, ઘુવ ૪, રત્ન ૫, સ્વપ્ન ૬, અક
(ગદાવેધ) ૭ કર્મ (કાચબો) ૮, યુગ (કેસરી) ૯ અને પ-માલ
૧૦-આ દશ દશાનો મનુષ્યભવની દુર્લભતા ઉપર કહેલા ॥ ૧૧૯

એ દશે દર્શાંત દુઃકામાં આ નીચે જણાવ્યા છે:—

૧ ભોજન—એક બ્રાહ્મણે ચક્રવર્તી પ્રસન્ન થવાથી તેની પાસે વરદાન માગ્યું કે ‘પ્રથમ તમારા ઘરથી આરંભીને આખા ભરતક્ષેત્રના દરેક ઘરે વારા પ્રમાણે એક એક દિવસ મને ભોજન મળે.’ ચક્રવર્તીએ આગ્યું. હવે આ પ્રમાણે ભોજન કરવાથી ફરીને તે બ્રાહ્મણને ચક્રવર્તીને ઘર ભોજન કરવાનો દિવસ ક્યારે આવે? તેના ભવમાં તો આવી શકે નહીં; તેમ વૃથા ગુમાવેલો મનુષ્યભવ ફરીથી પ્રાપ્ત થવાનો નથી. એ રીતે મનુષ્ય ભવ અતિ દુર્લભ છે.

૨ પાશક—એકદા ચાણક્યે ચંદ્રગુપ્ત રાજાનો ભંડાર ભરવા માટે દેવાધિષ્ઠિત પાસા બનાવ્યા. તે પાસાથી જે કોઈ જીતે તેને સોનામહોરનો ભરેલો થાળ મળે અને હારે તો તે માત્ર એક જ સોનામહોર આપે. આ રમતમાં જીતવું દુર્લભ છે, કેમકે સામે દેવાધિષ્ઠિત પાસાએ રમનાર છે; તેમ મનુષ્ય-ભવ પણ ફરીને પ્રાપ્ત થવો દુર્લભ છે.

૩ ધાન્ય—આખા ભરતખંડમાં મુકાળને વખતે ઘણા પાકેલા દરેક જાતના ધાન્યોનો એક મોટો ઢગલો કરી તેમાં એક મુઠી સરસવના દાણા નાંખી તેને સેળલેળ કરે. પછી એક અતિ વૃદ્ધ ડાશી મુપકું લઈ તે દરેક ધાન્ય જૂદાં પાઠી સરસવની મુઠી જૂદી પાડવા ધારે તો તે બની શકે? ન જ બને; એ કાર્યની જેમ મનુષ્યભવ દુર્લભ છે.

૪ ધૂત—એક રાજાનો કુમાર યુવાવસ્થામાં પામ્યો ત્યારે તેણે વિચાર કર્યો કે ‘મારા પિતાને મારી નાંખીને હું હમણાં જ રાજ્ય ભોગવતો થાઉં.’ આ તેનો દુષ્ટ વિચાર રાજાના જાણવામાં આવતાં તેણે યુક્તિ કરવા માટે કુમારને બોલાવી કહ્યું કે— ‘આપણા કુળમાં એવી રીતિ છે કે જે કુમારને પિતા છતાં રાજ્ય ભોગવવાની ઇચ્છા થાય તેણે આ આપણી સભામાં એકસો ને આઠ આઠ હાંસવાળા એકસો ને આઠ થાંભલા છે, તેમાં એક સાથે ઉપરા-ઉપરી એકસો આઠ દાવવડે એક થાંભલાની એક હાંસ જીતે, એ

રીતે સતત એકસો ને આઠ આઠ દાવવડે એક એક હાસ જીતી અનુક્રમે એકસો ને આઠે હાસ જીતે ત્યારે એક સ્તંભ જીતાયો, એ રીતે અનુક્રમે સર્વ થાલલાની સર્વ હાસો જીતવી જોઈએ. તેમાં વચ્ચે કોઈપણ દાન ખાલી જાય તો જીતેલા બધા દાવ નિષ્ફળ થાય, પાછું ફરીથી પહેલા થાલલાની પહેલી હાસથી જીતવાનું શરૂ કરવું જોઈએ. આ રીતે એકસો ને આઠે થાલલા જીતે તો તેને ગણ્ય સોપનામા આવે છે.' આ પ્રમાણે રાજાનું વચન સાંભળી કુમારે વિચાર કર્યો કે 'આ દૂત જીતીને ગણ્ય લેવું તે સારૂ છે, તેમા પિતાની હુત્યા ઝરનાનું કારણ રહેતું નથી.' એમ વિચારી તે દૂત રમવા ગેઠો. પરંતુ આ દૂતમા પૂર્વોક્ત રીતે જીતીને ગણ્ય મેળવવું જેમ તેને દુર્લભ છે એમ વૃથા શુભાવેલો મનુષ્ય ભવ ફરી મેળવવો દુર્લભ છે.

૫ રત્ન— એક શ્રેષ્ઠી પાસે કરેડો રૂપીયાની કિંમતના રત્નો હતા. તે પણ તેણે રત્નો વેચી પોતાના રૂપીયાની સંખ્યા પ્રગટ કરી પોતાના મહેલ ઉપર એક પણ કોદીધ્વજ બાંધ્યા નહોતો. તેના પુત્રોને તે માત્ર ગમતી નહોતી. એકદા તે શ્રેષ્ઠી પરદેશ ગયા ત્યારે પાછળથી તેના પુત્રોએ સર્વ રત્નો વેચી તેના રૂપીયાની સંખ્યા પ્રમાણે કોદિધ્વજો પોતાના મહેલપર બાંધ્યા. જ્યારે શ્રેષ્ઠી ઘેર આવ્યા ત્યારે તેણે સર્વ હકિકત જાણી, તેથી તે પુત્રોપર ગુસ્સે થયો અને તેમને આજ્ઞા કરી કે 'મારા સર્વ રત્નો પાછા લાંબે જ માગ ઘનમા તમારે આવવું.' પરંતુ તે અમૃત્ય રત્નો તો તે પુત્રોએ જુદા જુદા અનેક દૂર દૂર દેગોમાથી આવેલા ઘણા વેપારીઓને ઓછી કિંમતમા વેચી નાખ્યા હતા, તેથી તે રત્નો જેમ પાછા લાંબના મુશ્કેલ છે તેમ વૃથા શુભાવેલો મનુષ્ય ભવ ફરી મેળવવો મુશ્કેલ છે.

૬ સ્વપ્ન— મૂળદેવ નામનો ગજપુત્ર એકદા એક નગરની રમણાગામા ઘણા લીખાગીઓ જોયા હતા ત્યાં રાત્રિવાસો રહ્યો તે રાત્રિમા તે કુમારને તથા એક બીજા લીખાગીને પૂર્ણચંદ્રનું પાન કર્યાનું સ્વપ્ન આવ્યું. પ્રાત્ર કાળે તે લીખાગીએ પોતાની સાથેના બીજા લીખાગીઓની પાસે

૬. પછી જેમ તેજ પરમાણુઓ મળે ન તેના જ થાંભલો અને તે મુશ્કેલ છે તેમ વૃથા ગુમાવેલો મનુષ્યલવ ફરીથી મળવો મુશ્કેલ છે.

૭૭ ધર્મની પૂર્ણ સામગ્રીનો સંભવ મનુષ્ય ગતિમાં જ છે.

દેવા વિસયપસત્યા, નેરઙ્ગયા વિવિહદુક્ખસંજુત્તા ।

તિરિયા વિવેગવિગલા, મણુઆણં ધમ્મસામગ્ગી ॥૧૨૦॥

દેવો વિષયોમાં આસક્ત હોય છે, નારકીઓ વિવિધ પ્રકારના દુઃખમાં મગ્ન હોય છે અને તિર્યંચો વિવેક રહિત હોય છે; માત્ર મનુષ્યલવમાં જ ધર્મની સામગ્રી મળી શકે છે. ૧૨૦

૭૮ મનુષ્યલવની ઉત્તમતા.

સુરનારયાણ દુન્નિ વિ, તિરિયાણ હુંતિ ગઈ ચ ચત્તારિ ।

મણુઆણ પંચ ગઈ, તેણં ચિઅ ઉત્તમા મણુઆ ॥૧૨૧॥

સુર અને નારકી મરીને મનુષ્ય કે તિર્યંચમાં જ ઉપજી શકે છે તેથી તેમની એ જ ગતિ હોય છે, તિર્યંચો મરીને તિર્યંચમાં, મનુષ્યમાં, નારકીમાં કે દેવતામાં ઉપજે છે તેથી તેમને ચાર ગતિ હોય છે, અને મનુષ્ય મરીને એ ચારે ગતિમાં તથા મોક્ષમાં પણ જઈ શકે છે તેથી તેમને પાંચ ગતિ હોય છે, તેથી કરીને જ મનુષ્યલવ સર્વોત્તમ છે. ૧૨૧

૭૯ મનુષ્યલવની દુર્લભતા.

સિંધુવાલુઅનિમગ્ગં, વહવીયં ચ દુલ્લહં ।

માણુસત્તં તુ સંપપ્પ, કો પમાઈ વિચક્ખણો ॥૧૨૨॥

સિંધુ નદીની પારાવાર રેતીમાં મગ્ન થયેલું વડું બીજ જેમ શોધી કાઢવું દુર્લભ છે, તેમ મનુષ્યલવ પણ દુર્લભ છે, તેને પામીને કોણ ડાહ્યો પુરૂષ પ્રમાદ કરે? ૧૨૨

૮૦ અદીદ્રીપ પ્રમાણ મનુષ્યક્ષેત્રમાં કુલ ગર્ભજ-
મનુષ્યની સંખ્યા.

સત્તેવ ચ કોડીઓ, લક્ષ્વા વાણવઢ સહસ્ત્ર અડવીસા ।
 ઇગં સયં ચ જાણહ, નર કોડાકોડિકોડીણ ॥૧૨૩॥
 છાવઢિં કોડીઓ, એકાવન્નં હવતિ લક્ષ્વાઈં ।
 વાયાલીસ સહસ્ત્રા, તિન્નિ સયા કોડિકોડીણ ॥૧૨૪॥
 તેયાલીસ કોડી, સત્તાવીસં તહેવ લક્ષ્વા ચ ।
 ઇગુણસઢિ સહસ્ત્રા, તિન્નિ સયા મણુચકોડીણ ॥૧૨૫॥
 ચડપ્પન્નં કોડીઓ, લક્ષ્વા ગુણયાલ સહસ પન્નાસા ।
 તિન્નિ સયા છત્તીસા, સંસ્વા ગવ્મચમણુસ્સાણ ॥૧૨૬॥

સાત કરોડ, બાપ લાખ, અઘ્ઘાવીશ હજાર ને એકમે એટલી
 મનુષ્યની કોડાકોડિકોડિ. તથા છાસઢ કરોડ, એકાવન લાખ, બે તા-
 લીશ હજાર અને ત્રણમે એટલી કોડાકોડિ તથા ત્રે તાલીશ
 કરોડ, મતાવીશ લાખ, આગણસાઢ હજાર અને ત્રણસે એટલા
 મનુષ્યની કરોડ (કોડિ). તથા ચોપન કરોડ, આગણચાળીશ
 લાખ, પચામ હજાર, ત્રણમે અને છત્રીશ-એટલી ગર્ભજ
 મનુષ્યની સંખ્યા હોય છે. ૧૨૩-૧૨૬. આ મજાયાના કુલ આગ
 છત્રીશ અઢ થાય છે. તે આ પ્રમાણે- (૭૬૨૨૮૧, ૬૬૫૧૪૨૩,
 ૮૩૨૭૫૬૩, ૫૪૩૬૫૦૩૩૬) આ સંખ્યા છઠ્ઠા નર્ગને પાચમા વર્ગે
 ગુણનાથી આવે છે

૮૧ મનુષ્યને ઉપદેશ

જેસિ કુલે સમુપ્પન્ને, જેસિ વાસ વસે નરે ।

મમયાઈ હંપઈ વાલે, અન્નમન્ને સમુચ્છિપ ॥૧૨૭॥

મનુષ્ય જેના કુળમાં (જ્યાં) ઉત્પન્ન થાય છે અને જેના વાસમાં (જ્યાં) વસે છે, ત્યાં જ (તે સ્ત્રીના સંસર્ગમાં જ) તે બ્રાહ્મ (અજ્ઞાની) મનુષ્ય પરસ્પર મૂર્ચ્છા (મોહ) પામી મમતાવડે લીંપાય છે. ૧૨૭

૮૨ એકેન્દ્રિય જીવોને થતી પીડાનું દષ્ટાંત.

जरजज्जरा य थेरी, तरुणेणं जम्मपाणिमुट्ठिहया ।

जारिसी वेयणा देहे, एगिंदिसंघट्टणा य तहा ॥ १२८ ॥

જરાવસ્થાવડે જર્જરિત થયેલી કોઈ વૃદ્ધાને કોઈ યુવાન પુરુષ પોતાના જમણા હાથની મુઠીવડે મારે (સખત પ્રહાર કરે) તો તેના શરીરમાં જેવી વેદના થાય તેવી વેદના એકેન્દ્રિય (પૃથ્વી, અપ્, તેજ, વાયુ અને વનસ્પતિના) જીવોને મનુષ્યના માત્ર સંઘટ્ટ (સ્પર્શ) થી જ થાય છે. ૧૨૮

૮૩ છકાય જીવોનો સંયોગ.

जत्थ जलं तत्थ वणं, जत्थ वणं तत्थ निच्छिओ अग्गी ।

वाऊ तेऊसहगया, तसा य पच्चक्खया चेव ॥ १२९ ॥

જ્યાં જળ (અપ્કાય) હોય ત્યાં વનસ્પતિકાય (સેવાળાદિ) હોય છે, જ્યાં વનસ્પતિકાય હોય છે ત્યાં નિશ્ચયે અગ્નિકાય હોય છે, અગ્નિકાયની સાથે જ વાયુકાય રહેલા છે તથા પૂરા વિગેરે ત્રસકાય તો જળમાં પ્રત્યક્ષ જ દેખાય છે. ૧૨૯

૮૪ જયણાની પ્રાધાન્યતા.

जयणा य धम्मजणणी, जयणा धम्मस्स पालणी चेव ।

तववुड्ढिकरी जयणा, एगंतसुहांवहा जयणा ॥ १३० ॥

જયણા (યતના-ઉપયોગ) ધર્મની માતા છે, એટલે યતના ધર્મને ઉત્પન્ન કરનારી છે, યતના ધર્મનું ચાલન કરનારી છે, યતના

ની વૃદ્ધિ કરનારી છે અને યતના એકાત (અદ્વિતીય-અનુપમ)
આપનારી છે. ૧૩૦

૮૫ અહિંસાની પ્રાધાન્યતા.

તાણ પઢિયાણ, પયકોડીણ પલ્લાલમૂયાણ ।
હત્તિયં ન નાય, પરસ્સ પીડા ન કાયવ્વા ॥૧૩૧॥

‘અન્ય છુતને પીડા કરવી નહીં’ આટલું પણ જો જાણનામા
ન હોય તો પક્ષાળ (વાસ) જેના નિ સાન કરેડ પદા
જુનાથી શુ ? કરેડ શબ્દો-અથો ભૂખ્યા હોય તો તે પક્ષ પક્ષા-
ના ઘાસની જેમ નિર્બંધક છે. જો અન્ય છુતને પીડા ન કરવી
વાત મનમા દૃઢ વસી હોય તો જ જ્ઞાન સાર્થક છે. ૧૩૧.

દાનબુદ્ધિએ હિંસા કરીને દ્રવ્ય મેળવવાની જરૂર નથી.

જઅઘાય જે પાળા, હમ્મતિ તત્થાવરા ।
સંસારસ્સ રક્ષઘ્ઘા, મમંતિ ભવસાયરે ॥ ૧૩૨ ॥

જેઓ દાન દેનાને માટે ત્રસ અને સ્થાવર પ્રાણીઓને હુલ્લે
દેલે દાન કરવાની ઈચ્છાથી ધન મેળવવા માટે ખેતી આદિક
દા આગ લો કરી ત્રસ અને સ્થાવર પ્રાણીઓની હિંસા કરે છે,
જો મસારતુ રક્ષણ કરવા માટે બનસાગરમા ભ્રમણ કરે છે. ૧૩૨

૮૭ પાચે સ્થાવર જીવોનુ પ્રમાણ.

દ્વામલગપમાણે, પુદ્ગલીકાયમ્મિ હુતિ જે જીવા ।
પારેવયમિત્તા, જબ્બદીવે ન માયતિ ॥ ૧૩૩ ॥

લીલા આમળા જેવડા પૃથ્વીકાયને વિષે જે (અસખ્ય)
જો રહેલા છે, તે દરેકને જો પારેના જેવડા શરીરવાળા કર્યા
પણ તે તે આળા જ બૃહદીપમા સમાય નહીં એટલા થાય છે, ૧૩૩.

અર્થાત્ તેમાં જીવો અસંખ્યાત છે અને જંબૂદ્વીપમાં પાંચેવા તો સંખ્યાતા સમાઈ શકે તેમ છે.

एगस्मि उदगविंदुस्मि, जे जीवा जिणवरेहिं पणत्ता ।
ते जइ सरिसवमिन्ता, जंबूद्वीवे न मायंति ॥ १३४ ॥

જળના એક જ બિંદુને વિષે જે જીવો જિનેન્દ્રેએ કહ્યા છે, તે દરેકને જે સરસવ જેવડા શરીરવાળા કર્યા હોય તો તે આખા જંબૂદ્વીપમાં સમાય નહીં. ૧૩૪

वरंटीतंदुलमित्ते, तेऊकाए हवंति जे जीवा ।

ते जइ खसखसमिन्ता, जंबूद्वीवे न मायंति ॥ १३५ ॥

બંટી કે તંદુલ જેટલા અગ્નિકાયને વિષે જેટલા જીવો રહેલા છે, તે દરેકના શરીરને કદાચ ખસખસ જેવડા કર્યા હોય, તો તે આખા જંબૂદ્વીપમાં સમાય નહીં. ૧૩૫

लिंबपत्तसमा वाउ-काए हवंति जे जीवा ।

ते मत्थलिक्खमिन्ता, जंबूद्वीवे न मायंति ॥ १३६ ॥

લીંબડાના એક પાંદડા જેટલા સ્થાનમાં રહેલા વાયુકાયને વિષે જે જીવો રહેલા છે, તેને જે માથાની લીંબ જેવડા શરીરવાળા કર્યા હોય, તો તે આખા જંબૂદ્વીપમાં સમાય નહીં. ૧૩૬

૮૭ આણુગળ પાણી પીવાથી થતી અનંતકાયની હિંસા.

सूअग्निणंतकाइय, णंताणंता जिणेहि जिय भणिया ।

तम्हा अणंतपावं, जं पीअ वारि उड्ढकंठेण ॥ १३७ ॥

સોયના અગ્નિભાગ જેટલા અનંતકાયને વિષે જિનેન્દ્રે અનંતાનંત જીવો કહેલા છે, તેથી કરીને જે ઉંચા કંઠે પાણી પીવામાં

આવે (ઉંચો કઠ રાખી અણુગળ પાણી પીનામા આવે) તો
અનત જીવોની હિસાબ પાપ લાગે છે. (જ્યાં જળ હોય છે ત્યાં
સેવાળ-લીલકુલરૂપ અનતકાય રહેલી હોય છે તેથી) ૧૨૭

૮૯ મનુષ્યના દેહમાં જીવોત્પત્તિ.

મણુઆળ રોમકૂચે, ચમ્મમંસેસુ અદ્ધિમિંજાસુ ।

તહ સુક્કસોણિણસુ, જીવાણેગા અસંખા ય ॥ ૧૩૮ ॥

મનુષ્યોના શેમરૂપને^૧ નિષે, ચામડીને નિષે, માસને વિષે,
હાડકાને નિષે, મજ્જા (ચરખી)ને વિષે, તથા શુક્ર (વીર્ય) અને
રોણિત (લોહી)ને નિષે અનેક તેમજ અસંખ્યાતા જીવો ગ્રહેલા છે
(ઉત્પન્ન થાય છે). ૧૩૮. (અસંખ્ય જીવો મધુર્જિમ મનુષ્ય પદ-
દ્રિય જેને ચૈાદસ્થાનકીઆ કહીએ છીએ તે સમજના અને અનેક
બેદ્રિયાદિ જીવોની ઉત્પત્તિ સમજવી.)

રોમલસકેસફોડિય, લિલ્લવા તહેવ ચેવ ફુળગલિયા ।

પંચિદિયાળ દેહે, હવતિ ઇગિદિયા ઇણ ॥ ૧૩૯ ॥

શેમરાઈ, ખસ, કેમ ફેાડકી, લિખ, તેમજ નળી કુણ્ડલી-આ
સર્વ એકેદ્રિય જીવો પચૈાદ્રયના શરીરને નિષે હોય છે. ૧૩૯.
(આ મનુષ્ય શરીરમાં એકેદ્રિય જીવોની ઉત્પત્તિ કહી છે તે માન-
નીય નથી. કારણ કે જે એમ હોય તો મુનિ લોચ કરી શકે નહીં.)

હરસાડ કંઠમાલા, વાલય નાસુર કિમ્મિસમ્મિઓ ।

ઈણ વેદિય જીવા, નરસ્સ દેહમ્મિ પચ્ચસ્સા ॥ ૧૪૦ ॥

હરમ (અર્ધ), કંઠમાળ, વાળો નાસુર, કરમીયા સંખીયા.
આ સર્વ દ્વીદ્રિય જીવો મનુષ્યના શરીરમાં પ્રત્યક્ષ (ઉત્પન્ન થતા)
દેખાય છે. ૧૪૦

હું ગૌતમ ! નરકને વિષે નારકી જીવો જે તીક્ષ્ણ-ઉચ્ચ દુઃખ પામે છે; તેથી અનંતગણું દુઃખ નિગોદને વિષે રહેલા જીવો પામે છે એમ જાણવું. ૧૪૭. (એ દુઃખ અવ્યક્તપણે ભોગવાતું હોવાથી નરકની જેવું તીવ્ર જણાતું નથી.)

૯૪ નિગોદ વિગેરેની સૂક્ષ્મતાનું વર્ણન.

લોણ અસંખજોઅણ-માણે પડ્જોઅણંડુલા સંખા ।
પડ્ તં અસંખ અંસા, પડ્ તં અસંખયા ગોલા ॥૧૪૮॥

અસંખ્યાતા યોજન પ્રમાણ ચૌદ રાજલોકને વિષે યોજન યોજન પ્રત્યે એટલે દરેક યોજનમાં સંખ્યાતા અંગુલો છે, અંગુલ અંગુલ પ્રત્યે એટલે દરેક અંગુલને વિષે અસંખ્યાતા અંશો (વિભાગો) છે, તે દરેક અંગુલના અસંખ્યાતા અંશ-વિભાગને વિષે અસંખ્યાતા ગોળા છે. ૧૪૮.

ગોલો અસંખનિગોઓ, સોડણંતજિઓ જિઅ પડ્ પણ્સા ।
અસંખ પડ્પણ્સં, કમ્માણં વગ્ગણાડણંતા ॥ ૧૪૯ ॥

એક એક ગોળામાં અસંખ્યાતી નિગોદ (શરીર) છે, તે દરેક નિગોદમાં અનંતા જીવો રહેલા છે, દરેક જીવના અસંખ્યાતા (લોકાકાશના પ્રદેશ પ્રમાણ) પ્રદેશો છે, તે દરેક પ્રદેશ કર્મોની અનંતી વર્ગણાઓ રહેલી છે. ૧૪૯.

પડ્વગ્ગણં અણંતા, અણુઅ પડ્અણુ અણંતપજ્જાયા ।
ણ્યં લોચસરૂવં, માવિજ્જઈ તહત્તિ જિણવુત્તં ॥૧૫૦॥

દરેક વર્ગણા અનંતા આણુ-પરમાણુઓની બનેલી છે, દરેક આણુ (પરમાણુ) ના અનંત પર્યાયો છે. આ પ્રમાણેનું જિનેન્દ્ર ભાષિત લોકસ્વરૂપ તહત્તિ-સત્ય છે એમ ભાવવું. ૧૫૦ (આ હકીકતને સદહવી તેજ સમકિતીનું લક્ષણ છે.)

૯૫ આ જીવ સર્વ સ્થાને ઉપજેલો ને મરણ પામેલો છે.

ળ સા જાડં ણ સા જોળી, ણ તં ઠાળં ણ તં કુલ ।

ળ જાયા ન મુઆ જત્ય, સઘ્વે જીવા અણતસો ॥૧૫૧॥

એવી કોઈ જાતિ નથી એવી કોઈ યોનિ નથી એવું કોઈ સ્થાન નથી અને એવું કોઈ કુળ નથી કે જ્યાં સર્વે જીવો અનતી વાર ઉત્પન્ન થયા ન હોય કે મરણ પામ્યા ન હોય. ૧૫૧. (જો નાજલોકમા દરેક પ્રદેરો આ જીવે અનતા જન્મ મરણ કર્યા છે.)

૯૬ એક મુહૂર્તમાં નિગોદ કેટલા ભવ કરે ?

પણસદ્ધિ સહસ્સાઈં, પંચસયા ચેવ તહ ચ છત્તીસા ।

સુલ્લામ ભવગહણા, ઇગમુહુત્તમ્મિ ઇવઙ્ગયા ॥ ૧૫૨ ॥

નિગોદનો એક જીવ એક મુહૂર્ત (બે ઘડી)માં પાસઠ હજાર, પાચમો અને છત્રીશ એટલા ક્ષુદ્રલક (નાનામાં નાના) ભવ મહણ કરે છે. ૧૫૨. એક મુહૂર્તમાં ૧૬૭૭૭૨૧૬ આનર્ણી હોય છે. ક્ષુદ્રલક ભવ ૨૫૬ આનર્ણીનો હોય છે તે અનુસારે આ ગણતરી કરેલી છે. એક થામોઅનાસમાં ૧૭૦૦ ભવ કરે છે.

૯૭ સમકિતની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ

અંતમુહુત્તોવસમો, છાવલિ સાસાણ વેયગો સમઓ ।

સાહિયતિત્તીસાયર, સ્વઓ દુગુણો સ્વઓવસમો ॥૧૫૩॥

ઉપશમ સમકિત અતર્મુહૂર્ત મુધી રહે છે, માર્વાદન સમકિત ઉત્કૃષ્ટ છ આનલિકા મુધી રહે છે વેદન સમકિત એક સમયનુજ છે લાચિત્ત સમકિત કાર્ષક અધિક તેત્રીશ સાગગેપમ મુધી રહે છે અને તેથી બમણુ એટલે કાર્ષક અધિક હામઠ માગગેપમ મુધી ક્ષયોપગમ સમકિત રહે છે (અહીં બન્ને ઠેકાણે અધિકપણુ નરભવ સમધી જાણવું. એટલે કે ક્ષાયિક સમકિતનાગો જીવ સર્વાર્થ-

સિદ્ધ વિમાનમાં તેત્રીશ સાગરોપમના આયુષ્યવાળો દેવ થાય, ત્યાંથી અયવી મનુષ્ય થઈ ચારિત્ર લઈ સિદ્ધિપદને પામે છે. ક્ષયોપશમ સમક્રિતવાળો જીવ ઉત્કૃષ્ટ બે વાર વિજયાદિકમાં ૩૩ સાગરોપમના આયુષ્યવાળો અથવા ત્રણ વાર અમ્યુત દેવલોકમાં બાવીશ સાગરોપમના આયુષ્યવાળો દેવ થઈ મનુષ્યભવ કરી ચારિત્ર પામી મોક્ષે જાય છે.) ૧૫૩

૯૮ નરકમાં થતી દશ પ્રકારની વેદના.

દસવિહ વેયણ નિરણ, સીડળહચુહપિવાસકંઢૂ ચ ।

ભયસોગપારવસ્સં, જરા ચ વાહી ચ દસમો ચ ॥૧૫૪॥

નરકમાં નારકીઓને દશ પ્રકારની વેદના હોય છે, તે આ પ્રમાણે-શીત વેદના ૧, ઉષ્ણ વેદના ૨, ક્ષુધા (ભૂખ) વેદના ૩, પિપાસા (તૃષ્ણા) વેદના ૪, કંડૂ (ખરજની) વેદના ૫, ભય વેદના ૬, શોક વેદના ૭, પરવશતારૂપ વેદના ૮, જરા વેદના ૯ અને દશમી વ્યાધિ વેદના ૧૦. (આ સર્વ વેદનાઓ અસહ્ય હોય છે.) ૧૫૪

૯૯ રત્નપ્રભા પૃથ્વીનું સ્થાન.

અહ મંદરસ્સ હિઠ્ઠા, પુઢવી રયણપ્પહા મુણેયવ્વા ।

તિસુ ભાગેસુ વિહિ(હ)ત્તા, સહસ્સ અસી જોઅણં

લક્કસં ॥ ૧૫૫ ॥

મેરૂ પર્વતની નીચે એક રાજના વિસ્તારમાં રત્નપ્રભા પૃથ્વી રહેલી છે તે ત્રણ ભાગે વહેંચાયેલી છે (તેના ત્રણ ભાગ છે). અને તે એક ભાગ ને એંશી હજાર જોજન જાડી છે. ૧૫૫.

૧૦૦ ભવનપતિનું તથા નારકીનું વાસસ્થાન.

તત્થેવ ભવણવાસી, દેવા નિવસંતિ દોસુ ભાગેસું ।

તઙ્ગણં પુણ નેરઙ્ગ્યા, હવંતિ બહુવેયણા નિચ્ચં ॥૧૫૬॥

ત્યાં જ (તે રત્નપ્રભા પૃથ્વીના પિડામાં જ) બે ભાગમાં ભક્ત-
નપતિ દેવો વસે છે અને ત્રીજા ભાગમાં નિરતર અત્યંત વેદના
ભોગનાગ નાન્કીઓ રહેલા છે. ૧૫૬.

(બે ને એ-વિભાગમાં તે શી ગીતે રહેલા છે ? તે સ્પષ્ટ
થવાની જરૂર છે. આના વિભાગ પાડેલા વાચવામાં આવ્યા નથી.)
સૃષ્ટિદસ મહાણીની ગાથા ૨૫ મીના અર્થમાં ૧૭૮૦૦૦ ચોજનમાં ભુવ-
નપતિનું સ્થાન રહેલ છે. ૧ માગમાં કહ્યું છે કે-૧૮૦૦૦૦ માંથી ૯૬૦૦૦
આઠ કરતા બાકીના ૮૮૦૦૦ ચોજનમાં ભુવનપતિ છે એમ કેટલાક
આચાર્યો કહે છે.

૧૦૧ પદ્મ પરમાધાર્મિકનાં નામ.

અવે ૧ અવરિસી ૨ ચેવ, સામે ૩ ચ સવલે ૪ વિ ચ ।
રહે ૫ વિરુદ્ધે ૬ કાલે ૭ ચ, મહાકાલે ૮ ત્તિ આવરે ॥૧૫૭॥
અસિપત્તે ૯ ધણૂ ૧૦ કુમ્બે ૧૧, વાલૂ ૧૨ વેયરણી ૧૩ વિ અ ।
સ્વરસ્તરે ૧૪ મહાઘોસે ૧૫, ઘવ પનરસ આહિઆ ॥૧૫૮॥

અબ ૧, અબન્નપિ ૨, રયામ ૩, સખલ ૪, રૌદ્ર ૫, વિરૌદ્ર
૬, કાળ ૭, મહાકાળ ૮, વળી અભિપત્ર ૯, ધનુ ૧૦, કુબ ૧૧,
વાલુ ૧૨, વેતરણી ૧૩, ખન્નર ૧૪, અને મહાઘોષ ૧૫-આ પ્રમાણે
૫૬૦ જાતિના પન્માધાર્મિક કહ્યા છે. ૧૫૭-૧૫૮ તે પદ્મે પરમા-
ધાર્મીનું જુદું જુદું નામ છે તે શ્રુદ્ધે જુદે પ્રકારે નાન્કીઓને પીડા
ઉપજાવે છે. તેમાં કેવાકણુ તેા નામ પ્રમાણે ૪ કામ છે.

૧૦૨ દશ પ્રકારનું સત્ય.

જળવય ૧ સયમર ઠવળા ૨, નામે ૪ રૂવે ૫ પહુચ્છ ૬ સચે અ ।
વવહારે ૭ ભાવ ૮ જોગે ૯, દસમે ડવમ ૧૦ સચે ચ ॥૧૫૯॥

જનપદ સાચ-કુકલ દેગમાં પાણીને પિચ્ચ કહે છે તે જનપદ
(દેશ) સત્ય કહેવાય છે. અર્થાત્ જે દેગમાં જે પદાર્થ માટે જે ગામ

વર્ષરાતો હોય તે જનપદ સત્ય ૧, લોકરૂઢિથી સર્વજનોની જે માન્યતા હોય, જેમકે કાદવમાં ઉત્પન્ન થાય તે પંકજ-કમળ કહેવાય, પણ દેહકા વિગેરે પંકજ ન કહેવાય, તે સંમત સત્ય ૨, સ્થાપનાસત્ય એટલે પ્રતિમા વિગેરે ૩, કુળની વૃદ્ધિ કરનાર ન હોય છતાં કોઈનું નામ કુળવર્ધન પાડ્યું હોય તો તે નામ સત્ય ૪, સાધુ વિગેરેનો વેષ ધારણ કર્યો હોય અને તેવા પ્રકારના તેનામાં આચાર હોય કે ન હોય છતાં તેને સાધુ કહેવો તે રૂપસત્ય ૫, નાનું મોટું, પિતા પુત્ર વિગેરે પરસ્પરને આશ્રીને કહેવાય છે, જેમકે અનામિકા આંગળી ટચલી આંગળીની અપેક્ષાએ મોટી છે અને વચલી આંગળીને આશ્રીને નાની છે, એક જ પુરૂષ પોતાના પુત્રની અપેક્ષાએ પિતા છે અને પોતાના પિતાની અપેક્ષાએ પુત્ર પણ છે, તે પ્રતીત્યસત્ય ૬, વ્યવહારમાં અનુદરા કન્યા કહેવાય છે, અનુદરાનો અર્થ પેટ વિનાની એવો થાય પણ વ્યવહારમાં ગર્ભવિનાની હોય તેને જ અનુદરા કહેવાય છે, તે વ્યવહાર સત્ય ૭, બગલામાં રૂવેત વર્ણ વધારે છે અને બીજા વર્ણ ઘણા જ અલ્પ છે તેથી તેને રૂવેત કહેવો એ ભાય સત્ય ૮, પાસે દંડ (લાકડી) રાખવાથી તે માણસ દંડી કહેવાય અથવા છત્ર ધારણ કરવાથી તે માણસ છત્રી કહેવાય વિગેરે કોઈ વસ્તુના યોગને લીધે તે વસ્તુવાળો પોતે પણ તેવો કહેવાય તે યોગ સત્ય ૯, તથા તળાવને સમુદ્ર સમાન કહેવું તે ઉપમા સત્ય ૧૦-આ રીતે સત્યના દશ પ્રકાર છે, ૧૫૯.

૧૦૩ અસત્ય બોલવાનાં દશ કારણો.

કોહે ૧ માણે ૨ માયા ૩, લોભે ૪ પિજે ૫ તહેવ દોસે ૬ ચ ।

હાસ ૭ મયદ અઘ્વાઈય ૧,

ઉવઘાણ ૧૦ નિસ્સિયા દસમા ॥ ૧૬૦ ॥

કોહે ૧, માન. ૨, માયા ૩, લોભ ૪, પ્રેમ-રાગ ૫, દ્રેષ ૬, હાસ્ય-મશકરી ૭, ભય ૮, અવર્ણવાદ-ખોટું આળ ૯ અને ઉપ-ઘાત-આઘાત ૧૦-આ દશ કારણને લીધે અસત્ય બોલાય છે. (આ દશે-પ્રકાર ત્યાગ-કરવા લાયક છે.) ૧૬૦.

૧૦૪ ઉત્સૂત્ર૩૫ અસત્ય બોલવાનું કળ.

इकेण दुवभासिएण, मरीइओ दुवखसायरं पत्तो ।

भमिओ कोडाकोडी, सागरसिरिणामधिजाणं ॥१६१॥

એક જ દુર્લાપિતવડે એટલે “હું કપિલ” તે જિનેથરના માર્ગમાં પણ ધર્મ છે અને માન માર્ગમાં પણ ધર્મ છે.” એના એકજ અસત્ય (ઉત્સૂત્ર) ભાષણને મરીચિ દુ ખસાગને પામ્યો, અને કોડાકોડિ સાગરોપમ મુખી સ સારમાં ભટક્યો. (આ મરીચિ મહા વીર સ્વામીના જીન સમજવો.) ૧૬૧.

૧૦૫ સત્યનુ માહાત્મ્ય.

जइ न सकसि काउं, सम्मं अडदुकर तवचरणं ।

तो सच्चं भासिजा, जह भणिय वीयरएहिं ॥ १६२ ॥

હું જીન ! જો તું અત્યંત દુષ્ટ એના તપ અને ચાગ્રિને અથવા તપના આચરણને મર્યાદા પ્રકાશે જીનને શક્તિમાન ન હો તો તે પ્રમાણે જિને દ્રોષે કહ્યું છે તે પ્રમાણે તું એક સાત વચનજ બોલ (સાત વચનજ સર્વ ધર્મમાં અગ્રેમ છે, એટલે એકલા સત્યવીજ તારી કાર્યમિદ્ધિ થશે, કેમકે સત્યમાં મમકિતનો પણ મમારેશ છે.) ૧૬૨.

૧૦૬ ગીતાર્થ કેવુ વચન ન બોલે.

जेण परो दुभिज्जइ, पाणिवहो जेण होइ भणिएण ।

अप्पा पडइ किलेसे, न हु त जपति गीयत्था ॥१६३॥

જે વચન બોલનાથી બીજા પ્રાણી દુ ખી થાય તથા જે વચન બોલનાથી પ્રાણીનો નર વાય અને પોતાનો આત્મા કલે મમાં પડે-તેવું વચન ગીતાર્થ બોલે નહીં. ૧૬૩. (ગીતાર્થ માટે આના વચન બોલનાનો સ સનજ હોતો નથી.)

૧૦૭ દાન સંબંધી વિચાર.

જે અંદાણં પસંસંતિ, વહમિચ્છંતિ પાણિણં ।

જંહણિ (તં) પડિસેયંતિ, વિત્તિચ્છેયં કરંતિ તે ॥૧૬૪॥

જેઓ અસંયતિના દાનની પ્રશંસા કરે છે, તેઓ પ્રાણીના વધને ઇચ્છે છે અને જેઓ અનુકંપાદાનનો નિષેધ કરે છે, તેઓ અન્યની વૃત્તિનો છેદ કરે છે. એટલે તેઓ અંતરાય કર્મ ખાંધે છે. ૧૬૪. (આ ગાથાનું ત્રીજું પદ અશુદ્ધ જણાય છે.)

૧૦૮ સજ્જનોએ કેવું બોલવું ?

સંતેહિં અસંતેહિં, પરસ્સ કિં જંપિણહિં દોસેહિં ।

અત્થો જત્થ ન લબ્ભઈ, સો અમિત્તો કઓ હોઈ ॥૧૬૫॥

છતા અથવા અછતા બીજના દોષ બોલવાથી શું ફળ છે ? કાંઈજ ફળ નથી. કેમકે તેમાં કાંઈ પણ અર્થ-ધનાદિક મળતું નથી, અર્થ સરતો નથી અને ઉલ્લેખ તેને શત્રુ કરાય છે-તે શત્રુ થાય છે. ૧૬૫.

મા હોઝ સુઅગ્ગાહી, મા જંપહ જં ન દિટ્ઠં પચ્ચક્કવં ।

પચ્ચક્કવે વિ અ દિટ્ઠે, જુત્તાજુત્તં વિચારેઈ ॥ ૧૬૬ ॥

શ્રુતગ્રાહી ન થવું. એટલે કે કોઈની પાસેથી કાંઈ વાત સાંભળી કે તરત જ તેને વગરવિચારે સત્ય માની લેવી નહીં. વળી જે પ્રત્યક્ષ જોયું ન હોય તે પણ બીજાની પાસે ન કહેવું; તથા પ્રત્યક્ષ જોયા છતાં પણ યોગ્ય અને અયોગ્યનો વિચાર કરવો. અર્થાત્ યોગ્ય-કહેવા યોગ્ય-સંભવિત હોય તો જ કહેવું, અયોગ્ય-અસંભવિત હોય તો તે કહેવું નહીં. ૧૬૬.

૧૦૯ રોષ વખતે કાર્ય ન કરવું.

પદમં ચિય રોસમરે, જા બુદ્ધી હોઈ સા ન કાયવા ।
અહ કીરઈ તા નૂળં, ન સુદરો હોઈ પરિણામો ॥૧૬૭॥

પ્રથમ કોષનો આવેશ આવે તે વખતે જે છુદ્ધિ થાય તે પ્રમાણે કાર્ય કરવું નહીં, જે કદાચ કરે તો અવશ્ય તેનું પરિણામ સાફ આવે નહીં. તેને વિભાસવું જ પડે. (એટલા ઉપરવીજ આવેશ ગાત થયા પછી જે કરવા યોગ્ય લાગે તે કરવું એમ કહેલું છે.) ૧૬૭

૧૧૦ શ્રી નકપલદેવ સ્વામીએ પ્રથમ ભવે કરેલી
સમકિત પ્રાપ્તિ.

પરિતુલિય કપ્પપાયવ-ચિંતામણિકામધેણુમાહપ્પં ।
સમ્મત્તમહારયણં, પત્ત ધણસત્થવાહેણ ॥ ૧૬૮ ॥

શ્રી નકપલદેવ સ્વામીના છત્રે પ્રથમ ધન સાર્થવાહુના ભવમા કટપટ્ટક, ચિતામણિ રત્ન અને કામધેનુના આહુત્યની તુલના કરનાર એટલે તેનાથી પણ અધિક આહુત્યનાના મમકિતરૂપી મહારત્નને પ્રાપ્ત કર્યું હતું. ૧૬૮. (આ ગાથા સહજ ફેરફાર સાથે શ્રાદ્ધગુણવિવરણમા ૧૩ મી છે.)

૧૧૧ સમકિતદષ્ટિનાં લિંગ.

સવ્વત્થ ઉચ્ચિયકરણં, ગુણાણુરાઓ રઈ ય જિણધમ્મે ।
અગુણેસુ અ મજ્ઝત્યો, સમ્માદિઢિસ્સ લિંગાઈં ॥૧૬૯॥

સર્વ ઠેકાણે ઉચિતપણ સાચવવું, ગુણ તેમજ ગુણીને વિષે અતુરાગ-પ્રીતિ રાખવી, જિનેશ્વરના ધર્મને વિષે નિતિ-પ્રીતિ રાખવી, અને નિર્ગુણી માત્ર ઉપર મધ્યમ્થપાડ રાખવું, એ સમકિતીના લિંગ છે. ૧૬૯. (મમકિતના ૬૭ બોલમા ૩ લિંગ કહ્યા છે તે જુદા છે.)

૧૧૨ સમ્યગ્દષ્ટિ ને મિથ્યાદષ્ટિની વહેંચણુ.

સામન્નજણ તવ લિંગ-ધારિણો અગીયત્થ સેણિયાઈયાં ।

પંચુત્તરસુર સંવેગ-પક્ષિવણો અટ્ટમા ય જઈ ॥ ૧૭૦ ॥

પદમા મિચ્છાદિટ્ઠી, ચરો સંસારમમણહેડ ત્તિ ।

ઙ્ગરા સમ્મદિટ્ઠી, અરહા નિઠ્ઠાણમગ્ગસ્સ ॥ ૧૭૧ ॥

સામાન્ય માણસ ૧, અજ્ઞાન તપસ્વી ૨, લિંગધારી ૩, અગીતાર્થ ૪, શ્રેણિકાદિક સમકિતી જીવો ૫, પાંચ અનુત્તરવાસી દેવ ૬, સંવેગ-પાક્ષિક ૭, અને આઠમા યતિ ૮-તેમાંથી પહેલા ચાર મિથ્યાદષ્ટિ છે અને તેઓ સંસારમાં પરિભ્રમણ કરનારા છે. બીજા ચાર સમકિતદષ્ટિ છે, તેઓ મોક્ષમાર્ગને યોગ્ય છે-મોક્ષે જનારા છે. ૧૭૦-૧૭૧.

વિરતિના સ્વરૂપને જાણે, વિરતિ અંગીકાર કરે ને વિરતિ પાળે; તેમજ ન જાણે, ન આદરે ને ન પાળે-એ છ પ્રકારના ત્રિક-સંયોગી આઠ ભાંગા થાય છે તે નીચે પ્રમાણે:—

૧ ન જાણે, ન આદરે, ન પાળે તે સામાન્ય મિથ્યાદષ્ટિ જાણવા.

૨ ન જાણે, ન આદરે, પણ પાળે તે અજ્ઞાન તપસ્વી જાણવા. તેઓ સમ્યગ્ જ્ઞાન રહિત, હોવાથી જાણી કે આદરી શક્તા નથી.

૩ ન જાણે, આદરે, ન પાળે તે પાર્શ્વસ્થાદિ દ્રવ્યલિંગી જાણવા. તેઓ પ્રત ગ્રહણ કરે છે પણ પાળતા નથી.

૪ ન જાણે, આદરે ને પાળે તે સમ્યગ્ જ્ઞાન વિનાના મિથ્યાસ્ત્રી, અલપી તેમજ અગીતાર્થ જાણવા.

આ ચારે ભંગવાળા સમ્યગ્ જ્ઞાન વિનાના હોવાથી મિથ્યાદષ્ટિ છે.

પ જાણે, ન આદરે, ન પાળે. તે ઝેણિક કૃષ્ણાદિ ધર્મના સમ્યગ્ સ્વરૂપને જાણતા છતાં અવિનતિના તીવ્ર ઉદયથી આદરી શકતા નથી અને પાળતા પણ નથી.

૬ જાણે, આદરે નહીં, પણ પાળે તે અનુત્તર વિમાનના રવો સમજવા. તેઓ ધર્મના સમ્યગ્ સ્વરૂપને જાણે, પણ અવિનતિના ઉદયથી આદરે નહીં પરંતુ પાળે ખરા.

૭ જાણે, આદરે, પણ પાળે નહીં તે ધર્મના સમ્યગ્ સ્વરૂપને જાણે, આદરે અને પાળી શકે નહીં. તેઓ પશ્ચાત્તાપ કર્યા કરે અને વેશ છાડીને સવિજ્ઞપક્ષીપણે વર્તે.

૮ જાણે, આદરે અને પાળે-તે સર્વ પ્રકારના યુનિઓ જાણવા. તેઓ ધર્મના સમ્યગ્ સ્વરૂપને જાણે છે, અગીકાર કરે છે અને સમ્યગ્ પ્રકારે પાળે પણ છે.

આ ચારે પ્રકાર સમકિત દૃષ્ટિના જાણના-એ ચારે ભગ ગ્રાહ્ય છે. એનું નિરોપ સ્વરૂપ શ્રી જ્ઞાનવિભજનસંસ્કૃત અષ્ટભગીની સંગ્રામમાં બતાવેલું છે.

૧૧૩ મિથ્યાત્વનું મહા માર્દ કળ.

વિસ વેસાનર વિસ હર-હરિ કરિ અરિણો હણતિ ભવમેગ ।
મિચ્છત્તં સત્તાણ, હણઈ અણંતાડ ભવકોડિ ॥ ૧૭૨ ॥

નિપ, વૈધાનર (અગ્નિ), વિપન (સર્પ), હરિ (સિંહ), કનિ (હાથી) અને અરિ (શત્રુ)-એ સર્વે પ્રાણીના એક જ ભવને હાપી શકે છે, (પ્રાણથી જીવને નિષ્ક્રોધ પાડે છે) પરંતુ મિથ્યાત્વ તો સત્તામાં હોનાથી પ્રાણીને અનતકેદિ ભવોમાં હણે છે. અર્થાત્ અનતા ભવ કરાવે છે. ૧૭૨.

દંસણમઠો મઠો, દંસણમઠ્ઠસ્સ નતિય નિવ્વાણ ।
સિજ્ઞાતિ ચરણરહિયા, દંસણરહિયા ન સિજ્ઞંતિ ॥૧૭૩॥

સમકિત દર્શનથી જે બ્રહ્મ (રહિત) હોય તેને જ ખરો બ્રહ્મ કહેવો, કેમકે સમકિત દર્શનથી બ્રહ્મ થયેલાને નિર્વાણ (મોક્ષ) પ્રાપ્ત થતું જ નથી. કદાચ ચારિત્ર રહિત હોય તે અર્થાત્ દ્રવ્ય-ચારિત્ર વિનાનો (ભાવચારિત્રવાળો) સિદ્ધ થઈ શકે છે, પરંતુ જે સમકિત દર્શનથી રહિત હોય તે કદાપિ સિદ્ધ થઈ શકતા જ નથી. ૧૭૩

૧૧૪ સુપાત્ર દાનનું ફળ.

આરુગ્મં સોહર્ગમં, આણેસારિયં મણિચ્છિઓ વિહવો ।
સુરલોચસંપયા વિ ચ, સુપત્તદાણાઙ્ગદુમ્મફલા ॥૧૭૪॥

આરોગ્યતા, સૌભાગ્ય, આજ્ઞાવાળું ઐશ્વર્ય, મનમાંચ્છિત વૈભવ તથા દેવલોકની સંપદા-એ સર્વ સુપાત્રદાનાદિ વૃક્ષનાં ફળો છે. ૧૭૪. (સુપાત્રદાન પરંપરાએ મોક્ષ પણ આપે છે.)

દાણં સોહર્ગકરં, દાણં આરુગ્ગકારણં પરમં ।
દાણં ભોગનિહાણં, દાણં ઠાણં મુણગંગાણં ॥ ૧૭૫ ॥

દાન એ સૌભાગ્યને કરનારું છે, દાન ઉત્કૃષ્ટ આરોગ્યનું કારણ છે, દાન એ ભોગનું નિધાન છે અને દાન એ શુણના સમૂહોનું સ્થાન છે. ૧૭૫.

દાણેણ ફુરહ કિત્તી, દાણેણ ચ હંતિ નિમ્મલા કંતિ ।
દાણાવજ્જિયહિયંઓ, અરિણો વિ ચ પાણિયં વહઈ ॥૧૭૬॥

દાનવડે કીર્તિ ફેલાય છે, દાનવડે નિર્મળ કાંતિ પ્રાપ્ત થાય છે, દાનવડે જેમાં દુઃક વશ થયાં છે એવા શત્રુઓ પણ પોતાને ત્યાં પાણી ભરે છે, એટલે દાનથી વશ થયેલા શત્રુઓ પણ પોતાના કિંકર જેવા થઈ જાય છે. ૧૭૬.

૧૧૫ દાનના ભેદ તથા તેનું ફળ.

અમયં સુપત્તદાણ, અણુકંપા ઉચિય કિત્તિદાણ ચ ।
દુન્નિ વિ મુક્કલો ભણિઓ, તિન્નિ વિ ભોગાદ્યં દિંતિ ॥૧૭૭॥

અભયદાન ૧, સુપાત્રદાન ૨, અણુકંપાદાન ૩, ઉચિતદાન ૪, અનિ કીર્તિદાન ૫-આ પાંચ પ્રકારના દાનમાંથી પહેલા બે દાનથી મોક્ષ મળે એમ કહ્યું છે અને પાછળના ત્રણ દાન ભોગાદિક આપનારા કહ્યા છે. ૧૭૭.

૧૧૬ મનના વ્યાપારની મુખ્યતા.

મળવાવારો ગરુઓ, મળવાવારો જિણેહિ પળણત્તો ।
અહ નેહ સત્તમાણ, અહવા મુક્કલ પયાસેહ ॥ ૧૭૮ ॥

સર્વ વ્યાપાર કરતા મનનો વ્યાપાર મોટો છે, કેમકે મનનો વ્યાપારજ તદુલ મત્સ્ય વિગેરેની જેમ માણીને સાતમી નરકે પણ લઈ જાય છે, અનના પ્રસન્નચદ્ર રાજર્ષિની જેમ મોક્ષ પણ પ્રકાશે છે-આપે છે, એમ જિનેશ્વરે કહ્યું છે. ૧૭૮.

૧૧૭ મહાવીર સ્વામીના મુખ્ય દશ શ્રાવકોના નામ.

આણદ૧ કામદેવ૨, ચુલણિપિયા૩ તહ ચ સુરાદેવ૪ ।
ચુલ્લસય૫ કુલ્લકોલિય૬, સદ્દાલપુત્તો૭ ચ નાયવ્વો ॥૧૭૯॥
અઠ્ઠમો ચ મહાસયગોટ, નવમો ચ નંદિણીપિયા૯ ।
તેતલિપિયા૧૦ ચ દસમો, ઇયાહ સહ્ધાણ નામાહં ॥૧૮૦॥

આણદ ૧, કામદેવ ૨, ચુલણીપિતા ૩, તથા સુરાદેવ ૪, ચુલ્લસયતક ૫ કુલ્લકોલિય ૬, સદ્દાલપુત્ર ૭, આઠમો મહાશતક ૮, નવમો નંદિનીપિતા ૯ અને દશમો તેતલીપિતા ૧૦-આ દશ મહાવીર સ્વામીના મુખ્ય શ્રાવકોના નામ છે. ૧૭૯-૧૮૦

૧૧૮ આનંદાદિક શ્રાવકોનાં નિવાસસ્થાન.

વાણિયગામં ૧ ચંપા ૨, દુવે વાણારસી ચ નયરી ૩-૪ ।

આલંભિયા ૫ ચ પુરવર, કંપિલ્લપુરમ્મિ ૬ બોધવ્વં ॥ ૧૮૧ ॥

પોલાસં ૭ રાયગિહં ૮, સાવત્થીપુરી ચ દુન્નિ ઉપ્પન્ના ૯-૧૦ ।

एए उवासगाणं, गामा खलु होंति बोधव्वा ॥ १८२ ॥

આણંદનું નિવાસસ્થાન વાણિજ્ય ગામ ૧, કામદેવની ચંપા-
નગરી ૨, ચુલનીપિતા અને સુરદેવની વાણારસી નગરી. ૩-૪,
ચુલ્લશતકની આલંભિકા નગરી ૫, કુંડકોલિકનું કાંપિલ્યપુર જાણ-
વું ૬, સદાલપુત્રનું પોલાસપુર ૭, મહાશતકનું રાજગૃહ ૮, તથા
નંદિનીપિતા અને તેતલીપિતા એ બે શ્રાવસ્તિ નગરીમાં ઉત્પન્ન
થયા હતા. ૯-૧૦-આ પ્રમાણે દશે શ્રાવકોના ગામો છે એમ
જાણવું. ૧૮૧-૧૮૨.

૧૧૯ દશે શ્રાવકોની સ્ત્રીઓનાં નામ.

સિવનંદ ૧ મહ ૨ સામા ૩,

ધણ ૪ બહુલ ૫ પુસણિ ૬ અગ્ગિમિત્તા ૭ ચ ।

રેવડ ૮ ચ અસ્સણી ૯ તહ,

फग्गुणि १० भज्जाण नामाणि ॥ १८३ ॥

આનંદને શિવાનંદા નામની સ્ત્રી હતી ૧, કામદેવને ભદ્રા
૨, ચુલનીપિતાને રયામા ૩, સુરદેવને ધન્યા ૪, ચુલ્લશતકને બહુલા
૫, કુંડકોલિકને પૂષા ૬, સદાલપુત્રને અગ્નિમિત્રા ૭, મહાશતકને
રેવતી ૮, નંદિનીપિતાને અશ્વની ૯ અને તેતલીપિતાને
ફલ્ગુની નામની ભાર્યા હતી ૧૦. આ પ્રમાણે તેમની ભાર્યાઓનાં
નામ છે. ૧૮૩.

૧૨૦ આનંદાદિક શ્રાવકોને ઉપસર્ગ વિગેરે.

ઓહિનાળ ૧ પિસાણ ૨, માયા ૩ વાહી ૪ ધળ ૫ ઉત્તરિજ્ઞેદ ૬ ય ।
મજ્ઞાઇસુયા ૭ તહ, દુઘ્વયા ૮ નિરુવસગ્ગયા તિન્નિ ॥૧૮૪॥

પહેલાને અવધિજ્ઞાન થયું છે. ૧, બીજાને પિશાચથી ૨, ત્રીજાને માતાથી ૩, ચોથાને વ્યાધિથી ૪, પાંચમાને નથી ૫, છઠ્ઠાને ઉત્તર દેવાથી ૬, સાતમાને ભાર્યાદિથી ૭ અને આઠમાને ડુર્વૃત્તા સ્ત્રીથી ૮-એમ સાત શ્રાવકોને એ અનુક્રમે ઉપસર્ગ થયા છે અને છેલ્લા બેને તથા પહેલા આનંદ મળી ત્રણને ઉપસર્ગ થયા નથી. ૧૮૮. (આનંદ શ્રાવકોને અને છેલ્લા બે શ્રાવકોને મળી ૩ ને ઉપસર્ગ થયા નથી. આનંદને અવધિજ્ઞાન થયેલ છે.)

શ્રી વર્ધમાન દેવના ત્રિગેરેમા જોતા આનંદ પછીના છ શ્રાવકોને દેવોએ ઉપસર્ગ કર્યા છે, અને આઠમા મહાશતકને તેની ભાર્યાએ ઉપસર્ગ કર્યા છે. આ ગાથામા દેવ ગિનાય જૂદા જૂદા નામ લખ્યા છે તેના હેતુ આ પ્રમાણે સભર છે-બીજા કામ દેવ શ્રાવકને દેવે પિશાચરૂપે ઉપદ્રવ ધણે કર્યો હતો તેથી ત્યાં પિશાચ શબ્દ લખ્યો છે. ત્રીજા ચુલનીપિતા પામે તેના પુત્રોને માર્યા છતાં તે દોષ પામ્યો નહીં એટલે તેની માતાને આનંદને ઉપસર્ગ કર્યો ત્યારે તે દોષ પામ્યો તેથી ત્યાં માતા શબ્દ લખ્યો છે. ચોથા મુરદેવ બીજા સર્વ ઉપદ્રવોથી દોષ પામ્યો નહીં, એટલે તેના સારીરમા વ્યાધિ ઉત્પન્ન કરનારુ કહ્યું ત્યારે દોષ પામ્યો, તેથી ત્યાં વ્યાધિ શબ્દ લખ્યો છે. પાંચમા ચુલ્લશતક બીજા ઉપસર્ગોથી દોષ પામ્યો નહીં, એટલે તારુ સર્વ ધન લઈને નાખી દઈશ એમ કહી સર્વ ધન દેવતાએ તેની પાસે લાવી તે લઈ જાય છે એમ તેને દેખાડ્યું ત્યારે તે દોષ પામ્યો, તેથી ત્યાં ધન શબ્દ લખ્યો છે. છઠ્ઠા કુલ્લેલિકને ગાશાળકમનિદેવે ગાશાળાનો ધર્મ અગીકાર કરનારુ કહ્યું અને તેના ધર્મની પ્રશંસા કરી છતાં તે દોષ પામ્યો નહીં અને ઉલ્ટો તે દેવને ચુક્તિથી ઉત્તર આપી જતી લીયો, તેથી ત્યાં ઉત્તર શબ્દ લખ્યો છે. સાતમા સદાવપુત્રપિતાના પુત્રોના

મરણથી ક્ષોભ પામ્યો નહીં, પણ છેવટ તેની સ્ત્રીને મારવાનો સર્ગ કર્યો ત્યારે તે ક્ષોભ પામ્યો, તેથી ત્યાં ભાર્યાદિસુતા સંજ્ઞા લખ્યો છે. અને આઠમા મહાશતકને કોઈ દેવે ઉપસર્ગ કર્યો ન પરંતુ તેની દુષ્ટ (લંપટ) ભાર્યા રેવતીએ ઉપસર્ગ કર્યા છે, તે છેવટ સુધી ક્ષોભ પામ્યો નથી, પરંતુ અવધિજ્ઞાનથી રેવતીનું સંજ્ઞાથી તેણીને દુર્ગતિમાં જવાનું દુર્વચન કહ્યું હતું. તેથી ગૌતમસ્વામીના કહેવાથી તે દુર્વચનની તેણે આલોચના લી હતી વિગેરે. અહીં ગાથામાં દુવ્યયા શબ્દ લખ્યો છે તે ઉપ દુષ્ટતા (દુરાચરણી) ભાર્યા સમજવી. એ દુવ્યયા શબ્દનો અર્થ દુર્વચન પણ થઈ શકે છે. નવમા અને દશમા આવકને સર્ગ થયાજ નથી.

૧૨૧ આણુંદાદિક આવકોના ગોકુળની સંખ્યા.

ચાલીસ૧ સદ્વીર અસી૩,

સદ્વી૪ સદ્વી૫ ચ સદ્વી૬ દસસહસ્સા

અસી૬૮ ચત્તા૧ ચત્તા૧૦, ચતુષ્પયાણં સહસ્સાણં ॥૧

આણુંદને ચાળીશ હજાર ગાયો હતી ૧, કામદેવને સાઠ હ ૨, ચુલનીપિતાને એંશી હજાર ૩, સુરાદેવને સાઠ હજાર ૪, ચુ શતકને સાઠ હજાર ૫, કુંડકોલિકને સાઠ હજાર ૬, સદાલપુત્રને હજાર ૭, મહાશતકને એંશી હજાર ૮, નંદિનીપિતાને ચાળ હજાર ૯ અને તેતલીપિતાને ચાળીશ હજાર ચતુષ્પદ એટલે ગ હતી. ૧૦ (દશ હજાર ગાયોનું એક ગોકુળ કહેવાય છે.) ૧૧

૧૨૨ આણુંદાદિક આવકોના ધનની સંખ્યા.

બાર૧ ઘારસર ચતુર્વીસ૩, તિવિહમઘાર૬ તહ ચ તિવે

સઘવણે ચતુર્વીસ૮, બારસ૧ બારસ૧૦ કોડીઓ ॥૧

આણુંદને બાર કરોડ સુવર્ણ-સોનામહોર પ્રમાણ દ્રવ્ય ૧, કામદેવને અઠાર કરોડ ૨, ચુલની પિતાને ચોવીસ કરોડ

સુરાદેન, ચુલસશતક અને કુલકોલિન એ ત્રણને અદાર અદાર કરેલ ૬, સદાસપુત્રને ત્રણ કરેલ ૭, મહાશતકને ચોવીસ કરેલ ૮, નદિનીપિતાને બાર કરેલ ૯ અને તેતલીપિતાને બાર કરેલ મુવર્ણ હલુ : ૧૦, ૧૮૬.

૧૨૩ આણુ દાદિક શ્રાવકોએ ભોગોપભોગ-
પરિભાણ પ્રતમા કરેલ નિયમ.

उल्लवण१ दंतवण२,

फले३ अर्विभगणे४ वट्टणे५ सणाणे६ य ।

वत्ये७ विलेवणे८ पुष्फे९,

ओभरण१० धूव११ पेयोइ१२ ॥ ૧૮૭ ॥

भवखो१३ यण१४ सूप१५ घण१६,

सागे१७ माहुर१८ जम्मण१९ पाणे२० य ।

तंवोले२१ इगवीस,

आणंदाईण अभिग्गहा ॥ ૧૮૮ ॥

ઉલ ઉતારવા માટે જોડીમધનુ કાષ ૧, દાત સાફ કરવા માટે મહુડાનુ દાતજુ ૨, મરતક સાફ કરના માટે આમળાનુ રૂળ ૩, અભ્યગન માટે શતપાક અને સહસ્રપાક તેલ ૪, ઉદ્ધર્તન માટે મુગ ધી ચૂર્ણ ૫, સ્નાન માટે આઠ ઘડા પાણી ૬, શરીરે ઓઠવાનુ એક રંગમી વસ્ત્ર તથા બે મુતગઉ વસ્ત્ર ૭, કેસર, ચદન, કસ્તુરી વિગેરે મુગ ધી પદાર્થનુ નિલેપન ૮, પુષ્પમા કમળનુ પુષ્પ અને માલતીની માળા ૯, આણુઆમા ચિત્ર નિનાના બે કુલ અને એક નામાકિત મુદ્રિકા ૧૦, ધૂપમા અગર અને તુરુકનો ધૂપ ૧૧, પેયામા મગ અને ચોખાની પેયા ૧૨, લક્ષ્યમા ખાડ પાયેલા ઘેબર ૧૩, ઓદનમા કમોદના ચોખા ૧૪, કોળમા મગ, અડદ અને ચણાની દાળ ૧૫, ઘતમા શન્દુકતુમા ચણેલુ ગાયનુ ધી ૧૬,

શાકમાં રાયડોડી, આમળા અને અગધીયો (અથવા ચંચુ, મંકુ-કિકા અને સોવસ્તિ) ૧૭, ફળમાં પલ્લંક અને બીલી વિગેરેનાં મધુર ફળ ૧૮, જમણમાં વડા અને પૂરણ ૧૯, પાણીમાં આકાશથી પડેલું જળ ૨૦, તાંબૂલમાં જયફળ, કંકોલ, કપૂર, એલચી અને લવિંગ-એ પાંચ સુગંધીવાળું નાગરવેલી પાન ૨૧-આ એકવીશ જાતના અભિગ્રહો આનંદાદિક દશે શ્રાવકોના જાણવા. ભોગોપભોગ વ્રતમાં ઉપર કહેલી વસ્તુઓજ માત્ર વાપરવી; બીજી સર્વ વસ્તુનો ત્યાગ કર્યો હોતો એમ સમજવું. ૧૮૭-૧૮૮.

૧૨૪ પહેલા આણુંદ અને આઠમા મહાશતકને
થયેલ અવધિજ્ઞાનનું પ્રમાણ.

उड्डं सोहम्मसुरे, लोलुप्य नरण अहे य उत्तरे हिमवं ।
पंचसयं तिदिसाए, ओही आणंदसयगस्स ॥१८९॥

ઉંચે સુધર્મા દેવલોક સુધી, નીચે લોલુક નામના નરકના પાથડા સુધી, ઉત્તર દિશામાં હિમવંત પર્વત સુધી, તથા બાકીની ત્રણ દિશા એટલે પૂર્વ, દક્ષિણ અને પશ્ચિમ દિશાએ પાંચસો પાંચસો યોજન સુધી (લવણસમુદ્રમાં) દેખી શકે એવું આનંદ તથા મહાશતકને અવધિજ્ઞાન થયું હતું. ૧૮૯.

૧૨૫ શ્રાવકની અગ્યાર પ્રતિમા.

દંસણ ૧ વચર સામાઝયર,

પોસહર પડિમા ૫ ચ વંમદ સચ્ચિત્તે ૭ ।

આરંભ ૮ પેસ ૯ ઉદ્દિટ્ટ-વજ્જણ ૧૦ સમણભૂણ ૧૧ અ ॥૧૯૦॥

દર્શન પ્રતિમા ૧, વ્રત ૨, સામાયિક ૩, પૌષધ ૪, કાયોત્સર્ગ પ્રતિમા ૫, બ્રહ્મચર્ય ૬, સચિત્ત ત્યાગ ૭, આરંભ ત્યાગ ૮, પ્રેમ્ય ત્યાગ ૯, ઉદ્દિટ્ટ ત્યાગ ૧૦ અને શ્રમણભૂત ૧૧-આ અગ્યાર પ્રતિમા શ્રાવકને વહન કરવાની હોય છે.

વિવરણ-એક માસ મુધી સમકિતને વિષે અતિચાર રહિત પછે વર્તતા ત્રિકાળ જિનપૂજા કરવી એ પહેલી દર્શન પ્રતિમા ૧, પહેલી પ્રતિમાની ક્રિયા સહિત બે માસ મુધી અતિચાર રહિત શુદ્ધ પાત્ર અણુવ્રતો પાળવા એ બીજી વ્રતપ્રતિમા ૨, પહેલી બન્ને પ્રતિમાની ક્રિયા સહિત ત્રણ માસ મુધી સાજ સનાર બે વાન શુદ્ધ સામાયિક કરે તે ત્રીજી સામાયિક પ્રતિમા ૩, પૂર્વની ક્રિયા સહિત ચાર માસ મુધી ચાર અથવા છ પર્વ તિથિએ (અષ્ટમી, ચતુર્દશી, પૂર્ણિમા ને અમાવાસ્યાએ-એ બે અષ્ટમીએ ને બે ચતુર્દશીએ કરે તો છ તિથિએ પોસહ થાય.) ચારે પ્રકારનો સર્વથી પૌષધ આઠ પહોરનો ગ્રહણ કરે તે ચોથી પૌષધ પ્રતિમા ૪, પૂર્વ ક્રિયા સહિત પાત્ર માસ મુધી શુદ્ધ ચિત્તવાળો, સ્નાન રહિત, પ્રાસુક સોજન કરનાર, દિવસે સર્વથા બ્રહ્મચર્ય પાળનાર અને ગત્રિએ પોતાની જ ત્રીને વિષે પણ પરિભ્રમણ કરનાર આવક ચાર અથવા છ પર્વ તિથિએ પૌષધ ગ્રહણ કરી આખી રાત્રિ પ્રતિમાપણે એટલે કાયોત્સર્ગે રહે તે પાંચમી પ્રતિમા પ્રતિમા અથવા કાયોત્સર્ગ પ્રતિમા ૫, પૂર્વની સર્વ ક્રિયા સહિત છ માસ મુધી સર્વથા બ્રહ્મચર્ય પાળે તે છઠ્ઠી બ્રહ્મચર્ય પ્રતિમા ૬, પૂર્વની ક્રિયા સહિત સાત માસ મુધી સર્વ સચિત્તનો ત્યાગ કરે તે સાતમી સચિત્ત ત્યાગ પ્રતિમા ૭, પૂર્વોક્ત ક્રિયા સહિત આઠ માસ મુધી પોતે આજ સમારણ ન કરે તે આઠમી આરભત્યાગ પ્રતિમા ૮, પૂર્વોક્ત ક્રિયા સહિત નવ માસ મુધી બીજા પામે પણ આરણ ન કરાવે તે નવમી પ્રેમ્યત્યાગ પ્રતિમા ૯, પૂર્વોક્ત ક્રિયા સહિત દશ માસ મુધી પોતાને ઉદ્દેશીને કરેલા આહારનો ત્યાગ કરે, મસ્તકે શિખા રાખે અથવા મુઠન કરાવે, ધનનો પણ ત્યાગ કરે તે દશમી ઉદ્દિષ્ટત્યાગ પ્રતિમા ૧૦, તથા અન્યાય મામ મુધી મસ્તકે લોચ કરે અથવા મુઠન કરાવે, રબોહરણ ધારણ કરે, યન્નિહુમા આહાર માટે યાત્રા જ ગએ અને “પ્રતિમાને વહન કરનારા અને (આવકને) શિક્ષા આપો.” એમ કહી પોતાની જાતિને વિષે શિક્ષા લેવા વિચરે, તે અયામી અમજબૂત પ્રતિમા કહેવાય છે. ૧૧. ૧૯૦. (આ અન્યાયે પ્રતિમામા અતિચાર લગાડતા નથી અને દોષ પ્રકારના આગાર પણ હોતા નથી.)

૧૨૬ આનંદાદિક શ્રાવકોનું પ્રતિભાવહન તથા
પરલોકગમન.

इकारस पडिमाओ, वीसं परियाओ अणसणं मासे ।
सोहम्मे चउ पलिया, विदेहे सिज्झइस्संति ॥ १९१ ॥

ઉપર કહેલી અગ્યારે પ્રતિભાઓ આનંદાદિક દશે શ્રાવકોએ
વહન કરી હતી, સર્વેએ વીસ વર્ષ દશવિરતિ પાળી હતી, સર્વેએ
છેવટે એક માસનું અનશન કર્યું હતું અને સર્વે સૌધર્મ દેવલોક-
ક્રમાં ચાર પદ્યોપમના આયુષ્યવાળા દેવપણે ઉપજ્યા છે, ત્યાંથી
અયવી સર્વે મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં મનુષ્યપણે ઉત્પન્ન થઈ સિદ્ધિપદને
પામશે. ૧૯૧.

૧૨૭ આનંદાદિક શ્રાવકો પહેલા દેવલોકમાં કયા
કયા વિમાનમાં ઉપજ્યા છે ?

अरुणे १ अरुणाभे २ खलु,

अरुणप्पह ३ अरुणकंत ४ सिद्धे ५ य ।

अरुणज्झय ६ रुयए ७,

सयमवडंसे(वडिंसए) ८ एगथे ९ कीले १० ॥ १९२ ॥

અરુણ વિમાન ૧, અરુણાલ વિમાન ૨, અરુણપ્રલ વિમાન
૩, અરુણકાંત વિમાન ૪, અરુણસિદ્ધ વિમાન ૫, અરુણદ્યજ
વિમાન ૬, અરુણરૂચિ વિમાન ૭, અરુણાવતંસક વિમાન ૮, અથેર
વિમાન ૯ અને કીલ વિમાન ૧૦-આ દશે વિમાનમાં અનુક્રમે
આનંદાદિક દશે શ્રાવકો ઉત્પન્ન થયા છે. ૧૯૨. (આ નામોમાં
૯ મું, ૧૦ મું નામ ગાથામાં અશુદ્ધ લાગે છે તે અને વર્ધમાન-
દેશનામાં અરુણપ્રલ છે. ખીજા નામોમાં પણ કેટલાક નામો તેની
સાથે મળતા આવતા નથી.)

૧૨૮ સામાયિકમા વર્જવાના બત્રીશ દોષો પૈકી
પ્રથમ કાયાને લગતા ૧૨ દોષ.

પલ્હત્થી૧ અથિરાસણ૨, દિસિપરિવત્તિય૩ કજ્જ૪ વઢમે૫
અહઅગવગ્ગણાગણ૬,

આલસ૭ કરકહ૮ મલે૯ કઢૂ૧૦ ॥૧૯૩॥

વિસ્સામણ૧૧ તહ ડંઘણ૧૨,

इय वारस दोसवज्जिय जस्स ।

કાયસામાઙ્ગ્ય સુદ્ધ, ઇગવિહ તસ્સ સામઙ્ગ્ય ॥૧૯૪॥

પસાઠી વાળધી (પગપર પગ ચડાવવા અથવા પગ બાધીને
બેસવું તે) ૧, આમનની અસ્થિરતા ૨, બેઠકની દિશા ફેરવવી ૩,
આરભવું કાર્ય કરવું ૪, ભીત આદિકને ટેકો (ઓઠી માપ) દેવો
૫, શરીરને અત્યંત મગડવું ૬, આળસ ખાવું ૭, કરકડા મોળના ૮,
શરીરનો મેલ ઉતારવો ૯, શરીરને ખજવાળવું ૧૦, શરીરને
ચાપવું—ચપાવવું ૧૧ તથા મુખ કે ઉઘવું ૧૨—આ બાર દોષ
ગદિત જેવું શુદ્ધ સામાયિક હોય તેને એક પ્રકારનું (કાયાએ
કરીને) શુદ્ધ સામાયિક છે એમ જાણવું . ૧૯૩-૧૯૪.

૧૦૯ વચન મ બધી ૧૦ દોષ.

કુન્વયણ૧ સહસ્સકારો૨,

लोडण३ अहछदवयण४ सखेवो५ ।

કલહો૬ વિગ્ગહ૭ હાસો૮,

चुरियं च गमणागमणाड ९-१० ॥१९५॥

વજિયં દોસદસયં, વયણભવં જો નરો સમિર્ઝાઓ ।

તં તાણ વયણસુદ્ધં, દુવિહં સામાઝયં નેયં ॥ ૧૯૬ ॥

કુત્સિત-અસત્ય વચન બોલવું ૧, સહસાત્કારે-વિના વિચારે બોલવું ૨, ફરતું ફરતું બોલવું ૩, સ્વચ્છંદપણે બોલવું ૪, કોઈ ન સમજે તેવું સંક્ષેપથી બોલવું ૫, કલહ થાય તેવું બોલવું ૬, વિગ્રહ (યુદ્ધ) થાય તેવું બોલવું ૭, હાંસી મશ્કરીતું વચન બોલવું અથવા પોતે હસવું ૮, જલદી જવાનું કહેવું ૯ તથા જલદી આવવાનું કહેવું ૧૦-વચનથી ઉત્પન્ન થતા આ દશ દોષોને વર્ણને જે પુરૂષ સામાયિક કરે છે, તેને વચનની શુદ્ધિ હોવાથી તેનું દ્વિવિધ-કાયા અને વચન એ બે પ્રકારે શુદ્ધ સામાયિક બાણવું. ૧૯૫-૧૯૬.

૧૩૦ મન સંબંધી ૧૦ દોષ.

અવિવેઓ ૧ જસકિત્તી ૨,

લાભત્થી ૩ ગઠ્ઠ ૪ ભય ૫ નિયાણત્થી ૬ ।

સંસય ૭ રોસ ૮ અવિણીઓ ૯,

મત્તિચુઓ ૧૦ દસ ય માણસિયા ॥ ૧૯૭ ॥

વિવેક રહિતપણે કરે ૧, યશકીર્ત્તિને માટે કરે ૨, સાંસારિક લાભને માટે કરે ૩, ગર્વથી કરે ૪, ભયથી કરે ૫, નિયાણાને અર્થે કરે ૬, ફળના સંશયયુક્ત કરે ૭, ક્રોધથી કરે ૮, અવિનયથી કરે ૯ તથા ભક્તિ રહિતપણે કરે ૧૦-આ મન સંબંધી સામાયિકનાં દશ દોષ છે. ૧૯૭.

વત્તીસદોસરહિયં, તણુવયમણસુદ્ધિસંભવં તિવિહં ।

જસ્સહવઙ્ગ સામાઝયં, તસ્સ ભવે સિવસુદ્ધા લચ્છી ॥ ૧૯૮ ॥

ઉપર કહેલા કુલ બત્રીસ દોષ સ્થિત શરીર, વચન વ્યતે મનની શુદ્ધિથી હિતવ્રત થયેલુ ત્રિવિધ શુદ્ધ સામાયિક જ્ઞેનુ હોય, તેને મોક્ષમુખની લક્ષ્મી પ્રાપ્ત થાય છે. ૧૬૮.

સો વર્ષના ચારિત્ર પર્યાયનુ દશ કોડકોડ પલ્લોપમ અટલે એક સાગરોપનુ કૃણ કલ્પીને તે અનુસારે ૧ વર્ષ, ૧ માસ ને ૧ દિવસનો વિભાગ પાડતાં આવડુ આઠ પહોરના પૌષ્ઠનુ કૃણ આ પ્રમાણે—

૧૩૧ એક પોસહતુ કન.

सगवीस य कोडिसया, सत्तहुत्तरि कोडि लक्ख सहसा य ।
सत्तसया सत्तहुत्तरी, नव भागा सत्त पलियस्स ॥१९९॥

સત્તાવીશ સો કરોડ, મીતોતર કરોડ, સીતોતર લાખ, મીતો-
તર હજાર, સાત મો મીતોતર પચ્ચોપમ અને એક પચ્ચોપમના
નવીયા સાત ભાગ એટલે કે ૨૭૭૭ ૭૭ ૭૭ ૭૭૭ ૭૭ પચ્ચોપમ,
એટલું દેનતુ આયુધ્ય એક નખત આઠ પહોળનો પૌપધ કરનાર
બાધે છે. ૧૬૬

આ દ્રવ્ય સામાયિકના દ્રવ્ય ક્રમતા ૩૦ ગણ છે અને એક માસના ચારિત્રના દ્રવ્ય ક્રમતા ત્રીશમે ભાગે છે. બાર માસના ચારિત્રનું મધ્યમ દ્રવ્ય દશ લાખ કેહાં પથ્થોપમનું ધારીને તેના બારમા ભાગે મામિક દ્રવ્ય ને તેને ત્રીશમે ભાગે આઠ પહોળના પાસદનું દ્રવ્ય, તેને ત્રીશમે ભાગે સામાયિકનું દ્રવ્ય તે આ પ્રમાણે —

૧૩૦ એક મામાયિકતુ કળ.

वाणवर्ड कोडीओ, लक्खा गुणसट्टि सहस पणवीसा ।
नव सय पणवीसाडं, सतिहा अड भाग पालियस्स ॥२००॥

એક સામાયિક કુના બાણુ કરોડ, આગણસાઠ લાખ,
પચીસ હજાર, નવસો ને પચીસ પદ્યોપમ તથા એક પદ્યોપમના

એક તૃતિયાંશે અધિક આઠ ભાગ એટલે દરપટરપટરપ દે ૩ પદ્યો-
પમનું દેવાયુ ખાંધે છે. ૨૦૦. (એક પદ્યોપમના નવ ભાગ કરીએ
એવા આઠ ભાગ ને એક તૃતિયાંશ એટલું વધારે સમજવું).

૧૩૩ સામાયિકનું માહાત્મ્ય.

દિવસે દિવસે લક્ષ્વં, દેઙ્ગ સુવણ્ણસ્સ ધંડિયં ણગો ।

ઇયરો પુણ સામાઇયં, કરેઙ્ગ ન પુહ્પણ તસ્સ ॥૨૦૧॥

કોઈ એક પુરૂષ હુમેશાં લાખ ખાંડી^૧ સુવર્ણનું દાન કરે, અને
ખીજે કોઈ પુરૂષ એક સામાયિક કરે, તો તે સુવર્ણદાન કરનાર
આ સામાયિક કરનારના ફળને પહોંચતો (પામતો) નથી. ૨૦૧.
આ સામાયિક પૂર્વે કહેલા બત્રીશ દાપ વિનાનું ત્રિકરણ શુદ્ધિ-
વાળું સમજવું.

સામાઇયમ્મિ ડ કણ, સમણો ઇવ સાવઓ હવઙ્ગ જમ્હા ।

ણણ કારણેણં, બહુસો સામાઇયં કુજ્જા ॥ ૨૦૨ ॥

જે કારણે માટે શ્રાવક સામાયિક કરે સતે સાધુ જેવો થાય
છે, તે કારણે કરીને ઘણીવાર સામાયિક કરવું. ૨૦૨. જ્યારે
જ્યારે અવસર મળે ત્યારે ત્યારે સામાયિકમાં સ્થિત થઈ જવું એ
આ ઉપદેશનો સાર છે.

૧૩૪ અરિહંત શબ્દનો અર્થ.

ઇંદિયવિસયકસાયા, પરીસહો વેયણીય ઉવસગ્ગે ।

ણ અરિણો હંતા, અરિહંતા તેણ વુચ્છંતિ ॥ ૨૦૩ ॥

પાંચ ઈંદ્રિયોના ત્રેવીશ વિષયો, ચાર કષાય, આવીશ પરીપહો.
(અસાતા) વેદનીય અને (દેવ મનુષ્ય ને તિર્યચના કરેલા) ઉપસર્ગો-
આ સર્વ શત્રુઓને હણે છે તેથી અરિહંત કહેવાય છે. ૨૦૩.

ધ્રિયોના વિષયો, કપાય પરિસહાદિ બણીતા હોનાથી તે વિગતથી બતાવ્યા નથી.

૧૩૫ અર્હત્ શબ્દનો અર્થ.

અરહત (તિ) વંદનનમં—સળાઈ અરંહંતિ પૂઅસકાર ।
સિદ્ધિગમણં ચ અરહા, અરહંતા તેણ વુચ્ચતિ ॥ ૨૦૪ ॥

મુર, અમુર અને નરે દ્રાહિકના વર્દન તથા નમસ્કારને લાયક છે, તેમના પૂજ્ય સત્કારને લાયક છે, તથા ગિદ્ધિમા જવાને લાયક છે, તેથી અર્હત્ કહેવાય છે. ૨૦૪. આ ગાથામા બતાવેલી યોગ્યતાઓ સિદ્ધ થયેલી છે.

૧૩૬ અરહત શબ્દનો અર્થ.

અચ્ચંત દહુમ્મિ ય, વીયમ્મિ અંકુરો જહા ન રુહઢ ।
દહુમ્મિ કમ્મવીણ, ન રુહઢ ભવકુરો ય તહા ॥ ૨૦૫ ॥

જેમ ધાન્યાદિકતુ બીજ અત્યંત બળી જવાથી તેમાંથી અંકુર ઉગતા નથી, તેમ કર્મરૂપી બીજ અત્યંત બળી જવાથી ભવરૂપી અંકુર ઉગતા નથી, તેથી અરહત પણ કહેવાય છે. (આ રીતે અરિહત, અર્હત ને અરહત શબ્દના અર્થ જાણવા.) ૨૦૫

૧૩૭ અઢાગ દોપરહિત અરિહતને નમસ્કાર

(અઢાગ દોપના નામ સાથે.)

અન્નાણ ૧ કૌહ ૨ મય ૩ માણ ૪,

લોહ ૫ માયા ૬ રહ ય ૭ અરહ ૮ ય ।

નિદા ૯ સોય ૧૦ અલિયં ૧૧,

ચોરિયા ૧૨ મચ્છર ૧૩ મયાઈ ૧૪ ॥ ૨૦૬ ॥

પાણીવહ ૧૫ પેમકીલા ૧૬,

પસંગ ૧૭ હાસાઈ ૧૮ જસ્સ ઇ દોસા ।

અઠારસ્સ વિ નઠા, નમામિ દેવાહિદેવં તં ॥ ૨૦૭ ॥

અજ્ઞાન ૧, ક્રોધ ૨, મદ ૩, માન ૪, લોભ ૫, માયા ૬, રતિ ૭, અરતિ ૮, નિદ્રા ૯, શોક ૧૦, અલીક (મૃપા) ૧૧, ચોરી ૧૨, મત્સર ૧૩, ભય ૧૪, પ્રાણીવધ ૧૫, પ્રેમકીલા ૧૬, દ્રવ્યાદિકનો પ્રસંગ ૧૭ અને હાસ્યાદિક ૧૮-આ અઠારે દોષ જેના નાશ પામ્યા છે તે દેવાહિદેવને હું નમસ્કાર કરું છું. ૨૦૬-૨૦૭. (આમાં ૧ અજ્ઞાન, ૪ ક્રોધ, ૨ મદ ને મત્સર, ૫ પ્રાણી-વધાદિ, ૫ હાસ્યાદિ ને ૧ નિદ્રા મળી ૧૮ કલા છે.)

૧૩૮-અરિહંતના આઠ પ્રાતિહાર્ય.

કંકેલી ૧ કુસુમવુટ્ટી ૨, દિવ્વજ્જુણિ ૩ ચામરાસણાઈ ૪-૫ ચ ।

ભામંડલ ૬ મેરિ ૭ છત્તં ૮, જયંતિ જિણપાડિહેરાઈ ॥ ૨૦૮ ॥

કંકેલી (અશોક વૃક્ષ) ૧, પુષ્પવૃષ્ટિ ૨, દિવ્યધ્વનિ ૩, ચામર ૪, સિંહાસન ૫, ભામંડલ ૬, મેરી (દેવદંડુભિ) ૭ તથા છત્રત્રય ૮-એ આઠ જિનેન્દરનાં પ્રાતિહાર્ય જયવંતા વર્તે છે. ૨૦૮. (સમયસરણુમાં તો આ ૮ હોય છે, પણ સમયસરણુ ન થાય ત્યાં પણ આ આઠ પ્રાતિહાર્ય તો કાયમ હોય છે.)

૧૩૯ દેવપરની શ્રદ્ધાની શ્રેષ્ઠતા.

જઈ ન કુણસિ તવચરણં,

ન પઢસિ ન ગુણસિ ન દેસિ તો દાણં ।

તા ઇત્તિયં ન સક્કસિ, જં દેવો ઇક્ક અરિહંતો ॥ ૨૦૯ ॥

જે કદાચ તુ તપનુ આચરણુ (ચારિત્ર) ને કરી શકે, શાસ્ત્ર-
વ્યાસ ન કરી શકે, લાલેહુ ગણી ન શકે (સ ભારી ન શકે), દાન
દઈ ન શકે, તો પણ હે છવ' શુ તારી આટલી પણ શક્તિ
નથી કે- 'એક અરિહુ ત દેવ જ સત્ય છે' આટલી દેવપન્ની દૃઢ
શ્રદ્ધા રાખી શકે ? જે આટલી શ્રદ્ધા હોય તો પણ તે આત્માને
હિતકારક છે. (તારનાર થાય છે.) ૨૦૯.

૧૪૦ જિનેશ્વરની આજ્ઞા ન પાળવાથી થતુ ફળ.

જહ નરવર્ણ આણં, અઙ્કમંતા પમાયદોસેણ ।

પાવંતિ વધ વહ રોહ-છિજ્જ મરણાવસાણાઈ^૧ ॥૨૧૦॥

તહ જિણવરાણ આણં, અઙ્કમંતા પમાયદોસેણં ।

પાવતિ દુગ્ગાપહે, વિણિવાય સહસ્સકોડીઓ ॥ ૨૧૧ ॥

જેમ કોઈ મનુષ્ય પ્રમાદના દોષથી ગભની આજ્ઞાનુ ઉલ્લ-
ઘન કરે તો તે બધા, પ્રહાનદિવડે વધ, નિરોધ, છેદ અને મરણ
પર્યંતના દુખને પામે છે, તેમ જે કોઈ પ્રાણી પ્રમાદના દોષથી
જિનેશ્વરની આજ્ઞાનુ ઉલ્લઘન કરે છે તે દુર્ગતિના માર્ગમા
હતારે કરોડો દુખોને પામે છે. (દુર્ગતિમા જઈને પારનારુ દુખો
સહન કરે છે) ૨૧૦-૨૧૧.

જિણાણાણ કુણતાણં, નૂણ નિવ્વાણકારણ ।

સુદર પિ સુ (સ) વુદ્ધીણ (ણ), સવ્વ ભવનિવંધણ ॥૨૧૨॥

જિનેશ્વરની આજ્ઞાએ-આજ્ઞા પ્રમાણે કુન્નારનુ સર્વ અનુધાન
મોક્ષનુ કારણુ થાય છે અને જિનેશ્વરની આજ્ઞા વિના પોતાની
બુદ્ધિથી તપર્યાદિક મુદ્ધ અનુધાન કરે તો પણ તે સર્વ સ સાનુ
કારણુ થાય છે. ૨૧૨.

૧ મરણાઈ વસણાઈ-ઈતિપાઠાંતર યુજ્યતે.

આળાખંડણકારી, જહ્વિ તિકાલં મહાવિભૂઈસુ (૯) ।
 પૂઝણ (૯ઈ) વીયરાયં, સઘ્વં પિ નિરત્થયં તસ્સ ॥૨૧૩॥

જિનેશ્વરની આજ્ઞાનું ખંડન કરનાર મનુષ્ય જો કદાચ મોટા
 વૈભવવડે જિનેશ્વરની ત્રિકાળ પૂજા કરે, તો પણ તેનું તે સર્વ
 ધર્મકાર્ય નિર્થક છે. ૨૧૩.

૧૪૧ સંઘનું લક્ષણ.

इको साहू इका, साहुणी सावओ व सड़ी वा ।
 आणाजुत्तो संघो, सेसो पुण अट्टिसंघाओ ॥ २१४ ॥

એક જ સાહુ, એક જ સાધ્વી, એક જ શ્રાવક અને એક જ
 શ્રાવિકા-જો કદાચ જિનેશ્વરની આજ્ઞાશુક્ત હોય તો તે જ સંઘ છે,
 તે સિવાય બીજા ઘણા હોય તો પણ તે હાડકાંના સંઘ-સમૂહ
 છે. તેને-આજ્ઞારહિતને સંઘ કહી શકાતો નથી. ૨૧૪.

૧૪૨ ધરિયાવહીના મિથ્યાદુષ્ટતના ભાંગા.

अभिहयाइहिं गुणिया, पण सहस्स छ सय तीसा य ।
 ते रागदोसदुगुणा, इकारस सहस्स दोसट्ठा ॥२१५॥
 मणवयणकायगुणिया, तिच्चीस सहस्स सत्तसय असीया ।
 कारणकरणाणुमइ, लक्ख सहस्स तिसय चाला ॥२१६॥
 कालत्तएण गुणिया, तिलक्ख चउसहस्स वीसअहिया य ।
 अरिहंतसिद्धसाहु-देवगुरुअप्पसक्खीहिं ॥ २१७ ॥
 अट्ठारस लक्खाइं, चउवीस सहस्स एक सय वीसा ।
 इरियामिच्छादुक्कड-प्पमाणमेयं सुए भणियं ॥ २१८ ॥

જીવવિચાર પ્રકરણ વિગેરેમાં જીવના પદ્મ લેઈ કહેલા છે,^૧ તેને અભિહુયા, વત્તિયા વિગેરે દશ પદ્મડે ગુણીએ કેમકે એ દશ પ્રકાર વિશાધનાના છે ત્યારે પાચ હજાર જો ને ત્રીશ પદ્મડે લેઈ થાય છે. તેને નગ અને દેષ એ બેનડે ગુણતા અચાર હજાર જો ને માઠ ૧૧૨૬૦ લાગા થાય છે. તેને મન, વચન અને કાયા એ ત્રણ યોગે ગુણતા તેત્રીશ હજાર સાતસો ને એકી ૩૩૭૮૦ લગ થાય છે. તેને કંઠુ કરાનકુ અને અનુભોદકુ એ ત્રણ કરણવડે ગુણતા એક લાખ એક હજાર ત્રણસો ને ચાલીશ ૧૦૧૩૪૦ લગ થાય છે. તેને ભૂત, વર્તમાન અને ભવિષ્ય એ ત્રણ કાળે ગુણતાં ત્રણ લાખ ચાર હજાર અને વીશ ૩૦૪૦૨૦ લગ થાય છે. તેને અરિહત, સિદ્ધ, સાધુ, દેવ, ગુરૂ અને આત્માની સાક્ષીરૂપ જો ગુણનાથી અઠાસ લાખ ચોવીસ હજાર એકસો ને વીશ ૧૮૨૪૧૨૦ લગ થાય છે. આ પ્રમાણે ધરિયાનહીના મિચ્છામિ દુક્ક (મિચ્છાન દુષ્ટ) ના લગતુ પ્રમાણ શ્રુતમા કહ્યું છે. ૨૧૫-૧૬-૧૭-૧૮.

૧૪૩ કાયોત્સર્ગના ઓગણીશ દાખ.

ઘોડગ ૧ લયા ૨ ચ સંમે ૩,

કુહે માલે ૪ ચ સવરિ ૫ વહુ ૬ નિયલે ૭ ।

લલુત્તર ૮ થળ ૯ ઉદ્ધી ૧૦,

સજડ૧૧ સ્વલિણ૧૨ વાયસ૧૩ કવિદ્દે૧૪ ॥૨૧૧॥

સીસે કપિય૧૫ મૂડ૧૬, અંગુલિમમુહાડ૧૭ ત્રારુણી૧૮ પેહા૧૯ ।

નામિકરયલકુપ્પર, ઝસારિય પારિયમિ થુઈ ॥ ૨૨૦ ॥

ઘાડાની જેમ પગ ઉંચો નીચો કડે તે ઘાટક દાખ ૧, લતાની જેમ કપે તે લતા દાખ ૨, થાલલાને ટેકો દે તે સ્તભ દાખ ૩,

૧ (મનુષ્યના ૩૦૩, દેવતાના ૧૯૮, નારકીના ૧૪ ને તિર્થંચના ૪૮ મળી ૫૬૩ થાય છે)

ભીંત કે માળને ટેકે દે તે કુચ દોષ ૪, લીલડીની જેમ ગુંદાસ્થાન
 આગળ હાથ રાખે તે શબ્દી દોષ ૫, વહુની જેમ મુખપર ઓઢે
 તે વધૂ દોષ ૬, ખેડી પહેરેલાની જેમ બન્ને પગ ભેળા રાખે તે નિગડ
 દોષ ૭, ઉત્તરિય વસ્ત્ર લાંબું રાખે તે લંબોત્તર દોષ ૮, છાતીને
 ઢાંકે તે સ્તન દોષ ૯, ગાડાની ઉધની જેમ પગ લાંબા રાખે તે ઉદ્ધી
 દોષ ૧૦, સાધ્વીની જેમ દૃઢ્યાદિક ઢાંકે તે સંયતી દોષ ૧૧, દિગં-
 ખરની જેમ ઉંચા હાથ રાખે તે ખલિન દોષ ૧૨, કાગડાની જેમ
 દૃષ્ટિ ફેરવ્યા કરે તે વાયસ દોષ ૧૩, કોઠની જેમ વસ્ત્રને સંકેતીને
 રાખે તે કપિત્થ દોષ ૧૪, ભૂત વળગ્યાની જેમ મસ્તક ધુણાવ્યા કરે
 તે શિરકુંપિત દોષ ૧૫, મુંગાની જેમ ઉં ઉં કરે તે મૂક દોષ ૧૬,
 હાથની આંગળીએ ગણતરી કરે તે અંગુલિભ્રમિત દોષ ૧૭,
 મદિરા પીનારની જેમ બડબડ તે વારણી દોષ ૧૮ તથા તરશ્યા
 વાનરની જેમ હોઠ હલાવે તે પેહા દોષ ૧૯-આ આગણીશ દોષ
 રહિત કાઉસગ કરી, પારીને બે હાથ જોડી નાલિપર બન્ને કોણી
 રાખી થોઈ (સ્તુતિ) કહેવી. ૨૧૯-૨૨૦

૧૪૪ ગુરૂવંદનામાં લાગતા બત્રીશ દોષ.

અણાદિયં ૧ ચ થદ્ધં ૨ ચ, પવિદ્ધં ૩ પરિપિંડિયં ૪ ।
 ટોલગં ૫ અંકુસં ૬ ચેવ, તહા કચ્છમરિંગિયં ૭ ॥૨૨૧॥
 મચ્છુવ્વતં ચ ૮ મળસા, પુઠ્ઠં ૯ તહ વેઙ્ગ્યાવંધં ૧૦ ।
 મયસા ૧૧ ચેવ મયંતિ ૧૨, મિત્ત ૧૩ ગારવ ૧૪ કારણા ૧૫ । ૨૨૨ ।
 તેણિયં ૧૬ પહિણીયં ૧૭ ચ, રુઢ ૧૮ તજ્જિય ૧૯ મેવયં ।
 સહ્વં ૨૦ ચ હીલિયં ૨૧ ચેવ, તહા વિપલિં ૨૨ ચિયા ॥૨૨૩॥
 દિઢાદિઢં ૨૩ ચ તહા, સિંગં ૨૪ ચ કર ૨૫ મોયણં ૨૬ ।
 અલિદ્ધમણાલિદ્ધં ૨૭, ઝળં ૨૮ ઉત્તરચૂલિયં ૨૯ ॥૨૨૪॥

મૂયં૩૦ ચ ઢઢૂર૩૧ ચેવ, ચુડલીયં૩૨ ચ પચ્છિમં ।
વત્તીસદોસપરિસુહં, કિઙ્કમ્મં પડંજડં ॥ ૨૨૫ ॥

અનાદરથી વાદે ૧, સ્તબ્ધપણે વાદે ૨, ઉતાવળથી વાદે ૩, વાદણાના ૨૫૪ અક્ષર ન બોલે ૪, તીકની જેમ કુદી કુદીને વાદે ૫, અકુશની જેમ ઓઘો રાખીને વાદે ૬, કાચબાની જેમ વાદે ૭, મત્સ્યની જેમ એકને વાદી શીઘ્ર બીજને વાદે ૮, મનમા ગુરૂની હીનતા થિતવતો વાદે ૯, દીચણ ઉપર હાથ રાખીને વાદે ૧૦, ભયથી વાદે ૧૧, મને ભજશે એમ ધારી વાદે ૧૨, ગુરૂને મિત્ર ધારી વાદે ૧૩, પોતાના ગૌરવની ઈચ્છાથી વાદે ૧૪, (માત્ર ગુરુભુદ્ધિથી નહીં પણ) ભણવા આદિને કારણે વાદે ૧૫, ચોગની જેમ છાનો છાનો વાદે ૧૬, પ્રત્યનીક (શત્રુ) ધારીને વાદે ૧૭, ક્રોધથી વાદે ૧૮, તર્જના કરતો વાદે ૧૯, શઠતાએ કરીને વાદે ૨૦, હીલના કરતો વાદે ૨૧, અર્ધ વાદી વચ્ચે ત્રિકથા કરે ૨૨, અધાડે દીઠા ન દીઠા વાદે ૨૩, મિંગની જેમ એક તરફ વાદે (મસ્તકની એક બાજુ હાથ લગાડે) ૨૪, કર (વેઠ) જાણીને વાદે ૨૫, વાઘા પિના છૂટાશે નહીં એમ ધારીને વાદે ૨૬, ઓઘા ઉપર અને મસ્તકે હાથ લાગે નહીં-એવી રીતે વાદે ૨૭, ઓછા અક્ષર બોલીને વાદે ૨૮, ઉત્તરચૂળિકા કરતો-નધારે બોલતો વાદે ૨૯, મુગો મુગો વાદે ૩૦, અતિ મોટા શબ્દે વાદે ૩૧ તથા અથો ય રીતે વાદે ૩૨-એ છેલ્લો દોષ છે. આ બત્રીગ દોષનો ત્યાગ કરી શુદ્ધપણે કૃતિકર્મ (વાદવાની ક્રિયા) કરવી જોઈએ. ૨૨૧-૨૨૫ (આ દોષોમા કેટલાક ખાસ દ્વાદશાનર્તવ દનને લગતા છે તે જુદા સમજી લેના.)

૧૪૫ વાંદણાના પચીશ આવશ્યક.

દોવણય અહાજાય, કીકમ્મ તહય વારસાવત્ત ।

ચડ સિરિ તિગુત્ત, દુપ્પવેસ ઇગનિક્કમણ ॥ ૨૨૬ ॥

બે વાંદણામા મળીને બે ૫૨ નમ્મ ૨, યથાજાત એટલે માત્ર ઓળખણે ને જોહુરણ મળીને નાદવા ૩. બાર આનર્ત જાળવના

(બરાબર કરવા)૧૫, ગુરૂના ચરણ પાસે ચાર વાર મરતક નમાવવું ૧૯, ત્રણ ગુપ્તિ જાળવવી ૨૨, બેવાર અવગ્રહમાં પ્રવેશ કરવો ૨૪, તથા એકવાર અવગ્રહમાંથી નીકળવું ૨૫-આ પ્રમાણે બે વાંદણમાં મળીને (દ્વાદશાવર્તવંદનમાં) ૨૫ આવશ્યક જાળવવાના છે. ૨૨૬.

૧૪૬ ગુરૂને શિષ્ય કે શ્રાવક દ્વાદશાવર્તવંદને વાંદે

ત્યારે ગુરૂએ કહેવાના છ વચન.

છંદેણ અણુજાણામિ, તહત્તિ તુવ્મંપિ વટ્ટણ એવં ।

અહમવિ શ્વામેમિ તુમં, વયણાઈ વંદનારિહસ્સ ॥૨૨૭॥

‘ ઈન્દ્રિયામિ ’ એવું શિષ્ય કે શ્રાવક કહે, ત્યાં ગુરૂ ‘ જટણુ ’ કહે, શિષ્ય ‘ અણુજાણુ ’ કહે ત્યારે ગુરૂ ‘ અણુજાણામિ ’ કહે, શિષ્ય ‘ દિવસો વધક્રંતો ’ કહે ત્યારે ગુરૂ ‘ તહત્તિ ’ કહે, શિષ્ય ‘ જન્તા ભે ’ કહે ત્યારે ગુરૂ ‘ તુવ્મંપિ વટ્ટએ ’ કહે, શિષ્ય ‘ જવણિજ્જિંચ ભે ’ કહે ત્યારે ગુરૂ ‘ એવ ’ કહે, શિષ્ય ‘ ખામેમિ ખમાસમણો ’ કહે ત્યારે ગુરૂ ‘ અહમવિ ખામેમિ તુમં ’ કહે-આ પ્રમાણે વંદનાને લાયક એવા ગુરૂના (છ) પ્રતિવચન હોય છે. ૨૨૭ (છ બોલ શિષ્યના અને છ બોલ ગુરૂના કુલ ૧૨ બોલનો અર્થ ગુરૂવંદન ભાષ્યથી જાણવો.)

૧૪૭ ગુરૂની તેત્રીશ આશાતંના.

૧ થી ૯ ને ૧૦

પુરોપક્રવાસન્ને, ગંતાચિટ્ઠણંનિસીઅણાયમણે ।

૧૧

૧૨

૧૩

૧૪

આલોઅણ પડિસુણણે, પુવ્વાલ્લવણે ચ આલોણ ॥૨૨૮॥

૧૫

૧૬

૧૭

૧૮

૧૯

તહં ઉવદંસં નિમંતણં, સ્વદાયયણે તહા ચ પડિસુણણે ।

૨૦

૨૧

૨૨

૨૩

૨૪

૨૫

સ્વદતિ અ તત્થગણં, કિં તુમં તજ્ઞાય નોસુમણે ॥૨૨૯॥

નો સરસિ કહછિત્તા, પરિસંમિત્તા અણુદ્વિયાયકહે ।

સંથારપાયઘટ્ટણ, ચિટ્ટુચ્ચસમાસણે યાવિ ॥ ૨૩૦ ॥

ગુરૂની આગળ, પડખે અને સમીપે ચાલે ૩, ઉભો નહે ૬, બેસે ૯, બહારથી આવી ગુરૂની પહેલાં આચમન લે ૧૦, ગુરૂની પહેલા આલોચે ૧૧, નગે ગુરૂનું વચન સાલવ્યા છતાં ન સાલવ્યું કહે-જનાબ ન આપે ૧૨ ગુરૂની પાસે આવેલ આવકોને પહેલા પોતે બોલાવે ૧૩, ગાયરી પોતાની ગ્રેણે અથવા બીજા પાસે આલોચે ૧૪, ગુરૂને આહ્વાન દેખાડે નહીં અને બીજાને દેખાડે ૧૫, ગુરૂની આજ્ઞા લીધા વિના અથવા નિમત્રણ કર્યા વિના બીજાને નિમત્રણ કરે ૧૬, ગુરૂને પૂછ્યા વિના સિન્યા પદાર્થ બીજાને આપે ૧૭, ગુરૂને સારી નસ્તુ ન આપે-પોતે ખાય ૧૮, ગુરૂનું વચન આલણે નહીં ૧૯, ગુરૂને કર્કશ વચન કહે ૨૦, ગુરૂ બોલાવે ત્યાંજ આમનપન બેઠો સતો જ-ત્યા ગયા શિનાય જનાબ આપે ૨૧, ગુરૂ બોલાવે ત્યારે 'શુ છે ?' એમ તર્જના કન્તો બોલે ૨૨, ગુરૂને તું એવો શબ્દ કહે (કુકારો કહે) ૨૩, ગુરૂનું વચન ઉથાપે (માને નહીં) ૨૪, ગુરૂનું બહુમાન થતું દેખી સારા મનનાણો (સણ) ન થાય ૨૫, ગુરૂનું વચન અસત્ય કરવા માટે 'તમને માલગતુ નથી, આ અર્થ આવો છે' એમ કહે ૨૬, ગુરૂની કથાનો છેદ કરે (વ્યાખ્યાનમાં વચ્ચે પોતાનું ડહાપણ કરે) ૨૭, ગુરૂની પર્ષદાનો ભેદ કરે ૨૮, ગુરૂ કહી શ્લોક પછી પોતે પાછો વિનંતાથી કહે ૨૯, ગુરૂના સંથારાને પગપડે સઘટ્ટ-સ્પર્શ કરે ૩૦, ગુરૂના આમનપર બેમે ૩૧, ગુરૂની ઉંચે આસને બેમે ૩૨, ગુરૂની સન્ધ્યા આસને બેસે ૩૩-આ પ્રમાણે ગુરૂની તેત્રીશ આશાતના તજવા યોગ્ય છે. ૨૨૮-૨૭૯-૨૩૦.

૧૪૮ ગુરૂવદનાનું કળ.

તિત્થયરત્તં સમ્મત્ત, શ્વાડયં સત્તમીય તડયાણ ।

આઝ વદણણં, વદ્ધ ચ દસારસીહેણ ॥ ૨૩૧ ॥

દશાર કુળમાં સિંહ સમાન એવા કૃષ્ણ વાસુદેવે ગુરુવંદન કર-
વાથી તીર્થંકર નામકર્મ બાંધ્યું, ક્ષાયિક સમકિત ઉપાર્જન કર્યું,
અને સાતમી નરકે જવાનું હતું તેને બદલે ત્રીજી નરકનું આયુષ્ય
બાંધ્યું. ૨૩૧. (અહીં આયુષ્ય બાંધ્યું ન સમજવું. ગતિમાં ભેદ
કરી સાતમીની ત્રીજી કરી એમ સમજવું. કેમકે આયુ બાંધ્યા
પછી ફરતું નથી.)

ગુરુવંદનેણ જીવો, તમપડલં ફહુઈ નીયગુત્તં ચ ।
અપ્પંડિહયસોહગ્ગં, પાવઈ સિરિવાસુદેવુ વ્વ ॥ ૨૩૨ ॥

ગુરુવંદનવડે જીવ શ્રી વાસુદેવની જેમ અજ્ઞાનરૂપી અધકા-
રના સમૂહનો નાશ કરે છે, નીચ ગોત્રનો નાશ કરે છે અને અપ્ર-
તિહત સૌભાગ્ય પામે છે. ૨૩૨. (અહીં પણ વાસુદેવ તે કૃષ્ણ જ
સમજવા.)

૧૪૯ પ્રત્યાખ્યાનના આગારો

દો ચેવ નમુક્કારિ, આગારા છચ્ચ હુંતિ પોરિસિણ ।
પંચેવ અબ્ભત્તદ્દે, ઇગાસણંમિ અદ્દેવ ॥ ૨૩૩ ॥

નવકારશીના પચ્ચખખાણુમાં બે જ આગાર, પોરસીના પચ્ચ-
ખખાણુમાં છ આગાર, ઉપવાસના પચ્ચખખાણુમાં પાંચ અને એકા-
શનના પચ્ચખખાણુમાં આઠ આગાર કહેલા છે. ૨૩૩.

સવ્વાગારે વુચ્છં, આગાર સત્ત હુંતિ પુરિમદ્દે ।
છચ્ચેવ ય ઉદગમ્મિ, ઇગટ્ટાણમ્મિ સત્તેવ ॥ ૨૩૪ ॥

સર્વ આગારોને કહું છું. પુરિમાર્ધના સાત આગાર, પાણીના
છ આગાર અને એકલઠાણુના સાત આગાર કહ્યા છે. ૨૩૪.

સોલસ ય કાઉસ્સગ્ગે, છચ્ચેવ ય દંસણમ્મિ આગારા ।
ઇગો ય ચોલપદ્દે-ભિગઈણ હુંતિ ચત્તારિ ॥ ૨૩૫ ॥

કાથોત્સર્ગના સોળ આગાર, સમકિતના છ આગાર, ચોલ-
પટ્ટનો એક આગાર અને અભિગ્રહના ચાર આગાર કહેલા છે. ૨૩૫.

(આગાર સળધી અન્યાચાર્યકૃત ગાથા.)

સોલસુસ્સગે છ સમ્મે, પુરિમહુસ્સ સગભિગઈ પચ ।
પરમદે પંચ અવ્મત્તદે, પળ ઇઅ આગારા ચડવત્તા ॥૨૩૬॥

કાથોત્સર્ગના સોળ આગાર, સમકિતના છ આગાર, પુરિમહુના
સાત આગાર, અભિગ્રહના પાચ આગાર (ચોલપટ્ટનો એક અને
અભિગ્રહના ચાર મળીને પાચ) પરમ અર્થ-અતસમયે આપુસણ
તેના પાચ તથા ઉપનાસના પાચ આગાર-આ સર્વ મળીને ચુમા-
ળીશ આગાર કહેલા છે. (આ ગાથા અન્ય આચાર્યકૃત જણાય
છે, આ નિયમની એમની કરેલી બીજી ગાથાઓ હોવી જોઈએ) ૨૩૬.

૧૫૦ શ્રાવકની સવા વસો દયા.

થૂલા સુદુમા જીવા, સંકપ્પારંભઓ ભવે દુવિહા ।
સાવરાહનિરવરાહા, સાવેક્કા ચેવ નિરવેક્કા ॥ ૨૩૭ ॥

સ્થૂલ (ગ્રમ) અને સૂક્ષ્મ (સ્થાવર) એ બે પ્રકારના જીવો છે,
તેને સર્વથા નહીં હજીનારા સાધુને પરિપૂર્ણ વીશ વસા દયા હોય
છે. આનક સ્થૂલ એટલે બાદર (ગ્રસ) જીવોને હજી નહીં અને આરભ
સમારભ કરતા સૂક્ષ્મ જીવોની (સ્થાવરોની બચી શકે તેવી)
જયણા કરે એટલે કે સૂક્ષ્મ (બાદર સ્થાવર) જીવોની સર્વથા
અહિં સા રૂહરથો પાળી શકે નહીં તેથી સાધુ કરતા તેની દયા અર્ધા અર્ધ
તેથી દશ વસા દયા નહીં. સ્થૂલ જીવોને પણ સ કલ્પથી એટલે હુ
એને માત્ર એવી બુદ્ધિથી મારે નહિ, પણ આરભ સમારભ કરતા
મઠે તેની જયણા છે, તેથી પાચ વસા દયા રહી. તેમા પણ નિ-
પરાધીને ન મારે અને સાપરાધી માટે જયણા છે તેથી અઢી વસા
દયા રહી. સાપરાધીને પણ નિષેધપણે ન હજી અને માપેક્ષપણે
જયણા છે તેથી સવા વસો દયા આનકને સસવે છે. ૨૩૭.

૧૫૧ શ્રાવકનું સવા વસો સત્ય.

સુહુમો ચ મુસાવાઓ, થૂલો અપ્પાણ સયણમણુવગ્ગે ।
સયણે પરય તહા, વહધમ્મે પરહલિયં ભાસં ॥૨૩૮॥

મૃષાવાદ બે પ્રકારે છે-સૂક્ષ્મ અને સ્થૂલ. તેમાં સૂક્ષ્મની જયણા, સ્થૂલ પાંચ મોટા અસત્ય ન બોલે તેથી દશ વસા સત્ય રહ્યું. સ્થૂલ અસત્યના પણ બે ભેદ-પોતાને અર્થે અને બીજાને અર્થે. તેમાં પોતાને અર્થે અસત્ય બોલવાનો ત્યાગ, બીજા માટે બોલવાની જયણા, તેથી પાંચ વસા રહ્યા. બીજાને માટે અસત્ય બોલવું પડે તેના બે ભેદ-સ્વજનને અર્થે અને પરજનને અર્થે. તેમાં સ્વજનને અર્થે જયણા, પરજનને અર્થે ત્યાગ, તેથી અઢી વસા રહ્યા. પરજનને અર્થે અસત્ય બોલવાના પણ બે ભેદ-ધર્મને અર્થે અને બીજે અર્થે. તેમાં બીજે અર્થે ત્યાગ, ધર્મને અર્થે જયણા. તેથી સવા વસો સત્ય રહ્યું. ધર્મ સિવાય અન્યને માટે અસત્ય ન બોલે. ૨૩૮.

૧૫૨ શ્રાવકને અદત્તાદાન ત્યાગ સવા વસો.

અદિન્નાદાણ સુહુમો, થૂલા વાવાર તેણવાવારે ।
નિઓગહો ઇઅ નિઓગ, દાણ ચોરિ અ અપ્પ વહુ ॥૨૩૯॥

અદત્તાદાનના બે ભેદ-સૂક્ષ્મ અને સ્થૂલ. તેમાં સૂક્ષ્મની જયણા અને સ્થૂલનો એટલે મોટી ચોરી જેથી રાજદંડ ઉપજે તેનો ત્યાગ, એટલે દશ વસા અદત્તાદાન ત્યાગ વ્રત રહ્યું. સ્થૂલના પણ બે ભેદ. સામાન્ય વેપાર અને ચોરીનો વેપાર. તેમાં સામાન્ય વેપારમાં જયણા અને ચોરીના વ્યાપારનો ત્યાગ, એટલે પાંચ વસા વ્રત રહ્યું. સામાન્ય વ્યાપારમાં થતી ચોરીના પણ બે ભેદ. રાજનિગ્રહ થાય એવી અને રાજનિગ્રહ ન થાય એવી. તેમાં રાજનિગ્રહ ન થાય તેવી ચોરીના વ્યાપારમાં થતી ચોરીની જયણા અને રાજનિગ્રહ થાય એવી ચોરીના વ્યાપારમાં થતી ચોરીનો ત્યાગ, એટલે અઢી વસા વ્રત

રહ્યું. રાજનિમ્નહ થાય એના વ્યાપારના અગની ચોગીના પણ બે ભેદ. અદ્ય એટલે દાણચોરી વિગેરે અને બહુ એટલે તેથી વધારે. તેમા દાણચોરીની જયણા અને અનિકનો ત્યાગ, એટલે શ્રાવકને અચોર્યવ્રત મવા વસો જ હોય. ૨૩૬.

૧૫૩ શ્રાવકને બ્રહ્મવ્રતનો સવા વસો.

મળવયળકાયમેદુળ, કરણ સદાર વજ્જ પરહત્થી ।

સયળ દારા કરાવળ, કારાવળ નિઅ ચ તિરિયાળ ॥૨૪૦॥

મૈથુનના બે ભેદ-મનવચનથી અને કાયાથી. તેમા મનવચનથી મૈથુનની જયણા અને કાયાથી મૈથુનનો ત્યાગ, તેથી દશ વસા રહ્યા. કાયાથી મૈથુન ત્યાગના બે ભેદ-૨૫સ્રી આસ્રી અને પરસ્રી આસ્રી. તેમા ૨૫સ્રી સાથે મૈથુન સેનનાની જયણા અને પરસ્રી સાથેના મૈથુનનો ત્યાગ, તેથી પાચ વસા વ્રતના રહ્યા. પરસ્રી સાથેના મૈથુન ત્યાગના પણ બે ભેદ-પોતે કરતુ અને બીજા પાસે કન્વાવુ. તેમા બીજા પાસે કન્વાવવાની એટલે લગ્નાદિકથી બીજાને જોડી દેવાની જયણા અને પોતે કન્વાવો ત્યાગ, તેથી અઠી વસા રહ્યા. બીજા પાસે મૈથુન કરાવનાના પણ બે ભેદ-સ્વજનના તિર્થ અને અર્થ અને પોતાના તિર્થ અને અર્થ. તેમા પોતાના તિર્થ અને અર્થ જયણા અને સ્વજનના તિર્થ અને અર્થ ત્યાગ, તેથી શ્રાવકને બ્રહ્મવ્રત સના વસો રહ્યું. ૨૪૦.

૧૫૪ શ્રાવકનું પરિમ્નહમ્મભાણુ વ્રત સવા વસો.

અભિમત્તર વાહિરિઓ, પરિમ્નહો અપ્પ પડર નાયવ્વો ।

પુત્ત વધવયા પુળ, પુત્ત ધુઅ વધવાઈયા ॥ ૨૪૧ ॥

પરિમ્નહના બે ભેદ-આબ્યત્ત અને બાહ્ય. તેમાં આબ્યત્ત પરિમ્નહની જયણા અને બાહ્ય પરિમ્નહનો ત્યાગ, તેથી દશ વસા વ્રત રહ્યું. બાહ્યના બે ભેદ-અદ્ય (પ્રમાણપેત) પરિમ્નહ અને

ઘણા (પ્રમાણુ વિનાનો) પરિગ્રહ. તેમાં ઘણા (અપરિમિત) પરિ-
ગ્રહનો ત્યાગ અને અદ્ય (પરિમિત) પરિગ્રહની જયણા, તેથી
પાંચ વસા વ્રત રહ્યું. પ્રમાણુપેત પરિગ્રહના પણ એ ભેદ-પોતાને
અર્થે પરિગ્રહ રાખવો અને બીજાને માટે પરિગ્રહ રાખવો. તેમાં
પોતાને માટે પરિગ્રહ રાખવાની જયણા અને બીજાને માટે
પરિગ્રહ રાખવાનો ત્યાગ, તેથી અઢી વસા વ્રત રહ્યું. બીજાને
અર્થે પરિગ્રહ ત્યાગના પણ એ ભેદ-સ્વજનને અર્થે અને પરજનને
અર્થે. તેમાં પુત્ર, પૌત્ર, બાંધવ વિગેરે સ્વજનને અર્થે પરિગ્રહ રાખ-
વાની જયણા અને અન્યજનને અર્થે પરિગ્રહનો ત્યાગ, તેથી સવા
વસો પાંચમું વ્રત શ્રાવકને હોય છે. ૨૪૧.

૧૫૫ ઘરદેરાસરમાં ન બેસાડવા યોગ્ય પ્રતિમા.

લિપ્પેશ્ચ ય દંતર કઢેશ્ચ, લોહશ્ચ પાહાણશ્ચ પંચ પડિમાઓ ।
નો કુજ્જા ગિહપડિમા, કુલધણનાસો હવડ્ જમ્હા ॥૨૪૨॥

લેખ્યની ૧, દાંતની ૨, કાષ્ઠની ૩, લોહાની ૪ અને પાહા-
ણની ૫-આ પાંચ જાતની જિનેશ્વરની પ્રતિમાઓ ઘરદેરાસરમાં
સ્થાપન કરવી નહીં. કેમકે તેમ કરવાથી કુળ અને ધનનો નાશ
થાય છે. ૨૪૨.

૧૫૬ પાંચ પ્રકારનાં ચૈત્ય.

મત્તીશ્ચ મંગલ ચેડયં, નિસ્સકકડં ચેડયં અનિસ્સકકડં ૪ ।
સાસયચેડયશ્ચ પંચ, ઉવડ્ઠં જિણવરિંદેહિં ॥ ૨૪૩ ॥

ભક્તિચૈત્ય ૧, મંગળચૈત્ય ૨, નિશ્રાકૃત ચૈત્ય ૩, અનિશ્રા-
કૃત ચૈત્ય ૪ અને શાશ્વત ચૈત્ય ૫-આ પાંચ પ્રકારનાં ચૈત્યો
જિનેશ્વરેએ કહ્યાં છે. ૨૪૩.

પાથે પ્રકારના ચૈત્યોનાં લક્ષણ.

ગિહજિણ પહિમા મત્તી-ચેઙ્ગયં ૧ તહ ઉત્તરગઘડિયમ્મિ ।
 જિણવિંવમિય મગલ-ચેઙ્ગયં ૨ સમણયા વિત્તિ ॥૨૪૪॥
 નિસ્સકહં ગચ્છસ્સ ય, સજાયં ૩ તદિયરં અનિસ્સકહં ૪ ।
 સિદ્ધાયણ ચ સાસય-ચેઙ્ગયં ૫ પંચવિહ ઇસં ॥૨૪૫॥

ઘરદેશસગ્ગમા સ્થાપેલી જિનેશ્વરની પ્રતિમાને લક્ષિતચૈત્ય કહેવાય છે ૧, તથા ખારસાખના ઉત્તર ગમા કોતરીને કહેલું જિનેશ્વરનું બિંબ તે મગળચૈત્ય કહેવાય છે ૨, એમ ગણધરાદિક અમણા કહે છે. કોઈપણ ગચ્છની નિશાએ જે થયેલું હોય તે નિશાકૃત કહેવાય છે ૩, તેનાથી અન્ય એટલે અમુક ગચ્છની નિશાનું જે ન હોય-સર્વ સામાન્ય હોય તે અનિશાકૃત કહેવાય છે ૪, તથા સિદ્ધાયતન એ શાશ્વતચૈત્ય કહેવાય છે. ૫-આ પ્રમાણે પાથ પ્રકારના ચૈત્યો કહેલા છે. ૨૪૪-૨૪૫. (પ્રથમ બેમા ચૈત્ય શબ્દ પ્રતિમાવાચક બાણનો ને પાછલા ૩ મા જિનમંદિર નાચક બાણવો)

૧૫૭ જિનેશ્વરનો નામાદિક ચાર પ્રકારનો નિર્દેશ.

નામજિણા જિણનામા ૧,

ઠવણજિણા પુણ જિણિદપહિમાઓ ૨ ।

દઠ્ઠાજિણા જિણજીવા ૩,

ભાવજિણા સમવસરણત્યા ૪ ॥૨૪૬॥

કોઈપણ જાનાદિક પદાર્થનું નામ જિન હોય તે અથવા ચોવીશ તીર્થ કરાદિકના નામ તે નામજિન કહેવાય છે ૧, જિનેશ્વરની જે પ્રતિમા છે તે ગ્ધાપનાજિન છે ૨, જિનેશ્વરના જીવ કે જે અર્ગાદિકમા (કૃષ્ણ, શ્રેણિક વિગે) ગ્રહેલા હોય-હવે પછી

તીર્થંકર થવાના હોય તે દ્રવ્યજિન કહેવાય છે ૩, તથા સમવસરણમાં બિરાજતા જે સાક્ષાત્ તીર્થંકરો હોય તે ભાવજિન કહેવાય છે. ૪. ૨૪૬. (અત્યારે મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં ૨૦ વિહરમાન વિચરે છે તેને ભાવજિન સમજવા.)

૧૫૮ જિનચૈત્યમાં તજવાની દશ મોટી આશાતના.

તંબોલ ૧ પાણ ૨ મોચણ ૩—

વાણહ ૪ મેહુન્ન ૫ સુયણ ૬ નિઢિવણ ૭ ।

મુત્તુચારં ૮—૯ જૂયં ૧૦, વજ્જે જિણનાહગવ્મારે ॥૨૪૭॥

તંબોળ (પાન સોપારી) ખાણું ૧, પાણી પીણું ૨, ભોજન કરણું ૩, ઉપાનહ-જોડા પહેરવા ૪, મૈથુન સેવણું ૫, સુણું ૬, થુંકણું ૭, મૂત્ર (લઘુનીતિ કરવી) ૮, ઉચ્ચાર (વડીનીતિ કરવી) ૯, તથા ચૂત-ભુગટે રમણું ૧૦—આ દશ મોટી આશાતનાઓ ખાસ જિનેશ્વરના ચૈત્યમાં વર્જવાની છે. ૨૪૭. (અહીં ‘ગભારો’ શબ્દ ચૈત્યવાચક છે. અન્યત્ર જગદ્દે એટલે જગતિમાં-ગઠની અંદર. એમ કહેલ છે. આશાતનાઓ તો ૮૪ કહેલી છે, તેમાંથી આ દશ તો અવશ્ય વર્જવા યોગ્ય કહેલી છે.)

૧૫૯ સંપ્રતિ રાજ્યે નવા કરાવેલા તથા જીર્ણોદ્ધાર કરાવેલા ચૈત્યોની સંખ્યા.

સંપદરાયવિણિમ્મિય—પણવીસસહસ્સપવરપાસાયા ।

છત્તીસસહસ્સજુણા, જિણવિહારા કયા જેણ ॥૨૪૮॥

સંપ્રતિ રાજ્યે પચીશ હજાર નવા ઉત્તમ પ્રાસાદો બનાવેલા હતા, તથા તેણે જીર્ણ થયેલા છત્રીશ હજાર જિનચૈત્યોનો ઉદ્ધાર કર્યો હતો. ૨૪૮. કોઈ જગ્યાએ ૩૬૦૦૦ જીર્ણોદ્ધાર ને ૮૯૦૦૦ ચૈત્ય મળીને સવા લાખ જિનચૈત્યો કરાવ્યાણું કહેલું છે.

૧૬૦ સંપ્રતિ રાજ્યે ભરાવેલી જિનપ્રતિભાઓની મળ્યા.
સેલમય સવાકોડી, રીરીમય તાવડ જિણવરાણં ।
ઇય અદ્ધારસ કોડી, પડિમા પળમામિ મત્તીણ ॥૨૪૯॥

સ પ્રતિ રાજ્યે જિને દ્રોની મના કરેહ પાપાણની પ્રતિભાઓ
ભરાવી હતી, અને તેટલી જ એલે સવાકોડ પીતળ વિગેરે ધાતુઓની
પ્રતિભાઓ ભરાવી હતી, તે મર્નને ભક્તિથી હુ વાહુ છુ ૨૪૯.
(ગાથામા અદ્ધારસ છે તે જગ્યાએ અલીવાચક અદ્ધારસ મળે છે.)

૧૬૧ ત્રડતુ આશ્રી લવણુને સચિત્ત થવાનો કાળ
વાસાસુ સગદિણોવરિ, પન્નરદિવસોવરિ ચ હેમતે ।
જાડ સચિત્ત સો ડ, ગિમ્હે માસોવરિ લવણ ॥૨૫૦॥

લવણ (મીઠું) વપાત્રતુમા સાત દિનસ પછી મચિત્ત થાય
છે, શીયાળામા પદર દિનસ પછી અને ઉનાળામા એક માસ પછી
લવણ સચિત્ત થાય છે. ૨૫૦. (આ ચુલે મેકેલા લવણ આશ્રી
સમજાય છે. ભટ્ટીમા પકવેલુ સચિત્ત થતુ નથી એમ જાણનામા છે)

૧૬૨ સચિત્તના ત્યાગીને ખપતા ફળો.

લવણં કચ્ચરવીયં, ઉક્કાલિય તહ ચ ફાલિય તલિય ।
અન્ને સવ્વે અ ફલા, વજ્જિજ્ઞા ગાહિયા સિદ્ધા ॥૨૫૧॥

લવણુ દીધેલા, કાચરી ફળેલા અને ખીજ કાઢી નાખેલા તેમજ
ઉકાળ્યા, ફાંચ્યા અને તળ્યા હોય તો તે મિદ્ધ થયેલા હોનાથી
(સચિત્તના ત્યાગીને) મહણુ ફળના લાયક છે, ખીજા મર્ન કાચા
ફળો વર્જ્યા લાયક છે. ૨૫૧

૧૬૩ કડાહ વિગય (મીઠાઈ) વિગેરેનો કાળ.

વાસાસુ પન્નર દિણા, સીડળ્હકાલે ચ માસ દિણવીસા ।
સવ્વા કડાહવિગઈ, કપ્પડ સાહૂણ ઇય દીહા ॥૨૫૨॥

સર્વે કડાહુ વિગય (મીઠાઈ) વર્ષાઋતુમાં પંદર દિવસ સુ કલ્પે છે, શીયાળામાં એક માસ સુધી અને ઉનાળામાં વીશ દિ સુધી કલ્પે છે. સાધુને તો ઉપર પ્રમાણેના કાળની ગણતરીએ દિવસની લાવેલ તે દિવસે જ કલ્પે છે. (રાખી મૂકાતી નથી.) ૨

જુગરાય વાર પહરા, વીસં ઘિસિ તઠ્ઠરં કયંબો ય પચ્છા નિગોયજંતૂ, ઉપ્પજ્જઈ સવ્વદેસેસુ ॥ ૨૫૩

જુગલી રાખ બાર પહોર સુધી કલ્પે, ઘંશ અને છાં રાંધેલો કરંબો વીશ પહોર સુધી કલ્પે. ત્યારપછી સર્વ દેશે તેને વિષે નિગોદ્ધવો એટલે લીલકુલી વિગેરે ઉત્પન્ન થાય છે. ૨ (આમાં લખેલ ઘંશ ને કરંબો બીજે દિવસ વાપરવાની પ્ર યોગ્ય જણાતી નથી.)

પુઆ મુંગડિ લપ્પસી, કરંબ રબ્બાઈ સિદ્ધઅન્નમજ્જ અટ્ટપહરાણ ઉવરિં, સુહુમા જીવા સુણ મળિયા ॥

પુડલા, મુંગડી, લાપશી, કરંબો, રાખ અને રાંધેલું એ સર્વને વિષે આઠ પહોર વીત્યા પછી સૂક્ષ્મ જીવો (લીલ વિગેરેના) ઉત્પન્ન થાય છે, એમ શ્રુતમાં કહ્યું છે. (પ્રવચન દ્વારમાં ચાર પહોરનું કાળમાન કહ્યું છે.) ૨૫૪.

૧૬૪ વિદળ ને દહીંમાં જીવોત્પત્તિ વિષે.

જં મુગ્ગમાસપમુહં, વિદલં કચ્ચમ્મિ ગોરસે પડઈ તા તસુ જીવુપ્પત્તી, મળંતિ દહિણ ચિદ્દિણુવરિ ।

જે મગ, અડદ વિગેરે દ્વિદલ કાચા ગોરસમાં પડે તો તત્કાળ જીવની ઉત્પત્તિ કહેલી છે, અને દહીંમાં બે દિવસ પહોર) પછી જીવની ઉત્પત્તિ કહેલી છે. ૨૫૫.

૧૬૫ ગળ્યા વિનાની છાશ બાબત.

જઈ અળગલિય તકં, પમાયવસઓ સમાયરૂ સઢ્ઠો ।
મજ્જસમ તં પાણ, ગોયમ ! માણિય ન સદેહો ॥ ૨૫૬ ॥

જો ન ગળેલી છાશ પ્રમાદના વશથી આવક વાપરે તો હે
ગૌતમ ! તે છાશનું પાન મદિરા સમાન કહ્યું છે, તેમા મદેહ નથી.
૨૫૬. (ઉપનાસના તિપ્પિકા પચ્ચખાણુમા અચિત્ત જળને બદલે
વાપરનાનું જે કહે છે તેના સબંધમા આ વાત સમજાય છે.)

૧૬૬ અચિત્ત જળ વિચાર.

(ઉકાળેલા અચિત્ત જળનો કાળ.)

વાસાસુ તિન્નિ પહરા, તહ ચડરો હુતિ સીયકાલમ્મિ ।
પચ ચ ગિમ્હે કાલે, ફાસુઅનીરસ્સ પરિમાણ ॥ ૨૫૭ ॥

પ્રાસુક (અચિત્ત) કરેલા જળના કાળનું પ્રમાણ વર્ષાઋતુમા
ત્રણ પહોરનું છે, તથા ગીયાળામા ચાર પહોરનું છે, અને ઉના
ળામા પાંચ પહોરનું કાળમાન છે. ૨૫૭. (એટલો કાળ વ્યતીત
થઈ ગયા પછી તે પાણી સચિત્ત થઈ જાય છે)

ઠાળાઈ પરિસુદ્ધ, હોઈ સચિત્ત મુહુત્તમજ્ઞંમિ ।

પચ્છા તિમુહુત્ત જલં, ફાસુય મણિયં જિણિદેહિ ॥ ૨૫૮ ॥

ત્રિજ્ઞા, રાખ વિગેરે પ્રયોગથી અચિત્ત કરેલું જળ પ્રથમ
એક અતર્કુર્ત્ત સુધી સચિત્ત રહે છે, ત્યારપછી ત્રણ મુહૂર્ત્ત
સુધી તે જળ પ્રાસુક (અચિત્ત) રહે છે અને ત્યારપછી પાણી
સચિત્ત થઈ જાય છે, એમ જિનેદ્રોએ કહ્યું છે. ૨૫૮.

૧૬૭ એકવીશ પ્રકારે થતું પ્રાસુક જળ.

ઉસ્સેઈમ ૧ સંસેઈમ ૨,

તંદુલ ૩ તિલ ૪ તુસ ૫ જવોદગા ૬ ચામં ૭ ।

સોવીર ૮ સુદ્ધવિયડં ૯,

અંચય ૧૦ અંચાય ૧૧ કવિટું ૧૨ ॥ ૨૫૯ ॥

માડલિંગ ૧૩ દક્ષ ૧૪ દાડિમ ૧૫,

ખજ્જુર ૧૬ નાલેર ૧૭ કયર ૧૮ વોરજલં ૧૯ ।

આમલગં ૨૦ ચંચાણ ૨૧,

પાણિય પઢમંગ મળિયાઈ ॥ ૨૬૦ ॥

લોઠ મસળવા માટે લીધેલું પાણી ૧, તીલ ધોયાનું પાણી ૨, ચોખ્ખા ધોયાનું પાણી ૩, તલના કોઈ પ્રકારવડે અચિત્ત કરેલું પાણી ૪, ફેતરા (કુકસા) ધોયાનું પાણી ૫, જવ ધોયાનું પાણી ૬, કાંજી (છાશ) નું પાણી ૭, સુરમાનું પાણી ૮, શુદ્ધ ઉકાળેલું પાણી ૯, આમ્ર (કેરીના છોતરાં) ધોયાનું પાણી ૧૦, આંબલીના છોતરાં ધોયાનું પાણી ૧૧, કોદાનું પાણી ૧૨, બીજોરાનું પાણી ૧૩, દ્રાક્ષનું પાણી ૧૪, દાઢમનું પાણી ૧૫, ખજુરનું પાણી ૧૬, નાળિયેરનું પાણી ૧૭, કેર ધોયાનું પાણી ૧૮, બોર ધોયાનું પાણી ૧૯, આમળા ધોયેલું પાણી ૨૦ અને ચંચા (વસ્તુવિશેષ) નું પાણી ૨૧-આ એકવીશ પ્રકારના પ્રાસુક પાણી પહેલા આચારંગ સૂત્રમાં કહ્યાં છે. ૨૫૯-૨૬૦ (આ શબ્દાર્થમાં પણ ફેરફાર જણાય છે તેમજ કઈ જાતનું પાણી ક્યાં સુધી સચિત્ત રહે તે ક્યારે અચિત્ત થાય તે પણ સમજવાનું છે તે સમજ્યા પછી તેનો ઉપયોગ કરવા યોગ્ય છે.)

૧૬૮ ઉકાળેલા પાણીનો ડાળ.

ઉળહોદગં તિદંડુ-કાલિય વાસાસુ તિપહરમચિત્તં ।

ચડ સિસિરે પળ ગિમ્હે, તેળ પરં હોઈ સચિત્તં ॥૨૬૧॥

ત્રણ ઉભરાએ ઉકાળેલું ઉપ્પુ જળ વર્ષાઋતુમાં ત્રણ પ્રહર મુધી અચિત્ત રહે છે, શિયાળામાં ચાર પ્રહર મુધી અચિત્ત રહે છે અને ઉનાળામાં પાંચ પ્રહર મુધી અચિત્ત રહે છે. ત્યારપછી સચિત્ત થઈ જાય છે. ૨૬૧. (આ મતલબની જ ગાથા ઉપર ૨૫૭ મી કહેલી છે તેથી આ અન્યકૃત ગણાય છે.)

૧૬૯ વગર ચાળેલા લોટને અચિત્ત થવાનો કાળ.

પણ દિણ મીસો છુટો, અચાલિઓ સાવળે અ મદ્વણ.
ચડ આસો કત્તીણ, મગસિર પોસમિ તિન્નિ દિણા ॥૨૬૨॥
પણ પહર માહ ફગ્ગુણિ, પહરા ચત્તારિ ચિત્ત વીસાહે ।
જિઠ્ઠાસાઢે તિપહર, તેણ પર હોઈ અચિત્તો ॥૨૬૩॥

ચાળ્યા નિનાનો આટો શ્રાવણ અને ભાદ્રપદ માસમાં પાંચ દિવસ મુધી મિશ્ર રહે છે, આશ્વિન અને કાર્તિક માસમાં ચાર દિવસ, માર્ગશીર્ષ અને પૌષ માસમાં ત્રણ દિવસ, માઘ અને ફાલ્ગુન માસમાં પાંચ પ્રહર, ચૈત્ર અને વૈશાખ માસમાં ચાર પ્રહર તથા જ્યેષ્ઠ અને અષાઢ માસમાં ચાળ્યા નિનાનો આટો ત્રણ પ્રહર મુધી મિશ્ર રહે છે, ત્યારપછી તે અચિત્ત થઈ જાય છે. ૨૬૨-૨૬૩ (ચાળેલો લોટ તરતથીજ અચિત્ત ગણાય છે.)

૧૭૦ આપધ વિગેરેને અચિત્ત થવાના કારણ.

સય જોયળ જલમગ્ગે, થલમગ્ગે જોયળાઈ સદુવરિ ।
હરડે પિપર મિરીયા, સમણ અચિત્ત વાવારો ॥૨૬૪॥

હરડે, પીપર અને મરી એ વસ્તુઓ જળમાર્ગે સો જોળન ઉપરથી આવી હોય અને રથળમાર્ગે સાઠ જોળન ઉપરાતથી આવી હોય તે સિદ્ધાંતમાં તેનો અચિત્તપણાનો વ્યાપાર કહેા છે. ૨૬૪.

૧૭૪ ચાર કાલિકાચાર્યનો સમય વિગેરે.

સિરિવીરાઝ ગણસુ, પળતીસહિષ તિસયવરિસેસુ ।

પદમો કાલગસૂરી, જાઓ સામુજ્જનામુ ત્તિ ॥૨૭૨॥

શ્રી મહાવીર સ્વામીના નિર્વાણથી કાંઈક અધિક વ્રણસો ને પાંત્રીશ વર્ષ ગયા ત્યારે પહેલા કાલિકાચાર્ય નામના સૂરિ થયા. તેનું બીજું નામ શ્યામાચાર્ય હતું. ૨૬૨.

ચડસયતિપદ્મવરિસે, કાલિગગુરુના સરસ્વતી ગહિયા ।

ચિહુસયસત્તરિવરિસે, વીરાઝ વિક્રમો જાઓ ॥૨૭૩॥

વીરના નિર્વાણથી ચારસો ને તેપન વર્ષ બીજા કાલિકાચાર્ય થયા, તેમણે શ્વેચ્છ રાજાને લાવી ગર્દભિદલ રાજાને હણીને પોતાની ભાણેજ સરસ્વતી નામની સાધ્વીને ગ્રહણ કરી હતી. વીર નિર્વાણથી ચારસો ને સીતેર વર્ષ વિક્રમ રાજા થયા. ૨૭૩.

પંચેવ ય વરિસસણ, સિદ્ધસેનાદિવાયરો પયડો ।

સત્તસય વીસ અહિષ, કાલિકગુરુ સક્કસંથુણિઓ ॥૨૭૪॥

વીરનિર્વાણથી પાંચસો વર્ષ સિદ્ધસેન દિવાકર સૂરિ થયા, અને કાંઈક અધિક સાતસો ને વીશ વર્ષ ત્રીજા કાલિકાચાર્ય થયા, તેમણે શકેંદ્રના પૂછવાથી નિગોદતું ચથાર્થ સ્વરૂપ કહ્યું હતું તેથી શકેંદ્રે તેમની સ્તુતિ કરી હતી. ૨૭૪.

નવસય તેણુણહિં, સમઙ્કંતેહિં વદ્ધમાણાઓ ।

પજ્જૂસણા ચડત્થી, કાલિગસૂરીહિ તા ઠવિયા ॥૨૭૫॥

વર્ધમાનસ્વામીના નિર્વાણથી નવસો ને ત્રાણું વર્ષ વ્યતીત થયા ત્યારે ચોથા કાલિકાસૂરિએ પાંચમને બદલે ચોથને દિવસે પચ્ચણા (સંવચ્છરી) સ્થાપન કરી. ૨૭૫.

જીય કાઝળ પુળ, તુરમણિ દત્તસ્ત કાલિયજ્ઞેણ ।
અવિ ચ સરીર ચત્તં, ન ચ મણિયમહમ્મસજુત્તં ॥૨૭૬॥

ભાણેજને બોધ કર્યો તે છત-આચાર છે એમ બાણીને તુર-
મણી નામની નગરીમા પોતાના ભાણેજ દત્ત નામના ગતે પાને
કાલિકાચાર્ય ગયા. તેમણે પોતાના શરીરનો ત્યાગ કર્યો એટલે
દરકાં ન કરી, પરંતુ અધર્મશુક્ત અસત્ય વચન બોલ્યા જ નહીં.
એટલે કે દત્ત રાજાએ પ્રાણાત સુધીનો ભય બતાવ્યા છતાં યજ્ઞતુ
ફળ પૂછ્યું ત્યારે શુરએ યજ્ઞતુ ફળ નરક જ કહ્યું તેથી દત્ત રાજા
અતિ દોષ પામ્યો, પરંતુ તે શુરને કાષ્ટપણ કરી શક્યો નહીં, ઉલટા
પોતે મરીને નરકે ગયો. ૨૭૬.

૧૭૫ આગમને પુસ્તકા૩૬ કર્યાનો સમય.

વહ્નિહિપુરમ્મિ નયરે, દેવઢ્ઠીપમુહેણ સમણસઘેણ ।
પુત્યે આગમ લિહિઓ, નવસય અસીઙ્ગ તદા વીરો ॥૨૭૭॥

વીરનિર્નાશથી નવમો ને એ ગી વર્ષે વૃક્ષભીપુર નગરમા
દેવદિગ્ગણિ ક્રમાશ્રમણ વિગેરે શ્રમણમથે આગમને પુસ્તકમા
લખાવ્યા. ૨૭૭

૧૭૬ દિગ્ગમની ઉત્પત્તિનો સમય.

રહવીરપુરનયરે, તહ સિદ્ધિગયસ્સ વીરનાહસ્સ ।
હસયનવડન્તરીણ, સ્વમણા પાસાડિયા જાયા ॥ ૨૭૮ ॥

શ્રી વીરનાથ સિદ્ધિમા ગયા પરી છો ને નવ વર્ષે વ્ય-
તીપુર નામના નગરમા પાખરી શ્રમણ (દિગ્ગમર) થયા. ૨૭૮.

૧૭૭ બીજવાર આગમનુ પુસ્તકા૩૬પણુ.

દુઢિમક્કમ્મિ પણદે, પુણરવિ મેલિત્તુ સમણસઘાઓ ।
મહુરાણ અણુઓગો, પવ્વત્તઈ સ્વદિલો સૂરી ॥ ૨૭૯ ॥

બાર વર્ષના દુકાળ પૂર્ણ થયો ત્યારે સ્કંદિલાચાર્ય નામના સૂરિએ કરીથી મથુરાનગરીમાં સકળ શ્રમણસંઘ એકઠો કરી આગમનો અનુયોગ (વ્યાખ્યા) પ્રવર્તાવ્યો. (આગમો પુસ્તકાદિક કર્યા) આતું નામ માથુરી વાચના કહેવાય છે. ૨૯૯.

૧૭૮ પૂર્ણિમા તથા અમાવાસ્યા બદલ ચૌદશની પાખી કરવાનો સમય.

વારસવાસસણસુ, પુણિમદિવસાઽ પક્ષિવયં જેણ ।
ચઽદસી પદમં પદ્મં, પક્ષ્પિયં સાહિસૂરીહિં ॥ ૨૮૦ ॥

વીરનિર્વાણથી બારસો વર્ષે સ્વાતિસૂરિએ પૂર્ણિમાના દિવસને બદલે ચૌદશની પાખીતું પર્વ પ્રથમ પ્રવર્તાવ્યું. ૨૮૦. (તપગચ્છની માન્યતા પ્રમાણે પાખી તો ચૌદશની જ હતી, ચોમાસી પૂર્ણિમાની હતી તે જ્યોત્ષી ચોથની સંવત્સરી કરી ત્યારથી ચૌદશની ઠરાવી.)

(૨૮૦ થી ૨૮૮ સુધીની નવ ગાથાઓ અચળગચ્છની માન્યતાની છે.)

૧૭૯ શ્રાવકને માટે મુખવસ્ત્રિકા અને ચરવલાની સ્થાપના.

સાવયજણ મુહપત્તી, ચવલો તહ વિ સંઘસંજુત્તો ।
હરિમદ્સૂરિગુરુણો, દસપુરનયરમ્મિ ઠાવેઝ ॥ ૨૮૧ ॥

હરિભદ્રસૂરિ ગુરુએ દશપુરનામના નગરમાં સર્વ સંઘ એકઠો કરી શ્રાવકજનોને માટે મુખવસ્ત્રિકા અને ચરવલાને સ્થાપન કર્યા. ૨૮૧.

પણપણવારસસણ, હરિમદ્દો સૂરિ આસિ પુઠ્ઠવકણ ।
તેરસય વીસ અહિણ, વરિસેહિં વપ્પમદ્દપહૂ ॥ ૨૮૨ ॥

વીરનિર્વાણથી બારસો ને પંચાવન વર્ષે હરિભદ્રસૂરિ પ્રથમ મંથકાર થયા અને કાંઈક અધિક તેરસો ને વીશ વર્ષે અપ્પભદ્ર સૂરિ થયા. ૨૮૨.

૧૮૦ અષ્ટમી તથા પાક્ષિક^૧ તિથિનો નિર્ણય.

છટ્ઠીસહિયા ન અષ્ટમી, તેરસિસહિયં ન પસ્વિય હોઈ ।
પડિવેસહિય ન કયાવિ, હ્ય મણિયં જિણવરિદોહિં ॥૨૮૩॥

છઠ્ઠ મહિત આઠમ લેવી નહી, અને તેરસ સહિત પાખી
લેવી નહી તેમાં પણ પડના સહિત પાખી તો કદાપિ લેવી નહીં.
એમ જિને દોએ કહ્યું છે. ૨૮૩.

૧ પળ્લરસમ્મિ ચ દિવસે, કાયવ્વા પસ્વિયં તુ પાણ્ણ ।
ચડ્ઠસિસહિયં કહ્યા વિ,
ન હુ તેરસિ સોલમે દિવસે ॥ ૨૮૪ ॥

પ્રાપ્તે કચીને પદ્મમે દિવમે પાખી કરનાની છે, કોઠકવા-
ચોદશ મહિત પાખી ક-વી પણ તેરસ સહિત ન કરવી તેમજ
મોળમે દિવમે (એટલે પડના સહિત) ન કરવી. ૨૮૪.

અષ્ટમિતિહીણ સયલ, કાયવ્વા અષ્ટમી ચ પાણ્ણ ।
અહવા સત્તમીઅમિઅ, નવમે છટ્ટે ન કહ્યા વિ ॥૨૮૫॥

પ્રાપ્તે કચીને સયળી આઠમની તિથિ હોય એવી આઠમ
ક-વી, અથવા સાતમી મહિત આઠમ હોય તે ક-વી, પ-તુ
નવમી કે પ-ઠી સહિત હોય તે કદી કરવી નહીં. ૨૮૫.

પસ્વસ્સ અઢ અષ્ટમી, માસદ્વાણ પસ્વિય હોઈ ।
સોલમિદિવસે પસ્વી, કાયવ્વા ન હુ કહ્યા વિ ॥૨૮૬॥

પદ્મ (પળ્ણાટીયા) ને અર્ધે આઠમ ક-વી અને માસને અર્ધે
પાખી ક-વી પરંતુ મોળમે દિવમે કદાપિ પાખી કરવી નહીં. ૨૮૬

પક્ષિય પડિક્કમણાઓ, સઠિઅપહરમ્મિ અઢમી હોઈ ।
તસ્થેવ પચ્ચક્ષાણં, કરિંતિ પવ્વેસુ જિણવયણા ॥૨૮૭॥

પાખીના પ્રતિક્કમણથી સાઠ પહોરે આઠમં આવે છે, તેજ પર્વમાં પ્રત્યાખ્યાન કરવું એમ જિનવચન છે. ૨૮૭.

જડયાઓ અઢમી લગ્ગા, તડયાઓ હુંતિ પક્ષવસંધીસુ ।
સઠિ પહરમ્મિ નેયા, કરિંતિ તિહિ પક્ષિયપડિક્કમણં ॥૨૮૮॥

જ્યારે અષ્ટમી તિથિ લાગે ત્યારે પક્ષની સંધિ હોય છે, અને ત્યારથી સાઠ પહોર વ્યતીત થાય ત્યારે પાખી પ્રતિક્કમણ કરવું જોઈએ. ૨૮૮. (અહીં સુધીની ૯ ગાથા અન્ય ગરંથી માન્યતાની છે.)

૧૮૧ સાઠપોરસી વિગેરેનું માન.

નિયતંણુ નવહિ પણહિં, પોસે માસમ્મિ પોરસી સઢ્ઠા ।
ઇક્કિક્કય પયહાણી, આસાઢે જાવ તિન્નિ પયા ॥૨૮૯॥

પોષ માસમાં પોતાના શરીરની છાયા નવ પગલાં પ્રમાણુ થાય ત્યારે 'સાઠપોરસી' થાય છે. ત્યારપછી એક એક માસે એક એક પગલાંની હાનિ કરતાં અષાઢ માસે ત્રણ પગલાં છાયા થાય ત્યારે સાઠપોરસી થાય છે. (ત્યારપછી શ્રાવણે ચાર, ભાદ્રપદે પાંચ, આશ્વિને છ, કાર્તિકે સાત અને માર્ગશીર્ષ માસે આઠ પગલે સાઠપોરસી થાય છે.) ૨૮૯.

અઢાઈ દિવસેહિં, અંગુલ ઇક્કિક્ક વઢૂઈ હાઈ ।
આસાઢાઓ પોસે, પોસાઓ જાવ આસાઢં ॥ ૨૯૦ ॥

અષાઢથી પોષ માસ સુધી અઢી અઢી દિવસે એક એક આંગળ છાયાની વૃદ્ધિ કરવી, અને પોષ માસથી અષાઢ માસ સુધી અઢી અઢી દિવસે એક એક આંગળ છાયાની હાનિ કરવી;

એટલે કે અપાઠ માસને પહેલે દિવસે ત્રણ પગલાંની છાયાએ સાઠ પોરસી થાય છે, અને ત્યારપછી અઢી દિવસે ત્રણ પગલા ઉપર એક આગળ છાયા હોય તે વખતે સાઠપોરસી થાય છે. એ પ્રમાણે અઢી અઢી દિવસે એક એક આગળ વધારતા ત્રીજા દિવસે એટલે એક માસે બાર આગળ એટલે એક પગલા જેટલી છાયા વધે છે, તેથી શ્રાવણ માસને પહેલે દિવસે ચાર પગલા છાયા હોય ત્યારે સાઠ-પોરસી થાય છે. એ પ્રમાણે વધતા વધતા પાંચ માસને પહેલે દિવસે નવ પગલા છાયા થાય ત્યારે સાઠપોરસી થાય છે. ત્યાર પછી અઢી અઢી દિવસે એક એક આગળ આછી કરી, એટલે માઘ માસને પહેલે દિવસે આઠ પગલાંની છાયાએ સાઠપોરસી થશે. એ પ્રમાણે પાછી હાનિ કરતા કરતા અપાઠ માસના પહેલા દિવસે ત્રણ પગલાંની છાયાએ સાઠપોરસી થશે. ૨૯૦.

૧૮૨ પુરિમદ્વંતુ પ્રમાણ.

આસાઢે સમછાયા, પોસે માસે હવંતિ છપાયા ।

ઘટ્ટતિ હીયમાણે, પણ પણ હોઈ પુરિમદ્વં ॥ ૨૯૧ ॥

અપાઠ માસમા પોતાના શરીરમા સમાઈ ગયેલી છાયા હોય ત્યારે પુરિમદ્ થાય છે, અને પાંચ માસમા પોતાના શરીરની છાયા છ પગલાંની (ત્રણ હાથની) હોય ત્યારે પુરિમદ્ થાય છે. એ જ પ્રમાણે માસે માસે એક એક પગલાંની વૃદ્ધિ તથા હાનિ કરવી. ૨૯૧ - (દરેક મહિને એક પગલુ એટલે ૧૨ આગળ ઘટાડની તે આગળ બતાવે છે.)

માઘે દુહતિ છાયા, વારસ અગુલપમાણ પુરિમદ્વં ।

માસે વારગુલહાણી, આસાઢે નિદિયા સવ્વે ॥ ૨૯૨ ॥

માઘ માસમા બે હાથ અને બાર આગળ (કુલ પાંચ પગલા) છાયા હોય ત્યારે પુરિમદ્ થાય છે. એનું અપાઠ માસમાં સર્વ છાયા ત્રિઠી જાય એટલે શરીરમા જ સમાઈ જાય ત્યારે પુરિમદ્ થાય છે. એ ગીતે માસે માસે બાર બાર આગળની હાનિ કરી. ૨૯૨.

પંચાવન વર્ષની ઉમ્મર થયા પછી પ્રાચે સ્ત્રીઓની યોનિ
સ્નાન થાય છે, એટલે કર્મભાઈ જાય છે (રેતસ રહિત થાય છે,
ગર્ભ ધારણ કરવા યોગ્ય રહેતી નથી.) તથા પુરૂષ પ્રાચે પંચો-
તેર વર્ષ પછી અખીજ (વીર્ય રહિત) થાય છે. ૨૮૮. (આ વર્ષોમાં
પણ કાળે કરીને ઓછાપણું થતું આવે છે. આયુષ્ય વરતાં તે પણ
ઘટે છે. આ પ્રમાણ સો વર્ષના આયુને અંગે જણાય છે.)

૧૮૯ ગર્ભાવાસનું દુઃખ.

સુહિં અગ્નિવણ્નાહિં, સમભિજ્ઞૈ જંતુણો ।

જાવદ્વયં ગોયમા ! દુઃખં, ગર્ભે અદ્યુગ્નં તદ્વા ॥૩૦૦॥

તપાવીને અગ્નિના વર્ણ જેવી કરેલી સોયોવડે રૂંવાડે રૂંવાડે
લેકતાં જંતુને જેટલું દુઃખ થાય છે, તેના કરતાં આઠ ગુણું દુઃખ
ગર્ભમાં રહેલા જંતુને થાય છે. ૩૦૦. (આ દુઃખ અવ્યક્તપણે
ભોગવે છે.)

૧૯૦ પ્રસવ વખતે થતું દુઃખ.

ગર્ભાઓ નિહરંતસ્સ, જોણીજંતણપીલણે ।

સયસાહસ્સિયં દુઃખં, કોડાકોડિયુગ્નં તદ્વા ॥ ૩૦૧ ॥

ગર્ભમાંથી નીકળતા જંતુને યોનિચત્રમાં પીણ પામવાથી
(પીણાવાથી) ગર્ભવાસના કરતાં લાખ ગુણું અને કોટાકોટિ ગુણું
દુઃખ થાય છે. ૩૦૧. (આ દુઃખ પણ અવાચ્ય સ્થિતિમાં
ભોગવે છે.)

૧૯૧ કોણિક અને ચેટક રાજના યુદ્ધમાં હણાયેલા
મનુષ્યોની સંખ્યા તથા ગતિ.

કોણિયચેડયરણ્ણો, રણમિ છન્નુવદ્લક્ષ્મણુઆણં ।

ચમરિંદેણમિહયા, વીયદિણે લક્ષ્મચુલસીદ્ધ ॥ ૩૦૨ ॥

एगो सोहम्मसुरो, वीओ मणुओ महाविदेहम्मि । -
दससहस्सा सच्छगई, सेसा य नरयतिरिएसु ॥३०३॥

ચમરેદ્રે કોણિક અને ચેટક રાજતા યુદ્ધમાં પહોલે દિવસે
છત્તુ લાખ મનુષ્યો હુણ્યા અને બીજે દિવસે ચારાશી લાખ
મનુષ્યો હુણ્યા. તેમાંથી એક મનુષ્ય સૌધર્મ દેવલોકમાં દેવ થયો,
બીજે એક મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં મનુષ્ય થયો, દશ હજાર મનુષ્યો
અત્યગતિને પામ્યા, અને બાકીના મનુષ્યો નરક તથા તિર્યગ્
ગતિને પામ્યા. ૩૦૨-૩૦૩.

૧૬૨ ચૌદ પૂર્વના નામ.

उप्पायपुव्व १ मग्गायणी २ य,
वीरियाणं ३ च अत्थिनत्थी ४ च ।
णाणं ५ तह सच्चं ६ पूण,
आयप्पवाय ७ तहा कम्मं ८ ॥ ३०४ ॥
पच्चक्खाण ९ विज्जा १०,
कल्लाण ११ पाणवाय १२ चारस्समं ।
किरियाविसालं १३ भणिय,
चउदसम विदुसारं १४ च ॥ ३०५ ॥

ઉત્પાદ પૂર્વ ૧, અગ્ગાયણી પૂર્વ ૨, વીર્યપ્રવાદ પૂર્વ ૩,
અસ્તિનાસ્તિ પૂર્વ ૪, જ્ઞાનપ્રનાદ પૂર્વ ૫, સત્યપ્રનાદ પૂર્વ ૬,
આત્મપ્રવાદ પૂર્વ ૭, કર્મપ્રનાદ પૂર્વ ૮, પ્રત્યાખ્યાનપ્રનાદ પૂર્વ
૯ નિધાપ્રનાદ પૂર્વ ૧૦, કલ્યાણપ્રનાદ પૂર્વ ૧૧, પ્રાણનાય પૂર્વ
બારમું ૧૨, કિર્યાવિશાલ પૂર્વ તેરમું ૧૩ તથા ચૌદમું બિદુસાર
નામનું પૂર્વ ૧૪-આ ચૌદ પૂર્વના નામ જાણવા, ૩૦૪-૩૦૫.

૧૯૩ સિદ્ધાંતના એક પદમાં કહેલી શ્લોકની સંખ્યા.

एगवन्नकोडि लक्खा, अट्टेव सहस्स चुलसी य ।

સયછકં નાયવ્વં, સદ્દાઙ્ગવીસ સંમયમ્મિ ॥ ૩૦૬ ॥

સિદ્ધાંતમાં એકાંવન કરોડ, આઠ લાખ, ચોરાશી હજાર, છસો ને સાડી એકવીશ ૫૧૦૮૮૪૬૨૧૧ શ્લોકોનું એક પદ કહેલું છે. ૩૦૬. (શ્રી અનુયોગદ્વાર સૂત્રની વૃત્તિમાં ૫૧૦૮૮૬૪૦૧ શ્લોક એક પદમાં હોય એમ કહ્યું છે. ઇતિ સેનપ્રજ્ઞે. પ્રશ્ન ૮૨. આવા ૧૮૦૦૦ પદ આચારાંગના પ્રથમ હતા અને તેથી બમણા બમણા બીજા અંગના હતા. ૧૧ અંગના મળીને ૩૬૮૪૬૦૦૦ પદો હતા. તેનો સંક્ષેપ શ્રી દેવર્દિંગણિ ક્ષમાશ્રમણે કરેલો છે.)

૧૯૪ મોક્ષગતિનો સરલ માર્ગ.

नाणेण जाणई भावे, दंसणेण य सद्वहे ।

આયરે ય ચરિત્તેણ, એઓ સિદ્ધિપુરીપહો ॥ ૩૦૭ ॥

જ્ઞાનવડે પદાર્થોને જાણવા, દર્શન (સમકિત) વડે તેનાપર શ્રદ્ધા કરવી, અને ચારિત્ર (આચરણ-ક્રિયા) વડે તેને આચરવા, એ સિદ્ધિનગરીએ જવાનો સરલ માર્ગ છે. ૩૦૭.

૧૯૫ ગાથા (આર્યા) છંદનું લક્ષણ.

पढमो बारसमत्तो, बीओ अट्टारमत्तसंजुत्तो ।

જહ પદમો તહ તઙ્ગો, પળરસવિભૂસિયા ગાહા ॥ ૩૦૮ ॥

પહેલા પદમાં બાર માત્રા હોય, બીજું પદ અઠાર માત્રાનું હોય, જેવું પહેલું પદ તેવું જ ત્રીજું પદ (બાર માત્રાવાળું) હોય, તથા ચોથું પદ પત્તર માત્રાથી વિભૂષિત હોય-તે ગાથા છંદ કહેવાય છે. ૩૦૮.

સન્વાણ ગાહાણ, સત્તાવન્ન હવતિ-મત્તાઓ ।

પુન્નવદ્ધણ ય તીસા, સત્તાવીસા ય અવરદ્ધે ॥ ૩૦૯ ॥

એક આખી ગાથામાં કુલ સત્તાવને માત્રાઓ હોય છે. તેમાં ગાથાના મૂર્નાર્ધમાં (પહેલા અને ધીજ પાદમાં મળીને) ત્રીશ માત્રા હોય છે, તથા પશ્ચાર્ધમાં (ત્રીજા અને ચોથા પાદમાં મળીને) સત્તાવીસ માત્રા હોય છે. ૩૦૯.

૧૯૬ ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના છત્રીશ અધ્યયનોનાં નામ.

વિણય ૧ પરીસહ ૨ ચડરગી ૩,

અસંખ્યં ૪ હોઝ કામમરણં ૫ ચ ।

લુહગ ૬ ઇલગ ૭ કપિલા ૮,

નમી ૯ ય દુમ્પત્તયં ૧૦ નેય ॥ ૩૧૦ ॥

ઐકારસમ વહુસુય ૧૧,

હરિકેસી ૧૨ ચિત્તસંભુયં સારં ૧૩ ।

હસુઆરી ૧૪ ચડદસમ,

મિલ્લૂ ૧૫ વંમ ૧૬ જાણ મળિયં ॥ ૩૧૧ ॥

પાવસમણ ૧૭ તહ સજઙ્ ૧૮,

મિયપુત્ત ૧૯ અણાહિ ૨૦ સમુદ્ધપાલિય ૨૧ ।

રહનેમી ૨૨ વાવીસં,

કેસીગોયમ ૨૩ કૃપાવયણં ૨૪ ॥ ૩૧૨ ॥

જયઘોસ ૨૫ સંમાયોરી ૨૬,

સ્વલુંકિયં ૨૭ મુક્તવમગ્ગ ૨૮ સમ્મત્તં ૨૯, ।

તવમંગે ૩૦ ચરણવિહી ૩૧,

પમાયજ્ઞયણ ૩૨ વત્તીસં ॥ ૩૧૩ ॥

કમ્મપયડીઓ ૩૩ લેસા ૩૪,

અળગાર ૩૫ અજીવજીવવિભત્તી ૩૬ ।

છત્તીસ ઉત્તરજ્ઞય-નામા ણ્યસ્સ ણં હોઝ ॥ ૩૧૪ ॥

વિનય અધ્યયન ૧, પરીપહુ અધ્યયન ૨, ચતુરંગી અધ્યયન ૩, અસંખ્ય^૧ અધ્યયન ૪, અકામ-સકામં મરણ વિભક્તિ અધ્યયન ૫, કુલ્લક અધ્યયન ૬, એલક^૨ અધ્યયન ૭, કપિલ અધ્યયન ૮, નમિ અધ્યયન ૯, દ્રુમપત્ર અધ્યયન ૧૦, અઝ્યારમું ખાદુશ્ચુત અધ્ય-
યન ૧૧, હુરિકેશિ અધ્યયન ૧૨, ઉત્તમ એવું ચિત્રસંભૂતિ અધ્યયન ૧૩, ઔદમું ઇષુકારી અધ્યયન ૧૪, ભિક્ષુ અધ્યયન ૧૫, બ્રહ્મચર્ય અધ્યયન ૧૬, પાપશ્રમણ અધ્યયન ૧૭, તથા સંજતિ (રાજાતું) અધ્યયન ૧૮, મૃગાપુત્ર અધ્યયન ૧૯, અનાથી અધ્યયન ૨૦, સંમુદ્રપોલિત અધ્યયન ૨૧, બાવીશમું રથનેમિ અધ્યયન ૨૨, કેશી ગૌતમ અધ્યયન ૨૩, અષ્ટ પ્રવચન અધ્યયન ૨૪, જયઘોષ અધ્યયન ૨૫, સામાચારી અધ્યયન ૨૬, ખલુંકિય^૩ અધ્યયન ૨૭, મોક્ષમાર્ગ અધ્યયન ૨૮, સંચક્ત્વં પરાક્રમ અધ્યયન ૨૯, તપોમાર્ગ અધ્યયન ૩૦, ચારિત્રવિધિ અધ્યયન ૩૧, બત્રીશમું પ્રસાદસ્થાનાધ્યયન ૩૨, કર્મપ્રકૃતિ અધ્યયન ૩૩, લેશ્યા અધ્યયન ૩૪, અણુગાર માર્ગ અધ્યયન ૩૫ અને અણુવ-ણુવ વિભક્તિ અધ્યયન ૩૬-આ પ્રમાણે ઉત્તરાધ્યયનનાં ૩૬ અધ્યયનોનાં છત્રીશ નામે છે. ૩૧૦-૩૧૪.

૧ પ્રમાદોપ્રમાદ (અસંસ્કૃત), ૨ ઔરભ્રિય, ૩ ગણીયો બળદ.

૧૯૭ જ્ઞાનની વૃદ્ધિ કરનારાં નક્ષત્રો.

મિગસિર ૧ અદા ૨ પુસ્તો ૩,

તિન્નિ પુવ્વાઈ ૬ મૂલ ૭ મસલેસા ૮ ।

હત્થો ૯ ચિત્તા ૧૦ ચ તહા,

દસ વુદ્ધિકરાઈં નાળસ્સ ॥ ૩૧૫ ॥

મૃગશિર ૧, આદ્રા ૨, પુષ્ય ૩, ત્રણે પૂર્વા-પૂર્વાશ્વિની ૪, પૂર્વાષાઢા ૫, પૂર્વાશાદ્રપદ ૬, મૂલ ૭, અશ્લેષા ૮, હસ્તા ૯, તથા ચિત્રા ૧૦-આ દશ નક્ષત્રો જ્ઞાનની વૃદ્ધિ કરનારાં છે. એટલે કે આ દશ નક્ષત્રોમાં જ્ઞાન ભણવાનો આજ ભ કરવો સારો છે. ૩૧૫.

૧૯૮ પીસ્તાલીશ આગમની કુલ ગાથા સંખ્યા.

પળયાલીસ આગમ, સવ્વગંથાણ કુતિ છ લક્ષ્યા ।

પણુણસાઢિસહસ્સા, તિન્નિ સયા ચેવ તીસા ચ ॥૩૧૬॥

(હાલમાં વર્તતા) પીસ્તાલીશ આગમની સર્વ શ્લોક સંખ્યા- છ લાખ, આગળસાઢ હજાર, ત્રણ મો ને ત્રીશ ફપદ્મ૩૩૦ થાય છે. ૩૧૬. (આ હકીકત શ્રી જૈન પ્રબોધ ભાગ ૧ લામાં બહુ જ વિસ્તારે કહેલી છે. ૪૫ આગમની મૂળની ગાથાસંખ્યા તથા નિર્બુદ્ધિ, ભાષ્ય, સૂત્રિ, ટીકા વિગેરેનું તમામ પ્રમાણ તેમાં આપ્યું છે. તેમાં બતાવ્યા મુજબ સર્વ સંખ્યા આ પ્રમાણે થાય છે. ઈન્કે તે ચુકમા બેવું.)

૧૯૯ જ્ઞાન ભણવામાં અપ્રમાદપણુ રાખવું .

જઈ વિ દિવસેણ પયં, ધરેઈ પક્ષેણ વા સિલોગદ્ધ ।

ઉજોય મા મુંચસુ, જઈ ઇચ્છસિ સિખિવડં નાણં ॥૩૧૭॥

જો કદાચ એક દિવસમાંથી એક જ પદ (શબ્દ) ધારી શકાય (ભણી શકાય) અથવા એક પાખવાડીયામાં અર્ધ શ્લોક જ ભણી શકાય, તોપણ જો જ્ઞાન શીખવાની ઇચ્છા હોય તો તું તે સંબંધી ઉદ્યમને મૂકીશ નહીં. ૩૧૭. (ઉદ્યમ શરૂ રાખવાથી માસતુસ મુનિની જેમ ક્રમેક્રમે શક્તિ વધતી જાય છે, તેથી આ ઉપદેશ યોગ્ય છે.)

૨૦૦ નકારરૂપે ઉપદેશ.

પંથસમા નતિ જરા, દરિદ્રસમો અ પરાभवो नति ।
मरणसमं नति भयं, खुहासमा वेयणा नति ॥૩૧૮॥

નિરંતર મુસાફરી કરવી તેના જેવી બીજી કોઈ જરાવસ્થા નથી, દારિદ્ર્ય જેવો બીજો કોઈ પરાભવ નથી, મરણ જેવો બીજો કોઈ ભય નથી અને ક્ષુધા સમાન બીજી કોઈ વેદના નથી. ૩૧૮.

दयासमो न य धम्मो, अन्नसमं नति उत्तमं दाणं ।
सच्चसमा न य किंती, सीलसमो नति सिंगारो ॥૩૧૯॥

દયા સમાન બીજો કોઈ ધર્મ નથી, અન્ન જેવું બીજું કોઈ ઉત્તમ દાન નથી, સત્ય સમાન બીજી કોઈ કીર્તિ નથી અને શીલ જેવો બીજો કોઈ શણગાર નથી. ૩૧૯.

૨૦૧ આ ચાર પદાર્થ દુર્જય છે.

अक्खाण रसणी कम्माण-मोहणी तह वयाण वंभवयं ।
गुत्तीण य मणगुत्ती, चउरो दुक्खेहि जिप्पंति ॥૩૨૦॥

પાંચે ઇન્દ્રિયામાં જિવંહા ઇન્દ્રિય, આઠે કર્મમાં મોહનીકર્મ, પાંચે પ્રતોમાં અહમ્કાર અને ત્રણે ગુણિમાં મનગુણિ-આ ચારે દુર્જય હોવાય તેવાં છે. ૩૨૦.

૨૦૨ પાંચ સમિતિનું પાલન.

ઇરિણસણ ૧ માસાણ ૨, ઇસણાણ ૩ તહો મુળી ।
આયાળે ૪ પરિઘવળે ૫, હવડ જસ્સ મહોમયા ॥૩૨૧॥

ધર્મી સમિતિ ૧, ભાષા સમિતિ ૨, એપણા સમિતિ ૩, આદાન નિક્ષેપણા સમિતિ ૪ અને પાન્ધિપનિકા સમિતિ ૫-આ પાંચ સમિતિ જેને હોય તે મહા મુનિ કહેવાય છે. ૩૨૧.

(૨૦૩ નકારમાં ઉપદેશ.

મુત્તિસમ નતિય સુહં, નરયસમાણં દુહં મહં નતિય ।
વંમસમં નતિય વયં, સજ્જાયસમો તવો નતિય ॥૩૨૨॥

શુદ્ધિ (નિર્લોભતા-સ તોષ) સમાન કોઈ મુખ નથી, નરક સમાન બીજી કોઈ મોઢું નથી, બ્રહ્મચર્ય સમાન બીજી કોઈ પ્રત નથી અને સ્વાધ્યાય સમાન બીજી કોઈ તપ નથી. ૩૨૨.

૨૦૪ પાંચ કારણવડે જ કાર્ય અને એવી માન્યતા
સમક્રિતીને હોય.

કાલો ૧ સહાવર નિયર્ક ૨, પુઠ્ઠકચં ૪ પુરિસકારણે ૫ પંચ ।
સમવાણ સમ્મત્તં, ઇગતે હોડ મિચ્છત્તં ॥ ૩૨૩ ॥

કાળ ૧, સ્વભાવ ૨, નિયતિ (ભવિતવ્યતા) ૩, પૂર્વકૃત (કર્મ) ૪ અને પુરૂષકાર (ઉદ્ધમ) ૫-આ પાંચે કારણોનો સમૂહ દરેક કાર્યપરત્યે જે માનતો હોય તેને જ સમક્રિત હોય છે, અને જે આ પાંચમાંથી કોઈપણ એકને જ કારણરૂપે માનતો હોય તે અવશ્ય મિથ્યાત્વી છે એમ જાણવું. ૩૨૩.

૨૦૫ પાંચે ઇન્દ્રિયોની અનર્થતા.

ફાસિંદી ૧ રસાણિંદી ૨,

ઘાણિંદી ૩ ચક્ષુણિંદી ૪ ચ.સોયં ૫.

આથી ઇક્ષિકં, જીવં પાડેઈ સંસારે ॥ ૩૨૪ ॥

સ્પર્શન્દ્રિય (શરીરની ચામડી) ૧, રસન્દ્રિય (જિભડા) ૨,
ગ્રાણેન્દ્રિય (નાસિકા) ૩, ચક્ષુરિન્દ્રિય (નેત્ર) ૪ અને શ્રોત્રેન્દ્રિય (કાન)
૫-આ પાંચમાંથી એક એક ઇન્દ્રિય પણ (છુટી મૂકી હોય તો)
જીવને સંસારમાં પાડે છે. ૩૨૪.

૨૦૬ પાંચે પ્રમાદની અનર્થતા.

મજ્જં ૧ વિસય ૨ કસાયા ૩,

નિદ્રા ૪ વિગ્રહા ૫ ચ પંચમી મળિયા ।

આ પંચ પમાયા, જીવં પાડેઈ સંસારે ॥ ૩૨૫ ॥

મદ્ય ૧, વિષય ૨, ક્રપાચ ૩, નિદ્રા ૪ અને પાંચમી વિક્રધા ૫
કહેલી છે-આ પાંચે પ્રમાદ જીવને સંસારમાં પાડે છે. ૩૨૫.

૨૦૭ ધર્માદિક નહીં માનનારને કરવા યોગ્ય શિક્ષા.

જો મળઈ નતિય ધમ્મો, ન સામઙ્ગ્યં ન ચેવ ચ વયાઈં ।
સો સમણસંઘવજ્ઞો, કાયવ્વો સમણસંઘેહિં ॥ ૩૨૬ ॥

જે કોઈ મનુષ્ય કહે કે હાલમાં ધર્મ નથી, સામાયિક નથી
અને ત્રેતા પણ નથી, તે મનુષ્યને સકળસંઘ મળી સકળસંઘ
બહાર કરવો. ૩૨૬.

૨૦૮ ભયના સાત સ્થાન.

ફહલોય ૧ પરલોય ૨,

આદાણ ૩ આજીવિયં ૪ તહ સહસા ૫ ।

અકિત્તીભયદ મરણં ૭, ઇષ સત્ત ભયદ્વાળા ॥ ૩૨૭ ॥

આલોક ભય ૧, પગલોક ભય ૨, આઘાત ભય ૩, આજીવિકા ભય ૪, તથા સહસાત્કારભય ૫, અપજસભય ૬, અને મરણ ભય ૭-આ માત્ર ભયના સ્થાનો છે એટલે જ્યોતે આ સાત પ્રકારના ભયનો સભવ છે. ૩૨૭.

૨૦૯ સાધુની સાત મંડળી.

સુત્તે ૧ અત્યે ૨ મોયણ ૩, કાલે ૪ આવસ્સણ ૫ ચ સજ્જાણ ૬ ।

સથારણ ૭ વિ ચ તહા, સત્ત ઇમા મંડલી હંતિ ॥ ૩૨૮ ॥

સૂત્ર મંડલી ૧, અર્થ મંડલી ૨, લોભન મંડલી ૩, કાળ મંડલી (પડિલેહુણ મંડલી) ૪, આનરયક મંડલી (પ્રતિક્રમણ મંડલી) ૫, સ્વાધ્યાય મંડલી ૬ અને સથારા-પોરસી મંડલી ૭-સાધુઓને આ સાત પ્રકારની મંડળી હોય છે. ૩૨૮. (અર્થાત્ આ સાત કાર્ય અમુક યુનિઓ મળીને કરે છે-મળીને કરવા થાય છે.)

૨૧૦ આઠ અભયનાં નામ.

સંગમય ૧ કાલસૂરી ૨, કવિલા ૩ અંગાર ૪ પાલિયા દુમ્મિ ૬ ।

નોજીવ ૭ સત્તમો વિય, ઉદાહવાયઓટ અ અઠ્ઠમઓ ॥ ૩૨૯ ॥

સંગમક દેવ ૧, કાળ નામનો કસાર્થ ૨, કપિલા દાસી ૩, અંગારમર્દક આચાર્ય ૪, બે પાલક ૫, નાજીવન સ્થાપન કરનાર

૧ એક પાત્રથી યુનિને પીલનાર અને બીજો કૃષ્ણપુત્ર પાલક નામે દત્તો તે

(રોહિણી) ૭ તથા આઠમે ઉદાયી રાજનો ઘાત કરનાર (વિનય-
રત્ન નામનો સાધુ) ૮—આ આઠ અભવ્ય કહ્યા છે. (અહીં
નોજીવના સ્થાપન કરનારને અભવ્ય કહ્યો છે, પણ અન્ય ગ્રંથમાં
સાત અભવ્ય કહેલા છે. એટલે કે નોજીવના સ્થાપકને અભવ્યમાં
ગણ્યો નથી.) વળી કોઈ ગ્રંથમાં નવ પણ કહ્યા છે. તેમાં ‘નોજીવ
ગુરુમાહિલ (નોજીવ સ્થાપક તથા ગોષ્ઠામાહિલ) એવો પાઠ લખી
ગોષ્ઠામાહિલને નવમે ગણ્યો છે. પરંતુ સાત અભવ્ય કહેવા એ
ઠીક લાગે છે. કેમકે નોજીવ સ્થાપક અને ગોષ્ઠામાહિલને તો નિન્હવો
કહ્યા છે એટલે કે તેઓ સમકિતથી ભ્રષ્ટ થઈ મિથ્યાત્વમાં ગયા
છે. તેમને અભવ્ય હોવાનો સંભવ નથી. ૩૨૯.

૨૧૧ અષ્ટમંગળનાં નામ.

દુષ્પણ ૧ મદ્રાસણ ૨,

વદ્ધમાણ ૩ સિરિવચ્છ ૪ મચ્છ ૫ કલસા ૬ ય ।

સત્થિય ૭ નંદાવત્તા ૮, લિહિયા અટ્ટટ્ટ મંગલયા ॥૩૩૦॥

દર્પણ (અરિસો) ૧, ભદ્રાસન ૨, વર્ધમાન (ડાબલો)^૧ ૩,
શ્રીવત્સ ૪, મરુચ ચુગળ ૫, કળશ ૬ સ્વસ્તિક ૭ અને નંદાવર્ત
૮—એ આઠ મંગળ કહેલા છે. ૩૩૦.

૨૧૨ શ્રાવકનું કર્તવ્ય.

અનિયાણુદારમણઓ, હરિસવસવિસપ્પકંચુઅકરાલો ।

પૂણ્ણ વીયરાયં, સાહમ્મીસાહુમત્તી ય ॥ ૩૩૧ ॥

શ્રાવક નિયાણા રહિત, ઉદાર મનવાળા અને હર્ષના વશથી
વિક્રંસ્વર થયેલા રોમાંચ કંચુકવાળા થઇને વીતરાગની પૂજા કરે
અને સાધર્મિક તથા સાધુની ભક્તિ કરે. ૩૩૧.

૨૧૩ આવકના દ્રવ્યનો સદુપયોગ,

નિયદઘ્વમઽઘ્વજિણંદ-ભવણજિણવિંવવરપદ્મસુ ।

વાવઙ્ પસત્થપુત્થે, સુતિત્થતિત્થયરજત્તાસુ ॥ ૩૩૨ ॥

આવકે પોતાનું દ્રવ્ય અપૂર્વ (નવીન) જિનભવન, જિન-
બિબ્બ, તેમની શ્રેષ્ઠ પ્રતિષ્ઠા કરવી, પ્રશસ્ત પુસ્તક (આગમ વિગેરે)
લખાવવા, સુતીર્થો અને તીર્થ કરની યાત્રા કરવી-આ સર્વ સ્થાને
વાપરવું યોગ્ય છે. ૩૩૨.

૨૧૪ દશ પ્રકારના પુણ્યક્ષેત્રનાં નામ.

જિણભવણ૧ વિંવર પુત્થય૩, સંઘસરૂવાઙ્ ૭ સત્ત ચિત્તાઙ્ ।

દીણોદ્ધારણ ૮ પોસહ-સાલા ૯ સાહારણ ૧૦ દસહા ॥ ૩૩૩ ॥

જિનભવન ૧, જિનબિબ્બ ૨, પુસ્તક ૩, ચાર પ્રકારનો સઘ ૪
તે સ્વરૂપવાળા સાત ક્ષેત્રો કહ્યા છે, તદુપરાત દીનજનનો ઉદ્ધાર,
પાપધર્માળા અને સાધારણ એ ત્રણ ક્ષેત્ર ભોળવનાથી દશ પ્રકારના
(ઉત્તમ) ક્ષેત્ર કહેવાય છે. ૩૩૩.

૨૧૫ વર્જવા યોગ્ય નવ નિયાણાં.

નિવં ૧ ધળર નારી ૩ નર ૪ સુર ૫,

અપ્પપ્પવિચાર ૬ અપ્પવિચારત્ત ૭ ।

સહુત્તં ૮ દરિદ્ધત્ત ૯, વજ્જણ નવ નિયાણાં ॥ ૩૩૪ ॥

રાજા થાઉં ૧, ધનવાન થાઉં ૨, સ્ત્રી થાઉં ૩, પુરૂષ થાઉં ૪,
દેન થાઉં ૫, જે દેનલોકમાં પોતાને શરીરે જ પ્રવિચાર-મૈથુન કરાય છે
એના દેનલોકમાં ઉત્પન્ન થાઉં ૬, જે દેનલોકમાં બિલકુલ પ્રવિચાર-
મૈથુન નથી ત્યાં ઉત્પન્ન થાઉં ૭, આનકના કુળમાં ઉત્પન્ન થાઉં ૮

૧ સાધુ, સાધ્વી, આવક અને આવિમ ૨ આવક થવાનું ધારે તેમાં મુનિપણાની
આશિષ હોવાથી નિવાળું ગણ્યું છે તેને આગામી ભવે મુનિપણ પ્રાપ્ત થવું નથી

(૧૩૨)

અને દરિદ્ર થાઉં છ-આ નવ નિયામોં ભવ્યપ્રાણીએ વર્જવા
લાયક છે. ૩૩૪.

૨૧૬ દશ પ્રકારના કલ્પવૃક્ષ.

ગિહ૧ જોઈ૨ મૂસળંગા૩,

મોયળ૪ માયળ૫ તહેવ વત્થંગા૬

ચિત્તરસા*૭ તુડિયંગા૮,

કુસુમંગા૯ દીવયંગા૧૦ ચ ॥૩૩૫॥

શૃણંગ ૧, જ્યોતિષાંગ ૨, ભૂપણંગ ૩, ભોજનાંગ ૪, ભાજ-
નાંગ ૫, તથા વળી વસ્ત્રાંગ ૬, ચિત્તરસાંગ ૭, તુટિયાંગ ૮, કુસુમાંગ ૯
અને દીપકાંગ ૧૦-આ દશ પ્રકારના કલ્પવૃક્ષો પોતાના નામ સદૃશ
વસ્તુ (શૃણુ, જ્યોતિ, ભૂપણ, ભોજન, ભાજન, વસ્ત્ર, વિચિત્ર પાન,*
વાજીત્ર, કુસુમ ને દીપ) ને આપનાર હોય છે. ૩૩૫.

૨૧૭ અરિહંતાદિક દશની વૈયાવચ્ચ.

અરિહંત૧ સિદ્ધ૨ ચેઙ્ગ૩,

સુણ૪ ચ ધમ્મે૫ ચ સાહુ૬ સૂરીઓ ૭ ।

કુલ૮ ગણ૯ સંઘ૧૦ ચ તહા,

વૈયાવચ્ચં ભવે દસહા ॥૩૩૬॥

અરિહંત ૧, સિદ્ધ ૨, ચૈત્ય ૩, શ્રુત (આગમ) ૪, ધર્મ ૫,
સાધુ ૬, સૂરિ (આચાર્ય) ૭, કુળ ૮, ગણ ૯ અને સંઘ ૧૦-એ
દશની વૈયાવચ્ચ કરવી તે દશ પ્રકારની વૈયાવચ્ચ કહેવાય છે. ૩૩૬.

૨૧૮ બ્રહ્મચર્યની નવ વાડ.

વસહી૧ કહ૨ નિસિજિં૩ દિય૪,

કુર્જિતર૫ પુઞ્વકીલિણ૬ પળિણ૭ ।

* આતું મધાંગ એવું પણ નામ છે. ૧ પીવાના પદાર્થ.

અફમાયાહાર૮ વિભૂસણા૯ ચ,

નવ વંમચેરગુત્તીઓ ॥ ૩૩૭ ॥

વસતિ-એક ઉપાશ્રયમા સ્ત્રી સાથે નહેતુ નહીં ૧, સ્ત્રીની સાથે અથવા સ્ત્રી સખ ધી કથા કરવી નહીં ૨ સ્ત્રીની સાથે એક આસને બેસવું નહીં તથા જ્યાં સ્ત્રી બેઠી હોય તે આસને પણ બેઠી મુઠી બેસવું નહીં ૩, સ્ત્રીની ઇંદ્રિયો (અંગાપાગ) જોવા નહીં-અજાણતા જોવાઈ જાય તો તરત દૃષ્ટિ પાછી ખેંચી લેવી ૪, સ્ત્રીના અંતે પોતાના વાસની (ગયનની) વચ્ચે માત્ર લીતજ હોય તેવે રથાને વસવું નહીં ૫, પ્રથમ વ્રત લીધા પહેલા જે સ્ત્રી સાથે કીડા કરી હોય તેનું રમરણ કરવું નહીં ૬, પ્રણીત-ધી વિગેરેના નસનાણુ ભોજન કરવું નહીં ૭, અતિમાત્ર-અધિક આહાર જમો નહીં ૮ અંતે શરીરની વિભૂષા કરવી નહીં ૯-આ નવ બ્રહ્મચર્યની ગુપ્તિ (વાડ) કહેલી છે. ૩૩૭. (નાહ જેમ ક્ષેત્રનું રક્ષણ કરે છે તેમ આ નવ પ્રકારની વાડ બ્રહ્મચર્યનું રક્ષણ કરે છે, જેઓ આ વાડ તોડે છે તેઓ હાપપાત્ર થાય છે.)

૨૧૯ ચોથા વ્રતના ભગનું પ્રાયશ્ચિત્ત.

ગુરુણો જાવજીવ, વારસ વાસાણિ હુંતિ ઉવજ્ઞાયા ।

एगं वरिस साहुं, छम्मासं साहुणी भणिया ॥૩૩૮॥

ગુરુને-આચાર્યને જાનજીવ, ઉપાધ્યાયને બાર વર્ષ, સાધુને એક વર્ષ અને સાધ્વીને છ માસનું પ્રાયશ્ચિત્ત ચોથા વ્રતના ભગમા કહેલું છે. ૩૩૮. (આ પ્રાયશ્ચિત્ત આચાર્ય ઉપાધ્યાય માટે ફરીને તે પદની પ્રાપ્તિ માટે છે અને સાધુ સાધ્વી માટે દીક્ષાપર્યાયના છેલ્લેપ કહેલું છે.)

૨૨૦ મુનિમહારાજની બાર પ્રતિભાઓ.

मासाई सत्तंता७, पढम८ वीय९ तीय१० सत्तरायदिणा ।

अहराइ११ एगराई१२, भिक्षुपडिमाओ वारसगं ॥૩૩૯॥

સાત પર્યંત માસાદિકની પ્રતિમા છે એટલે કે પહેલી પ્રતિમા એક માસની ૧, બીજી બે માસની ૨, ત્રીજી ત્રણ માસની ૩, ચોથી ચાર માસની ૪, પાંચમી પાંચ માસની ૫, છઠ્ઠી છ માસની અને સાતમી સાત માસની ૭. ત્યારપછી પહેલી, બીજી ને ત્રીજી સાત સાત અહોરાત્રિની એટલે આઠમી સાત રાત્રિ દિવસની ૮, નવમી સાત રાત્રિદિવસની ૯, અને દશમી પણ સાત રાત્રિ દિવસની ૧૦. ત્યારપછી અગ્યારમી એક અહોરાત્રિની ૧૧ તથા છેલ્લી બારમી એક રાત્રિની ૧૨-આ રીતે મુનિરાજની બાર પ્રતિમાઓ કહેલી છે. ૩૩૬.

૨૨૧ બાર પ્રકારનો તપ.

અણસળઃ મૂળોયરિયાર, વિત્તીસંખેવણં રસચ્ચાઓ ૪ ।
 કાયકિલેસોપ સંલી-ળયાદ ય વજ્ઞો તવો હોઙ્ગ ॥૩૪૦॥
 પાયચ્છિત્તં વિળઓર, વેયાવચ્ચં તહેવ સજ્ઞાઓ ૪ ।
 જ્ઞાણંપ ઉસ્સગ્ગોદ વિ ય, નિજ્જર એવં દુવાલસહા ॥૩૪૧॥

અનશન (ઉપવાસાદિક) ૧, ઊનોદરી ૨, વૃત્તિસંક્ષેપ ૩, રસ-
 ત્યાગ (વિગયત્યાગ) ૪, લોચાદિક કાયનો કલેશ ૫ અને સંલીનતા
 અંગોપાંગનો સંકેત ૬-આ છ પ્રકારનો બાહ્ય તપ કહ્યો છે. તથા
 પ્રાયશ્ચિત્ત ૧, વિનય ૨, વૈયાવચ્ચ ૩, તથા વળી સ્વાધ્યાય ૪,
 શુભ ધ્યાન ૫ અને ઉત્સર્ગ-કાયોત્સર્ગ ૬-આ છ પ્રકારનો અભ્યં-
 તર તપ કહેલો છે. કુલ બાર પ્રકારનો આ તપ કર્મોની નિર્જરા
 માટે કહેલો છે. (અહીં બીજી ગાથાનું ચોથું પાદ ઘણું સ્થળે—
 “અન્નિતરિઓ તવો હોઙ્ગ-આ છ પ્રકારનો અભ્યંતર તપ કહેલો
 છે.” આ પ્રમાણે પણ જોવામાં આવે છે. એકંદર બંને પોઠના
 તાત્પર્યમાં તફાવત નથી.) ૩૪૦-૩૪૧.

૨૨૨ બાર ભાવનાઓ.

પદ્મં અણિચ્છં મસરણં ૨, ભવો ૩ ઇગત્ત ૪ અન્નયા ૫ અસુઈ ૬।
આસવવિહી ૭ સંવરો ૮, કમ્મનિજ્જરા ૯ ચેવ ॥૩૪૨॥
ધમ્મ સક્કલાદ્યા ૧૦ લોઓ ૧૧, વોહી ય ચલ્લુ દુલ્લહા ૧૨।
ભાવણાઓ મુળી નિચ્ચં, ચિંતઇજ્જ દુવાલસ ॥ ૩૪૩ ॥

પહેલી અનિત્ય ભાવના ૧, અશરૂ ભાવના ૨, ભન (સ સાર)
ભાવના ૩, એકત્વ ભાવના ૪, અન્યત્વ ભાવના ૫, અશુચિ
ભાવના ૬, આશ્રય ભાવના ૭, સવર ભાવના ૮, કર્મનિર્જરા
ભાવના ૯, ધર્મ સ્વાધ્યાતતા (ધર્મમા જિનેશ્વરે જે કહ્યું છે તે
સત્યજ કહ્યું છે એવી) ભાવના ૧૦, લોક સ્વરૂપ ભાવના ૧૧ તથા
બોધિ (સમકિત) અતિ દુર્લભ છે એવી ભાવના ૧૨-આ બાર
ભાવનાઓ મુનિઓએ નિરતર ભાવવી જોઈએ. ૩૪૨-૩૪૩.

૨૨૩ તેર પ્રકારની અશુભ ક્રિયા.

અઘ્ઠા ૧ ણઘ્ઠા ૨ હિસા ૩,

કમ્મા ૪ દિઢ્ઠી ૫ ય મોસ ૬ દિન્ને ૭ ય ।

મિચ્છત્ત ૮ માણ ૯ મિત્ત ૧૦,

માયા ૧૧ લોભે ૧૨ રિયાવહિયા ૧૩ ॥૩૪૪॥

અર્થક્રિયા ૧, અનર્થક્રિયા ૨, હિસાક્રિયા ૩, કર્મક્રિયા ૪,
દષ્ટિવિપર્યાસક્રિયા ૫, મૃપાવાદક્રિયા ૬, અદત્તાદાનક્રિયા ૭, મિથ્યાત્વ
ક્રિયા ૮, માનક્રિયા ૯, મિત્રક્રિયા ૧૦, માયાક્રિયા ૧૧, લોભક્રિયા
૧૨ તથા ધર્માપધિક્ષીક્રિયા ૧૩-આ તેર ક્રિયાઓ પ્રાણીને નિરતર
લાગે તેવી છે. ૩૪૪.

૨૨૪ વિષયાંધ્ર સ્ત્રીઓની દુષ્ટતાનું પરિણામ.

મજ્ઞા વિ ઇંદિયવિગાર—દોસનડિયા કરેડ પડપાવં ।

જહ સો પણ્સી રાયા, સૂરીકંતાણ તહ વહિઓ ॥૩૪૫॥

ભાર્યા પણ જો ઇંદ્રિયોના વિકારના દાખથી ઉન્મત્ત થઈ હોય તો તે પોતાના પતિને પણ મારી નાંખવાનું પાપ કરે છે. જેમ તે પ્રદેશી રાજાને તેની સૂર્યકંતા ભાર્યાએ વધ કર્યો હતો તેમ. ૩૪૫.

૨૨૫ પ્રદેશી રાજાએ કેશી ગણુધરને કરેલા દશ પ્રશ્નો.

અજ્ઞય ૧ અજ્ઞીય ૨ કુંભી ૩,

કિમી ૪ સરં ૫ માર ૬ સ્વંડ ૭ દરિસે ૮ ચ ।

કુંથુ ૯ ચ પરંપરાગય ૧૦,

ए दस पुच्छा सवागरणा ॥ ૩૪૬ ॥

પ્રદેશી રાજાએ વ્યાકરણ-વ્યાખ્યા સહિત આ દશ પ્રશ્નો કેશી ગણુધરને પૂછ્યા હતા—આર્યક (દાદા) ૧, આર્યિકા (દાદી) ૨, કુંભી ૩, કુંભિ (કીડા) ૪, શર (ખાણ) ૫, ભાર (તોલ) ૬, ખંડ ૭, દર્શન ૮, કુંથુ ૯, પરંપરાગત ધર્મ ૧૦. ૩૪૬.

પ્રદેશી રાજાને કેશી ગણુધરે આપેલા ઉત્તર.

સદારહત્થા ૧ સ્વાલિય ૨,

સાલી ૩ અગળી ચ ૪ કોમલકવાડી ૫ ।

દિય ૬ કઢં ૭ વાય ૮ દીવો ૯,

अइमारोवाह १० पडिवयणं ॥ ૩૪૭ ॥

પોતાની સ્ત્રીના જીર ૧, અપવિત્ર સ્થાન ૨, કૂટાકારશાલા ૩, લોઢાના ગોળામાં અગ્નિ ૪, કોમળ (જીર્ણ) ધનુષ્ય ૫, આમડાની મસક ૬, અરણિનું કાષ ૭, વાયુ ૮, દીપક ૯ અને લોઢાના ભારને વહન કરનાર ૧૦—આ ઉત્તર. ૩૪૭.

વિવેચન મહિત પ્રત્યોત્તર.-

અહીં નીચેની વ્યાખ્યાપ્રમાણે પ્રદેશી-ગામઝે પ્રશ્ન પૂછ્યા, તેના ઉત્તર કેશીકુમાર ગણધરે દૃષ્ટાન્ત મહિત આપ્યા તે આ પ્રમાણે-

પ્રશ્ન ૧—તમાના મત પ્રમાણે મારા દાદા અધર્મી હતા તે નગરે જના જોઈએ. જો તે નગરે ગયા હોય તો મારાપણ તેની ઘણી પ્રીતિ હતી તેથી મને આવીને પાપ કંવાનો નિવેધ કેમ ન કરે?

ઉત્તર ૧—તમારી પોતાની રાણીને કદાચ કોઈ જાન પુરૂષ સાથે દુનિયા કરતી તમે જોઈ હોય, તો તમે તે જાન પુરૂષને તરત જ કેદ કરી દહાતદહની શિક્ષા કરો. તે વખત તે કદાચ પોતાના પ્રિય કુટુંબને આતુ નિંદ્રા કર્મ ન કરવા બાબત ઉપદેશ આપવા જવાને ધૃષ્ટિ તો તમે તેને જવાની રજા આપો ખૂબ? ન જ આપો, તે જ પ્રમાણે નાગકીના છોરા પગધીન હોવાથી ધૃષ્ટતા હોય તોપણ અહીં આવી શકતા નથી.

પ્રશ્ન ૨—મારી દાદી જૈનધર્મી હતી તે તમામ મત પ્રમાણે માર્ગે જવી જોઈએ. તેને હું અત્યંત વણ્ણ હોતો તેથી તે અહીં આવીને મને 'ધર્મમાર્ગે' કેમ ન પ્રવર્તાવે?

ઉત્તર ૨—હું રાજા તમે પોતે આન કરી સર્વ શૃંગાર સજ્જ દેનપૂજા કરવા જતા હો. અથવા અધ્યાદિકપર આરક્ષ થઈ કરવા જતા હો, તે વખતે તમને કોઈ પોતાના અશુચિ સ્થાનમાં આવવા કહે અથવા અશુચિ (નિષા) ની કોઠડીમાં ઘોડીવાર બેસવાનું કે મુનાનું કહે, તો તમે તેમ કરો ખરા? ના, અશુચિમાં ન જ જાઓ. તેમ સર્ગમાદિવ્ય શરીરને ધારણ કરનારા દેવો અશુચિના અધાન સમાન આ મનુષ્યલોકમાં આવે નહીં.

પ્રશ્ન ૩—એક ચોરને મેં લોહાની કુલીમાં નાખ્યા હોતો. તે કુલી મજબૂત રીતે બંધ કરી હતી. વાયુનો પ્રચાર પણ તેમાં થતો નહીં કેટલેક કાળે તે કુલી જોઈ તો તેમાં ગેરહોર ચોર છતાં મહિત હતો તેથી જો છતાં ગયો હોય તો કુલીને છિદ્ર પડ્યા સિવાય તેમાં રહેલો છતાં બહાર રી રીતે નીકળ્યો?

ઉત્તર ૩—એક શિખરના આકારની શાલા (ચુહ) સર્વ દિશાએથી વાયુ પણ સંચાર કરી શકે નહીં તેવી ગુપ્ત હોય, તેમાં રહીને કોઈ શંખ કે ભેરી વિગેરે વગાડે તો તે શાળામાં કોઈ પણ ઠેકાણે છિદ્ર પડ્યા વિના તેનો શબ્દ બહાર આવે છે તેમ જીવ પણ છિદ્ર પાડ્યા વિના બહાર નીકળી શકે છે.

પ્રશ્ન ૪—એક ચોરને જીવ રહિત કરી તેનું શબ ઉપર કહેલી કુંભીમાં નાંખ્યું. કેટલેક કાળે તે કુંભી જોઈ તો તે શબમાં ઘણા કીડા પડેલા હતા, તો છિદ્ર રહિત તે કુંભીમાં જીવો શી રીતે પેદા?

ઉત્તર ૪—એક લોઢાનો ગાળો અગ્નિમાં નાંખી અગ્નિવર્ણ-વાળો કર્યો. તે ગાળાને છિદ્ર નહીં છતાં તેને ભેદીને તેની અંદર અગ્નિ જેમ પ્રવેશ કરે છે, તેજ પ્રમાણે છિદ્ર પાડ્યા વિના જીવ પર્વતાદિકને પણ ભેદી અંદર જઈ શકે છે.

પ્રશ્ન ૫—એક યુવાવસ્થાવાળો, નીરોગી, બળવાન અને કલા-નિપુણ પુરૂષ હાથમાં ધનુષ્ય લઈ એક તીરવડે એકી સાથે પાંચ તવાને વીંધી નાંખે છે; તેજ પુરૂષ બાલ્યાવસ્થામાં હતો તે વખતે તેવી રીતે તીર ફેંકી શકતો નહોતો તેથી શરીર અને જીવ જુદા છે એમ શી રીતે માની શકાય?

ઉત્તર ૫—ઉપર કહેલોજ યુવાન કળાનિપુણ પુરૂષ જીર્ણ ધનુષ્ય, જીર્ણ જીવા અને જીર્ણ બાણ ગ્રહણ કરી એક બાણવડે એકી સાથે પાંચ તવાને વીંધી શકે? ન જ વીંધે. કેમકે તેને તેવા પ્રકારની સામગ્રીનો અભાવ છે. એ જ રીતે બાલ્યાવસ્થામાં પણ તે જ પુરૂષને કળા ગ્રહણ, શરીર શક્તિ વિગેરે સામગ્રીનો અભાવ હોવાથી તે રીતે વીંધી શકતો નથી.

પ્રશ્ન ૬—એક ચોરને જીવતો તોળી પછી તરત તેને મારી નાંખીને જોખ્યો, તો પણ તેનો સરખો જ તોલ થયો. જો જુદા જીવ હોય તો જીવ સહિત હતો ત્યારે તેનું વજન વધારે અને જીવ રહિત થયો ત્યારે તેનું વજન ઓછું થયું જોઈએ પણ તેમ થયું નહીં તેથી જીવ અને શરીર જુદા શી રીતે સમજવા?

ઉત્તર ૬-એક ચામડાની મસક ખાલી હોય તેને પ્રથમ તોળીએ અને પછી તેમા વાયુ ભરી તેનુ મુખ બંધ કરીને તોળીએ તોપણ વાયુના ભાગનુ વજન તેમાં વધતુ નથી, સરખુ જ થાય છે. તેમ જનુ વજન વધી રાકતુ નથી એમ સમજવુ .

પ્રશ્ન ૭-જનુને મોટે એક ચોરના બે ભાગ કર્યા, ચાર ભાગ કર્યા, આઠ ભાગ કર્યા, એમ અનુક્રમે ખૂબ કરતા કરતા તલતલ જેવડા કકડા કર્યા તોપણ તેમા જીવ દેખાયો નહીં, મોટે તેમા જીવ હોતો તો કેમ નીકળ્યો નહીં ?

ઉત્તર ૭-અરણિના કાષ્ઠમા અગ્નિ રહેલો છે છતા તેના તલતલ જેવડા કકડા કરીએ તોપણ તેમા કોઈ ઠંડાણે અગ્નિ દેખાતો નથી, પણ તેના બે કકડા ઘમરાથી અગ્નિ ઉત્પન્ન થાય છે, તેમ શરીરમાં રહેલો જીવ ગરીબના કકડા કરવાથી દેખી શકાતો નથી, પણ તેના ઉપયોગથી જ બાણી શકાય છે.

પ્રશ્ન ૮-જે જીવ શરીરથી ભિન્ન હોય તો તે નીકળતો કે પેમતો કેમ દેખી શકાતો નથી ?

ઉત્તર ૮-વાયુ રૂપી છે તોપણ તે દેખી શકાતો નથી, પરંતુ તે વૃક્ષોને કપાવે છે વિગેરે તેના કાર્ય ઉપરથી વાયુ છે એમ બાણી શકાય છે, તેમ જીવ અરૂપી હોવાથી દેખી શકાતો નથી, પરંતુ તેના કાર્ય ઉપરથી જીવ છે એમ બાણી શકાય છે.

પ્રશ્ન ૯-જે શરીર અને જીવ બન્ને જુદા છે તો હાથી મગીને કુધુ થાય અને કુધુ મગીને હાથી થાય, તે વખતે હાથીના મોઢા જીવ કુધુના નાના ગરીરમા શી રીતે સમાય ? અને કુધુનો ઝીણે જીવ હાથીના મોઢા ગરીરમા કયે ઠંડાણે રહે ?

ઉત્તર ૯-કુધુ કે હાથી વિગેરે સર્વ જીવોના અસખ્યાત પ્રદયો છે અને તે જેનુ શરીર હોય તેવડા શરીરમા તે સર્વ વ્યાપીને રહે છે. એવો તેનો અભાવ છે. જેમ એક દીવો જે તેને મોઢા આગમા ગાળીએ તો તેનો પ્રકાશ આખા આરડા વ્યાપી બાધ છે, નાની આરડીમા રાખીએ તો તેટલામાજ વ્યાપી

રહે છે, એજ રીતે તે દીવાને તપેલા, તપેલી, કુંડા, કુંડી વિગેરે વડે ઢાંકીએ તો તે તેટલા જ ભાગમાં તેના પ્રકાશ વ્યાપીને રહે છે, એટલે કે તે તે ભાજનોના પોલાણમાંજ વ્યાપીને રહે છે, તેથી ન્યૂનાધિક વિભાગમાં વ્યાપતો નથી; તેજ રીતે જીવ પણ જેવડું શરીર હોય તેવડા શરીરમાં વ્યાપીને રહે છે.

પ્રશ્ન ૧૦—આપના કહેવાથી શરીર અને જીવ જુદા છે એમ મેં જાણ્યું, પરંતુ મારા પિતા, પિતામહ વિગેરેની પરંપરાથી ચાલતા આવેલા ધર્મનો મારે ત્યાગ શી રીતે કરવો ?

ઉત્તર ૧૦—હું પ્રદેશી રાજા ! પરંપરાગત ધર્મને જ ઝાલી રાખવાથી લોહના ભારને વહન કરનારાની જેમ તમારે પશ્ચાત્તાપ કરવાનો વખત આવશે. તે આ પ્રમાણે—ધન મેળવવાના અર્થી કેટલાક પુરૂષો ધન ઉપાર્જન કરવા ચાલ્યા અને એક મોટી અટવીમાં ગયા. ત્યાં ભૂમિ ખેદતાં ઘણું લોહું નીકળ્યું. તેની ગાંસડીઓ ખાંધી તે માથે ઉપાડી આગળ ચાલ્યા. થોડે દૂર ગયા ત્યારે સીસાની ખાણ તેમણે જોઈ. તેથી લોહું નાંખી દઈ તેઓએ સીસું લીધું. પરંતુ એક આગ્રહી પુરૂષે મહા પ્રયત્નથી લીધેલું લોહું નાંખી લીધું નહીં અને સીસું ગ્રહણ કર્યું નહીં. એ જ પ્રમાણે આગળ જતાં તાંબું, રૂપું, સોતું, રત્ન વિગેરેની ખાણો જોઈ બીજા બધાઓએ તો લીધેલી નિઃસાર વસ્તુનો ત્યાગ કરી નવા નવા સાર સાર પદાર્થો ચાવત રત્નો લીધાં. માત્ર તે એક જ આગ્રહી પુરૂષે બીજું કંઈ પણ ન લેતાં એકલું લોહું જ પકડી રાખ્યું. પછી સર્વે પોતાને ઘેર આવ્યા અને તે સર્વે મોટા ધનિક થયા. તેમને જોઈ લોહું લેનાર દરિદ્રી પુરૂષે ઘણો પશ્ચાત્તાપ કર્યો અને પોતાની મૂર્ખાઈ માટે તેને ઘણો ખેદ થયો. આ પ્રમાણે નિઃસાર ધર્મને અંગીકાર કરી રાખવાથી અને શ્રેષ્ઠ ધર્મનો ત્યાગ કરવાથી—અંગીકાર ન કરવાથી તમને પણ પછીથી પશ્ચાત્તાપ થશે.

આ પ્રમાણે દશ પ્રશ્ન અને તેના ઉત્તર સંબંધી બનને ગાથાઓની સંક્ષિપ્ત વ્યાખ્યા કરી. આ સર્વ પ્રશ્નોત્તરો શ્રીરાયપસેણી (રાજપ્રતીય) સૂત્રમાં મોટા વિસ્તારથી આપેલા છે; તેમાં કુલ

અન્યાર પ્રશ્નોત્તરો છે. તેમાં હો પ્રશ્ન આ પ્રમાણે છે—“કોઇ યુવાન, બળવાન પુરૂષ લોહા વિગેરેના મોટા (ઘણા) ભાર ઉપાડી શકે છે, તે બ્યારે અતિ વૃદ્ધ થાય છે અને અવયવો તથા હૃદયો અતિ ગિથિલ થાય છે ત્યારે તે પાત્ર શરૂ જોડેલો પણ ભાર ઉપાડી શકતો નથી. જો શરીરથી જીવ જૂઠા હોય તો ભલે શરીર જીવ થયું પણ જીવ જીવ થયો નથી તેવી કેમ તે ભાર ઉપાડી ન શકે? મારે શરીર અને જીવ એક જ વસ્તુ માનવી યોગ્ય છે.” તેના ઉત્તરમાં કેળી ગણધરે કહ્યું કે—“તે જ બળવાન યુવાન પુરૂષ સર્વ અવયવ વોમા સર્વથા પ્રકારે અતિ જીવ થયેલી કાનડમા મોટા લોહા વિગેરેના ભાર મૂકી તેને વહન કરી શકે ખરો? ન જ વહન કરી શકે. કેમ? તેનું કાનડપ ઉપગરણ સાત નથી મારે. એ જ પ્રમાણે જીવ થયેલું શરીરપ ઉપગરણ માત્ર નહીં હોનાથી તે જ જીવ મોટા (ઘણા) ભાર વહન કરી શકતો નથી વિગેરે.” (સપ્રતિ રાજના રામમા પાપુ આ અન્યારે પ્રશ્નોત્તરો કાનડ સવિસ્તર આપેલા છે. સપ્રતિ રાજના સસ્કૃત ગદ્યબદ્ધ ચન્દ્રિમા છ સાત પ્રશ્નોત્તર જ આપેલા છે.)

૨૦૬ સાંતુને આતુર્ભાસ ગહેવા યોગ્ય ક્ષેત્ર.

ચિમ્સિહ ૧ પાળ ૨ થડિલ ૩,

વસહી ૪ ગોરસ ૫ જળાડલ ૬ વેજો ૭ ।

ઓસહ ૮ નિવ ૯ મદ્યજળા ૧૦,

પાસડા ૧૧ મિસ્ત્ર ૧૨ સજ્ઞાણ ૧૩ ॥ ૩૪૮ ॥

જે ગામમાં ઘણા કાદવ વતો ન હોય ૧, હીદિયાદિક જીવોની ઉત્પત્તિ ઘણી થતી ન હોય ૨, સ્વ દિલ જાનાની શુદ્ધ ભૂમિ મળી શકતી હોય ૩ વસાનિ-ઉપાગ્રય શુદ્ધ મળી શકતો હોય ૪, દહી ફા પાશ વિગે ગામ મળી ગામતુ હોય ૫, ઘણા આનંદો નડતા હોય ૬, વૈધ સાન ને સન્ન હોય ૭, ઔષધ સહેજે મળી શકતુ હોય ૮, નાન વર્મી-બાધી હોય ૯, મનુ થો ભદ્રિક પંચામનાળા

હોય ૧૦, પાખંડી સાધુઓ વિશેષે રહેતા ન હોય ૧૧, શુદ્ધ-નિર્દોષ
લિક્ષા મળી શકતી હોય ૧૨ અને સ્વાધ્યાય ધ્યાન મુખે કરીને
અર્ધ શકતું હોય ૧૩-આ તેર ગુણવાળા ક્ષેત્રમાં સાધુએ ચાતુ-
ર્માસ રહેવું યોગ્ય છે. (જઘન્યથી આ તેરમાંના ચાર^૧ ગુણ તે
અવશ્ય જોવા જોઈએ.) ૩૪૮.

૨૨૭ ચૌદ પ્રકારની આભ્યંતર ગ્રંથિ (પરિગ્રહ)

મિચ્છત્તંશ્વેયતિગં૪, હાસાઙ્છક્રગં૧૦ ચ નાયઠ્ઠં ।

કોહાર્ણ ચઠ્ઠકં૧૪, ચઠ્ઠદસ અઘ્નિમતરા ગંઠી ॥ ૩૪૯ ॥

મિથ્યાત્વ ૧, ત્રણ વેદ-સ્રીવેદ ૨, પુરૂષવેદ ૩, નપુંસકવેદ ૪,
હાસ્યાદિક ૬-હાસ્ય ૫, રતિ ૬, અરતિ ૭, શોક ૮, લય ૯,
દુઃખ ૧૦, કેદાદિક ચાર-કેદ ૧૧, માન ૧૨, માયા ૧૩ અને
લોભ ૧૪-આ ચૌદ આભ્યંતર ગ્રંથિ (પરિગ્રહ) કહેવાય છે. ૩૪૯.
(મુનિને બાહ્ય પરિગ્રહની સાથે આ આભ્યંતર પરિગ્રહ પણ
તજવા યોગ્ય છે.)

૨૨૮ નવ પ્રકારનો બાહ્ય પરિગ્રહ.

સ્વિત્તં વત્થૂર ધણધન્ન-સંચઓ૩ મિત્તણાઙ્ઠસંજોગો૪ ।

જાણ ૫ સયણા ૬ સણાણિ ૭ ચ,

દાસદાસી ૮ કુવ્વિયં ૯ ચ ॥ ૩૫૦ ॥

ક્ષેત્ર (જમીન) ૧, વાસ્તુ (ઘર, હાટ વિગેરે) ૨, સોતું ૩પું
વિગેરે ધન અને ધાન્યનો સંગ્રહ ૩, મિત્ર જ્ઞાતિ વિગેરેનો સંગ્રહ
૪, યાન (અર્થ, હાથી, ગાય, ભેંસ વિગેરે ચતુષ્પદ) ૫, શયન
(શય્યા, વસ્ત્ર વિગેરે) ૬, આસન (સિંહાસન, પાલખી વિગેરે) ૭,
દાસ દાસી વિગેરે (નોકર) દ્વિપદ ૮, તથા કુપ્ય (તાંબુ પીતળ

વિગેરે ધાતુ-ધરવકરી) ૯-આ નવ પ્રકારની બાહ્ય મધિ (પન્નિમહ) છે. ૩૫૦. (આ તો જરૂર તજના થોડા છે. ત્યારપછી જ ચાન્નિર ધર્મ સ્વીકારી શકાય છે. આ નવ પ્રકાર બીજી રીતે પણ કહેલા છે.)

૨૨૯ સિદ્ધના એકત્રીશ ગુણ.

સંઠાણ ૫ વણ ૫ ગંધ ૨ રસ ૫ ફાસ ૮,

તણુ ૧ વેય ૩ સંગ ૧ જાણિ ૧ રહિય ।

ઘગતીસગુણસમિદ્ધ, સિદ્ધં વુદ્ધં ચ વંદેમો ॥ ૩૫૧ ॥

પાચ મધ્યાન (વાટલુ ૧, ત્રિખુણીયુ ૨, ચોખુણીયુ ૩, લાપ્તુ ૪, પન્નિમહ-નલયાદિ ૫), પાચ વર્ણ (શ્વેત ૧, નીલ ૨, પીત ૩, રક્ત ૪, શ્યામ ૫), બે ગંધ (ગુણિગંધ ૧, દુરભિગંધ ૨), પાચ રસ (ખાંસ ૧, ખાટા ૨, તીખા ૩, સ્વાદુ-તૂંગ ૪, મધુર ૫), આઠ સ્પર્શ (ટાંઠા ૧, ઉત્ત ૨, લુખા ૩, ચોપન્થો ૪, હળવો ૫, ભારે ૬, ગુનાળો ૭, બરસા ૮), એક તત્ત્વ (ગરીર એટલે કાયયોગ), ત્રાસુ વેદ (ત્રીવેદ ૧, પુરુષવેદ ૨, નપુસકવેદ ૩), એક પદાર્થના મગ અને એક પુનર્જન્મ-આ કુલ એકત્રીશ પદાર્થ મહિત હોનાથી તે જ એકત્રીશ ગુણે કમીને મહિત મિદ્ધ બુદ્ધને હુ નાહુ છુ. ૩૫૧.

૨૩૦ સિદ્ધના ૫૬૨ ભેદ.

જિણ ૧ અજિણ ૨ તિત્થા ૩ તિત્થ ૪,

ગિહિ ૫ અન્ન ૬ સલિંગ ૭ થી ૮ નર ૯ નપુસા ૧૦ ।

પત્તેય ૧૧ સયંવુદ્ધા ૧૨,

વુદ્ધવોહિ ૧૩ ક્ક ૧૪ ણિક્કા ૧૫ ચ ॥ ૩૫૨ ॥

તીર્થ કન્સિદ્ધ ૧, અતીર્થ કન્સિદ્ધ ૨, તીર્થગિદ્ધ ૩, અતીર્થ-સિદ્ધ ૪, વૃદ્ધીલિંગસિદ્ધ ૫, અન્યલિંગમિદ્ધ ૬, અવિંગમિદ્ધ ૭,

શ્રીલિંગસિદ્ધ ૮, પુરૂષલિંગસિદ્ધ ૯, નપુંસકલિંગસિદ્ધ ૧૦, પ્રત્યેક-
બુદ્ધ સિદ્ધ ૧૧, સ્વયંબુદ્ધસિદ્ધ ૧૨, બુદ્ધબોધિતસિદ્ધ ૧૩, એકસિદ્ધ
૧૪ તથા અનેકસિદ્ધ ૧૫-આ પંદર પ્રકારના સિદ્ધ હોય છે. ૩૫૨.

હવે તે પંદર ભેદનું વિવરણ કરે છે.

જિણસિદ્ધ સયલઅરિહા^૧, અજિણસિદ્ધા ય પુંડરિયાઈ^૨ ।
ગણહારી તિત્થસિદ્ધા ૩,

અતિત્થસિદ્ધા ય મરુદેવી ૪ ॥ ૩૫૩ ॥

ગિહિલિંગસિદ્ધ ભરહો^૫, વક્કલચીરસ્સ અન્નલિંગમિ ૬ ।

સાહૂ સલિંગસિદ્ધા ૭, થીસિદ્ધા ચંદનાપમુહા ૮ ॥ ૩૫૪ ॥

નરસિદ્ધ ગોયમાઈ^૯, ગંગેયપમુહા નપુંસયા સિદ્ધા ૧૦ ।

પત્તેયસયંબુદ્ધા, મળિયા કરકંઢૂ^{૧૧} કપિલાઈ^{૧૨} ॥ ૩૫૫ ॥

ઈહ બુદ્ધવોહિયા ચલુ, ગુરુવોહિયા ય અળેગવિહા ૧૩ ।

ઈગસમય ઇગસિદ્ધા ૧૪,

ઈગસમય અળેગસિદ્ધા ૧૫ ય ॥ ૩૫૬ ॥

સર્વે અરિહંતો સિદ્ધ થયા તે તીર્થંકર (જિન) સિદ્ધ કહેવાય
છે ૧, તે સિવાયના પુંડરીક ગણધર વિગેરે સામાન્ય દેવળી જે જે
સિદ્ધથયા તે અજિન સિદ્ધ કહેવાય છે ૨, તીર્થની સ્થાપના થયા
પછી ગણધરાદિક સિદ્ધ થયા તે તીર્થસિદ્ધ કહેવાય છે ૩, તીર્થની
સ્થાપના થયા પહેલાં મરુદેવા માતા સિદ્ધ થયા (અથવા તીર્થ-
કરોના આંતરામાં જાતિસ્મરણાદિકવડે ધર્મ પાળી સિદ્ધ થયા)
તે અતીર્થસિદ્ધ કહેવાય છે. ૪, ભરત^૫ ગૃહિલિંગે સિદ્ધ થયા ૫,
વલ્કલચીરી અન્ય (તાપસ) લિંગે સિદ્ધ થયા ૬, સાધુઓ સ્વલિંગે

૧ ભરતને દેવળજ્ઞાન પામ્યા પછી ઇંદ્રે મુનિત્રેપ આપેલો છે, પણ
દેવળજ્ઞાન ગૃહસ્થપણે પામ્યાની અપેક્ષા લીધી જણાય છે.

(મુનિ વેગે) મિદ્ધ થયા ૭ અને ચ દના આર્યા વિગેરે સ્ત્રીલિંગે સિદ્ધ થયા ૮ કહેવાય છે. ગૌતમ વિગેરે પુરુષલિંગે સિદ્ધ થયા ૯, ગાગેય^૧ વિગેરે (કૃત) નપુ સકલિંગે સિદ્ધ થયા ૧૦, ઝરેકડૂ વિગેરે પ્રત્યેકબુદ્ધ સિદ્ધ થયા ૧૧, કપિલાદિક સ્વયંબુદ્ધ મિદ્ધ થયા ૧૨, એમ કહેલ છે. ગુરુએ પ્રતિબોધ પમાડેલા અનેક પ્રકારના મિદ્ધ થયા તે બુદ્ધબોધિત સિદ્ધ કહેવાય છે ૧૩, એક સમયે એક જ સિદ્ધિ પદને પામે તે એક સિદ્ધ કહેવાય છે ૧૪, તથા એક સમયે અનેક જગ્યા મિદ્ધ થાય તે અનેક મિદ્ધ કહેવાય છે. ૧૫. ૨૫૩-૨૫૪-૨૫૫-૨૫૬.

૨૩૧ પચપરમેષ્ઠીના ગુણોની સખ્યા.

વારસગુણ અરિહતા, સિદ્ધા અદ્વેવ સૂરિ છત્તીસ ।

ઉવજ્ઞાયા પળવીસં, સાહૂળો સત્તવીસા ચ ॥ ૩૫૭ ॥

અરિહતાના બાર ગુણ, સિદ્ધનો આઠ ગુણ, આચાર્યના છત્રીશ ગુણ, ઉપાધ્યાયના પચીશ ગુણ અને સાધુના સતાવીશ ગુણ કહ્યા છે. કુલ પચપરમેષ્ઠીના એકસો ને આઠ ગુણ થાય છે. ૩૫૭. (આ ગુણોનું વિવરણ અગ્ર ઘણે સ્થાનકે આપતું હોનાથી અહીં નિમગ્નિને બતાવેલ નથી.)

૨૩૨ દીક્ષાને અયોગ્ય પુરુષાદિકના પ્રકારની સખ્યા.

અઘારસં પુરિસેસુ, વીસં ઇત્થીસુ દસં નપુંસેસુ ।

જિણપઢિકુઠ્ઠત્તિ તઓ, પઠ્ઠાવિડ ન કપ્પંતિ ॥૩૫૮॥

પુરુષને વિષે અઘાર પ્રકારના પુરુષ, સ્ત્રીઓને વિષે વીસ પ્રકારની સ્ત્રીઓ અને નપુ સકને વિષે દસ પ્રકારના નપુ સકો જિને-થરોએ નિષિદ્ધ કરેલ છે, તેથી તેઓ દીક્ષા આપવાને યોગ્ય નથી. ૩૫૮. (આત્મ વર્ણન પ્રત્યક્ષસાંગેદારાદિકથી બાજુનું.)

૧ આ ગાગેય તે ભસ્મિપિના નહીં, કેમકે તે તો દેવનો છે ગયા છે તેથી તે ખીજ પાર્શ્વનાથના સ્થિતિમાંથી જાણાય છે

ખીજી રીતે દીક્ષાને અયોગ્ય જનો.

વાલે ૧ વુઢેર નપુંસે ૩ ચ, કીવે ૪ જઢે ૫ ચ વાહિય ૬ ।
તેળે ૭ રાયાવગારી ૮ ચ, ઉમ્મત્તે ૯ ચ અદંસળે ૧૦ ॥૩૫૯॥
દાસે ૧૧ દુઢે ૧૨ અ મૂઢે ૧૩ અ, અણિત્તે ૧૪ જુંગિય ૧૫ ઇચ ।
ઉવવદ્દય ૧૬ ચ મીય ૧૭ ચ, સેહે નિપ્પોડિયા ઇચસિ ॥૩૬૦॥

ખાળક ૧, વૃદ્ધ ૨, નપુંસક ૩, કાયર ૪, જડ ૫, રોગી ૬,
ચોર ૭, રાજનો અપરાધી (અપકારી) ૮, ઉન્મત્ત ૯, અદર્શનીય
કુરૂપ(ઇંદ્રિયહીન) ૧૦, દાસ ૧૧, દુષ્ટ ૧૨, મૂઢ ૧૩, અસ્થિર ચિત્ત-
વાળો ૧૪, જુંગ-ચંડાળાદિ નીચ જાતિવાળો ૧૫, ઉપદ્રવ કરનાર
૧૬ અને ભય પામેલ ૧૭-આટલાને શિષ્ય કરવાનો નિષેધ કર્યો
છે. ૩૫૯-૩૬૦.

૨૩૩ દશ સંજ્ઞા.

આહાર ૧ ભય ૨ પરિગ્રહ ૩,

મેહૂળ ૪ તહ કોહ ૫ માળ ૬ માયા ૭ ચ ।

લોભે ૮ ઓધે ૯ લોગે ૧૦, દસ સન્ના હુંતિ સ્થવેસિં ॥૩૬૧॥

આહાર સંજ્ઞા ૧, ભયસંજ્ઞા ૨, પરિગ્રહ સંજ્ઞા ૩, મૈથુન સંજ્ઞા
૪, ક્રોધસંજ્ઞા ૫, માનસંજ્ઞા ૬, માયાસંજ્ઞા ૭, લોભસંજ્ઞા ૮, ઓધ-
સંજ્ઞા ૯ તથા લોકસંજ્ઞા ૧૦-આ દશ સંજ્ઞા સર્વ જીવોને હોય
છે. ૩૬૧.

સોળ સંજ્ઞા-(ઉપર જણાવેલી દશ ઉપરાંત છ)

સુહ ૧૧ દુહ ૧૨ મોહ ૧૩ સન્ના,

વિતિગિચ્છા ૧૪ ચડદસે મુળેયવ્વા ।

સોકે ૧૫ તહ ધમ્મસન્ના ૧૬, સોલસણ હુંતિ મણુણસુ ॥૩૬૨॥

મુખસજ્ઞા ૧૧, દુઃખસજ્ઞા ૧૨, મોહસજ્ઞા ૧૩, વિચિકિત્સા (સંદેહ કન્નનાની ટેનરૂપ ચૌદમી) સજ્ઞા ૧૪, શોકસજ્ઞા ૧૫ તથા ધર્મસજ્ઞા ૧૬-આ સર્વ મળીને સોળ સજ્ઞાઓ મનુષ્યને વિષે હોય છે. ૩૬૨.

૨૩૪ વનસ્પતિકાયમા જણાતી દશે સજ્ઞા.

સ્વસ્વાળ જલાહારો ૧, સ્કોયણિયા મણ સંકોહ ૨ ।
નિયતતુણ્હિં વેદઈ, સ્વસ્વ વહ્ની પરિગ્ગહેણ ૩ ॥૩૬૩॥
ઈત્થિપરિરમ્ભેણ, કુસ્વગતરુણો ફલંતિ મેહુન્ને ૪ ।
તહ કોહનસ્સ કંદો, હુંકારો મુયઈ કોહેણં ૫ ॥૩૬૪॥
માણે ફરઈ રૂયંતીઠ, છાયઈ વહ્ની ફલાઈ માયાણ ૭ ।
લોહે વિહ્ણિપલાસા, સિવંતિ મૂલે નિહાણુવરિં ॥૩૬૫॥
રયણીણ સંકોઓ, કમલાણં હોઈ લોગસન્નાણ ૯ ।
ઓહે ચઈત્તુ મગ્ગ, ચડતિ સ્વસ્વેસુ વહ્નીઓ ૧૦ ॥૩૬૬॥

વૃક્ષોને જળનો આહાર છે—આહારથી તે વૃદ્ધિ પામે છે, આહાર વિના મુકાર્થ જાય છે તેથી તેને આહાર સજ્ઞા છે. ૧, સંકોચનિકા (સજ્જમણી) નામની ઔષધિ કોઈ સ્પર્શ કરે તો તેના ભયથી સંકોચ પામે છે તેથી ભય સજ્ઞા છે. ૨, વેલડી પોતાના તત્તુવડે વૃક્ષને વીટાય છે તેથી પરિગ્રહ સજ્ઞા છે. ૩, સ્ત્રીના અભિગનથી કુટખકવૃક્ષ ફળે છે તેથી તેને મૈથુન સજ્ઞા છે. ૪, કોધન નામનો કદ હુકાર શબ્દ કરે છે તેથી તેને કોધ સજ્ઞા છે. ૫, રૂઢતી નામની ઔષધિ કહે છે કે ‘હું છતાં આ જગત દગ્ધી કેમ ?’ એના અભિમાનથી તે આસુ ઝરે છે તેથી તેને માનસજ્ઞા છે. ૬, વેલડી પોતાના પાદગત રૂઝાદિકને (પુષ્પ-ફળને) ઢાકી દે છે તેથી તેને માયાસજ્ઞા છે. ૭, ખિન્ન અને પલાશ વૃક્ષો દ્રવ્યના નિધાન ઉપર પોતાના

મૂળીયાં પસારે છે-તેની ફરતાં ફરી વળે છે તેથી તેને લોભસંજ્ઞા છે. ૮, કમળો રાત્રે સંકોચ પામે છે-ફરમાઈ જાય છે ને દિવસે વિકસ્વર થાય છે તેથી તેને લોકસંજ્ઞા છે. ૯, તથા વેલડીઓ માર્ગ-રસ્તાનો ત્યાગ કરી વૃક્ષ ઉપર ચડે છે તેથી તેને આઘસંજ્ઞા છે. ૧૦. આ રીતે વનસ્પતિકાયમાં દશે સંજ્ઞા સ્પષ્ટ રીતે દેખાય છે. ખીજા એકેન્દ્રિયોમાં તે સંજ્ઞાઓ અસ્પષ્ટ હોય છે. ૩૬૩-૩૬૬.

૨૩૫ સત્તર પ્રકારે અસંયમ.

પુઢવી ૧ આઝ ૨ તેઝ ૩,

વાઝ ૪ વણસ્સઙ ૫ વિ ૬ તિ ૭ ચડ ૮ પળિંદી ૯ ।

અજીવ ૧૦ પેહી ૧૧ સંજમ,

અપ્પેહા ૧૨ અપ્પમજ્જણયા ૧૩ ॥ ૩૬૭ ॥

પારિઘાવણાસંજમ ૧૪,

મણ ૧૫ વયણ ૧૬ કાઙ્ઙ ૧૭ તહા ચેવ ।

ણ્ણ સતરસમેયા, અસંજમકરા જિણમયમ્મિ ॥૩૬૮॥

પૃથ્વીકાય ૧, અપ્કાય ૨, તેજસ્કાય ૩, વાયુકાય ૪, વન-સ્પતિકાય ૫, દ્વીન્દ્રિય ૬, ત્રીન્દ્રિય ૭, ચતુર્ન્દ્રિય ૮, પંચેન્દ્રિય ૯, (આ નવેની વિરાધનારૂપ અસંયમ), અજીવ અસંયમ ૧૦, પ્રેક્ષા અસંયમ ૧૧, અપેક્ષા અસંયમ ૧૨, અપ્રમાર્જના અસંયમ ૧૩, પારિષ્ઠાપનિકા અસંયમ ૧૪, મન ૧૫, વચ્ચન ૧૬ અને કાયાના યોગનો અસંયમ ૧૭-જિન મતને વિષે આ સત્તર ભેદ અસંયમના કહેલા છે. એટલે કે પૃથ્વીકાયાદિકની રક્ષા ન કરે તો તે રૂપ અસંયમ કહેવાય છે, એમ દરેક બાબતમાં યોગ્ય રીતે સમજવું. ૩૬૭-૩૬૮.

૨૩૬ સત્તર પ્રકારે સંયમ.

પંચાસવેરમણં ૫, પંચિન્દિયનિગ્ગહો ૫ કસાયચઝ ૪ ।

દંડગતિયનિગ્ગહણે ૩, સત્તરસયા સંયમો-હોઙ્ ॥૩૬૯॥

પ્રાણાતિપાતાદિક પાચ આશ્રવથી વિરમણુ ૫, પાચ ઇન્દ્રિયોના
નિગ્રહ કરવો ૫, ચાર કપાયનો ત્યાગ કરવો ૪, તથા મનદડ,
વચનદડ અને કાયદડ એ ત્રણ દડો નિગ્રહ કરવો ૩-એ સત્તર
પ્રકારે સયમ છે. ૩૬૬.

૨૩૭ અઢાર ભાવરાશિ.

તિરિયા મણુઆ કાયા, તહ અગ્ગવીયા ચ ચુક્કગા ચડરો ।
દેવા ચ નેરડયા, અઢારસ ભાવરાસીઓ ॥ ૩૭૦ ॥

તિર્થ ચ સબધી ૪-(દ્વીદ્રિય ૧, ત્રીદ્રિય ૨, ચતુરિદ્રિય ૩ અને
પચ્ચદ્રિય ૪), મનુષ્ય સબધી ૪-(સમૂર્જિત ૧, કર્મભૂમિના ૨,
અકર્મભૂમિના ૩ અને અતરદ્વીપના ૪), કાય સબધી ૪-(પૃથ્વી-
કાય ૧, અપ્કાય ૨, તેજસ્કાય ૩ અને વાયુકાય ૪), વનરૂપતિ
સબધી ૪-(અગ્રગ્રીજ ૧, મૂળગ્રીજ ૨, સ્કંધગ્રીજ ૩ અને
પર્વગ્રીજ ૪) એ સર્વ મળીને સોળ તથા રૂપ ૧ અને નારકી ૧
મળી અઢાર ભાવરાશિ બાબતી. ૩૭૦.

૨૩૮ તીર્થ કર નામકર્મ બાધવાના વીગ સ્થાનો.

અરિહત ૧ સિદ્ધ ૨ પવયણ ૩,

ગુરુ ૪ થેર ૫ વહુસ્સુણ ૬ તવસ્સીસુ ૭ ।

વચ્છલયા ચ એસિ, મિત્તલ નાણોવઓગો અ ૮ ॥૩૭૧॥

દસણ ૯ વિણણ ૧૦ આવસ્સણ ૧૧,

સીલવય ૧૨ સાહુવાવારો ૧૩ ।

સણલવતવ ૧૪ ચિયાણ ૧૫,

વેયાવચ્ચં ૧૬ સમાહી ૧૭ ચ ॥ ૩૭૨ ॥

અપુઠ્ઠનાણગ્ગહણં ૧૮,

સુઅમત્તી ૧૯, પવચણે પમાવણયા ૨૦ ।

एएहिं कारणेहिं, तिथयरत्तं लहइ जीवो ॥ ३७३ ॥

અરિહંત ૧, સિદ્ધ ૨, પ્રવચન (જૈનશાસન) ૩, ગુરુ (આચાર્ય) ૪, સ્થવિર ૫, અહુશ્રુત (ઉપાધ્યાય) ૬ અને તપસ્વી (સર્વ સાધુ) ૭-આ સાતની વતસલતા-સેવાભક્તિ કરવી. નિરંતર જ્ઞાનનો ઉપયોગ રાખવો ૮, દર્શન-સમકિતનું આરાધન કરવું ૯, દશ પ્રકારે વિનય કરવો ૧૦, છ આવશ્યક કરવાં ૧૧, શીલવ્રત અખંડ પાળવું ૧૨, સાધુ વ્યાપાર એટલે ક્રિયા કરવી ૧૩, ક્ષણભય એટલે અનેક પ્રકારનો તપ કરવો ૧૪, ગૌતમપદની પૂજા કરવી ૧૫, વૈયાવચ્ચ કરવી ૧૬, સમાધિ-ચિત્તની એકાગ્રતા રાખવી ૧૭, અપૂર્વ-નવું નવું જ્ઞાન દરરોજ ગ્રહણ કરવું ૧૮, શ્રુતની ભક્તિ કરવી ૧૯ તથા પ્રવચનની-સંઘની પ્રભાવના કરવી ૨૦-આ વીશ કારણો (સ્થાનો) વડે જીવ તીર્થંકરપણાને પામે છે.* ૩૭૧-૩૭૨-૩૭૩.

૨૩૯ કયા તીર્થંકરે કેટલાં સ્થાનો આરાધ્યાં હતાં ?

पढमेण पच्छिमेण य, एए सबवे हि(वि)फासिया ठाणा ।

मज्झिमगेहि जिणेहिं, एगो दो तिन्नि सबवे वि ॥३७४॥

પહેલા ઋષભદેવ તીર્થંકરે અને છેલ્લા વર્ધમાન સ્વામીએ આ સર્વે (વીશ) સ્થાનો સ્પર્શ્યાં (આરાધ્યાં) હતા; મધ્યમના ખાવીશ જિનેશ્વરોએ કોઈએ એક, કોઈએ બે, કોઈએ ત્રણ અને કોઈએ સર્વ સ્થાનો આરાધ્યા હતા. ૩૭૪.

૧૧ માતું બીજું નામ ચારિત્રપદ છે. ૧૩ માતું બીજું નામ શુભ ધ્યાનપદ છે. ૧૫ મા પદતું બીજું નામ સુપાત્રદાન પદ છે. ૧૬ મા પદતું બીજું નામ વીશ વિહરમાન જિનપદ છે. ૧૭ મા પદતું બીજું નામ સંયમપદ છે ને સંઘભક્તિપદ પણ છે. ૨૦ મા પદતું બીજું નામ તીર્થપદ પણ છે.

૨૪૦ વીશ પ્રકાગ્ને અવિનય.

દવદવચારુ ૧ પમજિય ૨,

દુષ્પમજિય સ્વિત્તસિજ્ઞાસણ ૭ ।

રાયણિય પરિભાસઈ૮, થેરે ૯, મૃઓવઘાઈ ૧૦ ચ ॥૩૭૫॥

સજલણ કોહણે ૧૧ પિઠ્ઠ-મંસઓ અભિસ્વમોધારી ૧૨ ।

અહિકરણકરો ૧૩ ઉદીરણ ૧૪,

અકાલસજ્ઞાયકારી ચ ૧૫ ॥ ૩૭૬ ॥

અપમજ્જવાણિયા ૧૬, સદ્કરો ૧૭ કલહ ૧૮ જ્ઞકારી ૧૯ ચ ।

સૂરપ્પમાણભોઈ ૨૦, વીસ રૂમે અવિણયા સમણ ॥૩૭૭॥

ધપધપ ચાલે ૧, ક્ષેત્રનુ અપ્રમાર્જન^૧ કરે ૨, ક્ષેત્રનુ દુષ્પ્રમાર્જન^૨ કરે ૩ શય્યા (વમતિ) નુ અપ્રમાર્જન કરે ૪, શય્યાનુ દુષ્પ્રમાર્જન કરે ૫, આસનનુ અપ્રમાર્જન કરે ૬, આગનનુ દુષ્પ્રમાર્જન કરે ૭, રત્નાધિકની સામુ બોલે ૮, અથગિની સામુ બોલે ૯, ભૂત (પ્રાણી) નો ઉપધાત કરે ૧૦, સંજનન કોધ કરે ૧૧, નિતર પૃષ્ઠભાસ ખાય એલે વાગ વાગ પાછળથી નિદા કરે ૧૨, કોષાદિકને અધિકનુ ૩૫ કરે ૧૩, અન્યના કોષાદિકની ઉદીન્ના કરે ૧૪, અકાળે અવાધ્યાય કરે ૧૫, સચિત્ત રજવી ખગડાયેલા હાથ પગ ન પ્રમાર્જે ૧૬, ગોરથી શબ્દ કરે (ગરો પાડે) ૧૭, કવલ કરે ૧૮, ઝગડો કરે ૧૯, તથા સૂર્ય હોય ત્યાં મુધી (અમ્ત થતા મુધી) બોર્જન કરે ૨૦-આ વીશ અવિનય ગિહાતમાં કહ્યા છે તે મુનિએ તજ્યા થો ય છે. ૩૭૫-૩૭૬-૩૭૭

૧ પ્રમાર્જન ન કરે તે અપ્રમાર્જન ૨ સાગી ગીતે પ્રમાર્જન ન કરે તે દુષ્પ્રમાર્જન

૨૪૧ ચોવીશ દંડક.

નેરડયા ૧ અસુરાઈ ૧૧,

પુઢવાઈ ૧૬ વેંદિયાય તહ વિગલા ૧૯ ।

પાંચેંદિયતિરિય ૨૦ નરા ૨૧,

વંતર ૨૨ જોઈસ ૨૩ વેમાળી ૨૪ ॥૩૭૮॥

સાતે નારડીના એક દંડક ૧, અમુર કુમાર વિગેરે ભવનપતિની દશ નીકાયના દશ દંડક ૧૨, પૃથ્વીકાયાદિક પાંચના પાંચ દંડક ૧૬, દ્વીંદ્રિયાદિક ત્રિકલેંદ્રિયના ત્રણ દંડક ૧૯. પાંચેંદ્રિય તિથિય ૨૦, મનુષ્ય ૨૧, વ્યંતર ૨૨, જ્યોતિષી ૨૩ અને વૈમાનિક દેવ ૨૪-એ પાંચેના એકેક દંડક-આ પ્રમાણે ચોવીશ દંડકો કહેલા છે. ૩૭૮.

૨૪૨ મુહપત્તીની પરિલેહણાના પચીશ તથા કાયાની

પરિલેહણાના પચીશ કુલ પચાસ બોલ.

દિટ્ઠિપહિલેહ ણગા, નવ અક્ષોડા નવ ચ પક્ષોડા ।

પુરિમિહા છચ્ચ ભવે, મુહપત્તિ હોઈ પળવીસા ॥૩૭૯॥

પાયાહિણેણ તિયતિય, વામેયર વાહુ સીસમુહહિયણ ।

અંસુહાડપિટ્ટે, ચડ છપ્પય દેહ પળવીસા ॥ ૩૮૦ ॥ +

એક દૃષ્ટિ પરિલેહણા, નવ અખખોડા, નવ પખખોડા અને છ પ્રથમ ઉર્ધ્વપખખોડા-મળી મુહપત્તિના પચીશ બોલ કહેલા છે. તે આ પ્રમાણે-‘મૂત્ર અર્થ તત્ત્વ કરી સદ્દુ’ એ દૃષ્ટિ પરિલેહણા ૧, ‘સમકિતમોહની ૨, મિશ્રમોહની ૩, મિથ્યાત્વમોહની ૪ પરિહર’, ‘કામરાગ ૫ સ્નેહરાગ ૬ દૃષ્ટિરાગ ૭ પરિહર’-આ છ ઉર્ધ્વપખખોડા

+ આ ગાથા મૂળ પ્રતમા ન હોતી પણ જરૂરી હોવાથી શુદ્ધવંદન ભાષ્યમાથી દાખલ કરી છે.

સમજવા. હવે હાથ ઉપર—મુદ્દેવ ૧, મુગુર ૨, મુર્મ ૩ અર્ધ (૧૦), કુદેવ ૧, કુગુર ૨, કુર્મ ૩ પરિહર (૧૩), જાને ૧, દર્શન ૨, ચારિત્ર ૩ આદર (૧૬), જ્ઞાનનિર્ગમના ૧, દર્શનનિર્ગમના ૨, ચારિત્રનિર્ગમના ૩ પરિહર (૧૯), મનગુપ્તિ ૧, વચનગુપ્તિ ૨, કાયગુપ્તિ ૩ આદર (૨૨), મનદંડ ૧, વચનદંડ ૨, કાયદંડ ૩ પરિહર (૨૫)—એ ૧૮ અખોડા પખોડા ડાખા હાથની હથેળીમાં કરનાના છે. કુલ ૨૫ મુહપત્તિની પડિલેહણા જાણવી.

હવે કાયાની પચીસ પડિલેહણા કહે છે—ડાખા હાથ ઉપર પ્રક-
ક્ષિજ્ઞાની રીતે 'હાસ્ય, ન્તિ, અરતિ પરિહર (૩), જમણા હાથ ઉપર
, પ્રક્ષિપ્તાની રીતે 'લય, રોધ, રુગ છા પરિહર (૬), મસ્તકે 'કૃષ્ણ-
લેશ્યા, નીલલેશ્યા, કાપોતલેશ્યા પરિહર (૯), મુખે 'સગારન, ઝકિ
ગારવ, સાતાગારવ પરિહર (૧૨), દંદ્યે 'માયાશય, નિયાણશય,
મિયાત્રશય, પરિહર (૧૫), ડાબી બાહુ ઉપર ખભે ને પછનાડે
'ક્રોધ, માન પરિહર (૧૭), જમણી બાહુ ઉપર ખભે અને પછનાડે
'માયા, લોભ પરિહર (૧૯), ડાબે પગે 'પૃથ્વીકાય, અપકાય, તેડ-
કાયની રક્ષા કર (૨૨) જમણે પગે 'વાયુકાય, વનસ્પતિકાય,
ત્રસકાયની રક્ષા કર (૨૫)—આ પચીસ કાયાની પડિલેહણા
જાણવી (અને મળીને કુલ ૫૦ પડિલેહણા સમજવી) ૩૭૯-૩૮૦.

૨૪૩ જિનકલ્પીની બાર પ્રકાગ્ની ઉપધિ

પત્ત૧ પત્તાવંધોર, પાયઠ્ઠવણ૩ ચ પાયકેસરિયા ૪ ।

પહલા૫ ચ રચત્તાણદ, ગુચ્છાઓ૭ પાયનિજ્જોગો ॥૩૮૧॥

તિન્નેવ ચ પચ્છાગા૧૦, રચહરણં૧૧ ચેવ હોઈ મુહપત્તી૧૨ ।

एसो दुवालसविही(हो), जहन्नियराणं जिणाण तु॥३८२॥

પાત્ર ૧, પાત્રખંધ (ઝાળી) ૨, પાત્રસ્થાપન (હિંમલને ગુચ્છો)
૩, પાત્રકેસરીયા (ચરનળી) ૪, પહલા (ઝાળી ઢાકનાના) ૫,
રજશ્રાણ (અતર વસ્ત્ર) ૬ અને ગોચા (ઉપર ઢાકનાતુ) ૭—એ સાત
પ્રકારનો પાત્રનિયોગ—જાનના ઉપગરણો કહેવાય છે. તે ઉપરાંત ત્રણ

પ્રત્યક્ષાદન (એક ઊનતું અને એ મુતરના કપડા) ૧૦, એક રજોહરણ ૧૧ અને એક મુખવચ્ચિકા ૧૨-આ બાર પ્રકારની ઉપધિ જઘન્યથી ઘટર એટલે હસ્તપાત્રની કે વચ્ચની લગ્ધિ વિનાના જિનકલ્પીને હોય છે. તેવી લગ્ધિયાળાને ઓછામાં ઓછી (જઘન્ય) મુદ્દપત્તિ ને રજોહરણ એ બે પ્રકારની ઉપધિજ હોય છે. ૩૮૧-૩૮૨.

૨૪૪ પાંચમા આરામાં મનુષ્યાદિકતું ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય.

વાસસયામિ સવીસં, સપંચદિણમાઝ મણુઅહત્થીણં ।
 ચઙવીસવાસમાઝં, ગોમહિસીણ સણગદિણં ॥ ૩૮૩ ॥
 વત્તીસં તુરયાણં, સોલસ પસુ ઇલ્લાગાણ વરિસાણં ।
 વારસ સમ સુણગાણં, ચરકરહાણં તુ વત્તીસં ॥૩૮૪॥

મનુષ્ય અને હાથીનું ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય એકસો વીશ વર્ષ અને પાંચ દિસસતું હોય છે, ગાય ભેંશનું, ચાવીશ વર્ષ અને એક દિવસનું હોય છે, ઘોડાઓનું ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય બત્રીશ વર્ષનું હોય છે, બકરા વિગેરે પશુનું સોળ વર્ષનું હોય છે, કુતરાઓનું બાર વર્ષનું અને ગધેડા તથા ઉંટનું ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય બત્રીશ વર્ષનું હોય છે. ૩૮૩-૩૮૪.

૨૪૫ મનુષ્યાદિકતું જઘન્ય આયુષ્ય.

एवं उक्कोसेणं, अंतमुहुत्तं जहन्न सव्वेसिं ।
 एवं भवम्मि भामिया, अणंतसो सव्वजोणीसु ॥ ૩૮૫ ॥

આ પ્રમાણે ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય સમજવું. તે સર્વ મનુષ્યાદિકતું જઘન્ય આયુષ્ય અંતર્મુહૂર્તનું જાણવું. આ પ્રમાણે ભવ (સંસાર) માં સર્વ જીવો સર્વ યોનિઓને વિષે અનંતવાર ભમ્યા છે. ૩૮૫.

२४६ अष्टावीश लब्धिओनां नाम.

आमोसही १ विप्पोसही २,
 खेलोसही ३ जल्लमोसही ४ चेव ।
 सव्वोसही ५ संभिन्ने ६,
 ओही ७ रिउ ८ विउल ९ मई लछी ॥ ३८६ ॥
 चारण १० आसीविस ११,
 केवली १२ य गणधारिणो १३ य पुव्वधरा १४ ।
 अरिहत १५ चक्कवट्टी १६,
 वलदेवा १७ वासुदेवा १८ य ॥ ३८७ ॥
 खीरामहुसप्पियासव १९,
 कोट्टबुद्धी २० पयाणुसारी २१ य ।
 तह वीयवुद्धि २२ तेयग २३,
 आहारग २४ सीयलेसा २५ य ॥ ३८८ ॥
 वेउव्वियदेहलछी २६,
 अखीणमहाणसी २७ पुलागा २८ य ।
 परिणामतववसेण, इमाइं अडवीस लछीओ ॥ ३८९ ॥

आभशौपधि १, निप्रुपौपधि (लघुनीति) २, जेनौपधि (कङ्-
 श्लेष) ३, जल्लौपधि (मेल) ४, सौपधि ५, सल्लित्तओत ६,
 अनधिशान ७, ऋजुभति ८, विप्रुलभति लब्धि ९, आणु १०,
 आशीनिय ११, केनणशान १२, गणधर १३, पूर्वधर १४, तीर्वकर
 १५, यङ्गन्ती १६, पणदेव १७, वासुदेव १८, क्षीराश्रव भध्यामव

ધૃતાશ્રવ ૧૯, કોષ્ઠબુદ્ધિ ૨૦, પદ્માનુસારી ૨૧, બીજબુદ્ધિ ૨૨, તેજોલે-
શ્યા ૨૩, આહારક શરીર ૨૪, શીતલેશ્યા ૨૫, વૈક્રિય શરીર
લબ્ધિ ૨૬, અક્ષીણ મહાનસી ૨૭ તથા પુલાક લબ્ધિ ૨૮-આ
અઠાવીશ લબ્ધિઓ પરિણામ વિશેષ અને તપ વિશેષના વશથી
પ્રાપ્ત થાય છે. ૩૮૬-૩૮૯.

આ લબ્ધિઓનું વર્ણન નીચે પ્રમાણે:—

૨૮ લબ્ધિઓનું વર્ણન.

- ૧ જે મુનિના હાથ પગ વિગેરેના સ્પર્શથી સર્વ રોગ જાય તે
આમર્ષ ઔપધિ લબ્ધિ.
- ૨ જે મુનિના મળ મૂત્રે કરી સર્વ રોગ જાય તે વિપ્રપ્ ઔપધિ લબ્ધિ.
- ૩ જે મુનિના શ્લેષ્મ ઔપધિરૂપ હોય તે ખેલોપધિ લબ્ધિ.
- ૪ જે મુનિના શરીરનો પ્રસ્વેદ ઔપધિરૂપ હોય તે જલ્લૌપધિ લબ્ધિ.
- ૫ જે મુનિના કેશ રોમ નખાદિક સર્વ ઔપધિરૂપ હોય-સર્વ
પ્રકારના વ્યાધિ નિવારવા સમર્થ હોય અને મુગંધી હોય તે
સંચૌપધિ લબ્ધિ.
- ૬ જે મુનિને એક સાથે બધી ઇન્દ્રિયોત્તર સાંભળવાની શક્તિ હોય
અથવા એકેક ઇન્દ્રિયોથી પાંચે ઇન્દ્રિયોના વિષયો જાણવાની
શક્તિ હોય અથવા બાર ચોળનમાં પડેલા ચક્રવર્તીના સૈન્યમાં
સર્વ વાજીત્રો એક સાથે વાગે ત્યારે તેમાંના સર્વ વાજીત્રોના
શબ્દો જુદા જુદા જાણવાની શક્તિ હોય તે સંભિન્નશ્રોત લબ્ધિ.
- ૭ અવધિજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું, જેથી રૂપી દ્રવ્યો આત્માવડે સાક્ષાત્
જોવાની શક્તિ પ્રાપ્ત થાય તે અવધિજ્ઞાન લબ્ધિ.
- ૮ જે મનઃપર્યવજ્ઞાનવડે અન્યના મનમાં કરેલા વિચારોને સામા-
ન્યપણે જાણવાની શક્તિ તે ઋત્રુમતિ મનઃપર્યવલબ્ધિ.
- ૯ જે મનઃપર્યવ જ્ઞાનવડે અઘી દ્વીપમાં રહેલા સંજી પંચેન્દ્રિય
જીવોએ મનમાં કરેલા વિચારોને વિશેષપણે જાણવાની શક્તિ
તે ત્રિપુલમતિ મનઃપર્યવજ્ઞાન લબ્ધિ.

- ૧૦ ચારણલઘિ યે પ્રકારે-જ ઘાચારણ ને વિઘાચારણ, જે લઘિનડે આકાશગમન કરનાની શક્તિ મુનિને પ્રાપ્ત થાય તે ચારણ લઘિ.
- ૧૧ જેની દાઢમા વિષ હોય અને જેના ડગનડે અન્ય છાન મૃત્યુ પામે તે આશીવિપલઘિ-આ લઘિનો પ્રયોગ સર્પાદિકના રૂપે થાય છે.
- ૧૨ જેનાવડે લોકાલોકતુ સ્વરૂપ જણાય તે કેવળજ્ઞાન લઘિ.
- ૧૩ જેનાવડે ગણધરપાડુ પ્રાપ્ત થાય તે ગણધર લઘિ.
- ૧૪ ચૌદપૂર્વધરને શ્રુતજ્ઞાનનડે થયેલી લઘિ તે પૂર્વધર લઘિ.
- ૧૫ જેનાવડે તીર્થંકરની સમવસંજ્ઞાદિક ઋદ્ધિ નિકુર્વી શકે તે તીર્થંકરતુલ્ય લઘિ અથવા તીર્થંકરને તીર્થંકરપણાની લઘિ.
- ૧૬ જેનાવડે ચક્રવર્તીની ઋદ્ધિ ચૌદ રત્નાદિ વિકુર્વી શકે તે ચક્રવર્તી તુલ્ય લઘિ અથવા ચક્રવર્તીને ચક્રવર્તીપણાની લઘિ.
- ૧૭ જેનાનડે બળદેવ જેટલી ઋદ્ધિ વિકુર્વી શકે તે બળદેવ જેવી લઘિ અથવા બળદેવને બળદેવપણાની લઘિ.
- ૧૮ જેનાવડે વામુદેવ જેટલી ઋદ્ધિ વિકુર્વી શકે તે વામુદેવ જેવી લઘિ અથવા વામુદેવને વામુદેવપણાની લઘિ.
- ૧૯ જેની વાણીમા દુધ સાકર વિગેરે કન્તા પણ વધારે મીઠાશ પ્રાપ્ત થાય તે દ્વીરાશ્રવ, મંવાશ્રવ, ઘૃતાશ્રવ તથા ઈશ્વરસાશ્રવ લઘિ.
- ૨૦ જે મુનિના કોઠામાંથી સર્વ સૂત્રાર્થ-ભરેલા નિધાનની જેમ નીકળી શકે-નીકળ્યા જ કરે અથવા કોઠારમાંથી અજ નીકળ્યા કરે તેમ નીકળે તે કોષ્ઠબુદ્ધિ લઘિ.
- ૨૧ પદાનુસારિણી લઘિ-જાત્રુનુએક પદ સાલજવાથી સર્વ પદનો આખા શાસ્ત્રનો બોધ થાય તે. તેના ત્રણ પ્રકાર છે. પ્રારભતુ પદ અથવા તેનો અર્થ સાલજનાથી આખા શાસ્ત્રનો બોધ થયો તે અનુશ્રુત પદાનુસારિણી, અતતુ પદ અથવા તેનો અર્થ સાલજનાથી પ્રારભથી આખા અથનો બોધ થયો તે પ્રતિકૂળ પદાનુસારિણી અને મધ્યનુ ગમે તે પદ કે તેનો અર્થ સાલજનાથી આખા શાસ્ત્રનો બોધ થયો તે ઉભય-પદાનુસારિણી લઘિ.

૨૫૧ પાંચ પ્રકારના ચારિત્રના નામ.

સામાઙ્ગ્યતથ પદમં, છેઓવઘાવણં ભવે વીયં ।
પરિહારવિસુદ્ધીયં, સુદ્ધમં તહ સંપરાયં ચ ॥ ૩૯૪ ॥
તત્તો અ અહઃસ્વાયં, સ્વાયં સવ્વમ્મિ જીવલોગમ્મિ ।
જં ચરિઙ્ગણ સુવિહિયા, વચ્ચંતિ અયરામરં ઠાણં ॥૩૯૫॥

પહેલું સામાયિક ચારિત્ર ૧, બીજું છેઠાપસ્થાપનીય ચારિત્ર
છે ૨, પરિહાર વિશુદ્ધિ ચારિત્ર ૩, તથા સૂક્ષ્મસંપરાય ચારિત્ર ૪,
ત્યારપછી યથાખ્યાત ચારિત્ર ૫ એ સર્વ જીવલોકને વિષે પ્રસિદ્ધ
છે, કે જેનું આચરણ કરીને સુવિહિત સાધુઓ અજરામર(મોક્ષ)
સ્થાનને પામે છે. ૩૯૪-૩૯૫.

૨૫૨ નપુંસક સંબંધી.

પંડણ વાઙ્ગ કીવે, કુંભી સાલુહીતીસઙ્ગી ।
તકામસેવય પક્ષિયા,
પરિકપ્પિઙ્ગય સોગંધેઙ્ગય આસત્તા ॥૩૯૬॥

(આ ગાથાનો અર્થ અસલ પ્રતમાં લખેલ નથી, તેમ બરાબર
સમજાતો પણ નથી તેથી અહીં લખેલ નથી.)

૨૫૩ નપુંસકનાં લક્ષણ.

મહિલાસંહાવોઃ સરવન્નભેઓર,
મોહો મહંતોઃ મહુયા ચ વાણીઃ ।
સસદ્ધયં મુત્તય મફેણયં ચ ૬,
ણ્યાણિ છ પંડગલક્ષણાણિ ॥ ૩૯૭ ॥

શ્રી રત્નસંચય ગ્રંથમા સુધારો

(પૃષ્ઠ ૧૬૦ માથે જોડો)

ગાથા ૩૬૦ ચોથુ પાદ-‘ સેતે નિષ્ફેડિયા ૧૮ ઇયસિ ’
આ અઠાંગો લેદ જાણવો, તેના અર્થમા પણ ‘ લય પામેલા
૧૭ ’ આની પછી “ તથા માતાપિતાની આ વિના લગાડેલા
ગિય ૧૮ ’ આટલુ વગરે મમજવુ. આ ભેદ ચોરી છુપીથી દીક્ષા
દેનાના નિયમ માટે મમજવો.

ગાથા ૩૬૬ માં ધણે જ તે દેકાપુ અનુક્રમ જો ગાથા હોવી
જો, આ અમલ પ્રતમા ચોડા પાઠ પડેલા હોનાથી કાઈ સમજાવુ
ન હોનાથી તેનો અર્થ પા. લખી શકાયો ન હોતો, નધારે તપાસ
જતા તે બંને ગાથા પ્રત્યનસારોદારમા નીકળી છે તે ગાથા
આ પ્રમાણે છે દા. ૧૦૯ ગાથાક ૮૦૦-૮૦૧ છે.

પડણ ૧ વાઙણ ૨ કીવે ૩, કુમ્મી ૪ ઈસાલુય ૫ તિય ।
સડણી ૬ તક્કમસેવી ૭ ચ, પવિલયાપવિલણ ૮ ચ ॥૩૯૬॥
સોગધિણ ૯ ચ આસત્તે ૧૦, ટસ ણ નપુસગા ।
સકિલિટ્ઠિત્તિ સાદૂળ, પવ્વાવેડં અકપ્પિયા ॥ ૩૯૭ ॥

અવ-પડક ૧, નાતિ ૨, જીવ ૩, કુલી ૪, અધ્યાત્મ ૫,
શકુનિ ૬ તક્કમસેવી ૭, પાક્ષિનાપાક્ષિક ૮, સોગધિક ૯ અને
આમકત ૧૦-આ દ્રવ્ય પ્રકારના નપુમ્બકો દુષ્ટ અધ્યયસાયનાળા
હોનાથી સાધુઓને દીક્ષા આપવા લાયક નથી. ૩૯૬-૩૯૭.

વિશેષાર્થ-પંડક-પુરૂષના આકારને ધારણ કરનાર છતાં સ્ત્રીની જેવાં સ્વભાવવાળો હોય તે (તેના લક્ષણ છુટકાં ગાથા ૩૬૭ સીના અર્થમાં કહેલા છે.) (૧). વાતિક-વાયુના વિકારવાળો હોવાથી લિંગ સ્તબ્ધ-અક્રુર થાય તેથી સ્ત્રીનું સેવન કર્યા વિના રહી શકતો નથી તે (૨). ક્લીષ્ણ-અસમર્થ. તેમાં નબ્બ સ્ત્રીને જોઈ શ્લોભ પામે તે દૃષ્ટિ ક્લીષ્ણ, સ્ત્રીના શબ્દ સાંભળી શ્લોભ પામે તે શબ્દ ક્લીષ્ણ, સ્ત્રીના અલિંગનથી જે વ્રત (અભ્યર્થ)ને ધારણ કરી શકે નહીં તે આલિંગન ક્લીષ્ણ અને સ્ત્રીના આમંત્રણથી જે વ્રતને ધારણ કરી શકે નહીં તે આમંત્રણ ક્લીષ્ણ-એમ ચાર પ્રકાર હોય છે (૩). કુંભી-મોહના અનિશયપણાથી લિંગ અથવા વૃષણ કુંભની જેમ સ્તબ્ધ થાય તે (૪). ઈર્ષ્યાળુ-કોઈ સ્ત્રીને મૈથુન સેવતી જોઈ જેને અત્યંત ઈર્ષ્યા થાય તે (૫). શકુનિ-ચક્રાની જેમ વેદના ઉદયથી વારંવાર મૈથુન સેવનમાં આસક્ત થાય તે (૬). તન્દર્ભસેવી-મૈથુન સેવ્યા પછી કુતરાની જેમ વેદના ઉત્કટપણાથી વીર્યભ્રાવને ચાટે તે (૭). પાક્ષિકાપાક્ષિક-શુક્લ પક્ષમાં અત્યંત વેદનો ઉદય થાય અને કૃષ્ણ પક્ષમાં અદ્ય ઉદય થાય તે (૮). સૌગંધિક-પોતાના લિંગને સુગંધી માની તેને વારંવાર સુંઘે તે (૯). આસક્ત-મૈથુન સેવી રહ્યા પછી પણ સ્ત્રીને આલિંગન કરી તેણીના અવયવોનો સ્પર્શ કર્યા કરે તે (૧૦).

આ દશે પ્રકાર પુરૂષના છતાં ત્રીવ્ર કામોદયથી તેને નપુંસક ગણી દીક્ષાને અયોગ્ય માનેલા છે.

શ્રી જેવો અવસાન ૧, અવર અને વર્ણનો લેદ ૨, અત્યંત
મોહ ૩, મધુર (મૃદુ) વાણી ૪, ગળદ સહિત લઘુનીતિ ૫ તથા
લઘુનીતિમાં ફીણ ન હોય ૬-આ છ લક્ષણો નપુ સકને હોય છે. ૩૫૭.

૨૫૪ ગળીવાળા વસ્ત્રના સંગથી થતી હવોત્પત્તિ.

નીલીરંગિયવત્થં, મણુયસેદેણ હોઈ તક્કાલં ।

કુંયુ તસા ચ નિગોયા, ઉપ્પજ્જંતી વહૂ જીયા ॥૩૯૮॥

નીલી (ગળી) થી રંગેલુ વસ્ત્ર મનુષ્યના સ્વેદ (પાંચેના)
વડે વ્યાપ્ત થાય કે તરતજ તેમાં કુંયુ, વસ્ત્ર અને નિગોદના ઘણા
છવો ઉત્પન્ન થાય છે. ૩૬૮. (અહીં નિગોદના છવો એકે મ મુ-
ર્દિમ પથદ્રિય છવો હોના સમય છે.)

ગુલિણ વત્થેણ મણુસ્સદેહે,

પર્ચિદિયા તંમિ નિગોય જીવા ।

જીવાણ ઉપ્પત્તિવિણાસસંગે,

મણઈ જિણો પન્નવણાઉવગે ॥૩૯૯॥

ગળીવડે રંગેલા વસ્ત્રથી મનુષ્યના મગીરમાં પથદ્રિય તથા
નિગોદના છવો ઉત્પન્ન થાય છે. તેમાં છવોની ઉત્પત્તિ અને
વિનાશનો મંગમ જિનેથરે શ્રી પન્નવણા ઉપાંગમાં કહ્યો છે. ૩૯૯.
(અહીં પન્ન નિગોદ મળે સુદ્ધનિગોદ મમજવા નહીં.)

વાલગ્ગકોહિસરિસા, ઉરપરિસપ્પા ગુલિયમજ્જમ્મિ ।

સમુચ્છતિ અણેગા, દુપ્પેચ્છા ચરમચક્કવૂણં ॥ ૪૦૦ ॥

ગળીના રંગમાં વાળના અમ્મલાગની અહીં જેવડા અનેક
ઉરપરિસર્પી સુમૃદ્ધિમપણે ઉત્પન્ન થાય છે, તે ચર્મચમુધી લેઈ
શામલ નહીં એના મૂકમ લેાય છે. ૪૦૦. (આ વજ્ર ગાપામા
ખતાવેલા કારણથી ગળીનાળુ વસ્ત્ર વાપરુ નહીં.)

૨૫૫ અભવ્ય જીવોને ન પ્રાપ્ત થાય તેવા સ્થાનો.
કાલે સુપત્તદાણં ૧, સમ્મત્તવિસુદ્ધિ ૨ વોહિલામં ૩ ચ ।
અંતે સમાહિમરણં ૪, અભવ્વજીવા ન પાવંતિ ॥૪૦૧॥

અવસરે (ચોગ્યકાળે) સુપાત્રને દાન આપવું તે ૧, સમકિતની વિશુદ્ધિ ૨, યોગિનો લાભ (પ્રાપ્તિ) ૩ અને છેવટ સમાધિ મરણ ૪-આ ચાર સ્થાનો અભવ્ય જીવો પામતા નથી. ૪૦૧.

૨૫૬ સાત કુલકરનાં નામ.

પદમિત્થ વિમલવાહણ ૧,
ચક્ક્રૂ ૨ જસમં ૩ ચુટત્થમભિચંદે ૪ ।
તત્તો પસેણજિય ૫, મરુદેવો ૬ ચેવ નામી ૭ ચ ॥૪૦૨॥

આ ભરતક્ષેત્રમાં પહેલા વિમલવાહન ૧, ચક્ક્રુમાન ૨, યશસ્વાન ૩, ચોથા અભિચંદ્ર ૪, ત્યારપછી પ્રસેનજિત ૫, મરુદેવ ૬ અને છેલ્લા નામિ ૭-આ પ્રમાણે અનુક્રમે સાત કુલકર થયા છે. ૪૦૨.

૨૫૭ સાત કુલકરની પત્નીઓનાં નામ.

ચંદ્રજસા ૧ ચંદ્રકંતા ૨, સુરૂવ ૩ પડિરૂવ ૪ ચક્ક્રુકંતા ૫ ચ ।
સિરિકંતા ૬ મરુદેવી ૭, કુલગરપત્તીણ નામાઈ ॥૪૦૩॥

ચંદ્રયશા ૧, ચંદ્રકંતા ૨, સુરૂયા ૩, પ્રતિરૂપા ૪, ચક્ક્રુકંતા ૫, શ્રીકંતા ૬ અને મરુદેવી ૭-આ સાત અનુક્રમે સાત કુલકરની પત્નીઓનાં નામ બાણવાં. ૪૦૩.

૨૫૮ દ્વિદલ (વિદળ) નું લક્ષણ.

જમ્મિ ય પીલિજ્જંતે, જં હોઈ નહો ય તં વિદલં ।
વિદલે વિહુ નિપ્પન્નં, તે હુ ન જહાય તો વિદલં ॥૪૦૪॥

જે ઘટી વિગેરે ચત્રમા પીલાતા જેમા નેખીયા હોય તે દ્વિદળ કહેવાય છે, તેના બે દળ નીપજ્યા તોપણ તેમાથી નખીયા ન ગયા તેથી તે દ્વિદળ કહેવાય છે. ૪૦૪. (અન્યત્ર દ્વિદળનું લક્ષણ બીજી રીતે કહેલ છે.)

૨૫૬ મહાવિદેહ ક્ષેત્રના સાધુના આહારનું માન.

વત્તીસં કવલાહારો, વત્તીસં તત્થ મૂડયા કવલો ।

एगो मूडसहस्सो, चउवीसाए समहिओ य ॥૪૦૫॥

મહાવિદેહ ક્ષેત્રમા રહેલા સાધુઓને પણ બત્રીશ કવળનો આહાર હોય છે. તેમનો બત્રીશ મુડાનો એક કનળ થાય છે. તેથી બત્રીશ કનળનું પ્રમાણ બત્રીશને બત્રીશે ગુણવાથી એક હજાર અને ચોવીશ મુડા થાય છે. એટલો એક સાધુને એક વખતનો આહાર હોય છે. ૪૦૫. (અહીં મુડાનું માપ કેવડું ગણાય છે તે સમજવામા નથી.)

૨૬૦ મહાવિદેહના સાધુઓના મુખનું તથા પાત્રનું પ્રમાણ.

रयणीओ पद्मास, विदेहवासम्मि वयणपरिमाणं ।

पत्ततलस्स पमाणं, सत्तरधणुहाइ दीह तु ॥૪૦૬॥

મહાવિદેહ ક્ષેત્રને વિષે સાધુના મુખનું પ્રમાણ પદ્માસ હોય છે, તેના પાનના તળીયાનું પ્રમાણ સત્તર ધનુષ દીર્ઘ (લાંબુ) હોય છે. ૪૦૬. (આ પ્રમાણ ઉત્તરેયાગુણે સમજવું. આપણા કંરતા ૫૦૦ ગાંડુ મુમારે હોવાથી તે ઘટી શકે છે.)

૨૬૧ મહાવિદેહના સાધુની મુખવસ્ત્રિકાનું પ્રમાણ.

मुहणंतएण तेसिं, सट्ठिसहस्सा य एग लक्खा य ।

भरहस्स य साहूण, एय मुहणतयं माण ॥૪૦૭॥

તે મહાવિદ્દેહ ક્ષેત્રના સાધુની એક મુખવશ્નિકાએ કરીને આ ભરતક્ષેત્રમાં રહેલા સાધુઓની એક લાખ ને સાઠ હજાર મુખ-વશ્નિકાઓ થાય છે, એટલું તેની એક મુખવશ્નિકાનું પ્રમાણ છે. ૪૦૭. (અહીં કરતાં ૪૦૦ ગણી લાંબી ને ૪૦૦ ગણી પહોળી હોવાથી આ માપ ઘટી શકે છે.)

૨૬૨ સંગ્રહી રાખેલા ધાન્યની ચોનિનો કાળ.

કોઢ્ય પલ્લય મંચય, માલાઉત્તાણ ધન્નજાર્ડણં ।

ઉલ્લિત્ત લિત્ત પેહિય, મુદ્દિયકયલંછણાણં ચ ॥૪૦૮॥

અહન્નં તે સાલીણં, વીહિ ય ગોધૂમ જવજવાણં ચ ।

કેવડકાલં જોણી, જહન્ન ઉક્કોસિયા ઠિર્ડ ॥૪૦૯॥

માટીનો કોઠો, વાંસનો પાલો, સાંઠીનો માંચો, લાકડા વિગેરેનો માળ વિગેરેને વિષે જૂદા જૂદા ધાન્યની જાતિઓ રાખીને પછી તે કોઠાર વિગેરેને ચોતરફથી લીંપી, માથે ઢાંકણું ઢાંકી, મુદ્રા કરી તથા લાંછન (ચિન્હ) કરી-સાચવી રાખેલ હોય તો તેમાં રહેલા શાલિ, ત્રીહિ, ગોધુમ અને યવ એ ધાન્યની ચોનિ (ઉત્પન્ન થવાનો સ્વભાવ) જઘન્યથી અને ઉત્કૃષ્ઠથી કેટલા કાળ મુઢી રહે ? ૪૦૮-૪૦૯. (તે હવે પછીની ગાથાવડે કહે છે.)

ઉપરના પ્રશ્નનો જવાબ.

ગોયમ ! જહન્ન અંતો-મુહુત્ત ઉક્કોસ તિન્નિ વરિસાઈં ।

અન્નાણ વિ ધણ્ણાણં, અંતમુહુત્તં જહન્ન ઠિર્ડ ॥૪૧૦॥

કલતિલકુલત્થચવલા, મસૂરમુગમાસવલ્લતુવરીણં ।

તહપલિમંથગાર્ડણં, પંચવરિસાઈ ઉક્કોસા ॥૪૧૧॥

તત્થ કલત્તિ કલાયા, હુંતિ મસૂરા ભિલિંગ ચળગાણો ।

પલિમંથ વટ્ઠચળગા, વિત્તીના કાલચળગ ત્તિ ॥ ૪૧૨ ॥

સેસે પસિદ્ધમેયા, ઇત્તો અયસિ કુસુંભ કંગૂળં ।

કોદ્દવ વરદ્ધ રાલય, કુદ્દુસગ સરિસવાળં ચ ॥ ૪૧૩ ॥

સળમૂલ વીયગાઙ્ગ, વાવિ ઉક્કોસ સત્ત વરિસાઙ્ગ ।

તેળ પરં પમિલાઈ, જોળી વળ્ળાઙ્ગીના ય ॥ ૪૧૪ ॥

વિદ્ધંસઙ્ગ ણંતરણ, ઇવં વીયં અવીયમવિ હુજ્જા ।

તેળ પર જોળીણ, વુચ્છેદે આવિ પન્નત્તે ॥ ૪૧૫ ॥

સત્તમ ઉદ્દેસાઓ, પળ્ળત્તીણ સયસ્સ છદ્ધસ્સ ।

ધળ્ળાણ ઉ પમાણં, ઉદ્ધરિયં સમરણઘાણ ॥ ૪૧૬ ॥

હે ગૌતમ ! તે (ઉપલી ગાથામાં કહેલા) ધાન્યમાં યોનિભાન (Cypripedium) ના સ્વભાવ) જઘન્યથી અતર્ક્યહૂર્ત અને ઉત્કૃષ્ટથી ત્રણ વર્ષ સુધી રહે છે. બીજા ધાન્યોની પણ જઘન્ય સ્થિતિ અતર્ક્યહૂર્તની કહી છે. ૪૧૦. કલ-કલાય (ખુરસાણી), તલ, કળાધી, ચોળા, મસૂર, મગ, અડદ, વાલ, તુવેગ, તથા પલિમથ નિગેરેની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ પાંચ વર્ષની કહી છે. ૪૧૧. અહીં કલ એટલે કલાય નામનું ધાન્ય, મસૂર એટલે લિલગ ચણાની દાળ, પલિમથ એટલે વાટલા ચણા (નગણા), અને ખિતિના એટલે કાળા ચણા. ૪૧૨. બીજા ધાન્યના લેહા-નામો પ્રસિદ્ધ છે. હવે અળસી, કુસુલો (કરકી), કાગ, કોદરા, બટી, તલ, કોદુસગ, સરસન, ૪૧૩. સણના બીજ, મૂળાના બીજ, ઈત્યાદિકના ઉત્કૃષ્ટ સાત વર્ષની સ્થિતિ છે, ત્યારપછી તેની યોનિ કદમાઈ જાય છે, અને તેના વર્ણાદિક (વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ) હાનિને પામે છે. ૪૧૪. ત્યાનપછી તરત જ તે (યોનિ) નિધન-સ-વિનાશ પામે છે તેથી બીજા પણ અબીજા થઈ

જાય છે. એટલે યોનિનો વિચ્છેદ થાય છે એમ કહ્યું છે.^૧ ૪૧૫.
 શ્રી ભગવતીસૂત્રના છઠ્ઠાં શતકના સાતમા ઉદ્દેશામાંથી આ ધાન્યની
 યોનિનું પ્રમાણ સ્મરણને માટે ઉદ્યુતું છે. ૪૧૬.

૨૬૩ સાધ્વીના પચીસા ઉપકરણ.

ઓગ્રહણંતગ ૧ પટ્ટો ૨;

અદ્ધોરુય ૩ ચલણિયા ૪ ય વોધઠ્ઠા ૫

અર્ધિમતર ૫ વાહિનિયં—

સળી ૬ ય તહ કંચુણ ૭ ચેવ ॥ ૪૧૭ ॥

ઉકૂચ્છિય ૮ વેગચ્છિય ૯,

સંઘાડી ૧૦ ચેવ સ્વંધગરણી ૧૧ ય ।

ઓહોવહિમિ ણ્ણ, અજ્ઞાણં પળ્ણવીસં તુ ॥ ૪૧૮ ॥

અવગ્રહાંતક—હોડીના આકારવાળું ગુપ્તસ્થાન ઢાંકવાનું વસ્ત્ર
 ૧, પટ્ટ—ચાર અંગુલ પહોળો અને કેડ જેટલો લાંબો કેડે બાંધવાનો
 પાટો, જેને આધારે અવગ્રહાંતક રાખવામાં આવે છે તે ૨, અર્ધોરુક-
 કેડથી અર્ધા સાથળ સુધી પહેરવાની ચડી કે જે અવગ્રહાંતક અને
 પાટાને બન્નેને ઢાંકવાનું કામ કરે છે, તેનો આકાર ચોલણા જેવો
 હોય છે. તે બન્ને સાથળે કસવડે બંધાય છે ૩, ચલણિકા (ચણીયા)
 પણ એવાજ આકારનો હોય છે, વિશેષ એ કે આ ચણીયા ઢીંચણ
 સુધી લાંબો હોય છે, તે પણ સીવ્યા વિનાનો કસોથી બાંધવામાં
 આવે છે ૪, અભ્યંતર નિવસની—કેડથી અર્ધી જંઘા ઢંકાય તેવું
 ઘાઘરાના આકારવાળું વસ્ત્ર, તે ઢીલું પહેરવામાં આવે છે કે જેથી

૧ ધાન્યમાથી સચિત્તભાવ નષ્ટ થયા પછી પણ યોનિભાવ (ઉત્પત્તિ
 સ્વભાવ) વધારે વખત રહે છે ને આ ગાથાઓમા બતાવેલ છે. સચિત્તપણું
 ત્યાસુધી રહે છે એમ ન સમજવું. જો કે સચિત્તમર્દનની જેમ જ યોનિ-
 મર્દન પણ મુનિ માટે નિષેધલું છે.

આકુળતા થાય નહીં અને લોકમાં હામી થાય નહીં પણ બહિર્-
 નિવસની-કેડથી આરભીને છેક પગની ધુટી ઢકાય તેટલું લાલુ
 ઘાઘરાના આકારનાળું વસ્ત્ર, તે કેડપર નાડીથી બધાય છે ૬, આ
 છ ઉપકરણો સાધ્વીને કેડથી નીચેના ભાગના છે. હવે કેડની
 ઉપરના ભાગના ઉપકરણો કહ્યું છે - કચુક-પોતાના શરીર પ્રમાણે
 એટલે છાતી બરાબર ઢકાય તેવો સીવ્યા પિનાનો કચુક કમો-
 થી આપનામા આવે છે ૭, ઉપકક્ષિકા-કાબલીને ઢાકનાતું વસ્ત્ર તે
 સીવ્યા વિનાતું સમચોરસ ઢાઢ હાથતું હોય છે, તેનાથી સ્તનભાગ
 તથા જમણ પડખુ ઢકાય છે ૮, વૈકક્ષિકા-આ ઉપકક્ષિકાથી પિલક્ષણ
 હોનાથી તેનું નામ વૈકક્ષિકા આપનામા આવ્યું છે. આ વસ્ત્ર
 પાદને આકારે હોય છે અને તેડાબે પડખે પહેરનાના કચુક જેવું
 હોય છે, તે ઉપકક્ષિકા અને કચુક એ બન્નેને ઢાકીને ડાબે પડખે
 પહેરનામા આવે છે ૯, સઘાટી-આ નમ્મ શરીરના ઉપલા ભાગમા
 ઓઢાય છે. આ સઘાટીઓ ચાર રાખનામા આવે છે. તેમા એક
 તો બે હાથ પહોળી હોય છે, બીજી બે સઘાટી ત્રણ હાથ પહોળી
 અને ચોથી ચાર હાથ પહોળી હોય છે. તથા ચારે સઘાટીઓ
 લખાઈમા સાડા ત્રણ કે ચાર હાથ હોય છે. આમાની પહેલી
 સઘાટી માત્ર ઉપાશ્રયમાજ ઓઢાય છે, બીજી ગાયરી જતા અને
 ત્રીજી સ્થિતિ જતા ઓઢનામા આવે છે. તથા વ્યાખ્યાનસાભ-
 ણના જતા અથવા સ્નાન મહોત્સનાદિકમા જતા ચોથી ચાલ હાથની
 પહોળી સઘાટી ઓઢનામા આવે છે. કેમકે આવા અનસરે પ્રાચે
 ઉભા રહેનાતું હોય છે તેથી તે વડે આખું શરીર ઢાકી શકાય
 છે ૧૦, રંક ધકરણી-આ વસ્ત્ર ચાર હાથ પહોળું અને ચાલ હાથ લાલુ
 સમચોરસ હોય છે. તે ચોવડું કરીને ખભાપર રાખનામા આવે
 છે, તેનાથી પહેરેલા બીજા વસ્ત્રોને વાયુ ઉડાડી શકતો નથી, (તેને
 કામળી પણ કહ્યું છે.) તેમજ તે રાખવાથી રૂપનાળી સાધ્વી કુરૂપ
 જેવી લાગે છે તેથી તે ઉપચોગી છે ૧૧, આ પ્રમાણે સાધ્વીઓને ઔ-
 ઘિક ઉપધિ પચીશ પ્રકારની કહી છે. ૪૧૭-૪૧૮. એટલે કે આ બે
 ગાથામા બતાવેલી અન્યા પ્રકારની ઉપધિ તથા સાધુની જે ચૌદ
 પ્રકારની ઉપધિ છે, તે પણ સાધ્વીઓને હોય છે. તેથી કુલ પચીગ
 પ્રકારની ઉપધિ હોય છે. તે ચૌદ પ્રકારની ઉપધિ આ પ્રમાણે છે -

પત્ત-પાત્ર ૧, પાત્રબંધ-જેમાં પાત્ર રાખવામાં આવે છે, તે ચાર છેડાવાળી વસ્ત્રની ઝોળી ૨, પાત્રસ્થાપન-પાત્ર રાખવાનું કુંબલનું વસ્ત્ર ૩, પાત્ર કેસરિયા-પાત્ર પુંજવાની ચરવળી ૪, પટલ (પડલા)-ગોચરી જતાં પાત્ર ઉપર ઢાંકવાનું વસ્ત્ર ૫, રજઝાણુ-પાત્રને વીંટવાનું વસ્ત્ર ૬, ગોચ્છક-પાત્રની ઉપર અને નીચે કામળીના ટુકડા રાખવામાં આવે છે તે ૭-આ સાત પ્રકારનો પાત્રનિયોગ કહેવાય છે. તથા જે કપડા સૂત્રના અને એક ઉનનું મળી ત્રણ કપડા ૧૦, એક રજોહરણુ ૧૧, એક મુખવસ્ત્રિકા ૧૨, એક માત્રક ૧૩ અને એક ચોલપટ્ટક ૧૪. (સાંધીમાં ચોળપટ્ટાને બદલે સાડા સમજવો.)

૨૬૪ તિર્યચ અને મનુષ્યની સ્ત્રીના ગર્ભની ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિ.

ગબ્મય તિરિઙ્ઠ્ઠીણં, ઉક્કોસા હોઙ્ઠ અઢ્ઠ વરિસાણિ ।

સા વારસ નારીણં, કાયઢિઙ્ઠિ હોઙ્ઠ ચઢવીસં ॥ ૪૧૯ ॥

તિર્યચની સ્ત્રીના ગર્ભની સ્થિતિ ઉત્કૃષ્ટ આઠ વર્ષની હોય છે, અને મનુષ્ય સ્ત્રીના ગર્ભની સ્થિતિ ઉત્કૃષ્ટ બાર વર્ષની હોય છે. પરંતુ તે ગર્ભની કાયસ્થિતિ ઉત્કૃષ્ટ ચોવીશ વર્ષની હોય છે. એટલે કે પ્રથમના ગર્ભનો જીવ બાર વર્ષ ચવી જાય અને તેજ ગર્ભમાં તરતજ તે અથવા બીજો જીવ અવતરે અને તે પણ બાર વર્ષ સુધી રહે ત્યારે તેની કાયસ્થિતિ ઉત્કૃષ્ટ ચોવીશ વર્ષની થાય છે. ૪૧૯. (આ સ્થિતિ કાર્મણુ વિગેરે પ્રયોગથી ગર્ભને સ્થાલિત કરી દેવામાં આવે ત્યારે પ્રાપ્ત થાય છે. સિદ્ધરાજ જયસિંહ બાર વર્ષ રહ્યો હતો.)

૨૬૫ દાન દેવાના દશ પ્રકાર (કારણ)

વસ ૧ સંગ ૨ મય ૩ કારણિય ૪,

લજ્ઞા ૫ ગારવ ૬ અધમ્મ ૭ ધમ્મે ૮ ચ ૧ ।

કાહીય ૯ કયમાણેણ ૧૦, દાણમેયં મંવે દસહાં ॥૪૨૦॥

વશથી-કેાઇના પરતંત્રપણાથી દાન દેવું પડે છે ૧, સારી સંગતથી ૨, ભયથી ૩, કાંઈપણ કારણથી ૪, લજ્જાથી ૫, ગારવથી

(ગર્વથી) ૬, અધર્મબુદ્ધિથી (ધર્મ નથી એમ જાણ્યા છતાં) ૭, ધર્મબુદ્ધિથી ૮, કાર્ય કર્યા પછી ૯ અને કાર્ય કરાવવાની બુદ્ધિથી- આ પ્રમાણે દશ પ્રકારે દાન દઇ શકાય છે. ૪૨૦.

૨૬૬ ઉચ્ચાર વિગેરે પરઠવવાની ભૂમિ.

અણવાણ ૧ અસંલોણ ૨, પરસ્તાણુવઘાઈણ ૩ ।

સમેઠ અઙ્ગુસિરે ૪ ચાવિ, ચિરકાલકયંમ્મિદ્ધ ચ ॥ ૪૨૧ ॥

વિચ્છિન્ને ૭ દૂરમોગાદે ૮, નાસણે ૯, વિલવજિણ ૧૦ ।

તસપાણવીયરહિણ ૧૧, ઉચ્ચારાઈણિ વોસિરે ॥ ૪૨૨ ॥

અનાપાત-અથા લોકો વિગેરેનું જુદું આનુષ્ઠાન ન થતું હોય એવું સ્થાન ૧, અસંલોક-લોકો વિગેરે જોડ ન મળે એવું (એકાત) સ્થાન ૨, પરાણુવઘાત-બીજા ત્રસ પ્રાણીઓના ઉપઘાત ન થાય એવું સ્થાન ૩, સમ-ઉંચું નીચું ન હોય એવું સમાન સ્થાન ૪, અશુષિત-છિદ્ર, પોલાણ વિગેરે ન હોય એવું સ્થાન ૫, ચિર-કાલકૃત-ઘણા કાળથી કંઠે હોય એટલે લોકોએ જન્મ આપનાથી અથવા ખેડવા વિગેરેથી કરેલું હોય-વપનયેલું હોય ૬, નિસ્તીર્ણ-વિશાળ-મોટું હોય પણ સાક્ષુ ન હોય એવું સ્થાન ૭, દૂરાગાઠ-દૂર અવગાઠ હોય (દૂર રહેલું હોય) ૮, નાસત્ર-આમાદિકની બહુ નજીકમા ન હોય ૯, બિન્ન-દર, શુદ્ધ વિગેરેથી રહિત હોય ૧૦ તથા ત્રસ, પ્રાણુ (એકેદ્રિય) અને બીજા (વનસ્પતિકાયા) તરે રહિત હોય ૧૧-આના શુદ્ધ સ્થાન(સ્થાનિક)ને વિષે ઉચ્ચારવિગેરે તજના યોગ્ય છે. (લઘુનીતિ, વડીનીતિ વિગેરે પરઠવવા લાયક છે.) ૪૨૧-૪૨૨.

૨૬૭ તૂણ પચક

તણપણગ પુણ મણિયં, જિણેહિ જિયરાગદોસમોહેહિ ।

સાલી ૧ વીહિય ૨ કોદ્દવ ૩,

રાલગ ૪ રણે ૫ તણાઈં ચ ॥ ૪૨૩ ॥

રાગ, દ્રેષ અને મોહને છત્તનારે જિતેશ્વરેએ તૃણ પંચક આ પ્રમાણે કહ્યું છે-શાલિતું ઘાસ ૧, વ્રીહિતું ઘાસ ૨, કોદ્રવતું ઘાસ ૩, રાલક (કાંગ)તું ઘાસ ૪ તથા અરણ્યતું ઘાસ ૫-આ પાંચ જાતના તૃણતું આસન કે શયન વિગેરે કરવાથી તેની પડિલેહણ થઈ શકે નહીં, તેથી સાધુને તે તૃણપંચક કલ્પે નહીં. ૪૨૩.

૨૬૮ ચર્મ પંચક.

અય ૧ ઇલ ૨ ગાવિ ૩ મહિસી ૪,

મિગાળ ૫ મજિળં ચ પંચમં હોઝ ।

તલિગા ૧ ચલ્લગ ૨ વદ્ધે ૩,

કોસગ ૪ કિત્તી ૫ ચ વીયં તુ ॥ ૪૨૪ ॥

બકરાતું ચર્મ ૧, ઘેરાતું ચર્મ ૨, ગાય-બળદતું ચર્મ ૩, લેશ-પાડાતું ચર્મ ૪ અને મૃગતું ચર્મ ૫-આ પાંચ પ્રકારનાં ચર્મ રાખવા સાધુને કલ્પે નહીં, કારણકે તેની પડિલેહણ થઈ શકે નહીં. વળી બીજી રીતે ચર્મ પંચક આ પ્રમાણે કહેવાય છે:-

તળીયાં (એક તળીયાની કે બે, ત્રણ, ચાર તળીયાની સખાટ) ૧, પગરખાં (જોડા) ૨, વાધરી ૩, કોશક (કોથળી) ૪ અને કૃત્તિ (ચામડું) ૫-આ ચર્મ પંચક કોઈ કોઈ વખત સખળ કારણે સાધુને કલ્પી શકે છે. ૪૨૪.

૨૬૯ સાધુનાં સતાવીશ ગુણો.

છઠ્ઠવ ૬ છક્રાયરક્ષા ૧૨,

પંચિદિય ૧૭ લોહનિગ્ગહો ૧૮ ચંતી ૧૧ ।

ભાવવિસુદ્ધિ ૨૦ પાડિ-

લેહણાકરણે વિસુદ્ધી ચ ૨૧ ॥ ૪૨૫ ॥

સંજયજોષ જુત્તર્યં ૨૨,

અકુસલમણ ૨૩ વચણ ૨૪ કાય ૨૫ સંરોહો ।

સીઆઈ પીડસહણ ૨૬,

મરણ ઉવસગસહણં ૨૭ ચ ॥ ૪૨૬ ॥

પ્રાણાતિપાત વિરમણ ૧, મૃપાવાદ વિરમણ ૨, અદત્તાદાન વિરમણ ૩, મૈથુન વિરમણ ૪, પરિમહ વિરમણ ૫, ગોત્રભોજન વિરમણ ૬ એ ૭ મેતો, પૃથ્વીકાય ૭, અપકાય ૮, તેઉકાય ૯, વાયુકાય ૧૦, વનસ્પતિકાય ૧૧ અને ત્રસકાય ૧૨ એ ૧૩ કાયની ન્મા, ઓનાદિક પાચ ધદિથોનો નિમ્મહ ૧૭, લોભનો નિમ્મહ ૧૮, ક્ષમા-ક્રોધનો નિમ્મહ ૧૯, લાવવિશુદ્ધિ ૨૦, પડિલેલણા કરવામા નિશુદ્ધિ ૨૧, સચમના યોગે કરીને યુક્તતા ૨૨, અશુભ મન, વચન અને કાયાનો નિરોધ ૨૫, શીતાદિક પીઝાતુ (પરીસહોતુ) સહુન ૨૬-૨૭ તથા મરણાંત ઉપસર્ગાતુ સહુન ૨૮-૨૯ આ સતાવીશ ગુણો સાધુના જાણના. ૪૨૫-૪૨૬.

૨૭૦ અષ્ટાગ નિમિત્તાદિક ઓગણત્રીશ પ્રકારનું પાપશ્રુત.

અદ્વ નિમિત્તગાર્હ, દિલ્લુ ૧ પ્યાયં ૨ તલિક્ત્વ ૩ મોમં ૪ ચ ।

અગ ૫ સરદ લક્ષ્ણ ૭ વજ્રણ ૮,

તિવિહં પુણ હોઈ ઇક્કિકં ૨૪ ॥ ૪૨૭ ॥

સુત્ત અર્થ તદુભય ચ, પાવડ સુઅ ગુણતીસવિહ ।

ગધલ્લ ૨૫ નદ ૨૬ વલ્યુ ૨૭,

આડ ૨૮ ધણુલ્લેય ૨૯ સજુત્તં ॥ ૪૨૮ ॥

આઠ નિમિત્ત આ પ્રમાણે—દિવ્ય ૧, ઉત્પાત ૨, અતરિક્ષ ૩, ભુમિદંપ નિગેરે લોખં ૪, અગ-અન દરકવાધી શુભાશુભનુ જ્ઞાન ૫,

સ્વર-પદ્મીઓના સ્વરથી શુભાશુભતું જ્ઞાન ૬, લક્ષણ-હસ્તરેખા-
દિકતું જ્ઞાન ૭, અને વ્યંજન-તલ, મસા આદિકથી શુભાશુભતું
જ્ઞાન ૮-આ આઠ પ્રકારતું નિમિત્ત છે. તે દરેકના ત્રણ ત્રણ ભેદ છે,
તે આ પ્રમાણે-સૂત્ર, અર્થ અને તદુલય-સૂત્રાર્થ. એટલે આઠને ત્રણ
ગુણ કરતાં ચોવીસ ભેદ થયા તથા ગંધર્વશાસ્ત્ર ૨૫, નાટ્યશાસ્ત્ર
૨૬, વાસ્તુશાસ્ત્ર ૨૭, આયુર્વેદ ૨૮, અને ધનુર્વેદની વિદ્યા ૨૯-આ
ઓગણત્રીસ પ્રકારતું પાપશ્રુત કહેવાય છે. ૪૨૭-૪૨૮. (મુનિ-
મહારાજને માટે એનું પ્રગટન વળ્યું છે.)

૨૭૧ આ અવસર્પિણીમાં થયેલા દશ અચ્છેરા. (આશ્ચર્ય.)

ઉવસગ્ગ ૧ ગઢમહરણં ૨,

ઈત્યીતિત્યં ૩ અભાવિયા પરિસા ૪ ।

કંક્ષસ્સ અપરકંકા ૫,

અવયરણં ચંદસુરાણં ૬ ॥ ૪૨૯ ॥

હરિવંસકુલુપ્પત્તી ૭,

ચમરુપ્પાઓ ૮ અ અઢસય સિદ્ધા ૯ ।

અસંજયાણ પૂઆ ૧૦,

દસ વિ અણંતેણ કાલેણ ॥ ૪૩૦ ॥

કેવળજ્ઞાન થયા પછી તીર્થકરને ઉપસર્ગ ૧, ગર્ભનું હરણુ ૨,
સ્ત્રી તીર્થકર ૩, અભાવિતા-વ્રતગ્રહણ વિનાની પર્ષદા ૪, કૃણું
અપરકંકા નગરીમાં ગમન ૫, ચંદ્ર અને સૂર્યનું ચોતાના શાશ્વત
વિમાન સહિત પૃથ્વીપર અવતરણુ ૬, હરિવંશકુળની ઉત્પત્તિ ૭,
ચમરેંદ્રનો ઉત્પાત ૮, એક સમયે એકસો ને આઠ ઉત્કૃષ્ટ અવગાહના-
વાળા જીવોની સિદ્ધિ ૯, તથા અસંયમીની પૂજા ૧૦-આ દશ
અચ્છેરા (આશ્ચર્ય) અનંત કાળે આ ભરતક્ષેત્રમાં થયા છે. ૪૨૯-
૪૩૦. (એનું વિશેષ વર્ણન કલ્પસૂત્રાદિથી જાણવું. ખીજ ચાર ભરત
અને પાંચ એવતમાં પણ પ્રકારાંતરે દશ દશ અચ્છેરા થયેલા છે.)

સિરીરિસહસીયલેસુ, ઇક્કિકં મહિનેમિનાહસ્સ ।

વીરજિણિંદે પચ ચ, ઇગો સુવિહિસ્સ પાણ ॥ ૪૩૧ ॥

શ્રી ઋષભનાભી શીતલનાથ, મહલીનાથ, નેમિનાથ અને મુનિધિનાથ-એ પાચ તીર્થ કરોના તીર્થમા એક એક અન્નઠેડ (આશ્વર્ય) થયુ છે. તથા શ્રીમહાવીર જિનેદ્રના તીર્થમા પાચ અન્નઠેડ (આશ્વર્ય) થયા છે. ૪૩૧.

રિસહો રિસહસ્સ સુયા, ભરહેણ વિવજિઆ ણવણવહ્ ।

અદ્ધ ભરહસ્સ સુયા, સિદ્ધા ઇક્કમ્મિ સમયમ્મિ ॥ ૪૩૨ ॥

એ ઋષભદેવ રનાભી, ભન્ત વિના ઋષભદેવના નવાણુ પુત્રો તથા ભરતના આઠ પુત્રો-કુલ એકમે ને આઠ ઉત્કૃષ્ટ પૌત્ર મનુષ્યની અનગાહનાનાળા એક સમયે સિદ્ધ થયા છે. ૪૩૨.

૨૭૨ સંમૂર્ધિમ પ ચેન્દ્રિય મનુષ્યની ઉત્પત્તિનાં ચૈદ સ્થાનો.

ઉચ્ચારે ૧ પાસવણે ૨, खेले ૧ સિંઘાણ ૪ વત ૫ પિત્તેસુ ૬ ।

સુક્રે ૭ સોણિય ૮ ગયજીવ-કલેવરે ૯ નગરનિદ્ધમણે ૧૦ ૪૩૩ ।

મહુ ૧૧ મજ્જ ૧૨ મસ ૧૩ મંઘણ ૧૪,

સવ્વેસુ અસુદ્ધાણેસુ ૧૫ ।

ઉપ્પજ્જતિ ચયતિ ચ, સમુચ્છિમા મણુઅપચિદી ॥ ૪૩૪ ॥

અર્થ- (૧ડીનિતિ) માં ૧, પ્રસન્નપુ (લધુનિતિ) માં ૨, ખેન (પ્રેમ) માં ૩, મિઘાપ (નાકના મેવ) માં ૪, વાત (વચન) માં ૫ પિત્તને વિષે ૬, શુક્ર (વીર્ય) ને વિષે ૭, શાષ્ઠિત (શ્રીના વિન્ને વિષે ૮, યવ નિહિત કલેવર (શબ) ને વિષે ૯, નગરની માળા વિષે ૧૦, મધને વિષે ૧૧, મધ (મદિરા) ને વિષે ૧૨, માસને વિષે ૧૩ તથા માખણને વિષે ૧૪ અને ધીન સર્વ અશુચિ

સ્થાનને વિષે-સંમૂર્ણિમ મનુષ્ય પચૈંદ્રિયો ઉત્પન્ન થાય છે અને ચવે છે. ૪૩૩-૪૩૪. (આ ગાથામાં ચાર મહાવિગય સહિત ૧૫ સ્થાનમાં સંમૂર્ણિમ મનુષ્યની ઉત્પત્તિ કહી છે પરંતુ બીજે ઠેકાણે તે ચાર મહાવિગયમાં સંમૂર્ણિમ મનુષ્યની ઉત્પત્તિ કહી નથી, પણ બેઈંદ્રિય જીવોની ઉત્પત્તિ કહી છે, તેથી તે ૪ જતાં બાકી ૧૧ ને મનુષ્યના શરીરનો મેલ, પ્રસ્વેદ અને સ્ત્રીપુરુષનો સંયોગ-આ ૩ સ્થાન ઉમેરી ચૌદ સ્થાન કહ્યા છે. તે જીવો પણ ચૌદસ્થાન-કીયાજ કહેવાય છે.)

૨૭૩ પંદર યોગના નામ.

સચ્ચેયરમીસઅસચ્ચમોસમાસવયં વેડવિ આહારં ।

ઉરલં મીસા કમ્મણ, ઇય જોગા દેસિયા સમણ ॥૪૩૫॥

સત્ય ૧, ઇતર (અસત્ય) ૨, મિશ્ર (સત્યામૃષા) ૩, અસત્યામૃષા ૪ એ ચાર વચનયોગ તથા તે જ નામના ચાર મનયોગ મળી આઠ, વૈક્રિય કાયયોગ, આહારક કાયયોગ અને ઔદારિક કાયયોગ એ ત્રણ તથા તેનાજ ત્રણ મિશ્ર મળી છ અને એક કાર્મણ કાયયોગ મળી સાત-કાયયોગ-કુલ પંદર યોગ સિદ્ધાંતમાં કહ્યા છે. ૪૩૫.

૨૭૪ બાર ઉપયોગ.

તિઅણ્ણાણ૩ ણાણપણ૫,

ચડદંસણ૪ બાર જિયલક્ષણુવઓગા ।

ઇય બારસ ઉવઓગા, મણિયા તેલુકદંસીહિં ॥ ૪૩૬ ॥

ત્રણ અજ્ઞાન ૩, પાંચ જ્ઞાન ૫ અને ચાર દર્શન ૪ આ બાર જીવના લક્ષણ રૂપ ઉપયોગ છે. આ પ્રમાણે બાર ઉપયોગ ત્રણ લોકોને જ્ઞેનારો તીર્થકરોએ કહ્યા છે. ૪૩૬.

(૧૭૫)

૨૭૫ બાવીશ અભક્ષ્ય.

પંચુવરિ ૫ મહવિગર્દ ૯,

હિમ૧૦ વિસ૧૧ કરગે૧૨ ચ સવ્વમટ્ટી ૧૩ ચ ।

ચયણીભોયણ ૧૪ વડગણ ૧૫,

વહુવીઅં૧૬ અણંત૧૭ સંધાણં૧૮ ॥૪૩૭॥

વિદલામિ ગોરસાઈ ૧૯,

અમુણિયનામાણિ પુષ્પફાલિયાણિ ૨૦ ।

તુચ્છફલ૨૧ ચલિયરસં૨૨,

વજ્જહમ્મસ્વાણિ ઘાવીસં ॥ ૪૩૮ ॥

પાચ ઉદુબ્બર (ઉંબળ નિગેરે પાચ જાતિના વૃક્ષના ફળો)
 ૫, ચામ મહાનિગાર્દ (મધ, માખા, મામ ને મદિના) ૬, હિમ ૧૦,
 વિપ (સારી જાતિના ગેર) ૧૧, કળ ૧૨, મર્દ જાતની માટી ૧૩,
 રાત્રિભોજન ૧૪, ગીંગા ૧૫, બહુબીજ ૧૬ અને તકાય (કદમ્બળ)
 ૧૭, સધાન (બોળ અથાલ) ૧૮, કાચા ગોળ માથે દ્વિદલ ૧૯,
 અજાળ્યા પુષ્પ કળ નિગેરે ૨૦, તુચ્છફળ ૨૧ અને જેનો જસ ચલિત
 (નિસ) થયો હોય તે પદાર્થ ૨૨, આ બાવીશ અભક્ષ્ય વર્જના
 થાય છે. (આવકને ખાના યોગ્ય નથી તેથી તેને સાગી રીતે
 મમજીતે તેનો ત્યાગ કરવો.) ૪૩૭-૪૩૮

૨૭૬ બત્રીશ અનતકાય.

સવ્વાઓ કદજાઈ, સૂરણકંદો૧ ચ વજ્જકંદો ૨ ચ ।

અદ્દહલિદાર ૩ ચ તહા, અદ્દ૪ તહ અલ્લકચ્ચૂરો ૫ ॥૪૩૯॥

સતાવરી ૬ વિરાલી ૭,

કુંઆરિ ૮ તહ થોહરી ૯ ગલોઈ ૧૦ ચ ।

લહસણ ૧૧ વંસકરેલા ૧૨,

ગજ્જર ૧૩ તહ લૂણઓ ૧૪ લોઢો ૧૫ ॥ ૪૪૦ ॥

ગિરિકન્ન ૧૬ કિસલયપત્તા ૧૭,

ઘરિસૂઅ ૧૮ થેગ ૧૯ અહ્મુત્યા ૨૦ ચ ।

તહ લૂણસ્ક્રવછલી ૨૧,

ઘીલોઢો ૨૨ અમિયવલી ૨૩ ચ ॥ ૪૪૧ ॥

મૂલા ૨૪ તહ ભૂમિરુહા ૨૫,

વરુહાઈ ઢંક ૨૬ વત્થુલો ૨૭ પઢમો ।

સૂઅરવિલો ૨૮ ચ તહા,

પહંકો ૨૯ કોમલંવિલિયા ૩૦ ॥ ૪૪૨ ॥

આલૂ ૩૧ તહ પિંડાલૂ ૩૨, હવંતિ ણ અણંતનામેહિં ।

અન્નમણંતં નેયં, લક્ષણજુત્તાઈ સમયાઓ ॥ ૪૪૩ ॥

સર્વ કંદની જાતિ-સૂરણ કંદ ૧, વજ્રકંદ ૨ વિજેરે. લીલી
હળદર ૩, લીલું આદુ ૪, લીલો કચુરો ૫, શતાવરી ૬, બિરાલી
૭, કુંવાર ૮, બધી જાતના થોર ૯, ગળો ૧૦, લસણ ૧૧, વાંસ-
કરેલા ૧૨, ગાજર ૧૩, લૂણી ૧૪, જળપોયણી (લોઢી) ૧૫,
ગિરિકર્ણિકા (ગરમર) ૧૬, પ્રત્યેક વનસ્પતિના કોમળ કિસલય ને
પત્ર ૧૭, ખરસુઆ ૧૮, થેગ ૧૯, લીલી મોથ ૨૦, લૂણી વૃક્ષની
ઝાલ ૨૧, ખીલોડા ૨૨, અમૃતવેલ ૨૩, મૂળાના કાંઠા ૨૪, ભૂમિકેડા
(છત્રાકારે) ૨૫, ઢંક ને વત્થુલાના પહેલા અંકુરા ૨૬-૨૭, સુઅર-
વેલ-૨૮, પ્રત્યેક વનસ્પતિ ૨૯, કુંણી આંબલી (અંદર બીજ

બધામાં વિનાની ૩૦, આણુ ૩૧ તથા પિડાણુ ૩૨-આ બંન્નીશ
અન તકાય કહેવાય છે. બીજા પણ સિદ્ધાંતમાં કહેલા લક્ષણવડે
જે ચુસ્ત-હોય તે પણ અન તકાય જણવા. ૪૩૬-૪૪૩.

૨૭૭ અનંતકાચનુ તથા પ્રત્યેક-વનસ્પતિનુ-લક્ષણ.

गूढसिरसंधिपट्वं, समभंगमहीरुग च छिन्नरुहं ।

साहारणं सरीरं, तन्निवरीअं च पत्तेयं ॥ ४४४ ॥

જેની સિરા (નસો) તથા સધિ અને પર્વ (ગાઠ) શુભ હોય,
જેને ભાંગતા (ફાડતા) બે સરખા ભાગ થાય, જેમાં હીરક (તાતણા)
ન હોય, જે છદ્દીને વાવનાથી ઉગે, તેવી સર્વ વનસ્પતિને સાધારણ
શરીરવાળી એટલે અને તકાય જાણવી. તેનાથી વિપરીત લક્ષણવાળી
જે વનસ્પતિ તેને પ્રત્યેક શરીરની જાણવી. ૪૪૪.

वक्त्रं भजमाणस्त, जस्त गंठी हविज्ज दुन्निगुणो ।

तं पुढ्विसरिसभेयं, अणंतजीवं वियाणाहि ॥ ४४५ ॥

જે ભાગનાથી બ્રમણે વફ ગ્રંથિ દેખાય-અદર વાંકી ગાંઠ વળીયાનાળી દેખાય અને જેના મુકાબેલી પૃથ્વીમા ફાટ પડે તે બ્રમણે ભે. પડે-કકડા થાય તેને અનલકાય જાણવી. ૪૪૫.

गूढसिराए पत्तं, सच्छीरं जं च हुज्ज निच्छीरं ।

जं पि अपयाससंधी, अणतजीव वियाणाहि ॥ ४४६ ॥

જેના પાંદડાની સિરા (નમો) ગુપ્ત હોય તથા જે ક્ષીરવાળું હોય, તેમ જ જે ક્ષીર રહિત હોય છતાં તેની સધિ દેખાતી ન હોય તે અનતકાય જાણના. ૪૪૬.

२७८ रात्रिभोजनने। द्वाप.

बहुदोस आउ थोवं, तह पुण पमणेमि किं पि दोसत्स ।

भवछन्नुइ हणइ जीवा, सरसोसे इक्क त पात्रं ॥ ४४७ ॥

સરસોસે અઢોત્તર-ભવંમિ જીવો કરેહ જં પાવં ।

તં પાવં દવડકે, ઇકુત્તરભવં દવં દિંતિ ॥ ૪૪૮ ॥

ઇકુત્તરભવંમિ દવે, જં પાવં સમુપજઈ પાવો ।

કુવાણિજે તં પાવં, ભવસયચિદુંઆલ કુકમ્મે ॥ ૪૪૯ ॥

જં કુકમ્મે પાવં, તં પાવં હોઈ આલમેગં ચ ।

ભવસયણગાવન્ને, આલં તં ગમણ પરહત્થી ॥ ૪૫૦ ॥

નવ્વાણુસયભવપરહત્થી-ગમણેણં હોઈ જં પાવં ।

તં પાવં રયણીણ, ભોયણકરણેણ જીવાણં ॥ ૪૫૧ ॥

દાષ ઘણા કહેવાના છે અને આયુષ્ય થાડું છે. તોપણ રાત્રિ-
ભોજનના કાંઈક દાષને હું કહું છું:-જનુ ભવ સુધી કોઈ મચ્છી-
માર જીવોને-મરતોને હણે, તેટલું પાપ એક સરોવરને સુકાવવાથી
થાય છે. કોઈ જીવ એકસો ને આઠ ભવ સુધી સરોવરો સુકાવીને
જે પાપ પામે, તે પાપ એક દવદાન (દાવાનળ સળગાવવા) થી
થાય છે. એવા એકસો ને એક ભવ સુધી કોઈ દવદાન આપે, તે
એકસો ને એક ભવને વિષે દવદાન દેવામાં પાપી માણસ જે પાપ
ઉપાજીન કરે છે, તેટલું પાપ એક કુવાણિજ્ય (કુચાપાર) કરવાથી
થાય છે. એવા એકસો ને ચુમાળીશ ભવ સુધી કોઈ કુવાણિજ્ય
કરે, તે કુવાણિજ્ય કરતાં જેટલું પાપ લાગે, તેટલું પાપ કોઈનિ
એકવાર કૂટ (ખોટું) આળ દેતાં લાગે છે. એકસો ને એકાવન
ભવ સુધી ખોટું આળ દેતાં જે પાપ લાગે તેટલું એકવાર પરસ્ત્રી-
ગમન કરવાથી પાપ લાગે છે. એકસો ને નવ્વાણુ ભવ સુધી
પરસ્ત્રી ગમન કરતાં જેટલું પાપ લાગે, તેટલું પાપ જીવોને એક
વાર રાત્રિભોજન કરવાથી લાગે છે. ૪૪૭-૪૫૧. (આટલો બધો
રાત્રિભોજનનો દાષ કોઈ અપેક્ષાએ કહેલો સંભવે છે.)

પાણાઙ્ગ દુગુણ સાઙ્ગમં, સાઙ્ગમતિગુણેણ સ્વાઙ્ગમં હોઙ્ગ ।
સ્વાઙ્ગમતિગુણં અસણં, રાઙ્ગભોણ મુણેયઞ્ચં ॥ ૪૫૨ ॥

રાત્રિભોજનને વિષે પાણીથી બમણું સ્વાદિમત્તુ પાપ છે એટલે કે રાત્રિએ પાણી પીતા જેટલું પાપ લાગે તેથી બમણું પાપ સ્વાદિમ ખાનાથી લાગે છે, એ જ પ્રમાણે સ્વાદિમથી ત્રણ ગુણુ ખાદિમ ખાવાથી પાપ લાગે છે અને ખાદિમથી ત્રણ ગુણુ અશન કરવાથી પાપ લાગે છે એમ જાણવું ૪૫૨.

જં ચેવ રાઙ્ગભોયણે, તે દોસા અધયારંમિ ।

જે ચેવ અંધયારે, તે દોસા સકલમુહમ્મિ ॥ ૪૫૩ ॥

રાત્રિભોજનને વિષે જે દોષ છે, તે જ દોષ અધકારમા ભોજન કરવાથી લાગે છે અને અધારે ભોજન કરવાથી જે દોષ લાગે છે, તે દોષ સાકલ મુખનાળા પાત્રમા ખાવાથી લાગે છે. ૪૫૩.

નયણે ન દીસઈ જીવા, રયણીણ અંધયારમ્મિ ।

રયણીણ વિ નિપ્પક્કં, દિણમુત્તં રાઙ્ગભોઅણં ॥ ૪૫૪ ॥

રાત્રિએ તથા અધકારમા મૂક્કમ છત્રો નેનરડે જો, ગદાના નથી, તેથી રાત્રિએ મધેલું અન્ન દિવસે ખાધું હોય તોપણ તે રાત્રિભોજન તુલ્ય જ છે. ૪૫૪.

૨૭૬ પાંચ પ્રકારના શરીર

ઓરાલિય ૧ વેડાવિય ૨,

આહાર ૩ તેડ ૪ કમ્મ ૫ પળદેહા ।

નરતિરિય પદમ ધીય, સુરનારય તદ્દય પુવ્વધરે ॥ ૪૫૫ ॥

આહારિક ૧, વૈદિક ૨, આહારિક ૩, તેજસ ૪ અને કાર્મણ ૫- આ પાંચ પ્રકારના શરીર છે. તેમાં પહેલું આહારિક શરીર

મનુષ્ય અને તિર્થંચને હોય છે, બીજું વૈદિક શરીર દેવ અને નારકીને હોય છે, ત્રીજું આહારક શરીર ચૌદપૂર્વીને જે હોય છે. ૪૫૫.

ચત્તારી વારાઓ, ચડદસપુર્વી કરેઈ આહારં ।

સંસારમ્મિ વસંતા, એગમવે દુન્નિ વારાઓ ॥ ૪૫૬ ॥

ચૌદપૂર્વી સંસારમાં રહે ત્યાં સુધીમાં વધારેમાં વધારે ચાર વાર આહારક શરીર કરી શકે છે, અને એક લવમાં જે વાર આહારક શરીર કરી શકે છે. ૪૫૬.

આહારપરિણામહેઝુ, જં હોઈ તેયલેસાઓ ।

જં કમ્મવગ્ગણાણં, આહારો તં તુ સવ્વજિણ ॥ ૪૫૭ ॥

ખાધેલા આહારનું પરિણામ (પાત્રન) કરનાર અને તેને લેશ્યા ઉત્પન્ન કરનાર તૈજસ શરીર છે, અને જે કર્મની વર્ગીણાઓનું ગ્રહણ કરવું તે કાર્મણ શરીર છે. આ જે શરીર (તૈજસ અને કાર્મણ) સર્વ સંસારી જીવોને હોય છે. ૪૫૭.

૨૮૦ દાન ધર્મની પ્રશંસા.

વિણણ સીસપરિક્ખા, સુહહપરિક્ખા ચ હોઈ સંગામે ।

વસણે મિત્તપરિક્ખા, દાણપરિક્ખા ચ દુક્કાલે ॥ ૪૫૮ ॥

શિષ્યની પરીક્ષા વિનયથી હોય છે, સુભટની પરીક્ષા સંઘ્રામમાં હોય છે, મિત્રની પરીક્ષા સંકટ સમયે હોય છે અને દાનની પરીક્ષા દુકાળમાં હોય છે. ૪૫૮.

કત્થ વિ ધણં ન દાણં, કત્થ વિ દાણં ન નિમ્મલં વયણં ।

ધણદાણમાણસહિયા, તે પુરિસા તુચ્છ સંસારે ॥ ૪૫૯ ॥

કોઈને ત્યાં ધન હોય પણ તે દાન દેતો ન હોય, કોઈને ત્યાં દાન દેનારું હોય પણ નિર્મળ (કામળ) વચન બોલાતું ન હોય, મોટે ઓ સારમાં ધન, દાન અને માન (આદર) સહિત પુરૂષો એટલે ધનનું દાન માન સહિત આપનારા મનુષ્યો ઘણા જ થોડા હોય છે ૪૫૯.

તે ઉપર દષ્ટાંત આપે છે.

કત્ય વિ ફલં ન છાયા, કત્ય વિ છાયા ન સીયલ સલિલં ।
જલફલછાયાસહિયા, તં પિ અ સરોવરં વિમલં ॥ ૪૬૦ ॥

કોઈ ઠેકાણે વૃક્ષોને ફળ હોય પણ સાગી છાયા ન હોય, કોઈ ઠેકાણે છાયા હોય પણ શીતળ જળ ન હોય, મોટે જળ, ફળ અને છાયા સહિત નિર્મળ સરોવર કોઈક ઠેકાણે જ હોય છે. ૪૬૦. (નિર્મળ જળવાળા સરોવરને કીનારે છાયા ને ફળનાળા વૃક્ષો હોય તો તે વધારે શાંતિ આપે છે. તેમ ધન, દાન અને માન યુક્ત હોવાથી શાંતિ પામે છે.)

૨૮૧ જીવ અને કર્મનું બુદ્ધ બુદ્ધ બળવાનપણું.

કત્ય વિ જીવો વલિઓ, કત્ય વિ કમ્માઈ હંતિ વલિઆઈં ।
જીવસ્ત્ત ય કમ્મસ્ત્ત ય, પુવ્વનિવદ્ધાઈ વયરાઈં ॥ ૪૬૧ ॥

કોઈ વખત જીવ-આત્મા બળવાન હોય છે અને કોઈ વખત કર્મો બળવાન હોય છે. જીવ અને કર્મને પૂર્વભવના (અનત ભવના) બાધેલા વેર ચાહ્યા આવે જ છે. (કોઈ સત્ત્વભાગમાદિકના કારણથી જીવ પોતાના સ્વરૂપનું જ્ઞાન થતાં યથારાજી આત્મ વીર્યને કારણે છેત્યારે કર્મનું જોર ચાલતું નથી. અને કુસ ગાદિકને લીધે જીવ મિથ્યાત્વ અવિરત્યાદિકની ક્રિયામાં મગ્ન થાય છે ત્યારે તે પોતાના સ્વરૂપને તથા સામર્થ્યને ભૂલી જવાથી કોઈપણ કાર્ય સંપન્ન કરી શકતો નથી, તેથી તે કર્મને જ આધીન રહી તે કર્મ જેમ તથાવે તેમ નાચ કરતો ભવમા ભ્રમણ કર્યા કરે છે) ૪૬૧.

૨૮૨ સુપાત્રદાનનું માહાત્મ્ય.

સિરિસિજ્જંસકુમારો, નિસ્સેયસમાહિઓ કહં ન વિ હોઈ ।
 ફાસુઅદાણપંહાવો, પયાસિઓ જેણ મરહમ્મિ ॥ ૪૬૨ ॥

શ્રી શ્રેયાંસકુમાર નિઃશ્રેયસ સમાધિનો-મોક્ષનો અધિકારી કેમ ન હોય ? હોય જ. કારણકે તેણે આ ભરતક્ષેત્રને વિષે પ્રાસુક દાનનો પ્રભાવ (વિધિ) પ્રથમ પ્રગટ કર્યો છે. (શ્રી ઋષભદેવ સ્વામીને બાર માસ સુધી શુદ્ધ લિક્ષા મળી નહીં, છેવટ ભગવાનને જોઈ શ્રેયાંસકુમારને-જાતિસ્મરણ થયું, તેથી તેણે ભગવાનને પ્રથમ પ્રાસુક લિક્ષા આપી તથા આવા વેષવાળા સાધુઓને કેવી રીતે અને કેવી લિક્ષા આપવી ? એ સર્વ વિધિ સર્વ લોકોને તેણે બતાવ્યો-શીખવ્યો. ત્યારથી આ ભરતક્ષેત્રમાં સુપાત્રદાનનો વિધિ પ્રચલિત થયો. તેથી શ્રેયાંસકુમાર મોક્ષના અધિકારી થાય તેમાં આશ્ચર્ય નથી.) ૪૬૨.

૨૮૩ સુપાત્રને અયોગ્ય દાન આપવાનું માહું કળ.

અમંણુન્નમત્તપાણં, સુપત્તદિન્નં ભવે ભવે અણત્થાય ।
 જહ કંહુઅતુંવદાણં, નાગસિરિમવમ્મિ દોવહ્મ ॥ ૪૬૩ ॥

જો સુપાત્ર (સાધુ) ને અમનોજ્ઞ-અયોગ્ય ભક્તપાત્રનું દાન આપ્યું હોય તો તે ભવ ભવને વિષે મોટા અનર્થને માટે થાય છે. જેમ દ્રૌપદીએ પૂર્વે નાગશ્રીના ભવમાં સાધુને કડવા તુંબડાનું શાક વહોરાવ્યું હતું તેમ. ૪૬૩. (તે શાક પરઠવાની ગુરૂની આજ્ઞા છતાં પરઠવતી વખતે તે શાકના એક બિંદુવડે અતુલવ કરતાં ઘણા જીવોનો વિનાશ થતો જોઈતે તપસ્વી સાધુએ અન્ય જીવોપરની દયાને લીધે પોતાના શરીરમાં જ તે સર્વ શાક પરઠવી દીધું અને તરતજ સમાધિમરણવડે મરણ પામીને તે સ્વર્ગે ગયા. પાછળથી આ વૃત્તાંત જાહેર થતાં નાગશ્રીના પતિ વિજેરેએ તેણીને વિડંબના-પૂર્વક કાઢી મૂકી. તે જ ભવમાં તે અતિ દુઃખ પામી અને ત્યારપછી

પણ ઘણા ભયો તેણે નારહી અને તિર્યચના કર્યા. વિગેરે વિગેરે અનેક પ્રકારનાં ઉગ્ર દુષ્ટો તેને લોગવના પડ્યાં. મારે જે દાન આપવું તે શુદ્ધ અને ચોખ્ખું આપવું એ આ ગાથાનો ઉપદેશ છે.)

૨૮૪ ધર્મના અર્થી તથા તેના દાતાની અલ્પતા.

ચયણત્થિણોઽવિ થોવા, તદાયરોઽવિ ચ જહવ લોગમ્મિ ।

इअ सुद्धधम्मरयण—त्थि दायगा दढयरं नेया ॥૪૬૪॥

રત્નના અર્થી થોડા મનુષ્યો જ હોય છે એટલે કે રત્નને ઈચ્છનાર તો સૌ કોઈ હોય છે, પરંતુ તે મેળવનાનો ચત્ન કરનારા એવા અર્થીઓ તો કોઈક જ હોય છે. તથા તે રત્નના આક્રમક લોકને વિષે થોડા જ હોય છે, એટલે રત્નની ખાણો કોઈ કોઈ સ્થળે જ હોય છે. તે જ પ્રમાણે શુદ્ધ ધર્મરત્નના અર્થી અને તે શુદ્ધ ધર્મના દાતા અત્યંત થોડા જ હોય છે. ૪૬૪.

૨૮૫ જૈન ધર્મ સિવાય અન્યત્ર મોક્ષ નથી.

હુતિ જइ अवरोहिं, जलेहि पउराओ धन्नरासीओ ।

मुत्ताहलनिप्फत्ती, होइ पुणो साइनीरेण ॥ ४६५ ॥

एवं सुरनररिद्धी, हवंति अन्नाणधम्मचरणेहि ।

अक्खयमुक्खसुहं पुण, जिणधम्माओ न अणत्थ ॥૪૬૬॥

જો કે બીજા નક્ષત્રોની વૃદ્ધિનાં જળવડે ઘણા ધાન્યના સમૃદ્ધો પાડે છે, પરંતુ યુક્તાક્ષ (મોતી) ની ઉત્પત્તિ તો સ્નાતિ નક્ષત્રના જળથી જ થાય છે, તે જ પ્રમાણે કેવળ અને મનુષ્યની સમૃદ્ધિ અજ્ઞાન (મિથ્યા) ધર્મના આચરણરૂઝે (અજ્ઞાન કટરૂઝે) પણ પ્રાપ્ત થઈ શકે છે, પરંતુ અક્ષય (જેનો નાશ નથી) એવું મોક્ષનું સુખ તો જિનધર્મથી અન્યત્ર નથી. જૈનધર્મમાં બતાવ્યા પ્રમાણે આચરણ કર્યા સિવાય મોક્ષ સુખ પ્રાપ્ત થતું નથી. ૪૬૫-૪૬૬.

૨૮૬ જગતને કોણ શોભાવે છે ?

જં ચિયં સ્વમદ્ સમત્થો, ધનવંતો જં ન ગર્વિઓ હોઈ ।

જં ચ સુવિજ્ઞો નમિઓ, તં તિહિં અલંકિયા પુહવી ॥૪૬૭॥

જે પોતે સમર્થ (બળવાન) છતાં અન્ય ઉપદ્રવકારી મનુષ્યો ઉપર ક્ષમા રાખતો હોય, જે પોતે ધનવાન છતાં ગર્વિષ્ઠ ન હોય, તથા જે પોતે વિદ્યાવાન (વિદ્વાન) છતાં નમ્ર-વિનય ગુણવાળો હોય, તે આ ત્રણ પુરુષોએ આ પૃથ્વી અલંકૃત કરી છે-શોભાવી છે. ૪૬૭. (એ ત્રણ પ્રકારના મનુષ્યોથી આ પૃથ્વી શોભે છે.)

૨૮૭ સજ્જનનો સ્વભાવ.

ન હસંતિ પરં ન થુણતિ, અપ્પયં પિયસયાઈં જંપંતિ ।

एसो सुअणसहावो, नमो नमो ताण पुरिसाणं ॥૪૬૮॥

સજ્જનો અન્યની હાંસી અથવા નિંદા વિગેરે કરતા નથી, પોતાની પ્રશંસા કરતા નથી, અને સેંકડો પ્રિય વચન બોલે છે, (એક પણ અપ્રિય વચન બોલતા નથી.) આયો સજ્જનનો સ્વભાવ જ હોય છે; તેવા પુરુષોને નમસ્કાર હો, નમસ્કાર હો. ૪૬૮.

૨૮૮ સજ્જનની સમૃદ્ધિ સર્વને સામાન્ય હોય.

મેહાણ જલં ચંદસ્સ, ચંદણં તરુવરાણ ફલનિચયં ।

सुपुरिसाण य रिद्धी, सामन्नं संयललोयस्स ॥૪૬૯॥

મેઘનું જળ, ચંદ્રની ચંદ્રિકા, શ્રેષ્ઠ વૃક્ષોનો ફળસમૂહ અને સજ્જનોની સમૃદ્ધિ-આ ચારે વાના સમગ્ર લોકોને સામાન્ય છે. આ સર્વ વસ્તુઓ ભેદભાવ વિના સમગ્ર લોકના ઉપયોગમાં આવી શકે છે. ૪૬૯.

૨૮૯ સર્વોત્કૃષ્ટ સાર વસ્તુઓ.

લોયસ્સ ય કો સારો, તસ્સ ય સારસ્સ કો હવઙ્ગ સારો ।
તસ્સ ય સારો સારં, જઙ્ગ જાણાસિ પુચ્છિઓ સાહુ ॥૪૭૦॥
લોગસ્સ સાર ધમ્મો, ધમ્મં પિ ય નાણસારયં વિંતિ ।
નાણં સંજમસાર, સંજમસારં ચ નિવ્વાણં ॥ ૪૭૧ ॥

પ્રશ્ન—સોકનો સાર શું છે એટલે કે આ જગતમાં સારભૂત વસ્તુ કઈ છે ? તેનો સાર શું છે ? તેનો પણ સાર શું છે ? અને તેનો પણ સાર શું છે ?

ઉત્તર—સોકનો (મનુષ્ય જન્મની પ્રાપ્તિનો) સાર ધર્મ છે, ધર્મનો સાર જ્ઞાન મેળવવું તે છે, જ્ઞાનનો સાર સયમ (ચારિત્ર) મહુષ્ણ કરવું તે છે અને સયમનો સાર નિર્વાણ (મોક્ષ) ની પ્રાપ્તિ થાય તે છે. ૪૭૦-૪૭૧.

૨૯૦ કોનો જન્મ નિષ્ફળ છે ?

ન કયં દીણુદ્ધરણં, ન કયં સાહમ્મિયાણ વચ્છહ્લં ।
હિયયમ્મિ વીયરાગો, ન ધારિઓ હારિઓ જમ્મો ॥૪૭૨॥

જેણે દીનજનોનો ઉદ્ધાર કર્યો નથી, સાધર્મીજનોની વતસલતા (ભક્તિ) કરી નથી અને હૃદયમાં વીતરાગ દેવને ધારણ કર્યા નથી, તે મનુષ્યભવને હારી ગયો છે—તેનો મનુષ્યજન્મ નિષ્ફળ છે. ૪૭૨.

૨૯૧ ઉત્તમ મનુષ્ય કેવા હોય ?

અલસા હોઝ અકજ્જે, પાણિવહે પંગુલા સયા હોઝ । -
પરતત્તિસુ અ બહિરા, જચ્ચંધા પરકલત્તેસુ ॥ ૪૭૩ ॥

હે જીવ ! તું અકાર્ય કરવામાં આગસુ થા, પ્રાણીનો વધ કરવામાં સર્વદા પંગુ થા, પરની પંચાત (અવર્ણવાદ વિગેરે) સાંભળવામાં બધિર થા અને પરસ્ત્રી ઉપર કુદૃષ્ટિ કરવામાં જન્માંધ થા. ૪૭૩. (અર્થાત્ એ ચારે બાબતમાં આગસુ, પંગુ, બધિર ને અંધની જેવી પ્રવૃત્તિ રાખ.)

૨૯૨ આદરવા યોગ્ય અને ત્યાગ કરવા લાયક ૭-૭ વસ્તુઓ.

સત્તં સયાં વઢ્ઢંતિ, સત્તં ન મુચ્ચંતિ સત્તં મુચ્ચંતિ ।

સત્ત ધરિજ્ઞંતિ ય મળે, સત્તં ન વીસસીયઢ્ઢં ॥૪૭૪॥

સાતને હુમેશાં વૃદ્ધિ પમાડવા, સાતનો ત્યાગ કરવો, સાતનો ત્યાગ ન કરવો, સાતને મનમાં ધારણ કરવા અને સાતની ઉપર વિશ્વાસ ન કરવો. ૪૭૪. (આ પાંચે પ્રકારના સાત સાત વાના આ નીચે બતાવવામાં આવ્યા છે.)

વૃદ્ધિ પમાડવાના સાત પદાર્થો.

કિત્તી ૧ કુલં ૨ સુપુત્તો ૩,

કલયા ૪ મિત્તં ૫ ગુણા ૬ ચં સુસ્તીલં ૭ ।

સત્તેહિ વઢ્ઢંતેહિ, ધમ્મો વઢ્ઢેહિ જીવાણં ॥ ૪૭૫ ॥

કીર્તિ ૧, કુળ ૨, સુપુત્ર ૩, કુળા ૪, મિત્ર ૫, ગુણ ૬ અને શીળ ૭-આ સાત પદાર્થો વૃદ્ધિ પામવાથી જીવોનો ધર્મ પંગુ વૃદ્ધિ પામે છે. તેથી તેને નિરંતર વૃદ્ધિ પમાડવો. ૪૭૫.

ન મૂકવાના સાત પદાર્થો.

ન વિ માણં ૧ ગુરુમંત્તી ૨,

સુસીલયા ૩ સત્તં ૪ તહ દયાધમ્મો ૫ ।

વિળઓ ૬ તવો ૭ ચ પુત્તા !,

સત્ત ન મુચ્ચતિ સ્વળમિત્તં ॥ ૪૭૬ ॥

અભિમાન કરવું નહીં ૧, ગુરુજનની ભક્તિ કરવી ૨, વિશુદ્ધ શીળમત્ત પાળવું ૩, સત્ત્વ (ધૈર્ય) ધારણ કરવું ૪, દયાધર્મ પાળવો ૫, વિનય રાખવો ૬ અને શક્તિ પ્રમાણે તપ કરવો ૭-હે પુત્ર ! આ સાત પદાર્થો એક ક્ષણવાર પણ મૂકવા નહીં- ઓડવા નહીં. ૪૭૬.

ત્યાગ કરવા લાયક સાત પદાર્થો.

સ્વલસગો ૧ કુકલત્ત ૨,

વસણ ૩ કુધળાગમો ૪ ચ અસમાહી ૫ ।

રાગદ્વેષ ૬ કસાયા ૭, મુચ્ચય પુત્તા ! પયત્તેળ ॥ ૪૭૭ ॥

અળ (નીચ) જનનો સગ ૧, ખરાબ સ્ત્રી ૨, સાત પ્રકારના વ્યસન ૩, અન્યાયવડે ધનનું ઉપાર્જન ૪, અસમાધિ (ચિત્તાની વ્યાકુળતા) ૫, રાગદ્વેષ ૬, અને કોધાદિક કપાથો ૭-આ સાતે પદાર્થો હે પુત્ર ! પ્રયત્નથી તજવા યોગ્ય છે. ૪૭૭.

હૃદયમાં ધારણ કરવા લાયક સાત પદાર્થો.

ઉવયારો ૧ ગુરુચરણં ૨, સુઅળજળો ૩ તહ સુવિજ્ઞા ૪ ચ ।

નિયમં ૫ ચ વીયરાયં ૬,

નવકાર ૭ હિયણ ધરિજ્ઞંતિ ॥ ૪૭૮ ॥

કો,એ ઉપકાર કર્યો હોય તે ૧, ગુરુનું કહેલું હિતચયન ૨, સનજન જન(અધરા સબજન)૩, શ્રેષ્ઠ વિદ્યા ૪, આ ગીકાર કરેલા નિયમ (મત) ૫, વીતરાગ દેન ૬ અને નવકાર મત્ર ૭-આ સાત પદાર્થો હૃદયમાં ધારણ કરવા; કોઈ પણ વખતે ભૂલવા નહીં. ૪૭૮.

વિશ્વાસ ન કરવા લાયક સાત પદાર્થો.

વસણાસત્તા ૧ સપ્તે ૨,

મુક્તે ૩ જુવઈજણે ૪ જલે ૫ જલણે ૬ ।

પુઠ્ઠવિરુદ્ધે પુરિસે ૭, સત્તળહં ન વીસસીયવ્વં ॥ ૪૭૧ ॥

વ્યસનમાં આસક્ત થયેલા પુરૂષો ૧, સર્પ ૨, મૂર્ખ ૩, સ્ત્રીજન ૪, પાણી ૫, અગ્નિ ૬ અને પૂર્વના વિરોધી પુરૂષ ૭-આ સાતનો કદી પણ વિશ્વાસ કરવો નહીં. ૪૭૯.

૨૯૩ શ્રાવકના મુખ્ય સાત ગુણ.

વિળઓ ૧ જિળવરમત્તી ૨,

સુપત્તદાણં ૩ સુસજ્જણે રાઓ ૪ ।

દક્ખત્તે ૫ નિરીહત્તે ૬, પરોવચારો ૭ ગુણા સત્ત ॥ ૪૮૦ ॥

વિનય ૧, જિનેશ્વરની ભક્તિ ૨, સુપાત્ર દાન ૩, સજ્જન ઉપર રાગ ૪, દક્ષત્વ (ડાહ્યાપણું) ૫, નિઃસ્પૃહપણું ૬ અને પરોપકાર ૭-આ સાત મુખ્ય ગુણો શ્રાવકના છે. ૪૮૦. (શ્રાવકે આ સાત ગુણો અવશ્ય ધારણ કરવા યોગ્ય છે.)

૨૯૪ નવ ઐવેયકનાં નામ.

સુદંસણં ૧ સુપહ્ઠ્ઠં ૨,

મણોરમં ૩ સવ્વમહ ૪ સુવિસાલં ૫ ।

સુમણસ્સ ૬ સોમણસ્સં ૭,

પીઢકરં ૮ ચેવ આહજ્જં ૯ ॥ ૪૮૧ ॥

સુદર્શન ૧, સુપ્રતિષ્ઠ ૨, મનોરમ ૩, સર્વભદ્ર ૪, સુવિશાલ ૫, સુમનસ ૬, સૌમનસ્ય ૭, પ્રીતિકર ૮ અને આદિત્ય ૯-આ નવ ઐવેયકનાં નામ છે. ૪૮૧.

૨૯૫ પાંચ સુમેરનાં નામ.

સુદંસણો ૧ વીય વિજયઓ ૨,

અયલો ૩ તહ તહય પુવ્વરદ્ધો ૪ ચ ।

ચડત્યો પુણ વિજ્ઞુમાલી ૫,

ए पच सुमेरुनामानि ॥ ૪૮૨ ॥

પહેલો જ બૃહદ્વીપમા સુદર્શન નામનો મેરૂ ૧, બીજો વિજય નામનો મેરૂ ૨ તે ત્રીજો અયલ નામનો મેરૂ ૩ આ બે ધાતકી ખડમા અને ચોથો પુષ્કરાર્ધ નામનો મેરૂ ૪ તથા પાંચમો વિદ્યુન્માલી નામનો મેરૂ ૫, આ બે પુષ્કરાર્ધ દ્વીપમા-આ પાંચ સુમેરનાં નામ જાણવા. ૪૮૨.

૨૯૬ એક રાજલોકનું પ્રમાણ.

જોઅણલક્ષપમાણં, ણિમેસમિત્તેણ જાહ જો દેવો ।

છમ્માસેણ ચ ગમણ, એયં રજ્જૂ પમાણેણં ॥ ૪૮૩ ॥

જે દેવ એક નિમેષમાત્રમા લાખ યોજન પ્રમાણ પૃથ્વીને ઓળંગે, તે દેવ તેટલીજ સીધા ગતિએ છ માસ મુધી ચાલે ત્યારે પ્રમાણવડે એક રજ્જુ(રાજ)થાય છે. એક રાજને ઓળંગતા એવી ચાલનાળા દેવને છ માસ લાગે છે. ૪૮૩. (બીજો અર્થ તેટલા કાળે પણ તે ગતિએ એક રાજ ઓળંગી શકતો નથી એમ અન્યત્ર કહેલ છે. આ ગાથામા બતાવેલું પ્રમાણ બરાબર લાગતું નથી. કેમકે રાજનું આ કરતા અતિ વિશેષ પ્રમાણ અન્યત્ર કહેલું છે. આ પ્રમાણનીજ ગાથા ૪૮૫ ગાથાની વૃહત્ સ ઘયણીમા ૧૮૭ મી છે, તેનું ચોથું પદ જ્વ રત્ન ત્રિણા ત્રિંતિ છે. અર્થમા 'એટલું એક રાજનું પ્રમાણ જિને કહેલું છે' એમ લખે છે.)

સયમ્પુરિમતાઓ, અવરતો જાવ રજ્જુઓ ।

एएण रज्जुमाणेण, लोगो चउदसरज्जुओ ॥ ૪૮૪ ॥

સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રના પૂર્વ છેડાથી આરંભીને પશ્ચિમ છેડા સુધી એક રજજી (રાજ) થાય છે, આ રજજીના પ્રમાણવડે આખો લોક ચૌદ રાજ પ્રમાણ ઉંચો છે. (પહોળાઇનું પ્રમાણ લિખિત છે.) ૪૮૪.

૨૯૭ ચોવીશે તીર્થંકરોના સમવસરણમાં રહેલા

અશોકવૃક્ષનું પ્રમાણ.

उसहस्स तिन्नि गाउय, वत्तीस धणूण वद्धमाणस्स ।
सेसजिणाणं तु मओ, सररीओ वारसगुणो अ ॥ ४८५ ॥

ઋષભદેવને ત્રણ ગાઉ ઉંચો અશોકવૃક્ષ હતો, વર્ધમાન સ્વામીને બત્રીસ ધનુષ ઉંચો હતો અને બાકીના બાવીસ જિનેશ્વરોને પોતપોતાના શરીરથી બાર ગુણો ઉંચો અશોકવૃક્ષ હતો. ૪૮૫. (આ પ્રમાણે ગણતાં વીર પ્રભુનું અશોકવૃક્ષ ૨૧ ધનુષ્યનું થાય, પરંતુ તેની ઉપર શાલવૃક્ષ ૧૧ ધનુષ્યનું હોવાથી કુલ ૩૨ ધનુષ્ય કહેલા છે, ઋષભદેવ માટે તો ૧૨ ગણું બરાબર છે.)

૨૯૮ પાંચ પ્રકારનું મિથ્યાત્વ.

अभिगहिय १ मणभिगहियं २,

अभिनिवेशिय ३ संसई ४ अणामोगा ५ ।

मिच्छत्तं पंचविहं, परिहरियव्वं पयत्तेणं ॥ ४८६ ॥

આભિગ્રહિક ૧, અનાભિગ્રહિક ૨, આભિનિવેશિક-૩, સાંશયિક ૪ અને અનાભોગિક ૫-આ પાંચ પ્રકારનું મિથ્યાત્વ પ્રયત્નથી ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે. ૪૮૬.

પાંચ પ્રકારના મિથ્યાત્વની વ્યાખ્યા.

૧ આભિગ્રહિક-પોતપોતાના મતનો આગ્રહ-એટલે કે અમારો મત જ સત્ય છે, બીજા બધા અસત્ય છે. આવો કોઈપણ મતનો

આગ્રહ તે આલિંગિક મિથ્યાત્વ-અહીં શિષ્ય શકા કરે છે કે-
 'આ વ્યાખ્યા પ્રમાણે જૈનમતનો આગ્રહ તે આલિંગિક ખરૂં કે
 નહીં ?' ગુરૂ કહે છે કે- 'જૈન મતમા આગ્રહને સ્થાન જ નથી.
 જૈન શાસ્ત્રો તો કહે છે કે-નિર્દોષ એના દેવ ગુરૂ ધર્મ જે શાસ્ત્રમા
 બતાવ્યા હોય તે શાસ્ત્ર અને તે ધર્મ અમારે પ્રમાણ છે. જૈન
 શાસ્ત્રનો આગ્રહ નથી. પરંતુ એણે એ ત્રણ તત્ત્વનું સર્વથા
 નિર્દોષ સ્વરૂપ જૈનશાસ્ત્રમા જ જોવામા આવે છે તેથી અમે તેને
 ગ્રહણ કરેલ છે. ૨ અનાલિંગિક-તે સર્વ મન સારા છે, કોઈની
 નિંદા કરીએ નહીં અને કોઈની મૃતિ પણ કંઠીએ નહીં. આ
 મિથ્યાત્વ એટલા મારે છે કે-તેણે તો ગાળ ખોળને સરખા માન્યા.
 જે ધર્મ હિંસામા, કન્યાદાનમા, મસારમા લાખ્યા રહેનામા ધર્મ કહે
 તે વાસ્તવિક ધર્મ હોઈ શકે નહીં. મારે સર્વને સરખા ન માનતા
 તેમા સત્યાસત્યની પરીક્ષા કરવી જોઈએ. ૩ આલિનિવેશિક-તે
 ધર્મનું સાચું સ્વરૂપ જાણ્યા છતાં દુરાગ્રહથી પોતાનું માનેયુ છોડી
 શકે નહીં તે. આ મિથ્યાત્વ બહુજી ચીકણું છે. ઘણું ભનભ્રમણ
 કરાવનાર છે. ૪ સાંશયિક-જે તે બાબતમાં શકા કર્યા કરે-શંકા
 વર્ત્યા કરે. શકા એ પ્રકારની હોય છે. એક તો સત્ય જાણનાની
 શંકામારૂપ શકા તે સ્વીકાર્ય છે, બીજી અમુક બાબત પોતાને ન
 સમજાણી-અથ ન બેઠી એટલે બીજી બધું તો સાચું કહ્યું છે પણ
 આ એક વાત તો બરાબર કહી નથી-એવી શકા-તે પ્રાચે નિન્દ-
 વાદિકને હોય છે. ૫ અનાસોગિક-તે અવ્યસ્તપણે એકે દ્રિયાદિક
 છોડને હોય છે. આ તો અનિનાયક છે. તેનું નિનાયક તો જન
 સંતીપણ પામ્યા પછી જ અમુક કાળે થઈ શકે છે. ઇતિ.

૨૯૯ પાત્ર પ્રકારનું સમકિત.

एसिं सहहणेणं, सम्मत्तं तं च होइ पंचविहं ।

वेयग १ खवग २ उवसम ३,

रोयग ४ तह मीस ५ सेसाण ॥ ४८७ ॥

તે સત્ય દેવ, ગુરુ અને ધર્મ ઉપરની શ્રદ્ધાવડે સમકિત પ્રાપ્ત થાય છે તે પાંચ પ્રકારનું છે:—વેદક ૧, ક્ષાયિક ૨, ઔપશમિક ૩, રોચક ૪ અને મિશ્ર એટલે ક્ષાયોપશમિક ૫ એ સમકિત શેષ જીવોને બહોળો ભાગે હોય છે. ૪૮૭.

પાંચ પ્રકારના સમકિતનું સ્વરૂપ.

૧ વેદક—તે ક્ષયોપશમ સમકિતનો છેલ્લો સમકિતમોહની વેદવાનો સમય—જેને બીજે સમયે ક્ષાયિક સમકિત થાય છે તે.

૨ ક્ષાયિક—તે દર્શન સપ્તકનો જેણે સર્વથા ક્ષય કરેલ છે તેને થાય છે તે—આ સમકિત પ્રાપ્ત થયા પછી જતું નથી.

૩ ઔપશમિક—તે અનાદિ મિથ્યાત્વીને ત્રણ કરણ કરવા-વડે અંતર કરણને પ્રથમ સમયે મિથ્યાત્વના પુદ્ગળો વિપાકથી કે પ્રદેશથી વેદવાના ન હોય ત્યારે થાય છે તે. આની સ્થિતિ અંતર્મુદૂર્તની હોય છે. તે ક્ષાયિક સમકિતની વાનકી જેવું છે. ઉપશમ શ્રેણિના પ્રારંભમાં પણ આ સમકિત થાય છે.

૪ રોચક કહ્યું છે તે સાસ્વાદન સંભવે છે, કારણ કે રોચક નામનો ભેદ કારક, રોચક ને દીપક—એમાં આવે છે, પણ તે રોચક તો ક્ષયોપશમ કે ક્ષાયિકરૂપ સંભવે છે. સાસ્વાદન ભાવ ઉપશમ સમકિતથી પડતો જીવ ઉત્કૃષ્ટ છ આવળી જેટલા વખત સુધી પામે છે અને પછી મિથ્યાત્વે જાય છે.

૫ ક્ષાયોપશમિક—પ્રાયે ઘણા સમકિતી જીવોને આ સમકિત જ હોય છે. તે સમકિતમાં સમકિત મોહનીનો ઉદય હોય છે. મિથ્યાત્વ મોહનીનો સમયે સમયે ક્ષય કરે છે અને ઉદય આવે તેનો ઉપશમ કરે છે. એવી રીતે અહીં મિશ્રભાવ હોવાથી તે મિશ્ર પણ કહેવાય છે, પરંતુ આ મિશ્રમોહનીના ઉદયવાળું મિશ્ર સમજવું નહીં. આ સમકિતની સ્થિતિ દૃઢ સાગરોપમ ઝાંઝેરી હોય છે, ત્યારપછી તે જીવ ક્ષાયિક સમકિત પામે છે અથવા મિથ્યાત્વે જાય છે.

૩૦૦ ક્ષમાશ્રમણ્ય નામની સાર્થકતા ને નિરર્થકતા.

जइ खमसि तो नमिज्जसि,

छज्जइ नामंति ते खमासमणो ।

अहं न खमसि न नमिज्जासि,

नामं पि निरत्थयं तस्स ॥ ४८८ ॥

જે તુ ક્ષમાગ્રમણને ધારણ કરીશ અને ગુરૂજનને નમીશ તો તારૂ ક્ષમાશ્રમણ નામ જાણે છે-સાર્થક છે. અને જે ક્ષમા નહીં રાખે તથા ગુરૂજનને નહીં નમે તો ક્ષમાશ્રમણ એણે નામ પણ નિરર્થક છે-વ્યર્થ છે. ૪૮૮.

૩૦૧ મૃત્યુનો નિગ્રહ કોઈથી થતો નથી.

तित्थयरा गणहारी, सुरवङ्गो चक्रि केसवा रामा ।

सहरिया हयविहिणा, इयरेसु नरेसु का गणणा ॥४८९॥

તીર્થંકરો, ગણધરો, મુરેદ્રો, ચક્રવર્તીઓ, વામુદેવો અને બ્રાહ્મણો એ સર્વેને હૃત્યાસ વિધાતાએ હરી લીધા છે, તે પછી બીજા મનુષ્યો (જીવો) ની શી ગણના ? (બીજા જીવો હરણ કરાય તેમા શુ આશ્ચર્ય ?) ૪૮૬.

૩૦૨ એકલ્પ ભાવના.

एगो जायद जीवो, एगो मरिऊण तह उपजेई ।

एगो भमइ ससारे, एगो चिय पात्रए सिद्धि ॥४९०॥

છવ ઝેડસો જ ઉત્પન્ન થાય છે, ઝેડસો જ મરીને અન્યત્ર ઉત્પન્ન થાય છે, ઝેડસો જ સસાદમા જમણું કુતે છે અને ઝેડસો જ મોક્ષને પામે છે. ૪૬૦.

૩૦૩ જૈન ધર્મની ઉત્તમતા.

સંસારમ્મિ અણંતે, જીવા પાવંતિ તાવ દુક્ખાઈં ।

જાવ ન કરંતિ કમ્મં, જિણવરમણિયં પયત્તેણં ॥૪૯૧॥

જ્યાંસુધી શ્રી જિનેશ્વરે કહેલું કર્મ (ધાર્મિક કાર્ય) પ્રયત્નવડે કરવામાં ન આવે ત્યાંસુધી જ જીવો આ અનંત સંસારમાં દુઃખને પામે છે એટલે સંસારમાં ભ્રમણ કર્યા કરે છે. ૪૯૧.

૩૦૪ આ સંસારમાં દુર્લભ પદાર્થો.

માણુસ્સ ૧ ચિત્ત ૨ જાઈં ૩,

કુલ ૪ રૂવા ૫ રુગ્ગ ૬ આડયં ૭ બુદ્ધી ૮ ।

સવણ ૯ ગ્ગહ ૧૦ સદ્ધા ૧૧ સંજમો ૧૨

ઉ ઇય લોયમ્મિ દુલ્લહા ॥ ૪૯૨ ॥

મનુષ્ય ભવ ૧, આર્ય ક્ષેત્ર ૨, ઉત્તમ જાતિ ૩, ઉચ્ચ કુળ ૪, સાઈં ૩૫ (પાંચ ઇન્દ્રિય-પૂરા) ૫, નીરોગતા ૬, લાંબું આયુષ્ય ૭, તીક્ષ્ણ બુદ્ધિ ૮, શાસ્ત્રનું શ્રવણ ૯, શાસ્ત્રમાં કહેલા વિધિનું અહણ (સમજવું) ૧૦, શ્રદ્ધા ૧૧ અને સંયમ (ચારિત્ર) ૧૨-આ પાર પદાર્થો આ સંસારમાં દુર્લભ છે. ૪૯૨. (આ ગાથામાં બહુ સાર સંબોધો છે. તાત્પર્ય એ છે કે-જો આર્યક્ષેત્રમાં ઉત્તમ કુળજાતિમાં મનુષ્યપણું પામ્યો હોય અને પાંચ ઇન્દ્રિયપૂરા, આરોગ્ય અને દીર્ઘ આયુષ્ય પામ્યો હોય તે તીક્ષ્ણ બુદ્ધિથી ધર્મનું શ્રવણ કરી, સમજી, તેનાપર શ્રદ્ધા લાવી આચારમાં મૂકે-તદ્રૂપ પ્રવૃત્તિ કરે તો સંસારના પારને પામે.)

૩૦૫ સર્વ જીવોનો સામાન્ય સ્વભાવ.

સઁવે વિ દુક્ખમીરૂ, સઁવે વિ સુહામિલાસિણો જીવા ।

સઁવે વિ જીવનપિયા, સઁવે મરણાઓ વ્રીહંતિ ॥૪૯૩॥

સર્વ જીવો દુઃખથી ભીરૂ (ખીરણ) છે, સર્વ જીવો મુખના અભિનાયી છે, સર્વ જીવોને જીવન પ્રિય છે અને સર્વ જીવો મરણથી ભય પામે છે. ૪૬૩. (જતા તેને અનુસરતા-દુઃખ ન પ્રાપ્ત થાય ને મુખ મળે, એકાએક મરણ પામવું ન પડે પણ મુખી સ્થિતિવાળું જીવન લખાય એના કારણે સેવતા નથી એ એકનો વિષય છે.)

૩૦૬ હિ સાનો પ્રતિકાર-તેનું નિવારણ મુશ્કેલ છે.

મેરુગિરિકણયદાણં, ધન્નાણં જો દેહ કોડિરાસીઓ ।

इक च हणइ जीवं, न लुटइ तेण दाणेण ॥ ૪૯૪ ॥

જે માણસ એક જીવને હણે અને પછી તે હિ સાનું પાપ દૂર કરવા માટે મેરુપર્વત જેટલા મુવર્ણી દાન કરે તથા ધાન્યના મોટા કરોડો ઢગલાનું દાન કરે, તોપણ તે મનુષ્ય તે દાનનડે કરેલા પાપથી છુતો નથી. ૪૬૪.

૩૦૭ જીવદયાનું માહાત્મ્ય.

कल्लाणकोडिजणणी, दुरंतदुरियाइविग्घनिट्ठवणी ।

ससारजलहितरणी, इक्का चिय होइ जीवदया ॥ ૪૯૫ ॥

માત્ર એક જીવદયા (અહિંસા) જ કરોડો કલ્યાણોને ઉત્પન્ન કરનારી છે, દુરંત પાપ અને વિધોનો નાશ કરનારી છે, તથા સસારરૂપી સમુદ્રને તાગવામા નૌકા સમાન છે. ૪૬૫. (જીવદયાની અદર ધીન સર્વ ધર્મોનો એક વધતે અરો સમાસ થઈ જાય છે.)

૩૦૮ જીવનું સામાન્ય લક્ષણ.

चित्त १ चेअण २ नाणं ३,

विन्नाणं ४ धारणा ५ च वुद्धी ६ य ।

ईहापोह ७ विचारो ८, जीवस्स लक्खणा एए ॥ ૪૯૬ ॥

મન ૧, ચૈતન્ય ૨, જ્ઞાન ૩, વિજ્ઞાન ૪, ધારણા ૫, યુદ્ધિ ૬, ઈહાધ્યાસ (તર્કવિતર્ક) ૭ અને વિચાર ૮-આ આઠ જીવનાં સામાન્ય લક્ષણ છે. ૪૯૬. (આ લક્ષણો જડ પદાર્થમાં હોતા નથી અને જીવ તે લક્ષણ વિનાનો હોતો નથી.)

૩૦૯ પૃથ્વીકાય જીવોના શરીરની સૂક્ષ્મતા.

एगस्स दुन्नि तिन्नि वि, संखिज्जाणं न पासिउं सक्का ।
दीसंति सरीराइं, पुढवीजीवा असंखिज्जा ॥ ૪૯૭ ॥

પૃથ્વીકાય જીવનાં શરીરો એક, બે, ત્રણ થાય તો સંજ્યાતા ભેગા થયેલા હોય તોપણ તે દૃષ્ટિએ બેઈ શકાતા નથી, પરંતુ પૃથ્વીજીવના અસંજ્યાતા શરીરો ભેગા થયેલા હોય તો જ તે દેખી શકાય છે, એટલા તે શરીરો સૂક્ષ્મ છે. ૪૯૭.

૩૧૦ બીજા એકેન્દ્રિયોનાં શરીરની સૂક્ષ્મતા.

आऊ तेऊ वाऊ, एसिं सरीराणि पुढविजुत्ताणि ।
दीसंति वणसरीरा, जीवा असंख संखिज्जा ॥ ૪૯૮ ॥

અપકાય, તેહકાય અને વાયુકાય એ ત્રણનાં શરીરો પણ પૃથ્વીકાયની જેમ અસંજ્યાતા મળેલા હોય તો જ તે દેખી શકાય છે. અને વનસ્પતિ જીવોનાં શરીરો એક બે ત્રણ અથવા સંજ્યાતા ભેગા થયે પણ દેખી શકાય છે અને અસંજ્યાતા ભેગા થયે પણ દેખી શકાય છે. (આ પ્રત્યેક વનસ્પતિકાયને માટે બહુવું સાધારણ વનસ્પતિના જીવો અનંતાના અસંજ્ય શરીરો ભેગા થયા હોય તો જ દેખી શકાય છે. તે પણ બાદરનિગોદ માટે સમજવું; સૂક્ષ્મતા તો અનંત જીવોના અસંજ્ય શરીર ભેગા થયેલા પણ દેખી શકાતા નથી.) ૪૯૮.

૩૧૧ નિગોદના જીવોનું સ્વરૂપ.

अह अयधंतो गोलो, जाओ तत्ततवणिज्जसंकासो ।
सब्बो अगणिपरिणओ, निगोयजीवे तहाणंते ॥ ૪૯૯ ॥

જેમ અગ્નિમાં ધમેલો લોકાનો ગાળો તપાવેલા મુવર્ણના વર્ણ જેવો રાતો થયો સતો તે આખો અગ્નિપરિણત થઈ જાય છે, એટલે કે અગ્નિમય બની જાય છે, તે જ પ્રમાણે એક નિગોદ શરીરમાં અનંત છોડો પરિણમીને રહેલા છે. ૪૬૯.

૩૧૨ સમ્યક્ત્વનુ માહાત્મ્ય-સમકિતીની ગતિ વિગેરે.

જહ ગિરિવરાણ મેરુ, સુરાણ ઇંદો ગહાણ જહ ચંદો ।
દેવાણં જિણચદો, તહ ધમ્માણં ચ સમ્મત્ત ॥ ૫૦૦ ॥

જેમ સર્વ શ્રેષ્ઠ પર્વતોને વિષે શ્રેષ્ઠપર્વત મુખ્ય છે, સર્વ દેવોમાં ઇંદ્ર મુખ્ય છે, સર્વ ગ્રહોમાં ચંદ્ર મુખ્ય છે, સર્વ બ્રહ્માદિક દેવોમાં જિનેન્દ્ર મુખ્ય છે, તેમ સર્વ ધર્મોને વિષે સમકિત મુખ્ય છે. ૫૦૦.

સમ્મદિઢ્ઠી જીવો, ગચ્છઈ નિયમા વિમાણવાસીસુ ।
જઈ ન વિગયસમ્મત્તો, અહવ ન વદ્ધાડઓ પુઠ્ઠં ॥ ૫૦૧ ॥

સમ્યક્દૃષ્ટિ છતાં જો પોતે સમકિતથી બ્રહ્મ થયો ન હોય અથવા સમ્યક્ત્વ પામ્યા પહેલાં પરલાનતુ આશ્રય આશ્રુ ન હોય તો તે અનશ્ય વિમાનવાસી દેવોને વિષે જ ઉત્પન્ન થાય છે. ૫૦૧.

તે ધન્ના તાણ નમો, ત ચિય ચિરજીવિણો બુહા તે ડ ।
જ નિરઙ્ગારમેયં, ધરંતિ સમ્મત્તવરરયણં ॥ ૫૦૨ ॥

જે મનુષ્યો આ સમ્યક્ત્વરૂપી શ્રેષ્ઠ રત્નને અતિચાર રહિતપણે ધારણ કરે છે, તે મનુષ્યો જ ધન્ય છે, તમને નમસ્કાર છે, તેઓ જ ચિરજીવી છે અને તેઓ જ પડિત છે. ૫૦૨.

લબ્ભઈ સુરસામિત્ત, લબ્ભઈ પહુઅત્તણં ન સદેહો ।
ઙ્ક નવરિ ન લબ્ભઈ, દુલ્લહ રયણસમ્મત્તં ॥ ૫૦૩ ॥

દેવોતું સ્વામીપણું પામી શકાય છે, પ્રભુપણું (ઐશ્વર્ય) પામી શકાય છે, તેમાં કાંઈ પણ સંદેહ નથી. પરંતુ દુર્લભ એવું એક સમ્યક્ત્વરૂપી રત્ન જ પામી શકાતું નથી-પામવું અતિ મુશ્કેલ છે. ૫૦૩.

૩૧૩ મિથ્યાત્વી અને નિન્હવોનું સ્વરૂપ.

पयमक्खरं पि इकं, जो न रोएइ सुत्तनिदिट्ठं ।
सेसं रोयंतो वि हु, मिच्छदिट्ठी जमालि व्व ॥ ५०४ ॥

સૂત્ર (આગમ)માં કહેલું એક જ પદ (શબ્દ) કે અક્ષર જેને રૂચતો ન હોય અને તે સિવાય સર્વ આગમ રૂચતા હોય તોપણ તેને જમાલિની જેમ મિથ્યાદૃષ્ટિ જાણવો. (અમુક એક પદ અથવા અક્ષરને નહીં રૂચાવતા-સત્ય નહીં માનતા જમાલિ જેવા નિન્હવો કહેવાય છે અને બીજા એટલે એક કે અનેક પદ કે અક્ષરને નહીં રૂચાવતા-સત્ય નહીં માનતા સર્વે મિથ્યાદૃષ્ટિ કહેવાય છે. એમ અન્યત્ર કહ્યું છે.) ૫૦૪.

૩૧૪ પાંચ પ્રકારના દાનનું સ્વરૂપ.

૧. અભયદાનનું સ્વરૂપ-લક્ષણ.

सवेसिं जीवाणं, अणारियजणेण हणियमाणेणं ।
जहसत्तीए वारण, अभयं तं विंति मुणिपवरा ॥ ५०५ ॥

કોઈ પણ જીવને અનાયે મનુષ્ય મારતો હોય-દુઃખ દેતો હોય તેને પોતાની શક્તિથી નિવારવો, અર્થાત્ સર્વ જીવને એવા મરણથી યથાશક્તિ બચાવવા એ જ અભયદાન છે એમ મુનિવરો કહે છે. ૫૦૫. (આ દાન તો શરીરસુખના અર્થીએ નિરંતર દેવા યોગ્ય છે.)

૨ સુપાત્ર દાનનું સ્વરૂપ.

पंचमहव्वयपरिपालणाणं, पंचसमिईहिं समिआणं ।
तिगुत्ताण य वंदिय, साहूणं दाणमुत्तमयं ॥ ५०६ ॥

પાંચ મહાવ્રતોને પાળનાર, પાંચ સંમિતિનડે સંમિત અને ત્રણ ગુમિવડે ગુમે એના સાધુઓને વદન કરીને જે દાન આપતુ તે ઉત્તમદાન (મુપાત્ર દાન) કહેલુ છે. ૫૦૬. (આ દાન સર્વોત્કૃષ્ટ છે.)

૩ અનુકંપા દાનનુ સ્વરૂપ.

મંદાણ ચ દુંટાણ ચ, દીણઅણાહાણ અંધવહિરાણ ।

અણુકંપાદાણં પુણ, જિણેહિ ન કહિચિ પડિસિદ્ધં ॥૫૦૭॥

માદા (રોગી), કુઠા, દીન, અનાથ, અધ અને બધિર એના જનોને જે અનુકંપાનડે દાન આપતુ તે જિનેશ્વરોએ કોઈ પણ ઠેકાણે નિષેધુ નથી. ૫૦૭. (દયાળુ અ ત.કરણવાળાએ નિરતર અનુકંપા દાન આપ્યા કરતુ, તે જીવોના દુ ખો દૂર કરના પ્રયત્ન કરવો, તેથીજ તેનો કષ્ટભાન બન્યો બન્યો રહે છે.)

૪ ઉચિત દાનનુ સ્વરૂપ.

ઉચ્ચિયદાણં ઇયં, વેલમવેલાઈ દાણ પત્તાણં ।

તં દાણં દિલ્લેણ, જિણવયણપભાવગા મણિયા ॥૫૦૮॥

વેળાએ અથવા ક્વેળાએ યાચક તરીકે પ્રાપ્ત થયેલાને જે દાન દેતુ તે ઉચિતદાન કહેલુ છે. તે દાન દેનાગ જિનગાસનના પ્રભાવક કહ્યા છે. ૫૦૮. (કારણકે એવુ દાન લેનાન તે દાતાની અને તેના ધર્મની-જેન ધર્મની પ્રશંસા કરે છે.)

૫ કીર્તિ દાનનુ સ્વરૂપ.

જિણસાહુસાહુણીણ ચ, સુકિત્તિકરણેણ મદ્દવહુઆણં ।

જ દાણં તં મણિય, સુકિત્તિદાણં મુણિવરેહિં ॥ ૫૦૯ ॥

જિનેશ્વરના સાધુ અને સાધ્વી વિગેરેની સત્કીર્તિનુ કીર્તન કરનારા ભાટ, ચા જી અને આદ્યજાનોરેને જે દાન આપતુ તે શ્રેષ્ઠ મુનિઓએ કીર્તિદાન કહ્યુ છે. ૫૦૯. (શ્રદ્ધસ્થોએ આ દાન પણ આપતુ જોઈએ, તેની પણ જરૂર છે.)

૩૧૫ ઉપવાસને બદલે કરી શકાતા બીજા પચ્ચઞ્ખાણો.

નવકારસહિષ્દિ, પળ્યાલીસેદિ હોઈ ઉવવાસો ।

પોરસી ચડવીસાણ, વીસાણ સદ્ધપોરસીણ ॥ ૫૧૦ ॥

અઢહિ પુરિમદ્દેહિં, નિવિગદ્દિતિગેણ અંવિલદુગેણ ।

ણમત્તચડક્રેણં, અઢહિં દોહિં ઠાણેહિ ॥ ૫૧૧ ॥

ખીસ્તાળીશ દિવસ નવકારશીના પચ્ચઞ્ખાણ કરવાથી એક ઉપવાસ જેટલું ફળ થાય છે, ચોવીશ દિવસ પોરસીના પચ્ચઞ્ખાણ કરવાથી, વીશ દિવસ સાઠપોરસી કરવાથી, આઠ પુરિમાર્ધ કરવાથી, ત્રણ નીવી કરવાથી, બે આંબિલ કરવાથી, ચાર એકાસણાં કરવાથી અથવા આઠ બેઆસણા કરવાથી એક ઉપવાસ જેટલું ફળ થાય છે. (ઉપવાસ ન કરી શકે તેને અપવાદ માર્ગે આ પચ્ચઞ્ખાણો કરવાથી ઉપવાસનું કાર્ય સરે છે.) ૫૧૦-૫૧૧.

૩૧૬ ત્રંથિસહિત (ગંઠશી)ના પ્રત્યાખ્યાનનું ફળ.

ગંઠીસહિષ માસે, અઢાવીસં હવંતિ ઉવવાસા ।

જહસત્તિ મુત્તિહેડં, મવિયજણા કુળહ તવમેયં ॥ ૫૧૨ ॥

નિરંતર ત્રંથિસહિતનું પચ્ચઞ્ખાણ કરનારને એક માસે અઠાવીશ ઉપવાસનું ફળ થાય છે, (ઉપર જણાવેલ નવકારશી વિગેરેની જેમ ઉપવાસને બદલે આ પચ્ચઞ્ખાણ થઈ શકતું નથી. પરંતુ આ ત્રંથિસહિતનું પચ્ચઞ્ખાણ કરવાથી ચતુર્વિધ આહારની મોટી વિરતિ થાય છે. એટલે કે હિસાબે ગણતાં એક માસમાં આ પચ્ચઞ્ખાણવાળાનું મુખ અમુક કલાકો જ છુટું રહે છે કે જે કલાકોના માત્ર બે જ દિવસ થઈ શકે, તેથી બાકીના અઠાવીશ દિવસ જેટલા કલાકો તેના અનશનના જ બાય છે. તેથી આ પચ્ચઞ્ખાણનું આટલું બધું ફળ કહેલું છે.) તેથી કરીને હે ભવ્યજનો ! મુક્તિને માટે તમે આ તપને યથાશક્તિ કરો. ૫૧૨.

૩૧૭ શત્રુજય તીર્થના સ્મરણપૂર્વક તે તીર્થે

કરાતા તપનું ફળ.

નવકાર ૧ પોરસી ૨,

પુરિમટ્ટે ૩ ગાસણં ૪ ચ આયામં ૫.

પુંડરિયં સમરતો, ફલકંચી કુણડ અમત્તઠં ૬ ॥૫૧૩॥

છટ્ટ ૧ ટમ ૨ દસમ ૩ દુવાલસ ૪,

માસદ્ધ ૫ માસલમણે ૬.

તિગરણસુદ્ધો લહરૂં, સેતુંજો સમરતો ચ ॥ ૫૧૪ ॥

ઉત્તમ ફળની કાક્ષાવાળો જે પુરૂષ પુરૂષીક (શત્રુજય) તીર્થનું સ્મરણ કરતો સતો નવકારશી ૧, પોરસી ૨, પુરિમટ્ટ ૩, એકાસણ ૪, આયેલ ૫ કે અલક્ષ્યાર્થ (ઉપનાસ) નું ૬ પચ્ચખાણ કરે તો તે, ત્રિકરણ (મન, વચન અને ક્રિયા)ની શુદ્ધિ-૪ શત્રુજય તીર્થનું સ્મરણ કરતો સતો અનુક્રમે છઠ્ઠ (બે ઉપવાસ) ૧, અકુમ (ત્રણ ઉપવાસ) ૨, દશમ (ચાર ઉપવાસ) ૩, દ્વાદશમ (પાંચ ઉપવાસ) ૪, માસાર્ધ (પંદર ઉપવાસ) ૫ અને માસખમણ (ત્રીશ ઉપવાસ)નું ૬ ફળ પામે છે. એટલે કે નવકારશી કરનાર છઠ્ઠનું ફળ પામે છે ચાલત ઉપવાસ કરનાર માસખમણનું ફળ પામે છે. ૫૧૩-૫૧૪. (આ ફળ શત્રુજય તીર્થે કરાતા તપનું સમજવું.)

૩૧૮ તપથી ખપતા કર્મોનું પ્રમાણ.

પોરસી ચડત્ય છટ્ટે, કાંડં કમ્મં સ્વંતિ જ મુણિણો.

તં તહ નારયજીવા, વાસસહસ્સેહિ કોડીઓ ॥૫૧૫॥

મુનિઓ પોરસી, ચતુર્થલક્ષ (ઉપનાસ) અને છઠ્ઠ (બે ઉપવાસ) કરવાથી જેટલા કર્મોને ખપાવે છે, તેટલાં કર્મો નારડીના જીવે

હજાર, લાખ ને કોટિ વર્ષે દુઃખ ભોગવીને ખપાવે છે. ૫૧૫.
(અર્થાત્ પોરસીથી હજાર વર્ષ, ઉપવાસથી લાખ વર્ષ અને છઠ્ઠી
કોટિ વર્ષ સુધી ભોગવવા પડે તેવા અશુભ કર્મોનો ક્ષય થાય છે.)

૩૧૯ સાધુને કલ્પનીય જળ.

ગિળ્હર જુઆરજલં, અંબિલધોઅણતિદંડમુક્કલયં ।

વન્નંતરાયપત્તં, ફાસુઅંસલિલં ચ તદભાવે ॥૫૧૬॥

જીવારના ધોવણુનું પાણી, આંબલીના ધોવણુનું પાણી અને
ત્રણ ઉલરાએ ઉકાળેલું પાણી સાધુને મહાશુ કરવા લાયક છે.
તેવું જળ ન મળે તો બીજા વર્ણને પામેલું એટલે જેના વર્ણ,
ગંધ, રસ અને સ્પર્શ બદલાઈ ગયા હોય એવું પ્રાસુક જળ
પણ લેવું કલ્પે છે. ૫૧૬.

૩૨૦ શ્રી સીમંધર સ્વામીના જન્મઘટિકનો

કાળ તથા જન્મસ્થાન.

પુસ્કલવર્ડયવિજયે, પુવ્વવિદેહમ્મિ પુંડરિગિણીય ।

કુંથુઅરહંતરમ્મિ અ, જાઓ સીમંધરો મયવં ॥ ૫૧૭ ॥

પૂર્વ મહાવિદેહ ક્ષેત્રને વિષે પુસ્કલાવતી નામના વિજયમાં
પુંડરિકિણી નામની નગરીમાં કુંથુનાથ અને અરનાથનાં આંતરામાં
શ્રીસીમંધર નામના ભગવાન થયા છે—જન્મ્યા છે. ૫૧૭.

મુણિસુવ્વયજિણનમિજિણ—અંતરે રજ્જં ચઙ્ગુ નિસ્સંતો ।

સિરિડદયદેવપેઢાલ—અંતરે પાવર્ડ મુક્કલં ॥ ૫૧૮ ॥

મુનિસુવ્રતસ્વામી અને નમિનાથના આંતરામાં સીમંધર
સ્વામીએ રાજ્યનો ત્યાગ કરી દીક્ષા મહાશુ કરી છે તથા શ્રી-ઉદય-

જિન અને પેઢાલજિન જે આવતી ચોવીશીમા ૭ મા ને ૮ મા થનાના છે તેમના આતરામા'તે નિર્વાણ પામવાના છે. ૫૧૮.

૩૨૧ સાડાબાર કરોડ સુવર્ણના તોલનુ પ્રમાણ.

ફગલવ્રત તીસસહસ્તા, દો સય મળાઈ સેર તેરજુઆ ।
ટકળા ય ચઢવીસ, સહીવાર કોડિ કળયમ્મિ ॥૫૧૯॥

સાડાબાર કરોડ સુવર્ણના તોલ એક લાખ ત્રીશ હજાર અને બસો મણ, તેર સેર અને ચોવીશ ટાક (૩૫૧યાબાર) એટલો થાય છે. ૫૧૯. (તીર્થ કર જ્યા પાસણ કરે ત્યાં દેવો આટલા દ્રવ્યની વૃદ્ધિ કરે છે.)

૩૨૨ સાધુને લેવાના આહારમા ટાળવાના ૪૭ દોષ.

૧ પિંડ ઉદ્ગમના એટલે ઉત્પન્ન થતા લાગે તેવા ૧૬ દોષ.

આહાકમ્મુ ૧ દેસિય ૨, પૂર્વકમ્મે ૩ ય મીસજાણ ૪ ય ।
ઠવળા ૫ પાહુડિયાણ ૬,

પાઓયર ૭ કીય ૮ પામિચ્છે ૯ ॥૫૨૦॥

પરિઅટ્ટિય ૧૦ અભિહહુ ૧૧,

વિમ્મ્મે ૧૨ માલોહડે ૧૩ ય અચ્છિજ્જે ૧૪ ।

અણિસિઠ્ઠં ૧૫ જ્ઞોયરણ ૧૬,

સોલસ પિંડુગ્ગમે દોસા ॥ ૫૨૧ ॥

આધાકર્મ દોષ—સાધુને નિમિત્તે એટલે સાધુને મનમા ધારીને મયિત વસ્તુને અયિત કરે અથવા અયિત વસ્તુને રાધે તે: ૧,

ઔદેશિક દોષ-પૂર્વે તૈયાર કરેલા ભાત લાડુ વિગેરેને મુનિને નિમિત્તો
હાડી ગોળ વિગેરેવડે મિશ્ર કરી સ્વાદિષ્ટ બનાવે તે. ૨, પૂતિકર્મ—
શુદ્ધ આહાર આધાકર્મી આહારમાં નાંખી મિશ્ર કરવો અથવા
આધાકર્મી આહારથી ખરડાયેલી કુછી વિગેરેવડે શુદ્ધ આહાર
વહોરાવવો તે. ૩, મિશ્રજાત—જે આહાર પોતાને માટે તથા સાધુને
માટે પ્રથમથીજ સંકલ્પ કરીને બનાવવો તે. ૪, સ્થાપના—
સાધુને માટે દ્વીર વિગેરે વસ્તુ જૂદી કરી જુદા વાસણમાં રાખી
મૂકવી તે. ૫, પ્રાભૃતિકા—વિવાહાદિકનો પ્રસંગ આવવાને વિલંબ
હોય છતાં સાધુને ગામમાં રહેલા જાણી તે લાભ લેવા માટે વહેલો
વિવાહમહોત્સવ કરવો અથવા વિવાહાદિકનો સમય નજીક છતાં
સાધુને આવવાની રાહ જોવા માટે વિલંબ કરવો તે. ૬, પ્રાદુષ્કરણ—
અધિકારમાં રહેલી વસ્તુ દીપક વિગેરે કરવાવડે અથવા ભીંત વિગેરે
દૂર કરવાવડે પ્રકાશિત કરીને આપવી તે. ૭, કીત—સાધુને માટે કોઈ
પણ વસ્તુ વેચાતી લઈને-લાવીને આપવી તે. ૮, પ્રામિત્ય—સાધુને
માટે કોઈ પણ વસ્તુ ઉધારે કે ઉછીતી લઈને આપવી તે. ૯, પરાવ-
ર્તિત—સાધુને માટે પોતાની વસ્તુ બીજાની વસ્તુ સાથે બદલાવી
સાધુને ખપે તેવી લાવીને તે સાધુને આપવી તે. ૧૦, અભ્યાદ્યત-
આહારાદિક સાધુના ઉપાશ્રય વિગેરેમાં સન્મુખ લાવીને સાધુને
આપવો તે. ૧૧, ઉદ્દક્ષિત-કુડા વિગેરેમાંથી ધી વિગેરે કાઢવા માટે
તેના મુખ ઉપરથી માટી વિગેરે દૂર કરી અથવા કપાટ, તાળું
વિગેરે ઉઘાડી તેમાંથી જોઈતી વસ્તુ કાઢી સાધુને વહોરાવવી તે.
૧૨, માલાપદ્ય-માળ, ભોંયરા કે શીંકા ઉપરથી ઉતારી સાધુને
વહોરાવવું તે. ૧૩, આચ્છિદ્ય-પોતે બળવાન હોવાથી બીજાની
વસ્તુ છુંટી લઈને સાધુને આપવી તે. ૧૪, અનિસૃષ્ટ-જેના એકથી
વધારે સ્વામી હોય એવા (ભાગવા) આહારાદિકને સર્વમાંથી કોઈ
એક જણ બીજાઓની રજા લીધા વિના સાધુને આપે તે. ૧૫, તથા
અધ્યવપૂરક દોષ-સાધુનું આગમન સાંભળી પોતાને માટે રંધાતા
અન્નમાં બીજું વધારે નાંખી તે રસોઈમાં વધારો કરવો તે. ૧૬-આ
સોળ પિંડોદ્ગમના દોષો છે. આ દોષો શ્રાવકથી એટલે દાતારથી
ઉત્પન્ન થાય છે. ૫૨૦-૫૨૧.

૨ સાધુથી ઉત્પન્ન થતા ઉત્પાદનાના ૧૬ દોષો.

ધાર્દ ૧ દૂહ ૨ નિમિત્તે ૩,

આજીવ ૪ વળીવગે ૫ તિગિચ્છા ૬ ય ।

કોહે ૭ માળે ૮ માયા ૯,

લોભે ૧૦ અ હવંતિ દસ ણ ॥ ૫૨૨ ॥

પુઞ્વિ પચ્છા સથવ ૧૧,

વિજ્ઞા ૧૨ મતે ૧૩ અ ચુણ ૧૪ જોગે ૧૫ અ ।

ઉપ્પાયણાદ્દોસા,

સોલસમે મૂલકમ્મે ૧૬ ય ॥ ૫૨૩ ॥

ધાત્રી-બ્રાહ્મણને ધવરાનનાર, રત્નાન કરાવનાર, અલકારે પહેરાવનાર, રમાડનાર અને ખોળામા બેસાડનાર-આ પાત્ર પ્રકારની ધાત્રી માતા કહેવાય છે. તેમથી કોઈ પણ કર્મ સાધુ શિક્ષાને માટે કરે તો તે ધાત્રીપિંડ દોષ કહેવાય છે. ૧, કૃતિની જેમ શિક્ષાને માટે સદેશ લાવે અથવા લઈ જાય તે કૃતિપિંડ-દોષ ૨, શિક્ષાને માટે ભૂત, ભવિષ્ય અને વર્તમાનકાળ સભ્ય ધી શુભાશુભ કૃત્ય કે નિમિત્ત કહીને શિક્ષા મહણ કરવાથી નિમિત્ત પિંડદોષ ૩, શિક્ષાને માટે પોતાની જાતિ, કુળ, ગણ, કર્મ, શિષ્ય વિગેરેના વખાણ કરવાથી લાગે તે આશ્ચર્યપિંડ દોષ ૪, બ્રાહ્મણ, શ્રમણ વિગેરેના ભક્તો પાસેથી આહાર લેવાની ઈચ્છાથી 'હું પણ તેનો ભક્ત છું' એમ કહી આહાર મહણ કરે તે વનીપક-પિંડદોષ ૫, વૈદ્યની જેમ ઔષધ આપી અથવા બતાવી આહાર મહણ કરનાથી લાગે તે ચિકિત્સાપિંડદોષ ૬, વિદ્યા અને તપ વિગેરેનો પ્રભાવ દેખાડી, રાજતુ માન્યપણ દેખાડી અથવા ક્રોધતુ કૃત્ય દેખાડી શિક્ષા મહણ કરનાથી ક્રોધપિંડદોષ ૭, પોતાની લગ્નિની પ્રગ સાધી અથવા બીજાએ ઉત્સાહ આપનાથી અથવા કોઈએ

તે નિશ્ચિત દોષ ૩, કૃણાદિક સચિત વસ્તુથી કાઢેલી વસ્તુને આપતા કે અહુષ્ટ કરતા લાગે તે પિહિત દોષ ૪, દેવાના પાત્રમાં રહેલી કાષ્ઠક બીજી વસ્તુને સચિત એના પૃથ્વીકાયાદિક ઉપર મૂકી તે પાત્રવડે દેતાં અથવા લેતા લાગે તે સ્ફુટ દોષ ૫, બાળ, ઘૃદ્ધ, નપુ સક, કુજતો, અધ, મદોન્મત, હાથપગ વિનાનો, બેડીમા નાખેલો, પાદુકાપર ચઢેલો, ખાસીનાળો, ખાંડનાર, પીસનાર, ભુજનાર, કાપનાર, પીજનાર, ફળનાર, ફાડનાર, તોડનાર વિગેરે છકાયના વિરાવક પાસેથી તેમજ ગર્ભિણી, તેડલા છાક-રાનાળી અથવા ધાવતા બાળકવાળી સ્ત્રી પાસેથી આહાર લેતાં લાગે તે દાયક દોષ ૬, સચિત ધાન્યના કણથી ભિન્નિત માકર વિગેરે વસ્તુ દેતા અથવા લેતા ઉન્મિશ્ર દોષ ૭, અચિત્તપણાને પાખ્યા વિનાની વસ્તુ દેતાં અથવા લેતા અપરિણત દોષ ૮, અકુટખ્ય વસ્તુથી લેખાયેલા પાત્ર કે હસ્તનડે દેતા અથવા લેતા વિષ દોષ ૯ તથા પૃથ્વીપર ધી વિગેરેના દીપા પડતા હોય એવી રીતે દેતા અથવા લેતા છર્દિત દોષ તેવી રીતે દીપાં પડનાથી ત્યાં રહેલા તથા બીજા આગ તુક જ્યોતની પજુ ઘૃતબિંદુના ઉદાહરણની જેમ વિરાધના થાય છે ૧૦-આ એપણાના દશ દોષ દાયક અને આહુક બનેથી ઉપત્ત થનારા છે. ૫૨૪.

૪ આર્યપણાના (આહાર કરતી વખતના) પાચ દોષો.

સંજોયણા ૧ પમાણે ૨,

ઙ્ગાલે ૩ ધૂમ ૪ કારણે ૫ પઢમા ।

વસદ્વહિરંતરે વા, રસહેઝ દઞ્વસંજોગા ॥ ૫૨૫ ॥

સંયોજના નામનો પહેલો દોષ રસના હેતુથી એલે સારો આદ કરનાના હેતુથી ઉપાશ્રયની બહાન અથવા અદર આપીને માઠાવિગેરેની સાથે ધી ખાડ વિગેરે દ્રવ્યોનો મયોગ કરવાથી લાગે ॥ ૧, જેટલો આહાર કરવાથી ધીગ્જ, બળ, સયમ, તથા મમ, વચન અને કાયાના યોગને બાધા ન આવે તેટલો આહાર

કરવો જોઈએ, તેથી વધારે આહાર કરે તો પ્રમાણાતિરિક્તતા નામનો બીજો દોષ ૨, સ્વાદિષ્ટ અન્નના અથવા તેના દાતારના વખાણ કરતો આહાર કરે તો તે સાધુ રાગરૂપ અગ્નિથી ચારિત્ર-રૂપ કાષ્ટને અંગારારૂપ બનાવે છે, તેથી તે ત્રીજો અંગાર દોષ ૩, અન્નની કે તેના દાતારની નિંદા કરતો આહાર કરે તો તે ચારિત્ર-રૂપ કાષ્ટને બાળી ધુમાડારૂપ કરે છે, તેથી તે ચોથો ધૂમ્ર દોષ ૪, કારણ વિના ભોજન કરે તો પાંચમો કારણભાવ નામનો દોષ. મુનિને ભોજન કરવાનાં છ કારણો કહ્યાં છે. તે આ પ્રમાણે-
 કુધાવેદના સહન ન થઈ શકે તો આહાર કરવો ૧, આચાર્ય, બાળ, વૃદ્ધ અને જ્ઞાન વિગેરેની વૈયાવચ્ચ કરવાના કારણે આહાર કરવો ૨, ઈર્થાસમિતિની શુદ્ધિ થઈ શકે માટે આહાર કરવો ૩, સંયમનું પાલન કરવા માટે આહાર કરવો ૪, જીવિતવ્યની રક્ષા કરવા માટે આહાર કરવો ૫, તથા ધર્મધ્યાનને સ્થિર કરવા માટે આહાર કરવો ૬-આ છ કારણોને માટે આહાર કરવાની જરૂર છે. તે કારણો સિવાય આહાર કરે તો અકારણ દોષ લાગે છે. ૫-આ પાંચ આહાર કરતી વખતના દોષો છે. (કુલ પિંડના ૪૭ દોષ થયા) ૫૨૫.

૩૨૩ કોઈ, માન, માયા અને લોભપિંડનાં ઉદાહરણો.

કૌહે ઘયવરખવગો, માણે સેવડઅ સાહુલામાય ।

માયા આસાદભૂઈ, લોભે કેસરિસાહુ ત્તિ ॥ ૫૨૬ ॥

કોઈ ઉપર ઘૃતવર (ઘેખર) ક્ષપકનું દૃષ્ટાંત છે, માન ઉપર સેવતિકા સાધુનું દૃષ્ટાંત છે, માયા ઉપર અષાઢભૂતિ મુનિનું દૃષ્ટાંત છે, અને લોભ ઉપર કેસરી સાધુનું દૃષ્ટાંત છે-આ ચારેની સંક્ષિપ્ત કથા નીચે પ્રમાણે—

૧. કોઈ નગરમાં કોઈ બ્રાહ્મણને ત્યાં કોઈનું મરણ થયું, તેના માસિકને દિવસે તે બ્રાહ્મણ બીજા બ્રાહ્મણને ઘૃતપૂર (ઘેખર) નું દાન આપતો હતો. તે વખતે ત્યાં કોઈ સાધુ માસિકપણે પારણે

આવી ચઢ્યા. તેને દ્વારપાળે દાનનો નિષેધ કર્યો. ત્યારે તે સાધુએ ક્રોધથી કહ્યું કે—“આ માસિકમા મને ન મળ્યું તો બીજા માસિકે મળશે.” એમ કહી તે સાધુ અન્યત્ર ગયા. દૈવયોગે તે જ શ્રાદ્ધાણના ઘરમા બીજા મનુષ્યનું મરણ થયું. તેના માસિકને દિનસે તે જ સાધુ માસિકપણે પારણે આવ્યા. તે વખતે પણ દ્વારપાળે તેમનો નિષેધ કર્યો, ત્યારે ફરીથી ક્રોધવડે પ્રથમની જેમ કહીને તે સાધુ અન્યત્ર ગયા. દૈવયોગે તેના જ ઘરમા ત્રીજા મનુષ્યનું મરણ થયું. તેના માસિકને દિનસે તે જ સાધુ આવ્યા. તે વખતે પણ દ્વારપાળે નિષેધ કર્યો, ત્યારે તે સાધુ ફરીથી પણ ક્રોધથી તે જ પ્રમાણે બોલ્યા, એટલે દ્વારપાળે વિચાર્યું કે—“આ મુનિના ક્રોધયુક્ત વચનથી આ ઘનઘણીના મનુષ્યો મરે છે.” એમ વિચારી તેણે ઘરઘણીને સર્વ વૃતાત કહ્યો. તે સાલણી તે ઘરઘણીએ એકદમ સાધુ પામે આવી તેમને ખમાવી યથેચ્છ ઘેખર વિગેરે આહાર વહોરાવ્યા. આ ક્રોધપિંડ ઉપર દૃષ્ટાત જણવું.

૨ ગિરિપુષ્પિત નગરમા સિદ્ધ નામના સુરિ પરિવાર સહિત રહ્યા હતા. તેવામા એકઠા તે નગરમા સેવતિકા (સેવ) ખાનાનું પર્વ આવ્યું. તે દિનસે સૂરપોરસી થઈ રહ્યા પછી સાધુના સમુદાયમાથી એક સાધુએ કહ્યું કે—“આજે સૌ સાધુઓને સપૂર્ણ ધર્મ રહે તેટલી ધી ગોળ સહિત સેવતિકા વહોતી લાવે તેવો કોઈ સાધુ છે ?” તે સાલણી એક સાધુએ ગર્વથી કહ્યું કે—“હું મર્નને થાય તેટલી લાવી આપીશ.” આ પ્રમાણે પ્રતિજ્ઞા કરી તે સાધુ ફરતા ફરતા કોઈ દોઢ બિંદને ઘેર ગયા. ત્યાં તેણે ઘણી મેનતિકા ધી ગોળ સહિત જોઈને દોઢ બિંદની સ્ત્રી પાસે તેની યાચના કરી, પણ તે મુલોચના નામની સ્ત્રીએ તેને આપનાનો નિષેધ કર્યો. ત્યારે અમર્ષથી સાધુએ કહ્યું કે—“હું આ ધી ગોળ સહિત સેવતિકા અનરથ મદ્દણ કરીશ.” એમ પ્રતિજ્ઞા કરી. મુલોચનાએ પણ અમર્ષથી કહ્યું કે—“જો તને આમાથી કાર્ગ પણ મળે તો મારૂ નાક તે દારૂ એમ હું સમજીશ.” પછી તે સાધુ ન્યા મલામાં મિત્રોની સાથે મુલોચનાનો પાત વિષ્ણુદત્ત બેઠો હતો ત્યાં કોઈના કહેવાથી ગયા અને વિષ્ણુદત્તને કહ્યું કે—“જો તું ચૈતાનુલિક ૧, બેઠોદાયક

રુકિંકર ૩, સ્નાયક ૪, શુદ્ધરિંખી ૫ અને હૃદય ૬-આં છ પ્રકારના ખાયલામાંથી કોઈ પણ પ્રકારનો ન હો તો હું તારી પાસે કાંઈક ચાચના કરું. ” એમ કહી તે છએની કથા કહી; એટલે વિજયદત્તે કહ્યું કે-“ હું કાંઈ એવો સ્ત્રીને વશ નથી, માટે જે માગવું હોય તે માગો. ” ત્યારે સાધુએ તેની પાસે તેને ઘેર તૈયાર કરેલી ઘી ગાળ સહિત સેવતિકા માગી. વિજયદત્તે ઘેર જઈ યુક્તિથી પોતાની સ્ત્રી ન જાણે તેમ તે સાધુને ઘી ગાળ સહિત સેવતિકા વહોરાવી. સાધુ પણ સુલોચનાને સંકેતથી નાક કાપ્યાનું ખતાવીને ઉપાશ્રયે ગયા. આ માનપિંડ જાણવો.

૩ રાજશૃહ નગરમાં સિંહુરથ રાજા હતો. ત્યાં વિશ્વકર્મા નામનો નટ હતો. તેને બે પુત્રીઓ અત્યંત રૂપવાળી હતી. એકઠા તે નગરમાં ધર્મરૂચિ નામના આચાર્ય પરિવાર સહિત પધાર્યા. તેમના એક આપાદભૂતિ નામના શિષ્ય બુદ્ધિના નિધાન હતા. તે ભિક્ષાને માટે અટન કરતા વિશ્વકર્મા નટને ઘેર ગયા. ત્યાં તેમને એક મોઢક મળ્યો. તે લઈ તેના ઘરની બહાર જઈ તેણે વિચાર્યું કે-“ આ મોઢક આચાર્ય મહારાજને આપવો પડશે, મારે ભાગ તો આવશે નહીં. ” એમ વિચારી તેણે રૂપવરાવર્તનની વિદ્યાથી કાણુ સાધુનું રૂપ કરી તેને જ ઘેર જઈ બીજો મોઢક લીધો. બહાર નીકળી વિચાર્યું કે-“ આ તો ઉપાધ્યાયને આપવો પડશે. ” એમ વિચારી કુબજનું રૂપ લઈ ત્રીજો મોઢક લીધો. ફરીથી બહાર નીકળી વિચાર્યું કે “ આ તો રતનાધિક સાધુને આપવો પડશે. ” એમ વિચારી કુષ્ઠિનું રૂપ કરી ચોથો લાડુ લીધો. આ સર્વ તેની માયા માળ ઉપર રહેલા વિશ્વકર્માએ જાની રીતે જોઈને વિચાર્યું કે-“ જો આ સાધુ આપણી પાસે હોય તો તે મોઠા નટનું કામ કરી શકે. ” એમ વિચારી તેને લોભ પમાડવા માટે નીચે આવી તે સાધુને ઘણા મોઢકો આપ્યા. અને હુમેશાં પધારવા વિનંતિ કરી. તથા તેના ગયા પછી તે વિશ્વકર્માએ પોતાની બન્ને પુત્રીઓને કહ્યું કે-“ તમે તે સાધુને હુમેશાં ઉત્તમ મોઢક આપી હાવ, ભાવ, કરાક્ષ વિગેરેવડે તેને વશ કરી તમારો પતિ થાય તેમ કરજો. ” તે પુત્રીઓએ તે જ પ્રમાણે વર્તી તેને વશ કરી પોતાનો પતિ કર્યો.

તે સર્વ નેટામાં મુખ્ય થયો. એકદો નિષેધ કર્યો છતાં તે બંને પુત્રીઓ પતિની હાજરી નહીં હોવાથી મદિરાપાન કરી મદાન્મત બની માળ ઉપર બેસાનપણે સુતી હતી. તેનામા અકસ્માત અપાઠભૂતિ ત્યાં આવ્યો. તેમને તેવી બીભત્સ અવસ્થાવાળી જોઈ તેને ઉત્કટ વૈરાગ્ય થયો. તેથી તે ત્યાંથી નીકળી ગયો. પરંતુ તે વૃત્તાત જાણવામા આવવાથી વિચકર્માએ તે બંને પુત્રીઓને શીખવી તેની પાછળ મોકલી. તે બંનેએ ઘણી આજીજી કરી. છેવટે અપાઠભૂતિએ તેમનું વચન માન્યું નહીં. ત્યારે તેઓએ પોતાની આજીવિકાનું સાધન માગ્યું. તેથી જ્યાં લીધે અપાઠભૂતિ પાછા વળ્યા અને ભરત ચક્રવર્તીના ચરિત્રને પ્રકાશ કરનાર રાખ-પાળ નામનું નાટક રચી સિંહરથ રાજા પામેથી ભૂયણાદિકવડે સુરોક્ષિત પાચસો ક્ષત્રિયો લઈ તેમને નાટકના પાઠ શીખવ્યા. પછી તે અદ્ભુત નાટક સિંહરથ રાજા પાસે ભજવી બતાવ્યું. તેમા તેને પુકળ ધન ઇનામ તરીકે મળ્યું. તે સર્વ તેણે તે બંને સ્ત્રીઓને આપ્યું. નાટકને અંતે તે પાચસો રાજપુત્રો સહિત અપાઠભૂતિએ ગુરૂ પાસે જઈ દીક્ષા મહુણ કરી. ઇત્યાદિ. આ માયાપિંડ ઉપર દૃષ્ટાત જાણવું.

૪ અપોનગરીમાં સુમત નામના સાધુ હતા. એકદો તે નગ-ગીમાં મોદકનું પર આપ્યું. તે દિવસે તે સાધુએ વિચાર કર્યો કે—“આને મારે સિંહકેસરીઆ મોદક જ વહોરના. બીજું કંઈ લેતું નહીં. ” એમ વિચારી તે લિક્ષાને માટે અટન કરના લાગ્યા. પરંતુ અઢી પહોરે મુઘી અટન કર્યા છતાં પણ તેને સિંહકેસરીઆ મોદક મળ્યા નહીં. તેથી તેનું ચિત્ત વિકળ થયું, તેથી જેના વૃહ-દ્વાગમા પ્રવેશ કરે ત્યાં ધર્મલાભને બદલે સિંહકેસરીઆ એવો શબ્દ બોલવા લાગ્યા. એ રીતે આખો દિવસ અને રાત્રિના પણ બે પહોર મુઘી તેણે અટન કર્યું, પણ મોદક મળ્યા નહીં. તેવામા તે એક આનકના ઘગ્ગા પેઠા અને ધર્મલાભને ઠેકાણે સિંહકેસરીઆ એવો શબ્દ બોલ્યા. તે સાંભળી વૃહધણી આનક શાસ્ત્રમા અવીળ અને ડાહ્યો હોવાથી તેણે વિચાર્યું કે—“આ સાધુને ઇચ્છિત સિંહકેસરીઆ મોદક મળ્યા નથી, તેથી તેનું ચિત્ત વિકળ થયું જણાય છે.” એમ

વિચારી તેના ચિત્તની સમાધિ માટે તેની પાસે સિંહકેસરીઆ મોઢ-
કનો ભરેલો થાળ લાવી કહ્યું કે—“હે પૂજ્ય ! આ સર્વ સિંહકેસરીઆ
મોઢકો ગ્રહણ કરો. ” તે જોઈ સાધુએ તે ગ્રહણ કર્યા અને તેનું
મન સ્વસ્થ થયું. પછી આવકે તેમને કહ્યું કે—“હે પૂજ્ય ! આજે
મારે પૂર્વાર્ધ (પુરિમહ્ન)નું પચ્ચઝખાણ છે, તે પૂરું થયું કે નહીં ? ”
તે સાંભળી સાધુએ ઉપયોગપૂર્વક ઉંચે આકાશમાં જોયું, તો
મધ્ય રાત્રિનો સમય જાણ્યો. એટલે તેમણે પશ્ચાત્તાપ કરવા પૂર્વક
આવકને કહ્યું કે—“ તમે મને સારી પ્રેરણા કરીને સંસારસમુદ્રમાં
ડુબતાં બચાવ્યો. ” ઇત્યાદિ કહી આત્માની નિંદા કરતા તથા
વિધિપૂર્વક તે વહોરેલા મોઢકોને પરહવતા શુદ્ધ ધ્યાનમાં મગ્ન થઈ
ઘાતિકર્મનો ક્ષય કરી કેવળજ્ઞાન પામ્યા. ઇત્યાદિ. આ લોભપિંડ
ઉપર દૃષ્ટાંત જાણવું.

આ ચારે દૃષ્ટાંતો વિસ્તારથી પિંડનિર્ચુકિતની દીકામાં
આપેલાં છે. પરંતુ.

૩૨૪ સાત સમુદ્ધવાતનાં નામ.

વેયણ ૧ કસાય ૨ મરણે ૩,

વેડવિવય ૪ તેઅણ ૫ ચ આહારે ૬ ।

કેવલિય સમુગ્ધાણ ૭ સન્નીણ સત્ત સમુગ્ધાયા ॥૫૨૭॥

વેદના સમુદ્ધવાત ૧, કષાય સમુદ્ધવાત ૨, મરણ સમુદ્ધવાત ૩,
વૈકિય સમુદ્ધવાત ૪, તૈજસ સમુદ્ધવાત ૫, આહારક સમુદ્ધવાત ૬ અને
કેવલિ સમુદ્ધવાત ૭—આ સાતે સમુદ્ધવાત સંજ્ઞી પંચેન્દ્રિય મનુષ્યને
હોય છે. પરંતુ. (આ સાત પૈકી એક છેલ્લો સમુદ્ધવાત કેવળીને
અને બાકીના છ છન્નસ્થને હોય છે. પ્રારંભના ત્રણ સર્વ જીવોને
હોય છે. આ સાતનો વિસ્તાર દંડકાદિ પ્રકરણોથી જાણવો.)

૩૨૫ પાપની આલોચના.

જે મે જાણંતિ જિણા, અવરાહં વિસુ ઠાણેસુ ।

તેહિં આલોણમિ, ઉવઢિઓ સવ્વમાવેણ ॥ ૫૨૮ ॥

મારા જે અપરાધ બુદ્ધા શુદ્ધ સ્થાનમાં (કારણોમાં) થયેલા
જિનેશ્વરે નાખ્યા હોય તે સર્વને સર્વ ભાનવડે ઉજમાળ થયેલો હું
આલોચ્યુ ક્ર. ૫૨૮.

૩૨૬ અઢાર પાપસ્થાનના નામ.

પાળાઢવાય ૧ મલિયં ૨,

ચોરિક ૩ મેઢુણં ૪ દવિણમુચ્છં ૫ ।

કોહ ૬ માણં ૭ માયા ૮,

લોમં ૯ પિજ્ઞં ૧૦ તહા દોસં ૧૧ ॥ ૫૨૯ ॥

કલહં ૧૨ અબ્મન્ઝાણં ૧૩,

પેસુઝ્ઞં ૧૪ રહઅરહ ૧૫ સમાડત્તં ।

પરપરિવાયં ૧૬ માયા—

મોસ ૧૭ મિચ્છત્તસહ્લં ૧૮ ચ ॥ ૫૩૦ ॥

વોસિરિસુ ઇમાઢં, મુક્ખમગ્ગસંસગ્ગવિઘ્ઘભૂયાઢ ।

દુગ્ગઢનિવંધણાઢ, અઢારસ પાવઠાણાઢ ॥ ૫૩૧ ॥

પ્રાપ્તિપાત ૧, મૃપાનાદ ૨, ચોગી ૩, મેથુન ૪, દ્રવ્યપરની
મૂર્ખાં ૫, કોધ ૬, માન ૭, માયા ૮, લોભ ૯, પ્રેમ (નગ) ૧૦,
કેપ ૧૧, કલહ ૧૨, અવ્યાખ્યાન (ખોટું આળ દેવુ તે) ૧૩,
પિશુનતા (ચાડી) ૧૪, ગતિઅગતિવડે સહિતપણ ૧૫, પરના
અનર્જવાદ (નિદા) ૧૬, માયામૃપા ૧૭ અને મિથ્યાત્વ નાદ્ય
૧૮—આ અઢાર પાપસ્થાનો મોક્ષમાર્ગના સ સર્ગમા—તેની પ્રાપ્તિમા
વિપ્રમૂલ છે તથા દુર્ગતિનુ કારણ છે, તેથી તે સર્વ ત્યાગ કરવા
ચોગ છે. ૫૨૯-૫.૦-૫૩૧.

૩૩૦ નરકાદિ ગતિમાં જનારા જીવોનાં લક્ષણ.

૧ નરકે જનારનાં લક્ષણ.

જો ઘાયલ સત્તાઈ, અલિયં જંપેઈ પરધણં હરઈ ।
 પરદારં ચિય વચ્ચઈ, વહુપાવપરિગ્ગહાસત્તો ॥ ૫૩૬ ॥
 ચંડો માણી થદ્ધો, માયાવી નિટુરો રૂરો પાવો ।
 પિસુણો સંગહસીલો, સાદૂણ નિંદઓ અહમ્મો ॥ ૫૩૭ ॥
 દુટ્ટબુદ્ધી અણજો, વહુપાવપરાયણો કયઘો ય ।
 વહુદુઃખસોગપરઓ, મરિડં નિરયમ્મિ સો જાઈ ॥ ૫૩૮ ॥

જે પ્રાણી હિંસા કરતો હોય, અસત્ય વચન બોલતો હોય, પરધનનું હરણ કરતો હોય, પરસ્ત્રીનું સેવન કરતો હોય, બહુ પાપવાળા પરિગ્રહમાં આસક્ત હોય, વળી જે કોઈ, માની, સ્તબ્ધ, માયાવી, નિષ્કુર (કોર વચન બોલનાર), બળ, પાપી (અન્ય પાપો કરનાર), પિશુન (ચાડીયો), સંગ્રહ કરવાના સ્વભાવવાળો (કૃપણ), સાધુજનનો નિંદક અને અધર્મી (ધર્મની શ્રદ્ધા રહિત) હોય, તેમજ જે દુષ્ટ બુદ્ધિવાળો, અનાર્થ, બહુ પાપ (આરંભ)ના કાર્યમાં તત્પર, કૃતમ્ન (કરેલા ગુણને નહીં જાણનાર), તથા ઘણા દુઃખ અને શોકમાં જ નિરંતર મગ્ન રહેનારો-તેવો મનુષ્ય મરીને નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે. ૫૩૬-૫૩૭-૫૩૮.

૨ તિર્યચ ગતિમાં જનારાં લક્ષણ.

કજ્જત્થી જો સેવઈ, મિત્તં કજ્જે ડ કણ વિસંવચઈ ।
 કૂરો મૂઢમઈઓ, તિરિઓ સો હોઈ મરિડણં ॥ ૫૩૯ ॥

જે કાર્યને અર્થ (મતલબને માટે) મિત્રને સેવે-કામ હોય ત્યારે મિત્રનો આશ્રય કરે અને કાર્ય થઈ રહ્યા પછી તેનો વિસંવાદ

(ત્યાગ) કરે અથવા વાંકું પણ ખોલે-મિત્ર તરિકે માને નહી, તથા જે દૂર અને મૂઠ મતિવાળો હોય, તે મનુષ્ય મરીને તિર્થ ચ થાય છે. ૫૩૯.

૩ મનુષ્યગતિમા જવાનાં લક્ષણ

અજ્ઞવમદ્વજુત્તો, અકોહણો દોસવજ્ઞિઓ વાઈ ।

ન ચ સાહુગુણેસુ ઠિઓ, મરિડં સો માણુસો હોઈ ॥૫૪૦॥

જે આર્જવ (સરળતા) અને માદૈવ (કોમળતા) વડે યુક્ત હોય, કેધ રહિત, દ્વેષ રહિત, વાદી (અન્યના ગુણને ખોલનાર) હોય અને સાધુના ગુણોમાં રહેલો ન હોય, અર્થાત મુનિપણુ મહણુ કર્યું ન હોય તે મનુષ્ય મરીને પણ મનુષ્ય થાય છે. (સાધુપણુ લીધેલ હોય તો તો દેવગતિ કે ભોક્ષ પામે છે તેથી સાધુપણુ મહણુ કર્યા વિનાનો કહ્યો છે. દેશવિરતિ આવક પણ દેન જ થાય છે.) ૫૪૦.

અહીં દેવગતિમા જનારા છોવાના લક્ષણની ગાથા જોધએ પણ લખેલ નથી, તેથી સ્થાન શૂન્ય ન રહેવા માટે કર્મમ્મ થ પહેલા-માથી તે સબધી ગાથા લખી છે.

૪ દેવગતિએ જનાર છોવાના લક્ષણો.

અવિરયમાઈ સુરાડ, વાલતવો ડકામનિજરો જયઈ ।

સરલો અગારવિહો, સુહનામં અગ્રહા અસુહં ॥ ૫૪૧ ॥

અવિરતિ સમકિત દૃષ્ટિ વિગેરે છોવા તથા બાળતપ-અજ્ઞાન દ્વેષ કરનારા છોવા અને અકામ નિર્જશ કરનારા છોવા દેનગતિનુ આયુ બાધે છે. સરલ, ગર્વ વિનાના તેમજ તેવા બીજા ગુણવાળા છોવા શુભ નામકર્મ બાધે છે અને તેથી અન્યથા-વિપરીત વર્તનારા છોવા અશુભ નામકર્મ બાધે છે. ૫૪૧.

અવિરતિ
છે, તેમા ઘોલના થઈ

ને તિર્થ ચ દેવાયુ બાધે
સંયોગે, કર્મરૂચિપણે, દેશ

વિરતિ ગુણે, સરાગ સંયમે વૈમાનિકનું આયુ આંધે.

બાલતપ એટલે દુઃખગર્ભિત, મોહગર્ભિત વૈરાગ્યે કરી દુષ્કર કષ્ટ, પંચાગ્નિસાધન, રસપરિત્યાગાદિક અનેક પ્રકારના મિથ્યાત્વ-યુક્ત તપકરતો, સનિદાન અને ઉત્કટ એટલે અત્યંત આકરા રોષે કે ગારવે તપ કરતો અસુરાદિક યોગ્ય આયુ આંધે.

અકામ નિર્જરાએ-અજ્ઞાનપણે ભૂખ, તૃષ્ણા, દાહ, તાપ, રોગાદિક કષ્ટ સહતો, સ્ત્રી આણુમીલતે શીલ ધારણ કરતો, વિષયસંપત્તિને અભાવે વિષય આણુસેવતો ઇત્યાદિકવડે થતી અકામ નિર્જરાએ તથા બાલમરણમાં કાંઈકે તત્પ્રાયોગ્ય શુભ પરિણામે વર્તતો રત્નત્રયી વિરાધનાએ વ્યંતરાદિ યોગ્ય આયુ આંધે.

આચાર્યાદિકની પ્રત્યનીકતાએ કિલ્વીષિકાયુ આંધે. તથા મુઘ્ધપણે મિથ્યાત્વીના ગુણ પ્રશંસતો, મહિમા વધારતો, પરમાધામીનું આયુ આંધે.

એ પ્રમાણે આયુકર્મના બંધહેતુ જાણવા. અકર્મભૂમિના મનુષ્યને અણુમત, મહામત, બાલતપ, અકામનિર્જરાદિક દેવાયુના બંધહેતુ વિશેષ કોઈ નથી, તેમજ તેમાં કેટલાએક મિથ્યાત્વી પણ હોય છે તેથી તેને દેવાયુ કેમ સંભવે ? એમ કોઈ પ્રશ્ન કરે તેને માટે શીળપાલન, સરલપણું, કષાયની મંદતા વિગેરે તેને દેવગતિના બંધહેતુ સમજવા એમ કહેલું છે. ૫૪૧.

(ઉપરની બીજી અરધી ગાથા શુભ અશુભ નામ કર્મના બંધ માટે છે તેથી તેના વિશેષાર્થ લખવામાં આવ્યો નથી.)

૩૩૧ છ લેશ્યાવાળા જીવોનો દષ્ટાંતો.

મૂલ ૧ સાહ ૨ પ્પસાહા ૩,

ગુચ્છ ૪ ફાલે ૫ પહિયજંબુ ૬ મવ્રવળયા ।

સવ્વં ૧ માણસ ૨ પુરિસે ૩,

સાંડહ ૪ ક્રુજ્ઞંત ૫ ધળહરણા ૬ ॥ ૫૪૨ ॥

મૂળ ૧, શાખા ૨, પ્રશાખા ૩, ગુચ્છ ૪, ફળ ૫ અને પડેલાં ફળ ૬ નું ભક્ષણ તથા સર્વ ૧, મનુષ્ય ૨, પુરુષ ૩, આયુષ સહિત ૪, યુદ્ધ કરનાર ૫ અને ધન હરણ ૬—આ છએ લેશ્યાના અનુક્રમે દૃષ્ટાંતો જણાવા. ૫૪૨. આ ગાથાનો સાર નીચે પ્રમાણે -

દેવતાક મિત્રો જ બૂવૃક્ષના ફળ ખાનાની ઈચ્છાથી જ બૂવૃક્ષ પામે ગયા. ત્યાં કોઈએ કહ્યું કે—“મૂળ સહિત આ વૃક્ષ છેદીને પછી તેનાં ફળ આપણે ખાઈએ.” આણું કહેનાર કૃષ્ણલેશ્યાવાળો જણવો. ૧. બીજાએ કહ્યું—“આખા વૃક્ષને પાડવાનું શુ કામ છે? મોટી મોટી શાખાઓ જ કાપીને નીચે પાડીએ.” આ પ્રમાણે કહેનાર નીલલેશ્યાવાળો જણવો. ૨. ત્રીજાએ કહ્યું કે—“મોટી શાખા શા મોટે પાડવી જોઈએ? નાની નાની શાખાઓ જ પાડવી.” આમ કહેનાર કાપોતલેશ્યાવાળો જણવો. ૩. ચોથાએ કહ્યું કે—“નાની શાખાઓ કાપનાનું પણ શુ કામ છે? માત્ર ફળવાળા ગુચ્છા જ કાપવા.” આણું કહેનાર તેજોલેશ્યાવાળો જણવો. ૪. પાંચમાએ કહ્યું—“ગુચ્છા કાપનાનું પણ શુ કામ છે? માત્ર ફળો જ પાડવા.” આણું કહેનાર પદ્મલેશ્યાવાળો જણવો. ૫. છેલ્લે છઠ્ઠાએ કહ્યું કે—“ફળો પાડનાનું શુ કામ છે? પાકેલાં ફળો જે નીચે સ્વયં પડેલા છે તે જ ખાઈએ.” આણું કહેનાર શુક્લલેશ્યાવાળો જણવો. ૬.

અથવા—કોઈ પદલીપતિ પોતાના સૈન્ય સહિત કોઈ ગામમાં હુલ કરવા આવ્યો. તેમણે કોઈએ કહ્યું કે—“ગામમાં પ્રવેશ કરતા જે કોઈ દ્વિપદ કે ચતુષ્પદ વિગેરે સામા મળે તે સર્વને મારી નાખવા.” આમ કહેનાર કૃષ્ણલેશ્યાવાળો જણવો. ૧. બીજાએ કહ્યું—“ચતુષ્પદને મારનાથી તુ ફળ? માત્ર દ્વિપદ (મનુષ્યો)ને જ મારવા.” આમ બોલનાર નીલલેશ્યાવાળો જણવો. ૨. ત્રીજા બોલ્યો—“સર્વ મનુષ્યોને મારનાથી શુ ફળ છે? માત્ર પુરુષોને જ મારવા.” આમ બોલનાર કાપોતલેશ્યાવાળો જણવો. ૩. ચોથાએ કહ્યું—“મર્ત પુરુષોને શામોટે મારવા જોઈએ? જે પુરુષોએ આયુષ ધારણ કર્યા હોય તેમને જ મારવા.” આમ કહેનાર તેજોલેશ્યાવાળો જણવો. ૪. પાંચમાએ કહ્યું—“સર્વ આયુષ વાળાને શામોટે મારવા જોઈએ? માત્ર જેઓ આપણી સામા થાય

તેમને જ મારવા. ” આમ કહેનાર પદ્મલેશ્યાવાળો જાણવો. ૫. છઠ્ઠાએ કહ્યું—“સામા ધનારને પણ શા માટે મારી નાંખવા જોઈએ ? આપણે તો ધનનું જ કામ છે, માટે માત્ર ધન જ હુરણ કરવું.” આમ બોલનાર શુક્લલેશ્યાવાળો જાણવો. ૬. આ છ લેશ્યાઓમાં પૂર્વ પૂર્વની લેશ્યા અશુભ છે અને ઉત્તર ઉત્તરની લેશ્યા શુભ છે.

૩૩૨ મોક્ષનો માર્ગ.

પૂયા જિણંદેસુ રઈ વણસુ,

જુત્તો અ સામાઝ્યપોસહેસુ ।

દાણં સુપત્તે સવળં સુસત્થે,

સુસાહુસેવા સિવલોચમગ્ગો ॥ ૫૪૩ ॥

જિનેશ્વરની પૂજા, વ્રતોને વિષે રતિ (પ્રીતિ), સામાયિક અને પૌષધનું કરવાપણું, સુપાત્રને દાન; ઉત્તમ શાસ્ત્રોનું શ્રવણ અને શ્રેષ્ઠ સાધુઓની સેવા—આ મોક્ષનો માર્ગ છે. ૫૪૩.

૩૩૩ શ્રાવકનું કર્તવ્ય.

પઠ્ઠેસુ પોસહવયં, દાણં સીલં તવો અ માવો અ ।

સજ્ઞાયનમુક્કારો, પરોવયારો ય જયણા ય ॥ ૫૪૪ ॥

અષ્ટમી ચતુર્દશી વિગેરે પર્વતિથિએ પૌષધ વ્રત કરવું, દાન, શીળ, તપને લાવ—આ ચારે પ્રકારના ધર્મનું આરાધન કરવું, સ્વાધ્યાય—સજ્ઞાય ધ્યાન કરવું, નવકાર મંત્રનો જાપ કરવો, પરોપકાર કરવો અને સર્વ ક્રિયામાં ચતના (જયણા) રાખવી—આ સર્વ શ્રાવકનાં કર્તવ્ય છે. ૫૪૪. (મત્તહુ જિણાણુંની સજ્ઞાયમાં બતાવેલાં ૩૬ શ્રાવકના કૃત્યોની પાંચ ગાથામાંથી આ બીજી ગાથા છે.)

૨૩૪ પ્રચાર કરવા યોગ્ય પાંચ પકાર.

પૂઆ ૧ પચ્ચક્ષણં ૨,

પટિકમણં ૩ પોસહો ૪ પરોવયારો ૫ ચ ।

પચ પયારા ચિત્તે, ન પયારો તસ્સ સંસારે ॥ ૫૪૫ ॥

ત્રિતેન્દ્રની પૂઝા ૧, પચ્ચક્ષણ ૨, પ્રતિકમણ ૩, પૌપધ
મત ૪ અને પરોપકાર ૫—આ પાંચ પકાર જેના ચિત્તમા હોય
તેનો સંસારમાં પ્રચાર થતો નથી, એટલે કે તે ચિરકાળ સંસારમાં
જામણ કરતો નથી—સ્વત્ત્વ કાળમાં મોક્ષ પામે છે. ૫૪૫.

૩૩૫ બાર ચક્રવર્તીના શરીરનું માન.

પણસય ધણુહ ભરહે ૧, ચડસઢી ધણુહ સગરતણુમાણં ૨ ।

બાયાલીસં મઘવો ૩, સળંકુમારો ચ ઇગયાલ ૪ ॥ ૫૪૬ ॥

સંતી ૫ કુંથૂ ૬ અરહા ૭, ચત્તાલીસ પળતીસ તીસા ચ ।

અઢાવીસ ચડવીસા, ધણૂ સુમૂમો ૮ મહાપડમો ૯ ॥ ૫૪૭ ॥

इय चक्रियतणुमाणं,

हरिसेणो १० जयस्स ११ वंभदत्तस्स १२ ।

પણરસ વારસ સત્ત—ધણુ ગાહા આગમે મળિયા ॥ ૫૪૮ ॥

જરત ચક્રવર્તીની કાયાનું માન પાંચસો ધનુષ ૧, સગર
ચક્રીના શરીરનું માન સાડા ચારસો ધનુષ ૨, મઘવો ચક્રવર્તીનું
જે તાળીશ ધનુષ ૩, સળંકુમારનું એકતાળીશ ધનુષ ૪, શાંતિનાથનું
ચાળીશ ધનુષ ૫, કુંથુનાથનું પાત્રીસ ધનુષ ૬, અરનાથનું ત્રીશ

ધનુષ ૭, સુભૂમ ચક્રીનું અઘ્રાવીશ ધનુષ ૮, મહાપદ્મ ચક્રવર્તીનું
ચોવીશ ધનુષ ૯, હરિષેણ ચક્રીનું પંદર ધનુષ ૧૦, જય ચક્રીનું
બાર ધનુષ ૧૧, અક્ષદત્તનું સાત ધનુષ ૧૨-આ પ્રમાણે આ ભરત
ક્ષેત્રમાં આ અવસર્પિણીમાં થયેલા બારે ચક્રવર્તીઓના શરીરની
અવગાહના આગમને વિષે કહેલી છે. ૫૪૬-૫૪૭-૫૪૮.

૩૩૬ કર્તાનું નામ-સ્થાન-ગુરુનું નામ વિગેરે.

ગુજરજળવયમજ્ઞે, લોલવાહય નામ પુર પસિદ્ધ ।
અંચલગણિનાયકસિરિ-ગુણનિહાણસુરીઝવણસે ॥૫૪૯॥
હરિસમરે હરિસસૂરિણ, બહુણ રચણસંચયં સુકયં ।
સુચસાયરાઝ્ઘરિઓ, નંદંઝ જા દુષ્પસહસૂરી ॥૫૫૦॥

ગુજરાત-દેશની મધ્યે લોલપાટક નામના પ્રસિદ્ધ પુરમાં
અંચલગચ્છના નાયક ગણિશ્રી ગુણનિધાન સૂરિના ઉપદેશથી
હર્ષના સમૂહવાળા હર્ષસૂરિ નામના બટુકે (શિષ્યે) શ્રુત-
સાગરથી ઉદ્ધરીને આ રત્નસંચય નામનો અંથ સારી રીતે
તૈયાર કર્યો છે. તે દુષ્પસહ સૂરિ મહારાજ થાય ત્યાં સુધી
જયવંત વર્તે. ૫૪૯-૫૫૦.

પતિશ્રી અંચળગચ્છાધિપતિ શ્રી ગુણનિધાન
સૂરિ શિષ્ય શ્રી હર્ષનિધાનસૂરિ સંચુહિત
શ્રી રત્નસંચય અંથ સલાખાંતર
વિશેષાર્થ સંયુક્ત સંપૂર્ણ.

अनेक भक्तगर्हित परमप्रभावी श्री पार्श्वनाथ
स्तुति संयुक्त उपसर्गहर स्तोत्र.

- १ उवसगहर पासं, पासं वंदामि कम्मघणमुक्कं ।
विसहरविसनिवासं, मंगलकल्लाणआवासं ॥ १ ॥
- २ विसहरकुल्लिगमंतं, कंठे धारेइ जो सया मणुओ ।
तस्स गहरोगमारो-दुद्धजरा जंति उवसामं ॥ २ ॥
- ३ चिठ्ठ दूरं मंतो, तुज्झ पणामोऽवि बहुफलो होइ ।
नरतिरिएसु वि जीवा, पावति न दुक्कदोगच्चं ॥ ३ ॥
- ४ अमरतरु कामपेणु-चिंतामणि कामकुंजमाईपे ।
सिरि पासनाइ सेवा-गहाणं सब्बेऽवि दासत्तं ॥ ४ ॥
- ५ ॐ ह्रीं श्रीं ऐं ॐ (नमो) तुह दंसणेण सामिय,
पणासइ रोगसोग दुक्क दोहमां ।
कप्पतरुमिव जायइ, ॐ तुह दंसणेण सम्मफलहेउ स्वाहा ॥ ५ ॥
- ६ ॐ ह्रीं नमिक्कण विप्पणासरै, मायावीएण धरणनार्गिंद ।
सिरिकामराजकलियं, पासजिणिंदं नमंसामि ॥ ६ ॥
- ७ ॐ ह्रीं श्रीं पास विसहर विज्जा-मंतेण ज्ञाणज्ञापेव्वो ।
धरण पोमावड देवो, ॐ ह्रीं क्ष्मलवर्धु स्वाहा ॥ ७ ॥
- ८ जयउ धरणदेव, पढम हुत्ती नागणी विज्जा ।
विमलज्झाणसहिओ, ॐ ह्रीं क्ष्मलवर्धु स्वाहा ॥ ८ ॥
- ९ ॐ धुणामि पासं, ॐ ह्रीं पणमामि परमजत्तीए ।
अट्ठकर धरणेदो, पोमावड पयडिओ कित्ती ॥ ९ ॥

જસ્ત પયકમલે સીર્ય, વસીર્ય પોમાવડ ધરણેદો ।

તસ્ત નાસેડ સયલે, વિસહર વિસનાસેડ ॥ ૧૦ ॥

૪ તુહ સમ્મત્તે લદ્દે, ચિંતામણિકપ્પપાયવબ્જહિણ ।

પાવંતિ અવિગ્ધેણં, જીવા અયરામરં ઠાણં ॥ ૧૧ ॥

નઠઠમયઠાણે, પણઠકમ્મઠ્ઠનઠ્ઠસંસારે ।

પરમઠનિઠ્ઠિયઠે, અઠ્ઠગુણાધીસેરં વંદે ॥ ૧૨ ॥

૫ ઇય સંથુઓ મઠાયસ, જત્તિબ્જરનિબ્જરેણ હિયણ ।

તા દેવ દિજ્જ વોહિં, જવે જવે પાસજિણચંદ ॥ ૧૩ ॥

કેટલીક પ્રતમાં ઉપરની ૯-૮-૬-૧૦ મી ગાથાને બદલે નીચેની ચાર ગાથાઓ છે.

મૂળ ઉવસગ્ગહુરંમાં આઘમાં અંક ૧-૨-૩-૪-૫ કરેલી પાંચ ગાથાઓ હાલ પ્રવૃત્તિમાં છે. છઠી ગાથા જે સંખેપી દીધી છે તે તે કોઇ પણ જગ્યાએ લખ્ય નથી.

તં નમહ પાસનાહં, ધરણિંદનમંસિયં દુહપણાસેડ ।

તસ્ત પજાવેણ સયા, નાસંતિ સયલદુરિયાઈ ॥ ૧૪ ॥

एए समरंताणं, सुणिं न दुहवाहि नासमाही दुरकं ।

नामं सीर्यमं असमं, पयडो नद्धिथथ संदेहो ॥ ૧૫ ॥

जलजलण तह सप्पसीहो, माररारी संजवेपि खिपपं जो ।

समरेइ पासपहुं, पहोवि न क्यावि कीसी तस्स ॥ ૧૬ ॥

इहलोगट्ठि परलोगट्ठि, जो समरेइ पासनाहं तु ।

तत्तो सिज्जेइ उक्को-सइ नाह सुरा जगवंत ॥ ૧૭ ॥

૧ સયા. ૨ વસડ. ૩ માષટં. ૪ મહાધીસરં ૫ વિ ૬ ત * નામં.વિય. મંતસમં. ૭ ચોરાતી.

